

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Χάρη Πάτση: 'Η ἀπήχηση ἐκ τῶν δημοσιευμ. τοῦ «Ν. Σχ.»	681
Εὐριπίδου Σούρλα: 'Ο παιδαγωγὸς Wilhelm Rein	683
Ἄντ. Ἰσηγόνη: 'Ο Ξενοφῶν ὡς παιδαγωγὸς	688
Seclet Rieu: 'Η ψυχολογία τοῦ J. P. Paulon	691
Θ. Χαλαραμπίδη: Διεύρυνση τοῦ σκοποῦ τῶν Π. Ἀκαδημιῶν	693
Celestin Freinet: "Ενα σχολεῖο χωρὶς βιβλία καὶ τετράδια	696
Κωννίου Μαλούκου: Τὰ φυσιογνωστικὰ καὶ τὰ θρησκευτικὰ	700
Φ. Παπαστεργίου: 'Η παιδαγωγικὴ ἀξία τῆς μουσικῆς . .	703
Μαργίτσας Χ. Μούλου: 'Ο Δάσκαλος καὶ τὸ ἔργο του . .	704
Θ. Φωτεινοπούλου: 'Η ἐκπαίδευσις εἰς τὰς Η. Π. Α. . . .	707
Κωννίου Πενλίδου: 'Η ἐφαρμογὴ τῆς Ε.Σ.Δ/λίας στὴ Β' τάξη	713
Ἀγγελικῆς Πάτση: Τὸ Νέο Σχολεῖο καὶ ὁ κινηματογράφος	718
Δ. Θεοδοροπούλου: Νὰ γνωρίσουμε τὴν Ἑλλάδα	722
Δ. Γκαραβέλα: 'Η σημασία τοῦ σχολικοῦ κήπου	725
Βασίλη Μάκη: 'Η «Ἀθήνα» ὡς θέμα τῆς Μ. Ε. Ν.	726
Δημητρίου Πλιάκου: 'Η ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τῆς Δ/λίας . .	729
Γ. Στεργίου: Κριτικὴ στὸ βιβλίο τοῦ Ε. Παπαϊωάννου: «Ζη- τήματα Σχολικῆς Πράξεως»	731
Ἀθανασίου Γκρόζα: Κριτικὴ στὸ «Μελέτες καὶ Ἀρθρα», Σι- κουτρή	735
Κ. Παπανικολάου: Κριτικὴ στὸ «Μάθησις» τοῦ κ. Μελανίτου	737
Π. Ἀντωνοπούλου: Κριτικὴ στὸ «Ἡμερολόγιο Γορτυνίας» Π. Κασσιμάτη	737
Γ. Βρέλλη: Κριτικὴ στὸ «Παῖδί σου καὶ ἡ ἀγωγή του» Πα- παστεργίου	739
Ἑκπ. εἰδήσεις: Περιφέρειαι Δ' Ἀθηνῶν, Θηβῶν, Φθιώτιδος .	740

ΕΤΟΣ Ζ'.

ΙΟΥΝΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1957

ΤΕΥΧΗ 82-84

ΑΘΗΝΑΙ

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37

"ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ,"
ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΑΘΗΝΑΙ, ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37

ΧΡΟΝΟΣ Ζ' — ΑΡΙΘ. 82—84
ΙΟΥΝΙΟΣ—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1957

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Για τα σχολεία: Έτησία dr. 90
Για τους εκπαιδευτικούς > 60

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α.Ν. 1092/1948
Έκδοτης—Διευθυντής: Χάρης Πάτσης
Κατοικία: Προμηθῆ 13, τέρμα Πατησίων
Τυπογραφείον: Ι. Ζάβρα-Αφών Βασιλείου
Παλλάδος 18—Τηλ. 35-069—Αθήναι

"ECOLE NOUVELLE,"
REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE
ATHÈNES, SOCRATE 37

ANNEE VII' — NUMERO 82—84
JOUIN—AOUT 1957

ABONNEMENT

Pour les écoles: d'un an dr. 90
Pour les instituteurs: d'un an » 60

Άλληλογραφία και έμβάσματα
κ. Χάρην Πάτσην
Σωκράτους 37 Αθήναι—Τηλ. 58.417
(Χειρόγραφα δὲν επιστρέφονται)

ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΧΡΟΝΟ 1957-58

Άγαπητοί Συνάδελφοι,

Εύχαριστώ σας ανακοινώνωμ τα ακόλουθα:

1) Ο Έκδοτικός μας Οίκος όπως κάθε χρόνο έτσι και κατά τὸ Νέον Σχολικὸν Έτος 1957—58 θὰ κυκλοφορήσῃ τελείως συμπληρωμένην και συγ- χρονισμένην ΣΕΙΡΑΝ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, *Εγχειριμένων* μὲν για τις Ἀνώτερες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ, *Ελευθέρως δὲ Εισαγώμενων* για τις Κα- τώτερες τάξεις. (Τὰ γνωστὰ ἐγκεκριμένα βοηθητικά ὄλων τῶν Έκδοτικῶν Οἰκῶν και τὰ ἰδικὰ μας ἰσχύουν διότι τὸ Νέον Ε.Α.Π. θὰ ἐφαρμοσθῇ ἀπὸ τὸ μεθεπόμενον σχολ. ἔτος).

2) Ο Έκδοτικός μας Οἶκος ἀνατυπώνει σὲ πολλές χιλιάδες ἀντί- τυπα γνωστοὺς ΤΡΙΠΛΟΥΣ ΧΑΡΤΕΣ μας για νὰ μὴν παρατηρηθῇ πιά ἡ ἔλλειψη ποὺ παρετηρήθη ἐφέτος, μετὰ τὸ β' ἐξάμηνο, λόγω ἐξαντλήσεως τῆς ποσότητος ποὺ εἶχαμε ἐκτυπώσει.

3) Πέραν τῶν γνωστῶν ἐπτά (7) τριπλῶν χαρτῶν (Έλλάδος—Εὐρώπης—Ἀσίας—Ἀφρικῆς—Ἀμερικῆς—Αὐστραλίας και Παγκόσμιον) πρὸς ἀτομι- κὴν χρῆσιν τῶν μοθητῶν, ἐξετυπώσαμεν ἐπίσης και ἀτομικοὺς Πατριδογνω- στικοὺς τριπλοὺς ΧΑΡΤΕΣ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ, (Κύπρου—Κρήτης—Στερεᾶς—Μακεδονίας—Θράκης—Θεσσαλίας—Ἡπείρου—Πελοποννήσου—Νησιῶν), ἑννέα (9) τὸ ὅλον εἶδη, οὕτως ὥστε νὰ ἐξυπηρετηθοῦν οἱ συνάδελφοι και οἱ μαθηταί, ἐν ὧσι μάλιστα και τῆς ἐφαρμογῆς μελλοντικῶς τοῦ Νέου Ε.Α.Π. ποὺ ἀπαιτεῖ τοιοῦτους

4) Έξετυπώσαμεν ἤδη και ἐπτά (7) μεγάλους ΧΑΡΤΕΣ ΑΝΑΡΤΗ- ΣΕΩΣ (βλέπε 4ην σελ. ἐξωφύλλου) και ὁλοκληρώνομε συντόμως τὴν ἐκτύ- πωση και τῶν ὑπολοίπων οὕτως ὥστε και ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν ἐποπτικῶν γεωγραφικῶν μέσων διδ(λ)ίας νὰ ὑποβοηθῶμε *ὕπεύθυνα* τὸ ἔργον σας. Ὅπως βλέπετε δὲν σπεύδομε ἀλλὰ προχωροῦμε μὲ σύνεση και περίσκεψη. Γιατί οἱ χάρτες ἀναρτήσεως ἔχουν ἀνάγκη προσεκτικῆς ἐπιμελείας.

5) Ὡς γνωστὸν τὰ γνωστὰ σὲ ὅλους σας ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΝΑΓΝΩ- ΣΤΙΚΑ μας (ἓνα για κάθε τάξη) ἀπετέλεσαν και ἀποτελοῦν τὰ μοναδικὰ βοηθήματα ποὺ συμπληρῶνουν τὰ ἐπίσημα ἀναγνωστικά, τὰ ὁποῖα για γνω-

(συνέχεια στὴν 3η σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου)

"ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ"

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ—ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37—ΤΗΛΕΦ

ΕΤΟΣ 7ον

ΙΟΥΝΙΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1957

ΤΕΥΧΟΣ 82—84

Η ΑΠΗΧΗΣΗ ΕΚ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΜΑΣ

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΕΥΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΒΕΤΙΑΣ

Παραδίδομε στὴ δημοσιότητα τὴν κατωτέρω ἐπιστολὴν τοῦ Πρε- σβευτοῦ τῆς Έλβετίας στὴν Ἀθήνα σχετικὰ μὲ δημοσίευμα τοῦ συνεργά- του μας Κου Εὐρ. Σούρλα ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Περιοδικοῦ μας.

Παραλλήλως δημοσιεύομεν ἐν συνεχείᾳ και τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κου Σούρλα πρὸς τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Έλβετίας. Ἡ ἀπόδοσις στὴν Ἑλληνικὴ ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστολῶν ὀφείλεται στὸν παραλήπτη και ἀποστολέα τῶν.

Ἡ ἐν Ἑλλάδι Έλβετικὴ Πρεσβεΐα
Κ. 34. Ο. Fj.

Ἀθήναι τῇ 15 Μαΐου 1957

Κύριον

Εὐριπίδην Σούρλαν

Παιδαγωγόν

Ὁδὸς Δικαιάρχου 24

Ἀθήνας

Διὰ τῆς ἀπὸ 10 ἐνεστῶτος μηνὸς ἐπιστολῆς Σας, ἐξεδηλώσατε τὴν πιδ λεπτὴ και εὐγενικὰ μορφή τῆς σκέψεώς Σας, ἀποστείλαντές μοι δύο ἀντίτυπα τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιθεωρήσεως «Τὸ Νέο Σχολεῖο», εἰς τὰς σε- λίδας τοῦ ὁποῖου εἶναι δημοσιευμένον τὸ ἄρθρον Σας τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὴν μνήμην τοῦ Henri Restalozzi.

Σας εὐχαριστῶ θερμότατα, τόσο διὰ τὰ μὲ ἀγάπην γραμμένα λόγια Σας ποὺ ἀφιερώνετε εἰς τὸν *Ἐξοχὸν Αὐτὸν συμπατριώτην* μου ὅσον και εἰς τὴν ὥραϊαν Πατρίδα μου γενικὰ, και ἐπιφυλάσσομαι ὅπως ἀποστείλω αὐ- τοδικαίως εἰς τὴν Ἀρμοδίαν Ἀρχὴν εἰς τὴν Έλβετίαν, τὸ ἕτερον τεῦχος ὕπερ περιλαμβάνει τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος *λίαν ἐνδιαφέρον δημοσίευσμά* Σας.

Εὐαρεστηθῆτε ὅπως δεχθῆτε. Κύριε Σούρλα, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πλέον διακεκριμένης ἐκτιμῆσεώς μου

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Έλβετίας

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

Feer

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ

ΗΜΕΡΟΜ.

ΑΡΙΘ.

Κ. Κουδίσαν
20-7-50
44436

Ἐν συνεχείᾳ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κου Σούρλα, ἔχει ὡς ἀκολουθῶς :

Ἀθῆναι 10 Μαΐου 1957

Πρὸς

Τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλβετίας
Ἀθῆνας

A.

Ἐξοχώτατε

Κάθε χρόνο, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπετελοῦ τοῦ θανάτου τοῦ Pestalozzi τοῦ εὐγενοῦς Αὐτοῦ τέκνου τῆς Ἑλβετίας, τοῦ Μεγάλου Μύστου τῆς Ἀγωγῆς καὶ τοῦ Πατριάρχου τῶν Παιδαγωγῶν ὅλων τῶν αἰώνων, *εὐγνώμων στρέφεται ἡ σκέψις ὅλων τῶν δασκάλων τοῦ πολιτισμένου κόσμου*, πρὸς τὴν Μορφὴν τοῦ Γιγαντος αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ αὐτόχρημα Βιβλικοῦ Προφήτου, τῶν διδασμάτων τοῦ *Ὁποίου ἔχει ἀνάγκη καὶ σήμερον ἡ ἐποχὴ μας*.

B

Ἐξοχώτατε,

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ φέρωμεν εἰς γνῶσιν Ὑμῶν, ὅτι εἰς τὰ συνημμέτα τῇ παρούσῃ δύο τεύχη τοῦ Παιδαγωγικοῦ Περιοδικοῦ «*Νέο Σχολεῖο*», ὅπερ ἐκδίδεται ἐν Ἀθῆναις καὶ κυκλοφορεῖ κατὰ χιλιάδας ἀντιτύπων εἰς ὅλους τοὺς δασκάλους τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὑποσημειούμενος ἀφιέρωσε καὶ ἐφέτος—ὅπως πράττει κάθε χρονιά—*ἓνα ἀδρὸ Παιδαγωγικὸ πορτραῖτο* στὴ μνήμη τοῦ Henri Pestalozzi (Σελ. 610—614), ἐξαίρων τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν συμβολὴν εἰς τὰ προβλήματα τῆς Ἀγωγῆς τοῦ μεγάλου Αὐτοῦ τέκνου τῆς εὐγενοῦς καὶ πολιτισμένης Πατρίδος Σας, μετὰ τῆς ὁποίας καὶ ἡ Ἑλλὰς διατηρεῖ στενοὺς δεσμοὺς πνευματικῆς συνεργασίας.

Ὁ ἴδιος ὁ ὑποσημειούμενος παλαιότερον ὡς Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου στὰ Γιάννενα τῆς Ἠπείρου, ἐτέλει κάθε χρόνον (17 Φεβρουαρίου) εἰδικὴν ἐπίσημον καὶ πανηγυρικὴν τελετὴν εἰς μνήμην τοῦ Pestalozzi, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ τρόφιμοι τοῦ Διδασκαλείου καὶ μέλλοντες διδάσκαλοι, ἐμνοῦντο εἰς τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τοῦ Μεγάλου Αὐτοῦ Μύστου τῆς Ἀγωγῆς.

Γ

Θὰ ἐθεώρει ἐν τέλει ὁ ὑποσημειούμενος, Ἐξοχώτατε Κύριε Πρέσβυ, τὸν ἑαυτὸν τοῦ εὐτυχῆ, ἐὰν ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης, *μετὰ τὴν διακρίνουσαν Αὐτὴν εὐγένειαν καὶ τὸν διάχυτον φιλελληνισμόν Της*, θὰ εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ διατάξει τὴν ὑπηρεσιακὴν ἀποστολὴν τοῦ ἐτέρου ἐκ τῶν συναπτομένων τευχῶν, εἰς τὴν ὥραίαν Χώραν τῶν Ἀλπεων, *μετὰ παραλήπτῃν τοῦ τεύχους τὸ Παιδαγωγικὸν Τμῆμα τοῦ Καντονίου τῆς Ζυρίχης*, Γενέθλιας Γῆς τοῦ Pestalozzi.

Δ

Δεχθῆτε, Ἐξοχώτατε κυριε Πρέσβυ, τὴν ἑκφρασίν τῶν πλέον ζωηρῶν συναισθημάτων μου, *μετὰ τὴν θέρμην ἐκείνων - μετὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἀθάνατον τέκνον τῆς Ἑλβετίας, ὁ Pestalozzi, ἐξέπεμπε πρὸς τὸν κόσμον τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς Παιδαγωγικῆς Του ἀγάπης*.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ
Παιδαγωγός

Κορυφαῖοι ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑρβαρτιανῆς Σχολῆς

WILHELM REIN

Σκοπὸς τῆς ζωῆς μου ὑπῆρξε ἡ ἀνάρρωσις τῆς λαϊκῆς μορφῆς - σεως διὰ τῆς ὁργανωτικῆς ἐξυψώσεως τοῦ λαικοῦ σχολείου.

Rein

Τοῦ κ. ΕΥΡΙΠ. ΣΟΥΡΛΑ, παιδαγωγοῦ

I

Wilhelm Rein (Ράιν)

Ὁ Πατριάρχης τῆς νεωτέρας Ἑρβαρτιανῆς Σχολῆς

Ἐκεῖνος εἰς τὸν ὅποιον κάθε Γερμανὸς δάσκαλος καὶ κάθε Γερμανικὸ σπῆτι χρωστοῦν κάποια εὐεργετικὴ ἐπίδραση.

Ἐκεῖνος ποὺ πίστευε στὴν ἀστείρευτὴ δύναμιν τοῦ λαοῦ τοῦ ἔθνους του.

Ἐκεῖνος ποὺ πίστευε πὼς μονάχα ἐκεῖνος ἀξίζει ὡς πολίτης καὶ ὡς πνευματικὸς ἄνθρωπος ὁ ὅποιος προσερχόμενος καὶ αὐτὸς ἀπὸ στρώματα λαϊκά, εἶναι ἀφοσιωμένος εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ λαοῦ καὶ ζῇ μετὰ τοὺς πόθους τοῦ λαοῦ.

Wilhelm Rein

Ὁ παιδαγωγὸς ὅστις μετὰ τὸν θάνατόν του ἐτιμήθη ἀπὸ τὸν Γερμανικὸν διδασκαλικὸν κόσμον καὶ περιεβλήθη μετὰ ἀνυπόκριτον ἐκτίμησιν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς ὅλου τοῦ κόσμου, ἀποκληθεῖς, ὡς «*ὁ διδάσκαλος τῶν δασκάλων*».¹

Ὁ παιδαγωγὸς ὁ ὅποιος μετέτρεψε ἐπὶ ἀρχετὸν χρονικὸν διάστημα τὴν μικρὰν πόλιν τῆς Θουριγγίας, τὴν Ἰέναν (Iena), ἐν παγκόσμιον παιδαγωγικὸν προσκύνημα καὶ προσεέλκυσε σ' αὐτὴν χιλιάδες ἐκπαιδευτικῶν γιὰ νὰ σπουδάσουν Παιδαγωγικά.

Ὁ παιδαγωγὸς ὁ ὅποιος δὲν ἔμεινε ἀποστεωμένος στὴν παλῆα μορφή τοῦ Ἑρβαρτιανισμοῦ, ἀλλὰ ἀσπασθεὶς ὅλες τὶς νεώτερες θεωρίες περὶ Ἀγωγῆς καὶ Μορφώσεως, ἐνῶ κατὰ βάθος παρέμεινε πιστὸς στὴν παιδαγωγικὴ κοσμοθεωρία τοῦ Herbart περὶ τοῦ ὑψίστου σκοποῦ τῆς Ἀγωγῆς ὅστις ἀπέβλεπε στὴν διαμόρφωσιν ἡθικῶν χαρακτήρων.

Ὁ παιδαγωγὸς ποὺ πίστευε ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ ὡς ἐπιστήμη εἰς τίποτε ἄλλο δὲν ἔπρεπε νὰ κατατείνει παρὰ στὴ διδασκαλία περὶ «*λαϊκῆς ἀγωγῆς*», ἀντιγράφω ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν περίφημον ῥῆσιν τοῦ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, τοῦ Danton, πὼς δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ τὴν στοιχειώδη διατροφὴν ἐνὸς λαοῦ, ἐκεῖνο ποὺ προέχει διὰ τοὺς Κυβερνήτας του εἶναι «*ἡ ἀγωγή τοῦ λαοῦ*»¹.

Wilhelm Reim

Ἐκεῖνος ποὺ πίστευε ὅτι ὁ βαρβαρισμὸς ποὺ κλείνουν τὰ σπλάχνα τους οἱ διάφοροι λαοὶ τῆς γῆς, θὰ διωχθῇ μονάχα ἐφόσον θὰ ἀνοιχτοῦν τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων γύρω ἀπὸ τὸ ὥραϊον καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ θὰ ἐθισθῇ τὸ πνεῦμα τους σιγὰ - σιγὰ νὰ λατρεύει τὴν ἀλήθειαν.

Ἐκεῖνος ποὺ μετὰ τὸν μεγάλον φιλόσοφον τῆς Iena, τὸν Rudolf Eucken ἀπαιτοῦσαν ἀπὸ τὴν ἀγωγὴν, ἐμβάθυνσιν γύρω ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ζωὴν, ἀνύψωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐξευγενισμὸν πραγματικὸν τοῦ αὐτοῦ.

Ἐκεῖνος ποὺ μετὰ τὸν Γενάρχη τοῦ Ἑρβαρτιανισμοῦ—τὸν Herbart—συμφωνεῖ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς «*διαπαιδαγωγούσης διδασκαλίας*» καὶ εἰς τὸ δόγμα ποὺ ἐξέφραζεν ὡς πίστιν του «*ὅτι δηλαδὴ δὲν ἀναγνωρίζει καμμίαν διδασκαλίαν ποὺ ἀπλῶς τροφοδοτεῖ μετὰ γνώσεις χωρὶς ταυτοχρόνως νὰ διαπαιδαγωγεῖ τὸν τρόφιμον*».

Ἐκεῖνος ποὺ διεκήρυξε τὸν ὁργανικὸν σύνδεσμον διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς, πιστεύοντας ὅτι ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ

1. Après le pain, l'éducation est le premier besoin du peuple (Danton).

1. Lehrer der Lehrer (Teacher of Teachers).

κατατείνει σαφώς εις την εκπλήρωσιν τοῦ ὑψίστου σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς, δηλαδή στήν διαμόρφωση τοῦ χαρακτήρος.

Καὶ διεκκήρυτε τὰ ἑξῆς :

Δὲν εἶναι ἀρετὸν ὅτι ἡ διδασκαλία μορφώνει ἀπλῶς γιὰ τὴν ζωὴν, αὐτὴ ἡ ὠφελιμιστικὴ ἀποψη πρέπει νὰ ὑπερπηδηθῇ, γιὰτὶ δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ Σχολείου Ἀγωγῆς. Ὑπεράνω τῶν γνώσεων ἵσταται ἡ πίστις καὶ ἡ θέλησις. Ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ ἐγκλείει τὸ παρελθὸν τοῦ ἔθνους καὶ μέσα εἰς τὸν κόσμον ποὺ ζῇ ὁ τροφίμος, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ τὸν καναστήσῃ ἱκανὸν ὥστε νὰ ζῇ καὶ νὰ ἐργάζεται μέσα σὲ μιὰ ἐναλλακτικὴ πορεία παρελθόντος καὶ παρόντος. Συνεπῶς ἡ διδασκαλία εἶναι ἑνας κλάδος τῆς Ἀγωγῆς.² Ἡ ἀγωγή πρέπει ἡ ἀγωγή πρέπει νὰ κατατείνει εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ προσωπικοῦ χαρακτήρος τοῦ τροφίμου καὶ οἱ γνώσεις πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς μέσα πρὸς διαμόρφωσιν μιᾶς ἀτενερگوῦ προσωπικότητος».

Ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει μὲ τὸν Herbart τὰ ἑξῆς γύρω ἀπὸ τὰς σχέσεις διδασκαλίας καὶ Ἀγωγῆς :

Ἡ διδασκαλία κατατείνει εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ κύκλου τῶν ἰδεῶν, ἡ Ἀγωγή ἀντιθέτως κατατείνει εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτήρος. Ἡ ἀγωγή πρέπει νὰ συνδέσει ὀργανικὰ μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ τροφίμου τὸν κύκλον τῶν ἰδεῶν καὶ νὰ μετατρέψῃ τοῦτον σὲ δύναμη. Αὐτὸ ὅμως τότε μονάχα μπορεῖ νὰ λάβῃ χώραν ὅταν ἡ πνευματικὴ αὐτὴ διεργασία ἀφορμᾶται ἀπὸ τὸ βαθύτατο ἐλεύθερον διαφέρον τοῦ τροφίμου, ἀπὸ καὶ μορφῆς δηλαδή ἐκείνου τοῦ διαφέροντος ποὺ προσδιορίζει ὁλόκληρη τὴ ζωὴ τοῦ τροφίμου. Ἀκριβῶς δὲ ἡ διάγνωση αὐτῆς τῆς ἐσωτάτης μορφῆς τοῦ διαφέροντος εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς ση-
 ρίζεται τὸ περίφημον τρίπτυχον τῆς Ἐρ-
 βαρτ. παιδαγωγικῆς. Δηλαδή ἀπὸ τῆς ἐπο-
 πτείας στὴ σκέψη στὸν στοχασμὸ καὶ στὸ
 νόμο καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου μεταπήδηση στὴν
 ἀτενεργὸ ἐφαρμογὴ τῆς ἀποκτηθείσης δυ-
 νάμεως.

² Damit der Unterrichts ist ein Zurig der Erziehung, Rein (Pädagogik III σ. 9).

Wilhelm Rein

Ἐκεῖνος ποὺ ἀπὸ τὴν πίστη του τὴν παιδαγωγικὴ στὴν ἀξία τοῦ διαφέροντος ποὺ πρέπει νὰ κυριαρχεῖ στὴν διδασκαλία συνάγει τὴν θεωρίαν καὶ τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ Ἀναλυτικοῦ προγράμματος.

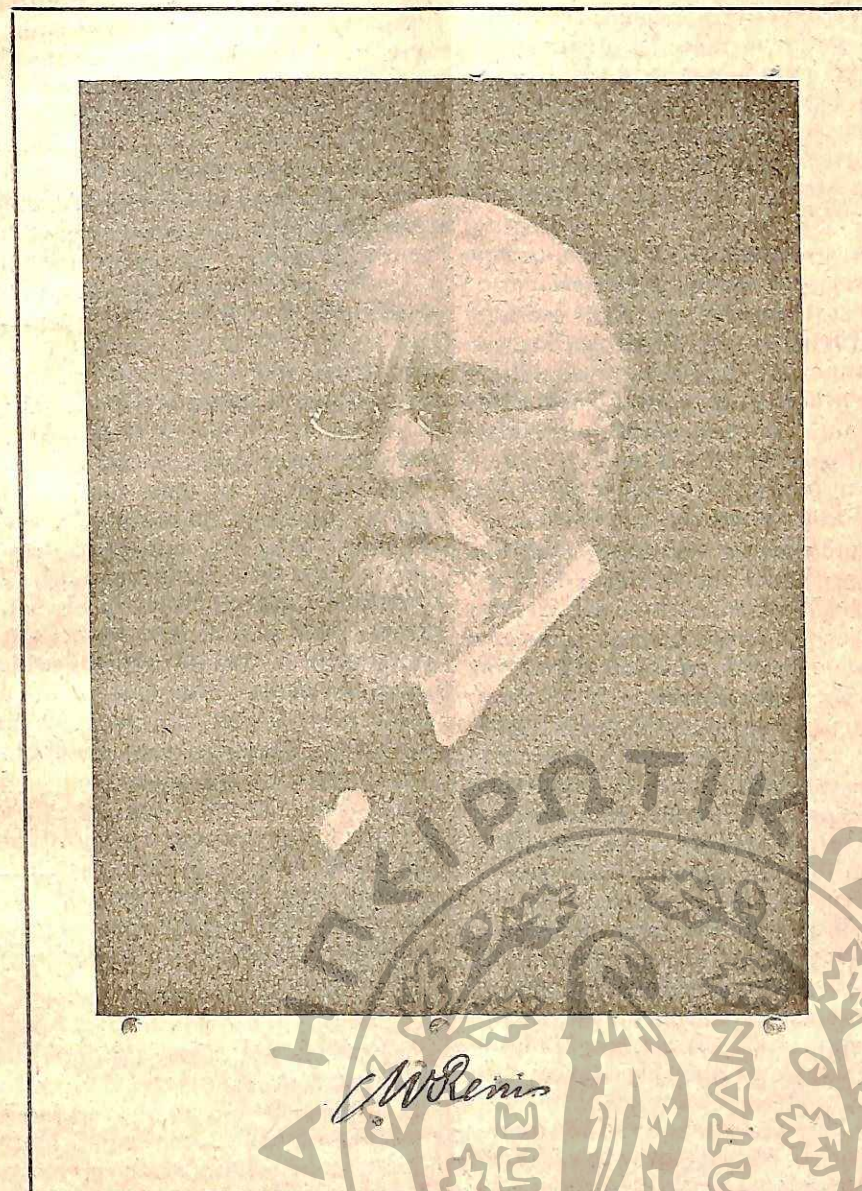
Ἐκεῖνος τέλος, ὅστις προσέθεσε τὴν παιδαγωγικὴ ἐπιστὴμὴν πέραν τῶν ἀπόψεων τοῦ Herbart, τοῦ Ziller καὶ τοῦ Stog. Καὶ ὅπως ἡ σημερινὴ φιλοσοφία προσθήκη πέραν τῶν ἀπόψεων τοῦ Kant ἔτσι καὶ τὸ παιδαγωγικὸν σύστημα τοῦ Rein δὲν εἶναι ἀπλῶς ἔργον καὶ συνέχεια ἐργασίας ἐπιγόνων, ἀλλ' ἀντιθέτως εἶναι δημιουργία ἐνὸς ἀτενεργοῦ καὶ αὐτοτελοῦς παιδαγωγοῦ, ὅστις συνήρμοσε καὶ συνένωσε ἐπὶ τὸ αὐτὸ κάθε τι χρήσιμον καὶ μορφωτικὸν ἀπὸ τὶς θεωρίες τῶν προ-
 χατόχων του, ἀλλὰ μὲ τὶς καινούργιες δι-
 κές του παιδαγωγικὰς ἀπόψεις.

Καὶ τώρα ἂς τὸν γνωρίσουμε καλύτερα.

Γεννήθηκε στὰ 1847 στὴ μικρὴ πόλιν τῆς Θουριγγίας Eisenach. Ὁ Πατέρας του ἦταν καθηγητὴς Γυμνασίου καὶ ἀργότερα Διευθυντὴς τοῦ Μουσείου στὴν Nuremberg.

Σπούδασε στὴν Jena, στὴν Heidelberg καὶ στὴν λειψία Θεολογίαν καὶ παιδαγωγικά. Εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ ἔχῃ δάσκαλο τὸν περίφημο φιλόσοφον, τὸν Zeller. Στὴν Jena ἐγνώρισε τὸ Ἐρβατιανὸν Stog καὶ τὸν ἡ-ολούθησε στὴν Heidelberg. Στὰ 1869 γνωρίστηκε στὴ λειψία μὲ τὸν Ziller καὶ χρημάτισε δάσκαλος ἐν πειραματικὸν σχολεῖον τοῦ Ziller. Στὰ 1872 τὸν συναντᾷμε Καθηγητὴ διδασκαλίας στὴ Βαϊμάρη καὶ ἀπὸ τοῦ 1876-1886 — ὡς Διευθυντὴ τοῦ Σεμιναρίου στὴν Eisenach. Στὰ 1886—ὑπερὰ ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Stog—ἐκλήθη στὴ Jena ὡς Διευθυντὴ τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου τοῦ προσηρητημένου στὸ Πανεπιστήμιον.

Στὰ 1912 ἀνακηρύσσεται Τακτικὸς Καθηγητὴς. Ἡ φήμη του εἶναι πλέον παγκόσμιος καὶ τὸ ἀκροατήριον τῶν σπουδαστῶν στὴν μικρὰ αὐτὴ πόλιν τῆς Θουριγγίας εἶναι διεθνές. Τὸ Σεμινάριον τοῦ Πανεπιστημίου στὴ Jena ὑπὸ τὴν παιδαγωγικὴν του διύθυνσιν ἀνακαινίσθη ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ πειραματικὸν σχολεῖον εἰ-

χεν ὡς ἀπώτερον σκοπὸν ἀφ' ἐνὸς τὴν προώθησιν τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστῆμης καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ θεωρητικὸν καταρτι-
 κὸν καταρτισμὸν τῶν Καθηγητῶν.

Ἄνω τῶν 2 000 Καθηγητῶν καὶ δι-
 δασκάλων ἐξεπαιδεύθησαν στὸ παιδαγωγικὸ
 Σεμινάριον τοῦ Πανεπιστημίου. Στὰ 1889
 ἱδρύσε τὸν θεσμὸν τοῦ παιδαγωγικοῦ θε-

ρινοῦ Kurse γιὰ τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν
 δασκάλων τῶν ξένων χωρῶν. Στὶ 31 Μαρ-
 τίου τοῦ 1923 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ὀρίου
 ἡλικίας καὶ ἀπεσύρθη διατηρεῖας τὸν τί-
 τλον τοῦ Honorarprofessor καὶ συνεχίσας
 τὴν παιδαγωγικὴν δράσιν του διὰ διαλέ-
 ξεων ἢ συγγραφικῆς ἐργασίας μέχρι τοῦ
 θανάτου του.

Ὁ Rein θεωρεῖται στὴν Γερμανία ὡς ὁ κατ'ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τῆς συστηματικῆς παιδαγωγικῆς. Ἡ συστηματικὴ παιδαγωγικὴ ἐπιδιώκει κατὰ τὸν Rein νὰ ὑπαγάγῃ σὲ τάξιν, νὰ ὁργανώσει καὶ νὰ διαμορφώσει τὶς βασικὲς ἐννοίες ὅλων τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων σὲ τρόπον ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ πραγματικὴ ὁργάνωση τῆς Ἀγωγῆς.

Ἡ Παιδαγωγικὴ τοῦ Rein εἶναι μία συγκεντρωτικὴ φιλοσοφία καὶ πολίτευμα¹ δεδομένου ὅτι συρρέουν εἰς αὐτὴν διάφορα ρεύματα (θρησκευτικά, ἠθικά, καλλιτεχνικά, ἐπιστημονικά, ἐμπορικά κτλ.), καὶ ὡς τοιαύτη ἐπιδιώκει καὶ ἐρευνᾷ κατὰ ποῖον τρόπον μπορεῖ νὰ διατηρηθῇ, νὰ ἐξελεχθῇ καὶ ἰσχυροποιηθῇ ἡ φυσικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ δύναμη τοῦ λαοῦ, γιὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἔτσι τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους.

Ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιδιώκει κατὰ τὸν Πατριάρχην αὐτὸν τῆς νεωτέρας Ἑρβατιανῆς Σχολῆς νὰ κατευθύνει καὶ ἐξετάζει τὶς παιδικὲς καὶ ἐφηβικὲς ψυχὰς σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους ποὺ προοσιδιορίζουν τὴν πρόσδον τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ ἐρευνες αὐτὲς εἶναι ὑψίστης σημασίας διὰ τὴν ζωὴν ἑνὸς λαοῦ, καὶ δεδομένου ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ εἶναι παράλληλα καὶ μία πρακτικὴ ἐπιστήμη—ὅπως ἡ Ἱατρικὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁργανώσει πειραματικὰ σχολεῖα, ὅπως ἡ Ἱατρικὴ ἔχει τὰς κλινικὰς καὶ τὰς ἐργαστήριά της τὰ ἐπιστημονικά. Ἡ δημιουργία δὲ γενικὰ, ἑνὸς κατὰ τὸ δυνατόν τελείου συστήματος τῆς Παιδαγωγικῆς εἶναι ἐπίτευγμα ἐκείνου ὅστις θὰ ἐντυφῇ τοὺς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς Παιδαγωγικῆς ὅσον καὶ εἰς τὰς βοηθητικὰς Ἐπιστήμας ποὺ σχετίζονται μὲ ταύτην.

Ἐπὶ πλέον τὸ ἐπίτευμα αὐτὸ προϋποθέτει ἀσφαλῆ κυριαρχίαν τῆς ἐπιστημονικῆς θεωρίας μὲ πλουσίαν πρακτικὴν πείραν ἁρμονικὰ πάντα ταῦτα συντεθειμένα πρὸς κάποιαν ἀνώτερη Παιδαγωγικὴν συμφωνία.

Τὶς παραπάνω προϋποθέσεις συνεδύαζε ἡ προσωπικότης τοῦ Rein σὲ ζηλευτὸ βαθμό, ὅπως συνεδύαζε ἀριστοτεχνικὰ καὶ

τὴν ἱκανότητα γύρω ἀπὸ τὴν διάταξιν τῶν παιδαγωγικῶν ἰδεῶν ὡς καὶ τὴν συσχέτισιν καὶ διαμόρφωσιν τούτων εἰς σύστημα.

Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ ξεχωριστὴ θέση τοῦ ἐγγενοῦς αὐτοῦ τέκνου τῆς Θουρυγγίας μέσα στὸ Πάνθεον τῶν προμάχων τῆς Ἀγωγῆς.

Ὡς ὑψιστος σκοπὸς τῆς Ἀγωγῆς, κατὰ τὸν Rein, εἶναι ἡ ἰσχυροποίησις τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τῶν τροφίμων μας. Ἡ Ἀγωγή, κατὰ τὸν οἱστρήλατον αὐτὸν Νεοερβατιανόν, ἀποσκοπεῖ νὰ μορφώσει τὸν τροφίμον σὲ ἓνα πραγματικὰ θρησκευτικὸν ἄνθρωπον, ἐπιδεκτικὸν νὰ ἀφομοιώσει κάθε τι πολῦτιμον στὴν Ζωὴν¹.

Ἀπὸ τὸ βαθύτερον νόημα τῆς παραπάνω θέσεως συνάγεται ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Ἀγωγῆς κατὰ τὸν Rein εἶναι ἀγκιστρωμένος μὲ ἄχραν θρησκευτικὴν, γιὰ τὴν θρησκεία κατὰ τὰς πεποιθήσεις του εἶναι ἐκείνη ποὺ δίνει ἀπάντησιν στὰ ἔσχατα ἐρωτήματα καὶ ἡ θρησκεία εἶναι ἡ μόνη δύναμη ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιφέρει μίαν ἐνόητα ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν κοσμοθεωρίαν καὶ τὴν βιοθεωρίαν, δεδομένου δὲ ὅτι ὁ ἠθικὸς χαρακτῆρ ποὺ ἀποτελεῖ τὸν ὑψιστον σκοπὸν τῆς Ἀγωγῆς κατὰ τὸν Rein μπορεῖ νὰ δράσει μονάχα ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν Κοινωνίαν, πρέπει συνεπῶς νὰ γνωρίσουμε καὶ νὰ νοιώσουμε τὸ περιεχόμενον τῆς Ζωῆς καὶ τὶς μορφὲς τῆς Ζωῆς τῶν ατόμων ποὺ ἐνσαρκώνουν τὴν ἑννοίαν τοῦ ἠθικοῦ καὶ ἰσχυροῦ χαρακτῆρος, ὅστις διαπλάσσει ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα.

III

Ἐτελειώσαμε... χωρὶς βέβαια νὰ ἔχουμε οὐσιαστικὰ περατώσει τὴν ἀποψιν ὅλων τῶν προβλημάτων τῆς Ἀγωγῆς μὲ τὰ ὁποῖα ἡσχολήθη εὐρύτατ ὁ Rein.

Μπορεῖ ἡ σύγχρονος Παιδαγωγικὴ Ἐπιστήμη νὰ ἐπραγματοποιήσῃ ἀλματικὰ προόδους εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν προβλημάτων ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν Μόρφωσιν καὶ τὴν Ἀγωγήν. Κανένας ὁμως δὲν θὰ ἀμφισβητήσῃ ὅτι ὁ Rein ὑστέρησεν τόσο εἰς τὴν ἀναγνώρισιν ὅ-

λων τῶν νεωτέρων ἐπιτευγμάτων τῆς Παιδαγωγικῆς ὅσον καὶ εἰς τὴν παρακολούθησιν τῆς καινούργιας Ζωῆς ποὺ ἐνεφυσήθη εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν Ἐπιστήμην ἀπὸ τοὺς νεωτέρους προμάχους τῆς Ἀγωγῆς.

Ὁ χαράσσων τὶς γραμμὰς αὐτὲς εἶχε τὴν εὐτυχίαν, κατὰ τὸν χρόνον τῶν σπουδῶν του στὴ Γερμανία, νὰ γνωρίσῃ σὲ κάποιον θερινὸ Παιδαγωγικὸ Kurs, ποὺ συνεχίζοντας τὴν παράδοσιν τοῦ Rein, ὁργάνωνε ὁ Καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς στὴν Jena, ὁ Petersen, εἶχε τονίζομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλῆθους καὶ τὸν Πατριάρχην αὐτὸν τῆς νεωτέρας Ἑρβατιανῆς Σχολῆς σὲ μεγάλη ἡλικία καὶ ὡς Honorarprofessor πλέον στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Jena.

Παρακολούθησε ὁ χαράσσων τὶς γραμμὰς αὐτὲς διαλέξεις του, ἔλαβε πολυώρους συνεντεύξεις μαζὺ του καὶ ἔχει εἰς τὸ Παιδαγωγικὸν του Ἀρχεῖον αὐτόγραφον ἀφιέρωσιν τοῦ Rein ὅστις ὁμως τοῦ ἐξέφρασε, κατὰ τὴν γνωριμίαν του ἐκείνην, καὶ τὸ μοναδικόν του παράπονον, δηλαδὴ τὴν παντελῆ ἀπουσίαν Ἑλλήνων σπουδαστῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Jena πρὸς παρακολούθησιν τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης.

Ἄλλ' ὅταν καὶ ὁ ὑποσημειούμενος Τοῦ ὑπέβαλε ὡς ἀπορίαν του τὴν ἐρώτησιν «Γιατί δὲν ἐμφανίζεται καὶ Αὐτός—ἀφοῦ ἀσπάζεται ὅλες τὶς ἀπόψεις τῆς νεωτέρας Παιδαγωγικῆς—ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν νεωτέρων Παιδαγωγικῶν ἰδεῶν καὶ τῶν πλαδῶν τοῦ σχολείου ἐργασίας», ὁ Rein τοῦ παρετήρησεν ἀμέσως ὅτι μὴ τέτοια μεταπήδησίν του—ποῦ ἴσως νὰ εἶναι εὐκόλος γιὰ ἄλλους—γι' Αὐτὸν ἦταν ἀδύνατος, γιὰ τὴν θὰ ἀπηνεῖτο τὶς ἀρχὲς του, θὰ ἀπηνεῖτο ἐκεῖνο ποὺ ὡς ὑψιστον σκοπὸν τῆς Ἀγωγῆς ἐκαλλιέργησεν στὴν μεγαλειώδη παιδαγωγικὴν του σταδιοδρομίαν, δηλαδὴ τὴν ἐμμονὴν Του ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος.

Καὶ ὅταν ἐν συνεχείᾳ ἡ ταπεινότης μας τὰ παρετήρησεν ὅτι στὴν Ἑλλάδα συμβαίνει πολλὰς φορὲς τὸ ἀντίθετον, πὼς δηλαδὴ πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἐκπαιδευτικούς ἐμφανίζομενοι καὶ ὡς ἀντιπρό-

σωποι τῶν νεωτέρων παιδαγωγικῶν θεωριῶν, ἐνῶ κατὰ βάθος δὲν εἴμεθα καὶ πὼς ἀλλάζομε πολλὰς φορὲς ἰδέες καὶ πεποιθήσεις παιδαγωγικὰς κατὰ τὸν ἄερα ποὺ θὰ φυσηθῇ καὶ ὅστις θὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν εὐκόλον ἀναρχίαν μας, μὲ κοίταξε—τὸ θυμᾶμαι καλὰ—χαμογελώντας καὶ ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔβγαλε ἀπὸ τὸ συρτάρι τοῦ Γραφείου μου μίαν φωτογραφίαν τοῦ ποὺ εἶχε τὴν τιμὴν νὰ μοῦ τὴν προσφέρει μὲ τὴν κάτωφιν ἀφιέρωσίν του:

Heirn Professor Sourlas
Charakter - bildung und Charakter -
Stärke bleibt immer das höchste Ziel
der Erziehung

Wilhelm Rein

Δηλαδή:

«Ἡ μόρφωση τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἡ ἰσχυροποίησις τοῦ χαρακτῆρος ἀποτελοῦν πάντοτε τὸν ὑψιστον σκοπὸν τῆς Ἀγωγῆς»
Wilhelm Rein

Καὶ ἡ ταπεινότης μας, ἀποθανυμάζοντας τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἰσχυροῦ χαρακτῆρος τῆς προσωπικότητός του, τὸν ἀπεχαιρέτησε ἀσπασθεὶς τὸ ροζιάρικο χέρι του καὶ ἀντλήσας κατόπιν τῆς ὡς ἄνω συνεντεύξεως καὶ γιὰ τὴν ταπεινότητα τὴν δικήν του διδάγματα ἀπὸ τὴν ἀγέρωχον ἐκείνην Παιδαγωγικὴν προσωπικότητα, ποὺ σὰν κάποια ὑψικάμηνος δοῦς τῶν Γερμανικῶν δορυμῶν, στάθηκε πιστὸς στὴν κοσμοθεωρίαν του τὴν παιδαγωγικὴν καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρα του, καὶ δὲν ἐπροόδωσε μέχρι τῆς τελευταίας του πρὸς τὶς ἀρχὲς καὶ τὴν πίστιν του τὴν Παιδαγωγικὴν.

Ἄς μᾶς συγχωρήσουν οἱ ἀναγνώσται τὴν προσωπικὴν αὐτὴν παρέκβασιν, εἶναι ἡ μοναδικὴ ἄλλως τε Παιδαγωγικὴ μας ἐπίζησις ἀπὸ τὴν γνωριμίαν ποὺ εἶχαμε, μὲ τὸν Πατριάρχην Αὐτὸν τῆς νεωτέρας Ἑρβατιανῆς Σχολῆς, ὅστις πιστεύει πὼς γιὰ κάθε ἀληθινὸν Παιδαγωγὸν πρέπει νὰ προβάλλει πάντοτε προστὰ στὰ μάτια τῆς ψυχῆς του ἡ ἰδεώδης εἰκὼν μίας προσωπικότητος μὲ ἰσχυροποιημένον τὸν χαρακτῆρα.

Ἐδριπίδης Σούρλας

Δ Η Δ Ω Σ Ι Σ

Μετὰ τὸ εἰς τὸ παρὸν τεῦχος τοῦ Περιοδικοῦ

1) Konzentrische Kalfurphilosophie (Rein)

¹ Rein Padagogivi in systematischen Darstellung 3 Aeflage.

Ο ΞΕΝΟΦΩΝ ΩΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

Τοῦ κ. ΑΝΤ. ΙΣΗΓΟΝΗ, Δ) τοῦ Π. Ἀκαδημίας Ρόδου

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Ὁ Ξενοφών ἦτο ἐπίσης ἐνθουσιώδης φιλάθλος, θιασώτης τῶν σπόρ. Πρὸ παντὸς ἐξεθιάζε τὴν παιδικὴν ἀξίαν τοῦ κυνηγίου εἰς τὸν «Κυνηγετικόν» του. Κατ' αὐτὸν τὸ κυνήγιον «ὕγιάν» τε τοῖς σώμασι πασσκευάζει καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν μᾶλλον, γηράσκειν δὲ ἤττον, τὰ δὲ πρὸς τὸν πόλεμον μάλιστα παιδεύειν, διότι ἐθίζει εἰς τὰς ταλαιπωρίας καὶ τὰς ἐπιπόνους πορείας. Ἐξ αὐτῶν «στρατιῶται τε ἀγαθοὶ καὶ στρατηγοὶ γίνονται. Ὅν γὰρ οἱ πόνοι τὰ μὲν αἰσχροὶ καὶ ὕβριστικὰ ἐκ τῆς ψυχῆς ἀφαιροῦνται, ἐπιθυμία δ' ἀρετῆς ἐνυψήσαν, οὗτοι ἀριστοί». Τὸ κυνήγιον συνεπὶ καὶ ἡθικὴν ἐπιδράσιν ἐξασκεῖ, «σώ-

μας δημοσιευόμενον Παιδαγωγικὸν Πορτραῖτον τοῦ Wilhelm Rein, τεματίζεται ἡ ἀπὸ τριετίας ἀρξαμένη ἀπὸ τῶν σιγῶν τοῦ Περιοδικοῦ μας τακτικὴ κατὰ μῆνα δημοσίευση, ὑπὸ τοῦ συνεργάτου μας Κων. Εὐδοκίδη Σούρλα. τῶν Πορτραῖτων ὄλων τῶν Γερμανῶν Παιδαγωγῶν, ὡς καὶ τῆς συμβολῆς τῶν σιγῶν προαγωγῇ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης.

Ἡ ἐκ τῆς δημοσιεύσεως παραχθεῖσα ἐντύπωση ἐπέλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ Γερμανῶν ἐπιστημόνων καὶ Παιδαγωγῶν. Ἔτσι Καθηγητῆς Γερμανικοῦ Πανεπιστημίου ὑπέδειξε δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Κων. Σούρλα καὶ τὸν τίτλον τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ φέρῃ ἡ εἰς βιβλίον προσεχῆς ἔκδοσις τῶν Παιδαγωγικῶν Πορτραῖτων. Ὁ τίτλος τὸν ὁποῖον συνέστησεν καὶ τὸν ὁποῖον ἀποδέχεται καὶ ἐγκρίνει καὶ ἡ Διεύθυνσις τοῦ Περιοδικοῦ, εἶναι ὁ κάτωθι: «Πρόμαχοι τῆς Νέας Ἀγωγῆς».

Μετὰ τὸν ἴδιον συνεπὶ τίτλο θέλει ἐκδοθῇ προσεχῶς ὑπὸ τοῦ Ἑκδοτικοῦ Οἴκου μας — ἔχον τῶν δημοδιδασκάλων μας — σὲ βιβλίον ἡ τριετής ἀρθρογραφία τοῦ συνεγράτου μας Κων. Σούρλα, διὰ τῆς ὁποίας ἦλθαν εἰς φῶς ὅλα τὰ ρεύματα, ὅλοι οἱ ἰριδισμοὶ καὶ ὅλες οἱ κοσμοθεωρητικαὶ παιδαγωγικαὶ ἀπόψεις τῶν Γερμανῶν Παιδαγωγῶν.

Ἔτσι καὶ ἡ προσεχῆς ἔκδοσις μας θὰ ἀποτελέσῃ — ὅπως καὶ οἱ προηγούμενες καὶ ἡ νῦν συνεχιζομένη — μὴ ἐπὶ πλέον προσπάθεια ἐμπράγματος τῶν θυσιῶν μας στὸ βωμὸ τῆς Παιδείας, καὶ μὴ ἐμπρόσθετος προσπάθεια τῆς συμβολῆς τοῦ «Νέου Σχολείου μας» γύρω ἀπὸ τὴν μόρφωση καὶ ἐπιμόρφωση τῶν δασκάλων τῆς Πατρίδος μας.

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

φρονας γὰρ ποιεῖ καὶ δικαίους διὰ τὸ ἐν τῇ ἀληθείᾳ παιδεύεσθαι»¹). Ἐχρησιμοποιοῦν ἐπίσης αὐτὸ καὶ οἱ Πέρσαι, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, ὡς προπαρασκευὴν διὰ τὸν πόλεμον. «Ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὐτῇ ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ γὰρ πρῶ ἀνίστασθαι ἐθίζει καὶ ψυχὴ καὶ θάλαππ ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ δοιοπορίας καὶ δρόμους»².

Μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐγκωμιάζει τὴν ἵππασίαν. Οἱ ἡσκημένοι εἰς τὴν ἵππασίαν ἀντέχουν εἰς τοὺς κόπους τῆς στρατιωτικῆς υπηρεσίας. «Οἱ δεδιδασκμένοι καὶ εὐθισμένοι τάφρους διαπηδᾶν, εἰς τὴν ἀναρχίῃσιν ἐπὶ ἀποτόμων κλίσεων καὶ εἰς ἐπέλασιν ἐν κατωφερεῖα διαφέρουν τόσον τῶν μὴ ἐκπαιδευμένων εἰς τὰ τοιαῦτα, ὅσον τὰ πτηνὰ τῶν πεζῶν»³. οἱ προπονημένοι ἐπίσης εἰς τὰς πορείας ἐπὶ δυσβάτων ἐδαφῶν διαφέρουν τῶν ἀγυμνάστων ὅσον οἱ ὕγιες τῶν χωλῶν. ἀλλὰ καὶ οἱ γινώσκοντες τῶν ἐδαφῶν διαφέρουν τῶν ἀγνοούντων... ὅσον οἱ ὄρνυες τῶν τυφλῶν»⁴.

Εἰς τὴν σωματικὴν, ἐν γένει, ἀγωγὴν ἀνεύρισκεν ὡς κύριον μορφωτικὸν στοιχεῖον τὸν πόνον, ἐξ οὗ προκύπτουν διὰ τὰ ἀγαθὰ. «Ἐκπονοῦντι μὲν ὀρθῶς μᾶλλον δοκεῖ μοι ἡ ὕψεια παραμένειν, ἐκπονοῦντι δὲ μᾶλλον ἡ ῥώμη προσγίγνεται, ἀσκούντι δὲ τὰ τοῦ πολέμου κάλλιον σώζεσθαι, ὀρθῶς δὲ ἐπιμελομένῳ καὶ μὴ καταμαλακισμένῳ εἰκὸς τὸν οἶκον αὖξεσθαι»⁵. Ὡς παρατηρεῖ ὁ JAEGER⁶ αἱ λέξεις πόνος καὶ παιδεύειν εἶναι παρὰ Ξενοφῶντι συνώνυμοι. «Διὰ τῶν πονούντων ἅπασαι αἱ ὠφέλειαι τοῖς ἀνθρώποις εὐρηγνται... Οἱ δὲ μὴ θέλοντες διὰ τὸ ἐπὶ πόνον διδάσκεσθαι, ἀλλ' ἐν ἡδοναῖς ἀκέρους διάγειν, οὗτοι κἀκίστοι»⁷. Μόνον «διὰ πόνων» ἀποκτίζεται ἡ ἀρετὴ. «Ὅτι ἐπίσης ὁ Ξενοφών πρὸ παντὸς

1) Κυνηγ. 12.

2) Κ. Παιδ. Α', 2, 10.

3) Ἱππερχικός 8, 2-3

4) Οἶκον, 11.

5) Κν' ἔργ. σ, 329

6) Κυνηγ. 12, 15-18.

ἐθαύμαζεν εἰς τὰ ἰνδάλματά του ἦτο ἡ καρτερία καὶ ἡ ἀντοχὴ εἰς τοὺς πόνους. Ὁ Ἀγησίλαος λέγει, «ἦγεῖτο ἄρχοντι προσήκειν οὐ μαλακίαν, ἀλλὰ κατερίαν τῶν ἰδιωτῶν περιεῖναι» (νὰ διακρίνῳνται). Δὲν ἐντρέπετο λοιπὸν νὰ ἀνέχεται περισσώτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸν ἥλιον τὸ θέρος καὶ τὸ ψυχρὸς τὸν χειμῶνα, ἀν δὲν συνέβαινε νὰ νὰ κοπιᾷ ὑπερβολικὰ καὶ ὁ στρατὸς του, οἰκιοθελῶς ἐκοπιάζε μαζὶ με τοὺς ἄλλους, «νομίζων πάντα τὰ τοιαῦτα παραμυθίαν εἶναι τοῖς στρατιώταις». Συντόμως ὁ Ἀγησίλαος πονῶν μὲν ἡγάλλετο, ρασιτώνην δὲ «οὐδόλως ἐπεδοκίμαζε.

Μετ' ἐπιμελείας ἐφρόνει ὁμοίως ὁ Ξενοφών, πρέπει νὰ γίνεται καὶ ἡ ἐκπαίδευσις τῶν γυναικῶν. Ἀλλ' ἡ γυναικεία φύσις διεπλάσθη διάφορος τοῦ ἀνδρός, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ἐνδον ἔργον καὶ ἐπιμελήματα, ἡ δὲ ἐπὶ τὰ ἔξω. Ρίγη μὲν γὰρ καὶ θάλαππ καὶ δοιοπορίας τοῦ ἀνδρός τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μᾶλλον δύνασθαι καρτερεῖν κατεσκεύασεν, ὥστε τὰ ἔξω ἐπέταξεν αὐτῷ ἔργα. τῇ δὲ γυναικὶ ἤττον τὸ σῶμα δυνατόν πρὸς ταῦτα φύτας τὰ ἐνδον ἔργα αὐτῇ προτάξαι μοι δοκεῖ ὁ θεός»⁸.

Διάφορος ἐπίσης διεπλάσθη καὶ ἡ ψυχροσύνησις τῆς γυναικός. Ἐπειδὴ αὕτη ἐκ φύσεως προρρίζεται διὰ τὴν ἀνατροφὴν «τῶν νεογνῶν τέκνων» ἐπροικίσθη εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ τὸν ἀνδρα μὲ τὴν στοργὴν τῶν βρεφῶν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν φύλαξιν τοῦ οἴκου ἀπαιτεῖται τὸ συναίσθημα τοῦ φόβου, ἡ γυνὴ εἶναι φύσει δειλοτέρα τοῦ ἀνδρός. Τὰ ἄλλα ψυχικὰ χαρίσματα ἡ μνημονικὴ ἱκανότης, ἡ ἐπιμέλεια, ἡ ἐγκράτεια εἶναι ἐξ ἴσου χρήσιμα εἰς ἀμφοτέρους καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἰσόρροπον βαθμὸν ἔχουν ἀναπτυχθῇ.

Ὁ θεὸς διαφόρως διαπλάσας ἕκαστον φύλον ἐπέταξε καὶ διάφορον ἀπασχόλησιν: «τῇ μὲν γυναικὶ κάλλιον ἐνδον μένειν ἢ θυραλεῖν (=νὰ διαπρίβῃ ἔξω), τῇ δὲ ἀνδρὶ αἰσχίον ἐνδον μένειν ἢ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι». Ὁ ἀνὴρ ὁ «ἀμελῶν τῶν ἔργων τῶν ἑαυτοῦ ἢ πράττων τὰ τῆς γυναικός ἔργα «τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν θεῶν.»⁹

1) Ἀγ. 5, 3.

2) Οἶκον. 7.

3) Αὐτ. 7, 30.

Ἡ γυνὴ μέχρι τοῦ γάμου ἀνατρέφεται ἐν τῷ οἴκῳ μετὰ «πολὴς ἐπιμελείας ὅπως ὡς ἐλάχιστα μὲν ἄψοιτο, ἐλάχιστα δὲ ἀκούσοιτο, ἐλάχιστα δ' ἔρροίη». Κυρία αὐτῆς ἀπασχόλησις εἶναι τὰ οἰκιακὰ ἔργα, ἡ κατεργασία τοῦ ἐρίου, ἡ ὑφαντικὴ καὶ ἡ ἐπίβλεψις τοῦ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ.

Μετὰ τὸν γάμον ἡ γυνὴ ἀποβαίνει ἡ δέσποινα τοῦ οἴκου, ὁ ὅποιος, ὡς ἡ βασίλισσα εἰς τὴν κυβέλην μεριμνᾷ ἵνα ἐργάζωνται καλῶς αἱ θεραπαινίδες καὶ νὰ διανέμονται καλῶς καὶ δαπανῶνται τὰ εἰσοδήματα, «ὅπως μὴ ἡ εἰς τὸν ἐνιαυτὸν κειμένη δαπάνη εἰς τὸν μῆνα δαπανᾶται»¹.

Τὰ καθήκοντα αὐτῆς ὡς οἰκοδεσποίνης θὰ διδάξῃ εἰς αὐτὴν ὁ σύζυγος. Πρὸ παντὸς θὰ διδάχῃ τὴν τάξιν, διότι οὐδὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ζωὴν χρησιμώτερον καὶ ὠραιότερον τῆς τάξεως. Ἀτακτοποίητος κατοικία ὁμοιάζει μὲ ἀτεκτον στρατεύμα, «ἀηδέστατο ὄραν καὶ ἀχρηστότατον», μὲ ἀρρυθμὸν χορόν, ἀτερεπὴ κατὰ τὴν θέαν, μὲ σωρὸν ἀνάμεικτον κριθῆς, σίτου καὶ ὀσπρίων οὐδόλως χρήσιμον ἀνευ διαλογῆς διὰ τὴν κατασκευὴν ἄρτου ἢ ζυμαρικῶν. Τουναντίον ἂν τὰ ἱμάτια, τὰ στρώματα, τὰ χάλκινα μαγειρικά καὶ ἐπιτραπέζια σκεύη εἶναι καλῶς τοποθετημένα ἀποτελοῦν εὐρυθμόν τι καὶ ἀρμονικὸν σύνολον»².

Ἀλλὰ καὶ ἡθικοπλαστικῶς πρέπει νὰ μορφωθῇ, διότι τὰ καλὰ τε κἀγαθὰ «οὐ διὰ τὰς ὠραιότητας, ἀλλὰ διὰ τὰς ἀρετάς εἰς τὸν βίον τοῖς ἀνθρώποις ἐπαύξεται»³. Πρὸ παντὸς θὰ διδάξωμεν εἰς αὐτὴν τὴν δικαιοσύνην παρουσιάζοντες μᾶλλον ἐκτιμώμενους «τοὺς δικαίους τῶν ἀδίκων καὶ ἐπιδεικνύοντες πλουσιώτερον καὶ ἐλευθεριώτερον βιοτεύοντας τῶν ἀδίκων». Ἡ ἀρετὴ τῆς ζωῆς γυναικός εἶναι πολυτιμότερά καὶ τῆς ὠραιότερας τῶν γυναικῶν τῶν εἰκονισομένων ὑπὸ τοῦ Εὐζείδους. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὰ ψιμύθια ὅπως λευκοτέρα ἢ ἐρυθροτέρα φαίνεται τῆς ἀληθείας καὶ τὰ ὑψηλὰ ὑποδήματα «ὅπως μείζων δοκεῖ εἶναι ἢ ἐπεφύκει». Διὰ τοιαύτων μέσων ἐξαπατᾷ, ὡς ὁ ἐπιδεικνύων ὡς ἀληθινὰ κίβδηλα νομισματὰ ἢ ψεύτικα περιδέ-

1) Αὐτ. 7.

2) Αὐτ. 8.

3) Αὐτ. 7.

ραία. Ὁ μόνος καλλωπισμός της θὰ εἶναι ἡ καθαριότης. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀπασχόλησίς της μὲ τὰς οἰκιακὰς ἀσχολίας, τὸ ζύμωμα, τὸ τίναγμα τῶν ἱματίων καὶ κλινωσκεπασμάτων θὰ συντελέσῃ ὥστε «καὶ ἐσθίειν ἡδίων καὶ ὑγιαίνει μᾶλλον καὶ εὐχροτέραν φαίνεται τῇ ἀλγηθείᾳ»¹.

Διὰ τὴν μέθοδον διδασκαλίας ὁ Ξενοφὼν ἐφρῶναι ὅτι αὕτη ὀφείλει νὰ εἶναι ἐποπτική καὶ αὐτενεργός. Παρατηρῶν θὰ διδασχθῇ ὁ γεωργὸς «ὅτι βαθύτερος ὀρύττεται τῇ ἐλαίᾳ βόθρος» καὶ παρατηρῶν θὰ γνωρίσῃ ὅτι οἱ νέοι δλαστοὶ ὑποστηρίζονται μὲ κορμούς. Ἡ γεωργία, συνεχίζει, οὕτω φιλόφρονος ἐστὶ καὶ πραεὶα τέχνη ὥστε ὀρῶντες καὶ ἀκούοντες ἐπιστήμονας εὐθὺς ἑαυτοὺς ποιεῖν». Ἄλλ' ἡ ἐποπτεία εἶναι ἀναγκαῖος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπαρκὴς ὁρος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς διδασκαλίας. «Οὐ μὲν τοῦτο γε ἐτι ἐγὼ λέξω ἰδόντα μαθεῖν εἶναι οὐδὲ ἀπαξ ἀκούσαντα, ἀλλὰ καὶ παιδείας δεῖν φημί τῷ τοιαῦτα μέλλοντι δυνήσεσθαι καὶ φύσεως ἀγαθῆς ὑπάρχειν»².

Εἶναι ἐπίσης δεδηλωμένος ἐχθρὸς τῆς λογοκοπίας καὶ τῆς λεξιθηρίας διακηρύσσων στεντορεῖως: «Ὁνόματα μὲν οὐκ ἂν παιδεύσει, γνῶμαι δέ, εἰ καλῶς ἔχουσιν. ψέγουσι δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τοὺς νῦν σοφιστὰς καὶ οὐ (τοὺς) φιλοσόφους, ὅτι ἐν τοῖς ὀνόμασι σοφίζονται, οὐκ ἐν τοῖς νοήμασιν»³. Εἰς τὴν γεωργίαν ὁμοίως ὑποτιμῶνται «οἱ λόγῳ μὲν ἀκριδέστατα αὐτὴν διεξιόντες, ἡκιστα δὲ ἐργαζόμενοι»⁴. Ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι ἦτο ἐνθερμος θιασώτης καὶ τῆς ἐνεργητικῆς μεθόδου, τῆς ἐφαρμογῆς τῶν γνώσεων ἐν τῇ πράξει. «Πάντων τῶν ὑπομνημάτων (=συμβουλιῶν), ἔμοιγε δοκεῖ κράτιστον εἶναι τὸ ὅσα, ἂν γνῶ ἀγαθὰ εἶναι ἐπιμελεῖσθαι ὥς ἂν πραχθῇ. ὀρθῶς δὲ γιγνωσκόμεθα οὐ φέρει καρπὸν οὐτε ἐν γεωργίᾳ οὐτε ἐν ναυικηρίᾳ οὐτε ἐν ἀρχῇ, ἣν μὴ τις ἐπιμελῆται ὥς ἂν ταῦτα περαίνηται» (πῶς θὰ ἐφαρμοσθοῦν).

Εἰς τὴν παιδονομίαν ὁ Ξενοφὼν καίτοι ἦτο στρατιωτικὸς καὶ ἔζησε τὴν σιδηρᾶν πειθαρχίαν τοῦ πολέμου δὲν φαίνεται συμ-

μερίζομενος τὰ καταθλιπτικὰ παιδονομικὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς του. Καὶ εἰς αὐτὸν τὸν στρατὸν κατέκρινε τὴν τραχύτητα. Εἰς τὴν Ἀνάβασιν ψέγει τὸν Κλέαρχον ὅτι «ἐκλάζετο ἰσχυρῶς καὶ ὀργῇ ἐνίοτε, ὥς καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἐσθ' ὅτε» καὶ ὅτι «τὸ ἐπιχαρὶ οὐκ εἶχε, ἀλλ' αἰεὶ χαλεπὸς ἦν καὶ ὁμός· ὥστε δικάιντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον»¹.

Διὰ τὰ ζῶα, ἰσχυρίζεται ἀλλαχοῦ, δύο ὑπάρχουν μέτρα πρὸς ἐπιβολὴν τῆς πειθαρχίας, ἡ τιμωρία καὶ ἡ περιποίησις. «Τὰ μὲν ζῶα... τὸ πείθεσθαι μανθάνουσιν, ἐκτε τοῦ, ὅταν ἀπειθεῖν ἐπιχειρῶσι, κολάζεσθαι, καὶ τοῦ, ὅταν προθύμως ὑπηρετῶσιν, εὖ πάσχειν». Οὕτω, ὁ σκύλος «ὅταν μὲν πείθεται, λαμβάνει τι ὧν δεῖται, ὅταν δὲ ἀμελεῖ, κολάζεται»². Ἄλλ' εἰς τοὺς ἀνθρώπους δύναται τις νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εὐπείθειαν μόνον διὰ τοῦ λόγου. «Ἀνθρώποις μὲν οὖν ἄνθρωπον ἔδωσαν οἱ θεοὶ λόγῳ διδάσκειν ἢ δεῖ ποιεῖν»³. Διὰ τοῦ λόγου ἐπιπλήττομεν τοὺς ἀπειθαρχοῦντας καὶ ἐπαινοῦμεν τοὺς εὐπειθεῖς, διότι «αἱ φιλότιμοι τῶν φύσεων καὶ τῷ ἐπαίνῳ παροξύνονται. Πεινώσι γὰρ τοῦ ἐπαίνου οὐχ ἦτον νοεῖα ἢ ἄλλαι τῶν σίτων τε καὶ ποτῶν»⁴.

Ὁ Ξενοφὼν ἐγκωμιάζει τὴν αὐτοπειθαρχίαν ὥς μᾶλλον ἀποτελεσματικὴν εἰς δλας τὰς ὁμαδικὰς ἐργασίας. Θαυμάζει τοὺς κελευστὰς, οἱ ὅποιοι «δύνανται τοιαῦτα λέγειν καὶ ποιεῖν ὥστε ἀκονᾶν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τὸ ἐθελοντὰς ποιεῖν», καὶ θεωρεῖ θεοὺς τοὺς στρατηγούς, οἱ ὅποιοι τοὺς στρατιώτας «ἔχουσι... ἀγαλλομένους τῷ πείθεσθαι ἑκάστον, καὶ σύμπαντας, ποιεῖν ὅταν δεῖσιν, οὐκ ἀθύμως ποιοῦντας»⁵. Ἀπὸ τοῦ ἐκτονὸς στρατηγικοῦ ἐμπνέεται εἰς τοὺς στρατιώτας ἡ φιλοπονία καὶ ἡ φιλοτιμία νὰ πράξουν τι ἄξιον νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀρχηγοῦ.

Ὁ Ξενοφὼν ἐσπερεῖτο τῆς φιλοσοφικῆς πτῆσεως τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐμβρινθείας τοῦ Ἀριστοτέλους. Αἱ παιδαγωγικαὶ του ἀντιλήψεις δὲν δει-

1) Κ' Ἀνάβ. Β' 6, 9-12.

2) Παιδ. 13.

3) Π. ἱππικῆς, 8, 13.

4) Κ' Παιδ. 13.

5) Αὐτ. 21.

1) Αὐτ. 10.

2) Αὐτ. 21.

3) Κον. 14,6.

4) Οἶκ. 16.

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΩΦ

Τῆς κ. SECLÉT RIGOU

(συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Ἡ διὰδοξη τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Πανλῶφ ἀπευθύνεται στοὺς ψυχολόγους, ἀλλὰ καὶ στοὺς παιδαγωγούς, καὶ τοὺς ἐκπαιδευτικούς, ἐφ' ὅσον βρίσκει κανεὶς σὶδ ἔργον τοῦ Παυλῶφ κεφάλαια εἰδικὰ ἀφιερωμένα στὴν παιδαγωγικὴ. Ἄν καὶ ὑπῆρξε ὁ ἴδιος ἕνας σημαίνων παιδαγωγός, ὅπως μαρτυροῦν ἡ ποιότης καὶ ἡ ἐπιτυχία τῆς διδασκαλίας του, ἂν καὶ ἐνδιαφέρθηκε ζωηρὰ γιὰ τὴ νεολαία καὶ ἤξερε νὰ τὴ συμβουλεύσει καὶ νὰ τὴν ὁδηγήσει, δὲν ἐχειρίσθηκε προβλήματα παιδαγωγικὰ ὅσιν τέτοια, ἀλλὰ ἡ γνῶσις τῶν ψυχολογικῶν δεδομένων ποὺ διαφωτίστηκαν ἀπὸ τὶς ἐργασίες τοῦ ψυχολόγου, μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ τὴν παιδαγωγικὴ νὰ μῆ σὲ ἔρευνες ποὺ θὰ τῆς ἐπιτρέψουν προοδευτικὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐμπειρικὴ γραμμὴ καὶ νὰ καθιερωθεῖ ὅσιν ἐπιστήμη.

Ἡ τοποθέτηση τῆς παιδαγωγικῆς, σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ μέθοδον εἶναι ἀκόμη ἀβεβαία: Σκέπτεται κανεὶς ὅτι αὐτὸ τὸ μάθημα περιλαμβάνει πολὺ περισσότερο τέχνη καὶ μεθοδική, παρὰ ἐπιστημονικὴ γνῶσις. Αὕτη ἡ γνῶσις προκύπτει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκπαίδευσης, ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο κατὰ τὸ διὰστήμα τῶν αἰώνων, οἱ ἐνῆλικοι κανόνισαν τὶς σχέσεις τοὺς μὲ τὶς νέες γενεές. Ἐν τούτοις ἡ γενικὴ ἀνάπτυξη τῶν ἐπιστημῶν, ὁ προοδισμὸς ὁ διαρκῶς ἀκρι-

νύουν θαυμάσια σκέψεως, ἀλλὰ πνεῦμα θετικὸν καὶ πρακτικόν. Τὸν ἀπασχολεῖ πρὸ πάντων ἡ ὠφελιμιστικὴ ὄψις τῶν προβλημάτων καὶ ὁ πόλεμος, ἡ γεωργία, τὸ κυνήγι καὶ ἡ ἱππασία προσελκύουν ἀμέριστον τὸ διαφέρον του. Ἡ θεωρητικὴ καὶ ἡ ἀφ' ὕψους ἐπισκόπησις τῶν ἰδεῶν ὑπῆρξε ξένη πρὸς αὐτόν. Ἦτο παρὰ ταῦτα μέγιστον πνεῦμα φιλοπεριεργον καὶ ἐκέκτητο πολυμερὴ μόρφωσιν θεωρῶν τὴν παιδείαν τὸ μέγιστον ἀνθρώπινον ἀγαθόν. Ἡ συμμετοχὴ του ἐπίσης εἰς περιπετειώδεις ἐκστρατείας καὶ ἡ ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρακολούθησις ψυχικῶν ἐκδηλώσεων ποικίλων προσώπων συνετέλεσαν νὰ μελετήσῃ καὶ γνωρίσῃ ἀκριδῶς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Ἐφ' ἧς ὥς ἐπὶ ἀσφαλοῦς ἐάθρου, ἐπεζήτησε νὰ θεμελιώσῃ τὰς παιδαγωγικὰς του ἰδέας.

A. M. ΙΣΗΓΟΝΗΣ

βέστερος, τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τοὺς καὶ τῶν μεθόδων τοὺς εἶχαν ἐπίδραση στὴν παιδαγωγικὴ. Ἡ ἰδέα ὅτι ἡ γνῶσις τῶν παιδιῶν εἶναι ἡ ἀπαραίτητη βάση μῆς ἐπιτυχοῦς ἐκπαιδευτικῆς πράξης προωθεῖται συνεχῶς καὶ δημιουργεῖται σύνδεσμος διαρκῶς στενότερος μεταξὺ τῶν παιδαγωγῶν καὶ τῶν ψυχολόγων. Σὲ τέτοιο σημείον, ὥστε σήμερον θὰ φαινόταν ἀνάρμοστο, νὰ προπαρασκευασθεῖ κανεὶς γιὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, τοῦ δασκάλου χωρὶς τὴ στοιχειώδη γνῶσις τῆς ψυχολογίας τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφηβῶν. Φαίνεται καθαρά σήμερον, ὅτι οἱ δυνατεὶς πρόδοι στὴν παιδαγωγικὴ εἶναι δημιουργήματα τῶν προόδων ποὺ ἐπέτυχεν ἡ ψυχολογία. Ἀπὸ τὴ μεσολάβηση λοιπόν, τῶν ἔργων τῶν ψυχολόγων, ποὺ πλουτίστησαν ἡ ἀνανεώθηκαν ἀπὸ τὴ γνῶσις τῶν διατριβῶν τοῦ Παυλῶφ, τὸ ἔργο τοῦ διαπρεποῦς φυσιολόγου ἀνοίγει στὴν παιδαγωγικὴ νέους ὁρίζοντες.

Ἡ ἀντικειμενικὴ γνῶσις, τῶν λειτουργῶν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἰδιαίτερος τῆς ἀνώτερης νευρικῆς ἐνεργητικότητας, ὀξύνοντας τὸν ἐπιστημονικὸν προσανατολισμὸ τῆς ψυχολογίας, προσφέρει στερεὰς βάσεις σὲ μιὰ ἐπιστημονικὴ παιδαγωγικὴ.

Ἀπὸ τὶς ἐργασίες τοῦ Παυλῶφ προκύπτει, πραγματικὰ, ὅτι ἡ βάση τῆς συμπεριφορᾶς, τῆς προσαρμογῆς ἐνὸς ὄντος σὲ τὸ περιβάλλον του εἶναι ἕνα πολὺπλοκο σύστημα, ἐπισκιασμένο ἀπὸ κατευθυνόμενες ἀκακλασεις. Στὴν ἀποψη αὕτη, ἡ ἐκπαίδευσις, ποὺ εἶναι κατεργασία μιᾶς συμπεριφορᾶς, ἐπιτρέπει βασικὰ τὴ δημιουργία κατευθυνόμενων ἀνακλάσεων. «Εἶναι φανερό, γράφει ὁ Κολμπανόβσκυ, ὅτι ἡ ἐκπαίδευσίς μας, ἡ μόρφωσίς μας, οἱ ἐπιστήμες μας, ὅλων τῶν μορφῶν, ὅλες οἱ δυνατός συνηθειές ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθεῖ, δὲν εἶναι παρὰ μακρὺς σειρὲς ἀπὸ κατευθυνόμενες ἀνακλάσεις». Καὶ ἐφαρμόζοντας οἱς διάφορες πράξεις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, τὴ γνῶσις τῶν λειτουργικῶν μηχανισμῶν τοῦ ἐγκεφάλου, γράφει ἀκόμη: «Ἡ δημιουργία καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν συνηθειῶν καὶ τῶν μεθόδων παίζουν ἕναν ἀπαραίτητον ρόλον στὴν ἐκπαίδευσιν. Ἡ φυσιολογικὴ τοῦς βάση βρίσκεται οἱς ἀνασχετικές λειτουργίες τοῦ ἐξωτερικοῦ φλοιοῦ τῶν ἐγκεφαλικῶν ἡμισφαιρίων».

Οἱ δυνατοίτητες τῆς μετατροπῆς τῆς κατευθυνόμενης ἀνάκλασης σὲ μὴ κατευθυνόμενὴ ἀνάκλαση, ἡ καθιέρωσις περιπλοκῶν ἀλυσιδωτῶν ἀνακλάσεων, ποὺ ἀποδείχθηκαν ἀπὸ τὸν Παυλῶφ: παρουσιά-

ζει για τον παιδαγωγό το μεγαλύτερο θεωρητικό και πρακτικό ενδιαφέρον.

Όταν ο φιλόσοφος Γουσταύος Λεμπόν, προοιόριζε την εκπαίδευση ως «το πέραςμα του συνειδητού στο άσυνείδητο» έδινε μια έννοια πολύ λεπτή που προέρχονται από την απλή παρατήρηση. Οι εργασίες του Παυλάφ προσφέρουν ταυτόχρονα μια εξήγηση και ένα μέσο ενέργειας: «Όταν το παιδί έχει αποκτήσει τη μία ή την άλλη συνήθεια, για να εξυπηρετηθεί όταν πιέζεται από την ανάγκη, αυτό σημαίνει ότι η κατευθυνόμενη ανάκλαση παίρνει τη σημασία μιας ατάκλασης μη κατευθυνόμενης. Και αυτό είναι το αποτέλεσμα στο οποίο πρέπει να τείνει η εκπαίδευση» (Κολμπανόβου). Αυτό το παράδειγμα φωτίζει συγχρόνως τη συνέχεια της ανθρώπινης προσπάθειας και τον εξαιρετικό ρόλο της διαλεκτικής σκέψης στη λύση των περιπλοκών προβλημάτων που θέτουν στον άνθρωπο οι ίδιες του οι μέθοδοι της σκέψης και της πράξης.

Ο Παυλάφ δεν κάνει μόνον τους παιδαγωγούς να καταλαβαίνουν καλύτερα τα προβλήματα της συμπεριφοράς. Φωτίζει με νέο φως τα προβλήματα της διδασκαλίας και της απόκτησης γνώσεων.

Στη βιολογική μελέτη που έκανε για τις νευρικές λειτουργίες, απέδειξε ότι τα έγκεφαλικά ημισφαίρια αναλαμβάνουν τις λειτουργίες της ανάλυσης και της σύνθεσης, της διαφοροποίησης. Οι κατευθυνόμενες ανάκλασεις, τελειοποιούν πραγματικά τις σχέσεις μεταξύ του οργανισμού και του περιβάλλοντος με μια λεπτή και σταθερή διόρθωση των ενεργητικοτήτων που αποδεσμεύουν.

Η γνώση των νόμων του σχηματισμού και της έκτασης των κατευθυνόμενων ανάκλασεων επιτρέπει παρατηρήσεις διαφοροποιήσεων στο σκύλο πολύ λεπτές. Συμβαίνει π. χ. να διακρίνει μεταξύ 100 και 96 κτυπημάτων του μετρονόμου σε ένα λεπτό, μεταξύ ενός κύκλου και μιας ελλείψεως, των οποίων η σχέση των ημιαξόνων είναι από 8 έως 9, μεταξύ του ήχου 500 δονήσεων κατά δευτερόλεπτο και του ήχου 498.

Είναι οι παρεγκεφαλικοί μηχανισμοί της ανάλυσης και της σύνθεσης, αυτοί που κάνουν δυνατές αυτές τις διαγνώσεις, γιατί η αναλυτική ενεργητικότητα είναι αδιάσπαστα συνδεδεμένη με τη συνδετική. Ο σχηματισμός πολύπλοκων κατευθυνόμενων ανάκλασεων, παρουσιάζει την ικανότητα να ενώνει σε ένα σύνολο τα στοιχεία της πείρας όταν επί μερικές ημέρες τα κατευθυνόμενα έρεθίσματα χορηγούνται με μια προσδιορισμένη τάξη. (Asratian)

Παρόμοιες παρατηρήσεις δεν μπορούν να αφήσουν αδιάφορους τους παιδαγωγούς και τους εκπαιδευτικούς. Μπορούν να ανοί-

ξουν ορίζοντες στην ανανέωση ώρισμένων μεθόδων για την απόκτηση γνώσεων.

Χωρίς αμφιβολία πρέπει να σεβασθούμε τις παραγγελίες του Παυλάφ, για τη σύσταση που πρέπει να προέχει στη μεταβίβαση ακριβών γνώσεων που έχουν αποκτηθεί τελευταία, για την ανώτερη νευρική ενεργητικότητα των ζώων, σχετικά με την ανώτερη νευρική ενεργητικότητα του ανθρώπου. Δεν είναι άλλο λιγότερο καθιερωμένο από το ότι υπάρχουν βάσεις φυσιολογικές της γνώσης, που υπόκεινται σε νόμους και όταν αυτό γίνεται γνωστό και συγκρατείται από τους παιδαγωγούς, τους πρακτικούς ή τους έρευντές, φέρνει στις εργασίες τους ένα νέο προσανατολισμό προς τις ευρύτερες απόψεις.

Η κατοχή της διαλέκτου είναι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της διδασκαλίας και της εκπαίδευσης. Μέσο επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, αποτελεί το μεταφορικό δχημα για τη μετάδοση γνώσεων, και ένα επιτυχές μέσο για το προσδιορισμό της συμπεριφοράς. Η διάλεκτος που θεωρείται σαν δεύτερο σύστημα συνήματος, αν κρατήσει τον ειδικό προνομίο ρόλο της, βρίσκεται ολοκληρωμένη στη ψυχοφυσιολογική δραστηριότητα του οργανισμού.

Ο λόγος είναι ένα έρεθισμα που κατευθύνεται, τόσο αληθινά για τον άνθρωπο, όσο αυτό που έχει κοινά με το ζώο, αλλά συγχρόνως χωρίς καμία σύγκριση ποσοτική ή ποιοτική με τα κατευθυνόμενα έρεθίσματα των ζώων. Ο λόγος, χωρίς σέβλη την προηγούμενη ζωή του ενήλικου είναι συνδεδεμένος με όλα τα εξωτερικά έρεθίσματα και τα εσωτερικά που προκαλούνται, στα μεγάλα ημισφαίρια, και τα σημειώνει όλα, τα αντικαθιστά όλα και κατόπιν μπορεί να προκαλέσει όλες τις ενέργειες και τις αντιδράσεις του οργανισμού που προσδιορίζουν τα άλλα έρεθίσματα.

Αυτές οι παρατηρήσεις για το ρόλο και τη δύναμη της όμιλίας μπορούν να οδηγήσουν τους παιδαγωγούς στο να κανονίσουν καλύτερα την εφαρμογή των μεθόδων της διδασκαλίας.

Πολλά άλλα γεγονότα που έφερε σε φως ο Παυλάφ μπορούν να προκαλέσουν ενδιαφέρουσες παιδαγωγικές συνέπειες. Π. χ. η ψυχική ζωή, θεωρούμενη ως λεπτών μέσων προσαρμογής στο περιβάλλον, απαγορεύει να προσδιορίζουν το μαθητή, το χαρακτήρα του, τη συμπεριφορά του, όταν αποσπάται από το συνεισμένο του περιβάλλον. Η καθυστέρηση της αντίδρασης στο γεγονός, και η συνυπαρξη σε κάθε στιγμή του νέου και του παλιού πρέπει να προτρέπει σε κάθε περίπτωση στην περίσκεψη, στη σύνθεση, στην υπομονή. Η παράδοση πλαστικότητα της ανώτερης νευ-

Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΙΣ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ

Του κ. Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ. (Υποδ) του Μαρασλείου Π. Ακαδημίας

Είναι πλέον «αξίωμα παιδαγωγικό» σήμερα—έπαινος προς το τέλος του τελευταίου άρθρου μας—«ότι δε αρκεί, έπειδή γνωρίζει κανείς κάτι, να νομίζει, ότι είναι και σε θέση να το μεταδώσει στους

άλλους με τρόπο καρποφόρο. Είναι επίσης αλήθεια, ότι δεν μπορεί κανείς να επιτύχει στο έργο του το παιδευτικό, εάν δεν καταβάλλει προσπάθειες να προσαρμόζεται στα ιδανικά, στις παραδόσεις, κα-

ρικής ενεργητικότητας αποκλείει κάθε οριστική κρίση για το παιδί και τη «φύση» του και δυναμώνει τη σημασία της εκπαιδευτικής δράσης. Η δημιουργία συστημάτων κατευθύν μένων ανάκλασεων περιπλοκών, δείχνουν όλο το ενδιαφέρον της «ιστορίας» ενός όντος και τη γνώση του «νευρικού του τύπου» αν θέλουν να το καταλάβουν στη σημερινή του κατάσταση και να αυξήσουν τις ευκαιρίες επιτυχίας της παιδαγωγικής δράσης.

Η παιδαγωγική δεν μπορεί, σε ότι την αφορά, να βγάλει συμπεράσματα από το έργο του Παυλάφ, παρά μόνον με εργασια μεθοδικών έρευνών. Αυτά τα συμπεράσματα μπορούν να είναι σημαντικά. Δεν θα δώσω τελειώνοντας, παρά ένα μόνο παράδειγμα, που προέκυψε από την ανακοίνωση του καθηγητού Λεοντιέφ, στο Συνέδριο του Μοντρεάλ για την ευχέρεια στο τραγούδι. Σύμφωνα με τη γνώμη ώρισμένων καθηγητών, ώρισμένοι μαθητές θα έστερούντο της ικανότητας να αναπαράγουν φωνητικά, ήχους ενός δεδομένου ύψους, από φυσική δυσχέρεια και ανικανότητα.

Μια ειδική, λοιπόν, διδασκαλία, μικρής διάρκειας, επέτρεψε στους μαθητές αυτού να υπερπηδήσουν αυτή την ανικανότητα και να κάνουν κανονικές προόδους στο μάθημα του τραγουδιού. Αυτό εξηγείται, λέει ο Λεοντιέφ, από το γεγονός ότι στο ξεκίνημα δεν είχαν την απλή ικανότητα που σχηματίζεται στους ανθρώπους πριν από κάθε συστηματική εκπαίδευση. Ο μηχανισμός αυτής της ικανότητας, αντιστοίχως, από ένα σύστημα συνδέσμων ακροσματικών και λεκτικών απλών, αλλά ενός ιδιαίτερου τύπου... ο σχηματισμός των υποδεικνυόμενων συνδέσμων δεν άπτεται παρά τον πρώτο κρίκο ή ός ολοκληρώσει συστήματος που είναι στη βάση σωστής άρθρωσης των μουσικών ήχων. Ακριβώς η απουσία αυτού του κρίκου, πού ο σχηματισμός του έμποδίστηκε από ώρισμένες περιστάσεις στα έν λόγω υποκείμενα, είναι αυτή που κάνει το παιδί ανίκανο να μάθει να αποδίδει φωνητικά τους μουσικούς ήχους και τις μελωδίες

που του δίνουν. Τα πειράματά μας δεν έκαμαν άλλο από το να ξαναδημιουργήσουν αυτό τον κρίκο που λείπει, πράγμα που εξασφάλισε τη γρήγορη επιτυχία των τελευταίων παιδαγωγικών πειραμάτων. Αυτά τα πειράματα που βασίζονται στη γνώση των διατηρών του Παυλάφ, ξαναφέρνουν επί τάπητος, όχι μόνον την τρέχουσα ανίληψη της «ευχέρειας στην απόκτηση γνώσεων» αλλά, το πρόβλημα των καθυστερημένων στα μαθητικά, του οποίου φαίνεται δυνατή η λύση.

Η γνώση του έργου του Παυλάφ υποχρεώνει τόσο τους γιατρούς όσο και τους ψυχολόγους και τους εκπαιδευτικούς να υποβάλουν, καθέναν στον τομέα του νέα προβλήματος και να θέσουν νέους όρους στα παλιά μας προβλήματα.

Αυτή η γνώση τ. ο έπιστημονικού έργου του Παυλάφ, που έχει εξαπλωθεί ευρύτατα, πρέπει να πλουτίσει τη σημερινή έπιστημη και να παρακινήσει σε νέες έρευνες. Το αποτέλεσμα θα είναι μια πιο ακριβής γνώση του ανθρώπου και του παιδιού, μια πιο σίγουρη μέθοδος ενέργειας και μετατροπής από μια ενέργεια που έχει κατανοηθεί έπιστημονικά σύμφωνα με τις περιστάσεις, ένας βαθύς εξανθρωπισμός των ψυχολογικών και εκπαιδευτικών αντιλήψεων, και των ίδρυμάτων που ασχολούνται με αυτές. Ένα πραγματικό επίχειρημα εις όφελος των μορφωτικών, αταλάγων και της κοινωνικοσύνης των ανακαλύψεων της έπιστημης για το γενικό καλό ολόκληρης της ανθρωπότητας.

(Μετάφραση Χ. Π.)

Σημ. Μεταφρ.: «Ο ψυχολογικός όρος «κατευθυνόμενες ανάκλασεις» ή «αντανακλάσεις» ή «αντανακλαστικά» πού καθιέρωσε ο Παυλάφ, έχει επικρατήσει να μεταφράζεται διεθνώς με τις λέξεις «εξωτερικά αυτανακλαστικά» του Παυλάφ. Έμεις διατηρούμε στη μετάφραση τις λέξεις «κατευθυνόμενες ανάκλασεις» γιατί έτσι έχομεν πιο βολικά στο κείμενο. Όπως ο όρος «εξωτερικά αυτανακλαστικά» είναι ο πιο σωστός γιατί τα αυτανακλαστικά αυτά «εξωτερικά» από τις συνθήκες που επικρατούν στο περιβάλλον, το οποίο με τη σειρά του, προκαλείται και διεγείρεται ο Παυλάφ στα πειράματά του για να αποδώσει τους ψυχολογικούς νόμους που διετύπωσε.

θώς και στις ανάγκες του περιβάλλοντος, όπου πρέπει να διδάξει. Είναι, σαν να λέμε, ότι εκείνος που έχει κλίση στη μουσική ή στη ζωγραφική θα γίνει και καλός συνθέτης ή απλώς μουσικός ή ζωγράφος χωρίς να περάσει από το Ώδείο ή τη Σχολή Καλών Τεχνών, χωρίς να μαθητεύσει τουλάχιστο κοντά σε κάποιο καλό μουσικό ή ζωγράφο. Τώρα πόσοι άραγε από τους 30.000 εκπαιδευτικούς, που πάνω - κάτω χρειάζομαστε, είναι «γεννημένοι δάσκαλοι» και, ίσως, δεν έχουν ανάγκη από ειδική παιδαγωγική κατάρτιση; Αλλά μήπως και ο «γεννημένος δάσκαλος» θα χάσει, αν φοιτήσει σε μία παιδαγωγική σχολή; Την αλήθεια αυτή, το «παιδαγωγικό αξίωμα», ότι δηλ. χρειάζεται ειδική παιδαγωγική κατάρτιση για όποιον θέλει να διδάξει σε οποιαδήποτε βαθμίδα της Εκπαιδευσεως, δεν μπορούμε να την παραμελήσουμε άτιμωρητί!

Κι' έρχεται τώρα το ζήτημα: πώς θ' αντιμετωπίσουμε αποδοτικότερα την κατάρτιση τόσο του διδακτικού όσο και του διοικητικού εκπαιδευτικού προσωπικού;

Η μόνη ικανοποιητική λύση, κατά την ταπεινή μας γνώμη είναι να προσανατολιζόμαστε σιγά - σιγά αλλά με καλά καθωρισμένο σχέδιο σ' ένα ιδεώδες συγκεκριμένο: Προς δυο δ.λ.δ. *Ανώτατες Παιδαγωγικές Σχολές*. Μίαν εδώ στην Αθήνα και μία δεύτερη στη Θεσσαλονίκη. Οι Σχολές αυτές θα είναι ανεξάρτητες ή όχι από το Πανεπιστήμιο, αλλ' ισόπαλες με οποιαδήποτε άλλη Σχολή, όπως είναι ή Φιλοσοφική, ή Νομική, ή Ιατρική, κλπ. Στις δυο αυτές Ανώτατες Παιδαγωγικές Σχολές θα συγκεντρώνεται όλη ή παιδαγωγική επιστημονική εργασία της χώρας και θα δίνονται οι κατευθυντήριες γραμμές — όχι βέβαια αναγκαστικά — για την παιδαγωγική θεωρία και πράξη.

Συγκεκριμένα, ο σκοπός των σημερινών Παιδαγωγικών Ακαδημιών με τον προσανατολισμό τους προς Ανώτατες Σχολές πρέπει να διευρυνηθεί (*) έτσι ώστε

*Το ζήτημα της διευρύνσεως του σκοπού των Παιδαγωγικών Ακαδημιών αποτελούσε το τρίτο θέμα που επρόκειτο να συζητηθεί στο έφε-

να περιλαμβάνει, τελειωτικά τα εξής:

Πρώτα - πρώτα, την κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού όλων των βαθμίδων κάτω από την ίδια στέγη. Την κατάρτιση τη γενική των νηπιαγωγών, των δημοδιδασκάλων, καθώς και την καθαρώς παιδαγωγική και το διδακτική, την πρακτική προετοιμασία, των καθηγητών της Μέσης, των καθηγητών της Επαγγελματικής και Τεχνικής Εκπαιδευσεως και των καθηγητών της Ανωτάτης, ακόμη.

Δεύτερο, την ειδική παιδαγωγική κατάρτιση του διοικητικού εκπαιδευτικού προσωπικού, των διευθυντών π.χ. των σχολείων (Δημοτικής και Μέσης, Επαγγελματικής και Τεχνικής Εκπαιδευσεως) των επιθεωρητών, των ανωτέρων και ανωτάτων υπαλλήλων του Υπουργείου Παιδείας και των άλλων εκπαιδευτικών περιφερειακών υπηρεσιών — που όλοένα και περισσότερο θα σχηματίζονται με την επέκταση της αυτοδιοικήσεως και αποκεντρώσεως — ακόμη και των εκπαιδευτικών συμβούλων βάσει ώρισμένων και ειδικών προσόντων, επιστημονικών και άλλων, από κατάλογο εξόχων εκπαιδευτικών προσωπικών.

Τρίτο. Οι δυο αυτές Ανώτατες Παιδαγωγικές Σχολές θα είναι τα επιστημονικά κέντρα, όπου θα καλλιεργείται ή Παιδαγωγική Επιστήμη από όλες τις πλευρές της:

- α) την Παιδαγωγικό - φιλοσοφική.
 - β) την Παιδαγωγικό - ιστορική.
 - γ) την Παιδαγωγικό - ψυχολογική και
 - δ) την Παιδαγωγικό - κοινωνιολογική,
- ή οποία περιλαμβάνει, επίσης, και την οικονομική και την πολιτική πλευρά των ζητημάτων της Παιδείας. Η παιδαγωγικό - κοινωνιολογική πλευρά της Παιδαγωγικής Επιστήμης έχει αδικαιολόγητα υποτιμηθεί στη χώρα μας.

Όλες αυτές οι τέσσερες πλευρές της γιγαντωμένης πλέον σήμερα Παιδαγωγικής

τεινόμενου πρώτου συνέδριου της Ενώσεως Διδακτικού Προσωπικού Παιδαγωγικών Ακαδημιών». Δυστυχώς έλλειψε χρόνος, ένεκα της απίστευτης Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, και επίσης κάποιες σπουδές να ληφθούν ένωρίτερα το συνέδριο, το σοβαρό αυτό θέμα δεν συζητήθηκε, ως ιδιαίτερο πρόβλημα της Ενώσεως.

κής επιστήμης με τα χίλια - δυο παλαιά και σύγχρονα προβλήματα τους θα εξετάζονται (πρέπει να εξετάζονται) από την εξής διπλή άποψη:

α) Τι έχουν επιτελέσει οι προηγμένες χώρες στον καθένα από τους παραπάνω τέσσερες τομείς; Θα γίνεται δ.λ.δ. «Συγκριτική Παιδαγωγική».

β) Τι μπορούμε εμείς να εφαρμόσουμε σύμφωνα με τα δικά μας ιδεώδη, τη δική μας ψυχολογία, τις δικές μας ανάγκες και τις δικές μας δυνατότητες; Θα εφαρμόσουμε δ.λ.δ. *Εθνική Παιδεία*, *Ελληνική Εκπαιδευτική Πολιτική*.

Μόνο με παρόμοια μέσα, νομίζουμε, θ' αποκτήσουμε και Σύγχρονη Ελληνική Παιδαγωγική Επιστήμη και θα ξαναρχίσουμε να γινόμαστε και πάλιν δημιουργικοί, όπως οι μεγάλοι προγονοί μας.

Στο σημείο τώρα έδω το σχετικό με την περαιτέρω εξέλιξη των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, που λόγοι φυσιολογικοί το επιβάλλουν σε κάθε ζωντανό οργανισμό, καθώς αναφέραμε ήδη ο δρόμος ο δικός μας (δ.λ.δ. των επιστημόνων) με τις ενώσεις και τα συνέδριά μας θα είναι διαφορετικός από το γνωστό δρόμο των πολιτικών, που ο Πλάτων τους θέλει Παιδαγωγικούς του έθνους αλλά που συνήθως πυξίδα και κίνητρο έχουν τη σκοπιμότητα και την επιτυχία την κομματική. Ο δρόμος ο δικός μας οφείλει να έχει πάντοτε υπ' όψιν, άφ' ενός, την αλήθεια και άφ' άλλου, ολόκληρη την Ελλάδα, μακριά από τον τοπικισμό και το κομματισμό των Ελλήνων. Πάνω απ' όλα, ο δρόμος ο δικός μας θα έχει πάντα μπροστά του, από το ένα μέρος, το ιδεώδες, την ιδεολογική λύση και πλευρά, και, από το άλλο, τη βαθμιαία πραγματοποίησή του του ιδεώδους σύμφωνα με τις δυνατότητες που παρουσιάζονται και τις ανάγκες που έχουμε, τη ρεαλιστική δ.λ.δ. στάση και άποψη στις επιδιώξεις μας.

Αν λοιπόν ιδεώδες στη περίπτωση μας έδω αποτελεί ή Ανώτατη Παιδαγωγική Σχολή, όπως την περιγράψαμε τόσο λακωνικά παραπάνω, ή επίτευξίς του θα πραγματοποιηθεί, πρώτα - πρώτα, με το μέσο που τονίστηκε στο προχθεσινό συ-

νέδριο της Ενώσεως του Διδακτικού Προσωπικού των Παιδαγωγικών Ακαδημιών» δ.λ.δ., με τη «βαθμιαία σύμπτυξη και συγκέντρωση των Παιδαγωγικών Ακαδημιών». Είναι βέβαια μέσο όρθο ή σύμπτυξις αυτή και ή συγκέντρωσις, αλλ' εγώ προσωπικώς την θέλω αυτήν τη σύμπτυξη και συγκέντρωσις με γοργότερο ρυθμό. Ας μη λησμονούμε, ότι το άλμα από τα Πεντατάξια Διδασκαλεία της Μεταρρυθμίσεως του 1929 ως στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες του 1933 δεν έγινε και πολύ σωστά με τόση προσεκτική προσήλωσις και ευλάβεια στην ιδέα της «βαθμιαίας» εξέλιξεως! Ένα παρόμοιο άλμα χρειάζεται νομίζουμε, να γίνει και τώρα με τις Ανώτατες Παιδαγωγικές Σχολές, αν θέλωμε να προχωρήσουμε για το καλό της Ελληνικής Παιδείας, για την πρόοδο της χώρας μας. Γιατί όσο περισσότερη καθυστέρηση είναι ή Ελληνική ύπαιθρος τόσο πιο γερὰ μορφωμένους εκπαιδευτικούς, καθώς και ιερείς και χωροφύλακες, χρειαζόμαστε.

Ταυτόχρονα τώρα, δεύτερο, με τη σύμπτυξη και συγκέντρωσις αυτή των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, είναι ανάγκη να διευρυνηθεί ο ρόλος των ιδρυμάτων αυτών και κατά βάθος και κατά πλάτος, για να πραγματοποιηθεί το παραπάνω ιδεώδες, ή Ανώτατη Παιδαγωγική Σχολή. Πρέπει δ.λ.δ., ν' ανατεθούν στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες — εφόσον βέβαια οι απαιτούμενες επιστημονικές και άλλες προϋποθέσεις γι' αυτό εκπληρούνται τέλεια — και άλλα καθήκοντα εκτός από την κατάρτιση των δημοδιδασκάλων. Ήδη έχει γίνει ή αρχή σε τρεις Παιδαγωγικές Ακαδημίες (στη Θεσσαλονίκη, στα Ιωάννινα και στη Φλώρινα) με την προσθήκη τμήματος Νηπιαγωγών.*

Έτσι, ιδεολογία και ρεαλισμός προχωρούν χέρι με χέρι και αλληλοσυμπληρώνονται.

Έτσι, και ή ώραία ιδέα «περί του ενιαίου της Παιδείας», που επίσης τονί-

*Κατά πόσον ή συντελούμενη εργασία έχει συμβάλει μ' εκείνην του Διδασκαλείου Νηπιαγωγών Καλλιθέας (Αθηνών), δεν το γνωρίζουμε.

ΕΝΑ ΣΧΟΛΕΙΟ ΧΩΡΙΣ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΤΕΤΡΑΔΙΑ

(Σ. Π. Παρακαλώ τὸν ἀναγνώστη νὰ σημειώσῃ διὰ τὸ ἄρθρο αὐτὸ δὲν μεταφράζεται ἀπὸ παιδαγωγικὸ περιοδικό, ἀλλὰ ἀπὸ μιὰ μηνιαία ἐπιθεώρηση, ποικίλης ὕλης. Εἶναι ἓνα ἄρθρο καθαρὰ δημοσιογραφικὸ καὶ τόσο τὸ ὕψος όσο καὶ ὁ τόπος, μετὰ τὸν ὁποῖο ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρουσιάζει τὶς ἐντυπώσεις τοῦ ἀπὸ τοῦ σχολεῖο τοῦ Freinet, ὃ δείχνουν βλοκάνα.)

Ἀπὸ τὸ διάβασμά του δὲν θ' ἀντλήσῃ σπουδαῖα παιδαγωγικὰ διδάγματα δ' ἀναγνώστης. Ὁ ἀποκαλυφθὴν δὲν μετὰ σπασμὸ μὲν προσιὰ τὴν ἐπιβλητικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Célestin Freinet, ἡ πού ξεφεύγοντάς θ' ἀπορροᾷ ἀπὸ τὴν «πεπατημένην», ἀνοίξῃ καινούργιες λεωφόρους τὴν παγκόσμια σχολικὴν πράξιν καὶ δημιουργίαν παιδιῶν πού ξαναβρῆκαν τὸν ἑαυτοῦ ἀποκλειστικὸν ἐμπιστοσύνην στὴ ζωὴν. Ἦταν δὲ τὰ παιδιὰ αὐτὰ βαρυνμένα μὲ κάποια μικρὴ ἢ μεγάλη ἀνωμαλία, παιδιὰ κλεισμένα σὲν ἑαυτοῦ τους, ἀνεπίδεκτα, μηδενικά, δ' ἀνηγά, κατὰ τοὺς χαρακτηρισμοὺς τῶν δασκάλων τους. Κατεβαίνουν

1. Σελεστέν Φρενέ. Γ. Κυρ.

σθῆκε σὲ τὸ πρῶτο αὐτὸ συνέδριον τῆς «Ἐνώσεως» μας, τότε μόνο θὰ λάβῃ σάρκα καὶ ὄσθα, ὅταν κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια στέγην καταρτίζεται καὶ τὸ διδακτικὸ καὶ τὸ διοικητικὸ ἐκπαιδευτικὸ προσωπικὸ ὅλων τῶν βαθμίδων. Ὁχι, βέβαια ὁμοιόμορφα γιὰ ὅλους, ἐφόσον καθεὶς βαθμίδα ἔχει, φύσει, τὰ δικά της προβλήματα, ἐν τούτοις ὅμως ἡ Παιδεία εἶναι μιὰ καὶ μόνη, καὶ ὅλες οἱ βαθμίδες παρὰ τὶς διαφορὰς τοὺς ἔχουν πολλὰ τὰ κοινά, πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι φανταζόμαστε. Ἔτσι, σὲ μιὰ Ἀνώτατη Παιδαγωγικὴ Σχολὴ ἀγκαλιὰζεται ὁλόκληρος τὸ «φαινόμενο» τῆς ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως, ὅλες οἱ πολυδαίδαλες ἐκδηλώσεις τῆς Παιδείας. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι αὐτοπία, γιατί γίνεται σήμερον σὲ μερικὰς προηγμένες χώρες μὲ θαυμάσια ἀποτελέσματα — τὰ κυριώτερα: ἡ βαθύτερη ἰληλοκατινότης τῶν ἐκπαιδευτικῶν μετ' ἑαυτοὺς καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ μεγαλύτερη ἀποδοτικότητα τους γιὰ τὸ συνολικὸ καλὸ ἐνὸς ἔθνους. (Βλ. σχ. σύγγραμμά μας: «Τὰ Ἐπιτακτικώτερα Ἐκπαιδευτικά μας Προβλήματα» σελ. 34, 37, κ. α.)

Θ. Χαραλαμπίδης

τας ὡς κάτω σὲ ὑποσυνείδητό τους ὁ Freinet, μὲ βοηθὸ τὴ φύσιν, ἀνέσχυε τὴν ἐπιφάνειαν λαυράκουσας δυνάμεις, πού, παρ' ἀνεπιστάτους ἐκείνους, δροῦσαν ἀνασταλτικὰ σὲν ψυχικῇ - πνευματικῇ τους ἀνάπτυξιν καὶ τὶς ἐδίδεκε ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεώς τους, ὥστε ἀπὸ δαίμονες καταστροφῆς νὰ μεταβληθοῦν σὲ δυνάμεις δημιουργικῆς. — Γ. Κυριακόπουλος.)

Ὅταν, λαχανιασμένος καὶ κατατῆρμένος, ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς ἔφτασε σὲν κορυφῇ τοῦ λόφου, στάθηκε γιὰ λίγο νὰ σκουπίσῃ τὸ μέτωπό του. Μπροστά του, κρυμμένοι ἀπὸ τὶς κατοπράσινες συκιές, μόλις ξεχώριζαν οἱ ἄσπροι τοῖχοι τοῦ σχολεῖου. Διῶρθεσε τὴ γραβδότα του καὶ τίναξε τὰ πέτα τοῦ μαύρου σακχακιῶ πού, σύμφωνα μὲ τὶς διαταγές, ἔπρεπε νὰ φορῇ σὲ ἐπιθεωρήσεις του. Κατόπι, μὲ σκυφρὸν τὰ φρύδια, ἔτοιμος γιὰ παρατηρήσεις καὶ ἐπιπλήξεις, διέσχισε τὰ πενήντα μέτρα καὶ κτύπησε τὴν πόρτα. Καμμιὰ ἀπάντησιν.

Κατάπληκτος ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς κοίταξε τὸ ρολόγι του: τρεῖς καὶ πέντε! Ὁ κανονισμὸς τοῦ Ὑπουργείου ἦταν κατηγορηματικὸς σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα: ἀνάγνωση ἢ ἀριθμητικὴ σ' ὅλα τὰ σχολεῖα κάθε Δευτέρᾳ σὲ τρεῖς. Ἐνακτύπησε χωρὶς ἀποκρίσιν καὶ ἐσπρωξέ τὴν πόρτα. Στὴν ἄδεια αἴθουσα, ὁλομόναχος, ἓνας μικρὸς κολλοῦσε φωτογραφίες σ' ἓνα πελώριο ἄλμπουμ.

— Τί θέλεις; ρώτησε τὸ παιδί ἀντικρὺζοντας τὸν ἄγνωστο.

— Τὸν δάσκαλο. Πού εἶναι ὁ δάσκαλος; βρυχήθηκε ἔξαλλος ὁ κ. Ἐπιθεωρητής.

— Ἀ, ὁ πάτερ Φρενέ; Εἶναι σὲν κήπο, μὲ τὰ παιδιὰ. Ἔλα νὰ σὲ πάω.

Ὁ θυμὸς τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ ἔγινε λύσσα, ὅταν ἀντίκρουσε τὴν «ἀναξιοπρεπὴ» ἐμφάνισιν τοῦ Célestin Freinet πού ἀνασκουμπωμένος, χωρὶς σακκάκι, εἶχε ἀφοσιωτῇ τὴν περιποίησιν τοῦ κήπου, περιτρυγισμένος ἀπὸ τοὺς τριάντα μαθητὰς του. Καί, τὴν ἐπομένη, στὴ Νίκαια, συνέταξε μιὰ ἐκθεση γεμάτη δηλητήρια, ἔκθεση πού ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἡ ἀφετηρία μιᾶς πρωτοφανοῦς γιὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἀλλαγῆς.

Ἀποτέλεσμα τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς, πού

εἶχε ἡμερομηνία 1 Ἰουνίου 1922, ἦταν ἡ ὀριστικὴ ἀπόλυση τοῦ Celestin Freinet, τοῦ ἐπαναστατικῆς δασκάλου πού, τὸλμησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν «πεπατημένην». Ἡ ἀπολογία πού ὑπέβαλε στοὺς προϊσταμένους τοῦ τὸν χαντάκωσε χειρότερα.

— Τὰ παιδιὰ μου, ἔγραφε σ' αὐτὴ, χαμουριῶνται μέσα σὲν τάξιν ἢ ἔξοκιν φύλλα ἀπ' τὰ βιβλία τους. Καὶ ἐγὼ ἀκόμα, κουρασμένος ἀπὸ τὸν πόλεμον (Σ.Μ. τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον), δὲν μποροῦσα ν' ἀντέξω σὲν ὑπερέντασιν τῶν νεύρων μου μέσα σὲ μιὰ αἰθουσα-φυλακὴ, τὴ στήγμιν πού ὁ ἥλιος λάμπει ἔξω ἀπ' τὰ παράθυρα καὶ τὸ ἀσταμάτητον τραγούδι τῶν τζιτζικιών σαλπίζει τὸ προσκλητήριον τῆς φύσεως... Ἐκαμὰ ὅ,τι ἦταν δυνατὸ γιὰ νὰ γίνῃ ὑποφερτὸ τὸ κλείσιμο σὲν αἴθουσα. Κατάργησα πρῶτα-πρῶτα τὸν μαυροπίνακα. Εἶχε πολὺ πένθιμη ἐμφάνισιν. Ἐντυσα τὰ βιβλία μὲ χαρτὶ κόκκινον, κίτρινον, γαλάζιον. Ἐγιναν ἔτσι κάπως ἀνεκτά. Μὰ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ὠφέλησε. Καὶ μιὰ μέρα ἡ τάξιν μου ξεχύθηκε, κυριολεκτικὰ σὰν μελίσσι, σὲν ἀγκαλιὰ τῆς φύσεως.

Ἀδυσώπητη ὅμως ἡ Ἀνώτερη Ἐποπτεία δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψιν τὶς θεωρίες τοῦ συνήγορου αὐτοῦ τοῦ ἡλίου. Ἀπολυμένος τὴν ὁ Freinet ἀποφασίζει νὰ ἰδρύσῃ, μαζί μὲ τὴ γυναῖκα του, σ' ἓνα σπιτάκι πού εἶχε κληρονομήσῃ πάνω ἀπὸ τὴ Βάνε, ἓνα ἐλεύθερον σχολεῖον, σὲν ὁποῖον θὰ μποροῦσε νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ τὰ καλυτερέφῃ τὴ μέθοδόν του, πού γιὰ βάσιν τῆς ἔχει τὸ ἀνεξάντλητον βιβλίον τῆς φύσεως. Εἶχε ἔξ' ἄλλου μελετήσῃ τὰ ἔργα τῆς Μαρίας Μοντεσσόρι καὶ τοῦ Binet.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν ὑπῆρχε Γαλλικὸν σχολεῖον πού νὰ μὴν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἀρκετὰ καθυστερημένα παιδιὰ. Ἀπελπισμένοι ἀπ' αὐτὰ οἱ δασκάλοι τοὺς τὰ εἶχαν ἐγκαταλείψει καὶ γιὰ μοναδικὴν τοὺς ἀσχολία εἶχαν τὸ νὰ φτιάχνουν σφενδόνας καὶ χάρτινες μπαλλίστσες γιὰ τὰ κεφάλια τῶν συμμαθητῶν τους.

Στοὺς γονεῖς αὐτῶν τῶν παιδιῶν ἀπευθύνθηκε τὸ ζεύγος Freinet μὲ τὸ σύνθημα: «δὲν ὑπάρχουν ἀνεπίδεκτα παιδιὰ, ἀλλὰ κακοὶ δάσκαλοι». Ἀπὸ κάθε Γαλλικῇ γωνιᾷ ἀρχισαν νὰ καταφθάνουν στὴ

Βάνε τὰ «μηδενικά» σὲν ἀνάγνωση καὶ σὲν ἀριθμητικῇ, αὐτοὶ πού ἔδειχναν ὅτι ποτὲ δὲν θὰ κατῴρθωναν νὰ συλλαβίσουν ἢ νὰ λογαριάσουν. Τὸ σχολεῖον ἀρχισε νὰ λειτουργῇ στὰ 1924. Ἡ πρώτη-πρῶτη ὁμάδα¹ ἀρχισε τὴ «σχολικὴν ἐργασίαν» μὲ τὴν ἐπισκευὴν τῶν τοίχων καὶ «προχώρησε» σὲν ἐσωτερικὴν διακόσμωσιν τοῦ σχολεῖου. Σήμερα (1953. Σ. Μ.) οἱ περισσότεροι ἀνεπίδεκτοι τοῦ 1924 διδάσκουν σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ δέκα χιλιάδες σχολεῖα πού, σ' ὅλον τὸν κόσμον, ἀκαλουθοῦν τὶς μεθόδους τοῦ Freinet.

Τὴν περασπέννη ἑβδομάδα μιὰ Κάντιλ-λάκ ἀναρρήχθηκε μὲ κόπον στὴ στενὴ ἀτραπὸν, πού ὀρίζεται σὲν δυὸ πλευρὰς τῆς ἀπὸ πελεκητὰ ἀγκωνάρια μὲ φασταστικὰ σχέδια, ἔργα τῶν παιδιῶν τοῦ σχολεῖου. Ὁ σὺν ἄνοιξιν τὴν πόρτα καὶ ἓνας νέος μελαχροινὸς πετάχτηκε καὶ ρίχτηκε σὲν ἀγκαλιὰ τοῦ πάτερ — Φρενέ.

— Μὲ ἀναγνώριζετε;

Εἶχε κάμει καὶ αὐτὸς τὴ θητεία τοῦ σὲν «κατώτερη ὁμάδα»¹. Σήμερα διευθύνει σὲν Ἀμερικῇ ὁλόκληρα συγκροτήματα τυπογραφικῶν ἐπιχειρήσεων. Δυὸ χιλιάδες ἐργάτες δουλεύουν σὲν διαταγὰς τοῦ σὲν Νέα Ὑόρκη καὶ σὲν Βοστώνη.

— Βλέπετε, λέγει σὲν Freinet, ἡ τυπογραφία ἦταν ἡ πρώτη δουλειὰ πού μὲ εἶχατε δάσει νὰ κάνω σὲν σχολεῖον καὶ τὴ συνέχισα...

Ἡ ἐπαναστατικώτερη καινοτομία, πού ὁ Freinet εἰσήγαγε σὲν καθιερωμένα διδακτικὰ συστήματα, εἶναι ἡ τεχνικὴ τῆς τυπογραφίας. Χάρης σ' αὐτὴν πέταξε τοὺς μαυροπίνακες, τ' ἀλφαριθμητάρια, τὰ βαβε-βι-βο. Ὁ ἴδιος ἔλεγε:

— Ἀναζητῶντας τὸ καλὺτερον μέσον γιὰ νὰ συνδέσω τὴ σκέψιν τοῦ παιδιοῦ μὲ τὸ κείμενον πού ἔγραφε, συνέλαβα τὴν ἰδέαν τῆς ἀτομικῆς στοιχειοθέτησης. Ἐνα παιδί, πού τριῶν χρόνων προσπάθειες δὲν τοῦ ἀπέφεραν τίποτε, μπορεῖ μέσα σ' ἓνα μὴν νὰ διαβάσῃ χάρη σ' αὐτὸ τὸ σύστημα.

Κάθε βράδυν τὰ παιδιὰ δαξίζουν ἀπὸ

1. Croupe.

1. Ὁμάδα=equipe. Ὁ Fr. εἰσήγαγε τὸ σύστημα τῆς ἐργασίας κατὰ ὁμάδας (travail par équipes. Γ. Κυρ.)

τις στοιχειοθήκες τὰ τυπογραφικά πού τοὺς χρειάζονται γιὰ νὰ τυπώσουν μιὰ σελίδα, πού ἀντανάκλα τις ἐντυπώσεις τῆς ἡμέρας. Ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν στοιχεῖα καὶ τὰ παιδιὰ ἔχουν ἀπόλυτη ἐλευθερία ἐκλογῆς.

Δὲν τοὺς ὑπαγορεύουν τίποτε, οὔτε τοὺς ἐπιβάλλουν ὁρισμένο κείμενο. Τὰ μεγαλύτερα βοηθοῦν τὰ μικρά κι' αὐτὰ χάρις στὴν παρατηρητικότητα καὶ τὴ μίμηση, κατορθώνουν πολὺ γρήγορα νὰ συνθέτουν χωρὶς βοήθεια τὴ σελίδα τους. «Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐργασίες δένονται στὸ Ἡμερολόγιο πού κρατᾷ κάθε παιδί καὶ πού εἶναι ἕνας θαυμάσιος προστάτης τῆς παιδικῆς ψυχῆς».

Νὰ τί γράφει ἡ Κλωντίν στὴ σελίδα τῆς 14 Μαΐου, τυπωμένη ὁλόκληρη μὲ χοντρά καὶ πολύμορφα στοιχεῖα : «Σήμερα λακάδα, λακάδα. Ἐφαγα τὴν ἡμέρα μου. Ἐνα μῆνα ἔχω νὰ ἰδῶ τὴ μαμά. Γέλασα πολὺ μὲ τὸν Ζάν-Πιέρ».

Λιγώτερο ἐπιδεικτική ἡ Μπριγκίτ, ἀρκεῖται νὰ τυπώσῃ — τὴν ἴδια μέρα — σὲ μιὰν ἄκρη τῆς ἴδιας σελίδας μὲ ταπεινὰ ἰταλικά² στοιχεῖα : «Πήγαμε μὲ τὸν Μπερ-2. Ἰταλικά=φιλά πλαγιαστά στοιχεῖα. Γ. Κυρ.

νὰρ στὴ Βάνς γιὰ ν' ἀγοράσουμε ἀγκινάρες. Στὸ δρόμο χάσαμε τὰ λεφτά. Μπριγκίτ».

Πρὶν τοποθετηθῇ στὰ ἡμερολόγια, πού τ' ἀνταλλάσσουν τὰ παιδιὰ μεταξὺ τους καὶ τὰ συζητοῦν μὲ πάθος, κάθε τυπωμένη σελίδα ἐλέγχεται ἀπὸ μιὰ δασκάλα καὶ

1. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὁ ἀναγνώστης ὅτι τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου τοῦ Βάνς εἶναι τὰ μη-«δενικά», οἱ «ἀνεπίδεκτρι», παιδιὰ κλεισμένα στὸν ἑαυτὸς τους, παιδιὰ μὲ ψυχικά τραύματα. Τὸ σύστημα τῆς χωρὶς καταναγκασμοῦ καὶ κινητικῆς ἐργασίας ἀποδίδει στὴν ἀποδέσμευση τῶν παραμερισμένων στὸ ὑποσυνείδητο συναισθημάτων, ροπῶν τάσεων καὶ στὴν ὑποταγὴ τους στὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως. Ἡ τυπωμένη σελίδα κάθε μέρας δίνει περιληπτικά «τὸ γεγονός τῆς ἡμέρας», πού εἶναι διαφορετικὸ γιὰ κάθε παιδί καὶ πού ἀποδίδεται καὶ χρωματίζεται ἀνάλογα μὲ τὴν ἀτομικότητα τοῦ παιδιοῦ. Ἔτσι δίνεται ἡ δυνατότης στὸν ψυχᾶναλὺτὴ παιδαγωγὸ νὰ διαβάξῃ ὅχι μόνον τὴ συνείδηση, ἀλλὰ καὶ τὴ σκοτεινὴ ἄδυσον τοῦ ὑποσυνείδητου κάθε παιδιοῦ καὶ νὰ ἐπεμβαίη μὲ τὸν κατάλληλον τρόπο. Γι' αὐτὸ ὁ γράφτης ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου χαρακτηρίζει τὸ «αἰματικό Ἡμερολόγιο» σὰν «θαυμάσιο πρῶτο βήμα τῆς παιδικῆς ψυχῆς».

Γ. Κυρ.

κριτικᾶρεται ἡ ὀρθογραφία καὶ ἡ σύνταξη. Ἔτσι γίνεται κάθε βράδυ μιὰ «ἀναγνωστική συζήτηση» πολὺ ζωντανή καὶ μὲ πολλὰ ἀπρόοπτα :

— «Ὁχι, δὲν θὰ βάλω «ς» στὸ λουλούδι (fleur), δηλώνει ἡ Ζακελίν.

— Μὰ γιατί; τῆς λέγει ὁ Freinet. Ὑπάρχουν πολλὰ λουλούδια (fleurs) στὴ φράση σου. Καὶ τὸ «ς» εἶναι ἡ κατάληξη τοῦ πληθυντικοῦ.

— «Ὁχι, ὅχι! γκρινιάζει ἡ μικρὴ Ζακελίν. Αὐτὰ τὰ «ς», αὐτὰ εἶναι πού καταστρέφουν τὰ λουλούδια μου!»

Στὴ δευτέρη τάξη ἡ διατύπωση τῶν σκέψεων τῶν παιδιῶν δὲν περιορίζεται μόνο στὴ μιὰ φράση. Κάθε βράδυ τὰ παιδιὰ δρῖζουν μιὰ λέξη καὶ πάνω σ' αὐτὴν ἀρχίζει μιὰ δυνατὴ συζήτηση. Σήμερα εἶναι, ἄς ποῦμε, ἡ λέξη «τραγούδι». Καθένας ἀφελει νὰ ἐκφρασθῇ, προσεκτείνοντας ὅσο μπορεῖ μακρότερα τὸν προσδιορισμό : γιὰ τραγούδια λαϊκά, ἐμβατήρια, μουσική, στρατιῶτες, τζιτζίκια κλπ. Στὸ τέλος καταλήγουν σ' ἕνα εἶδος ποιήματος, φτιαγμένου ἀπ' ὅλη τὴν τάξη, πού μιὰ ομάδα τὸ καταχωρεῖ στὸ Ἡμερολόγιο.

Στοὺς γονεῖς, πού ἐπισκέπτονται τὸ σχολεῖο, τὴ μεγαλύτερη ἐκπλήξη προκαλεῖ τὸ γεγονός ὅτι τὰ παιδιὰ εἶναι κατανεμημένα σὲ ομάδες ἀνομοιογενεῖς ὡς πρὸς τὴν ἡλικία καὶ τὴ σωματικὴ διάπλαση. Κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς τάξεις εἶναι φυ-

1. Ἡ τόσο χαριτωμένη ὅσο καὶ ἀφελὴς διαμαρτυρία τῆς μικρῆς Ζακελίν ἀποδίδει σ' ὅλη τῆς τὴν ἔκταση τὴ συντριπτικὴ ἐπίδραση πού ἀσθεῖ ἡ ὀρθογραφία στὴ γραπτὴ ἔκθεση τῶν διανοημάτων τοῦ παιδιοῦ. Τὴ στιγμή πού αὐθόρμητα καὶ πληθωρικά ἐκχύνονται στὸ χαρτί τὰ συναισθήματα τῆς μαθητριοπούλας Ζακελίν, παρουσιάζεται ἑαφνικά τὸ δίλημμα : ὀξεῖα ἢ περιωπμένη; Τὸ συναισθημα ἐξαναγκάζεται νὰ παραχωρήσῃ τὴ θέση τοῦ στὴ μνήμη καὶ στὴν κρίση γιὰ τὴ λύση τοῦ διλήμματος. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως εἶναι νὰ χαθῇ στὸ μεταξὺ ὁ αὐθορμητισμός—τὰ λουλούδια τῆς μικρῆς Ζακελίν— καὶ νὰ σταματήσῃ τὸ γράψιμο σὰν τὸ πλεούμενο, πού τὸ σταμάτημα τ' ἀγέρα τὸ καρφώνει καταμεσὶ τοῦ πέλαγου, μὲ θλιβερά κρεμασμένα τὰ πανιά. «Αὐτὰ τὰ «ς», αὐτὰ εἶναι πού καταστρέφουν τὰ «λουλούδια». Γ. Κυρ.

2. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ὅλη περιγραφή, οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου τῆς Βάνς εἶναι ἐσωτερικοί. Γ. Κυρ.

σιολογικά συγκρατημένη ἀπὸ ἀγόρια καὶ κορίτσια τῆς ἴδιας ψυχολογικῆς ἡλικίας. Ἐνα ἀγόρι 7 χρόνων καὶ ἕνα ἄλλο 14 συναναστρέφεται πολὺ εὐχάριστα, ἐφ' ὅσον βρίσκονται στὸ ἴδιο πνευματικὸ ἐπίπεδο. Πάνω σ' αὐτὸ ὁ Freinet λέγει : «Δὲν εἶναι καθόλου ντροπὴ γιὰ ἕνα «γέρο» τὸ νὰ βρίσκεται μὲ τοὺς μικροὺς. Οὔτε δόξα γιὰ τοὺς ὀκτάχρονους πιτσιρίκους τὸ νὰ βρίσκονται μὲ τοὺς μεγάλους. Ἡ ἐννοια τῆς χρονολογικῆς ἡλικίας, μέσα στὴν ὁποία, σὰν σὲ κλοιό, αὐτοφυλακίστηκε ἡ κλασσικὴ παιδαγωγικὴ, δημιούργησε περισσότερους δυστυχισμένους κι ἀχρηστους, παρὰ ὁ ἀλκοολισμός».

Στὸ σχολεῖο τῆς Βάνς, ὅλες τὶς ἐπισκευὲς τῶν ἡλεκτρικῶν σκευῶν ἢ ἐγκαταστάσεων τίς κάνει ἕνας μαθητῆς 7 χρόνων. Μελετώντας τὰ θέματα ἐνὸς διβλίου Φυσικῆς, διεπίστωσε ἕνα λάθος πού ὁ Freinet ἀναγκάστηκε νὰ τὸ παραδεχθῇ.

Κλίσεις ἡλεκτρολόγων, κηπουπῶν, κτιστῶν, μαγείρων κλπ. ἐκδηλώνονται σὲ παιδιὰ 4, 5, 6 χρόνων. Καὶ ἡ πείρα δείχνει ὅτι σπάνια γελιέται κανεὶς ὡς πρὸς τὶς πραγματικὲς κλίσεις τῶν παιδιῶν, ὅταν ἡ παρατήρηση γίνεται σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία.

Πρὶν μερικὲς ἑβδομάδες, ἕνα ἀγοράκι 4 χρόνων, ὁ Ριρῆς, ἔγραψε καὶ ποιήματα σ' αὐτὸ τὸ μοτίβο :

Τὸ σημερινὸ τὸ πρωῒνὸ τὸ φεγγάρι
[εἶδα νὰ κλαίη.

Τότε κι ἐγὼ τὸ ἐκλείσα σφιχτὰ στὴν
[ἀγκαλιά μου.

Στὰ δέντρο' ἀπὸ κάτω τ' ἀπὶθώσα
καὶ τ' ἀποκοίμισα¹.

Ὁ Jacques Prévert, πού μὲ τὸν ζωγράφο Chagall ἐπισκέπτεται τυχτικὰ τὸ σχολεῖο τοῦ φίλου του Freinet τὸ ἀντέγραψε προσεκτικὰ μὲ τὴν ὑπόσχεση νὰ τὸ δημοσιεύσῃ. Στὰ τέσσερα χρόνια τοῦ ὁ Ριρῆς κονιορτοποιεῖ ὅλα τὰ ρεκόρ τῶν παιδιῶν - θαύμα.

Ἡ ἐκδήλωση τῆς προσωπικότητάς σὲ

παιδιὰ κλεισμένα στὸν ἑαυτὸ τους, τραυματισμένα ψυχικά, ἐξ αἰτίας κάποιας κακῆς μεταχειρίσεως, εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς στὸν ὁποῖο ἀποβλέπει ὁ Freinet. Τὸ σύστημα τοῦ ἐνισχύεται μὲ τὴ φυσικὴ ἀγωγή. Κάθε πρωῒ, μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου, τὰ παιδιὰ—ὅσα θέλουν—δουτοῦν στὴν πισοίνα. Ἡ ἀντίδραση πού φέρνει τὸ κρύο νερὸ τοὺς διεγείρει τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα. Στὶς 4 τ' ἀπόγευμα, μιὰς ὥρας προαιρετικὸ κολύμπι. Ὁλόκληρη τὴν ἡμέρα οἱ σωματικὲς ἀσκήσεις ἐναλλάσσονται μὲ τὴν ἀσκήσιν τοῦ πνεύματος καὶ πάντα μὲ τὴν ἐλεύθερη θέληση τῶν παιδιῶν.

Ὁ Celestin Freinet δὲν ζημιώθηκε καθόλου ἀπὸ τὴν ἀπέχθειά του πρὸς τὰ ἀναγνωστικά, ἀπέχθεια πού εἶχε ἀποτέλεσμα τὴν ἀπόλυσή του καὶ τὸ ἀνοιγμα τοῦ πρώτου τοῦ σχολείου.

—Τὸ διβλίο, λέγει, εἶναι ἕνας ἄλλος κόσμος. Σὲ ὁδηγεῖ στὸ νὰ παραδέχεσαι τὸ πᾶν, χωρὶς καμμιὰ συζήτηση. «Ἔτσι εἶναι γραμμένο, ἄρα ἔτσι εἶναι». Δὲν εἶναι τὸ διβλίο ὁδηγὸς στὴ σκέψη. Ἀντιθέτως, ἐπιδρᾷ πάνω στὸ παιδί σὰν μέσον ἀποκτηνώσεως.

Τὰ ἐγχειρίδια τῶν διαφόρων μαθημάτων ἀντικατεστάθησαν στὸ σχολεῖο τοῦ ἀπὸ ἕνα γιγαντιαῖο σχολικὸ ἀρχεῖο. Τὸ ἀρχεῖο αὐτὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ παιδικὲς ἐργασίες πού, καθὼς ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον γράφονται καὶ ξαναγράφονται ἀπὸ ἄλλες παλλήλες γενεὲς παιδιῶν καὶ συνεχῶς μεταβάλλονται καὶ συγχρονίζονται, καθίστανται σωστὰ παιδικὰ συγγράμματα γραμματικῆς, ἀριθμητικῆς, ἱστορίας, γεωγραφίας κλπ. καὶ δίνουν ζωντανὴ εἰκόνα τῆς σχολικῆς ἐργασίας.

Οἱ γραπτὲς αὐτὲς ἐργασίες τῶν παιδιῶν ἀνταλλάσσονται διαρκῶς μεταξὺ τῶν σχολείων πού ἐφαρμόζουν τὸ σύστημα τοῦ Freinet. Μιὰ πολὺ σημαντικὴ διαπίστωση, πού προκύπτει ἀπὸ τὴ μελέτη τους, εἶναι ὅτι ἡ περὶ τοῦ κόσμου ἀντίληψη τῶν παιδιῶν ἀλλάζει σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Ἐνα παράδειγμα : Στὰ 1930 ὁ Πιερόδ περιγράφει ἔτσι τὴν ὑποχώρηση τῆς Μεγάλης Στρατιάς ἀπὸ τὴν Ἄνδριαν :

«Ὁ αὐτοκράτωρ Νηπολέων ποτε μὲ δὲν
τὴ στρατιά του μισὴ στὸν ποταμὸν

1. Ce matin la lune pleurait.
Alors je l'ai prise dans mes bras.
Je l'ai emmenée sous les arbres.
Et je l'ai endormie.

ΤΑ ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ (*)

Του κ. ΚΩΝΣΤ. ΜΑΛΟΥΚΟΥ. *Επιθεωρητοῦ Σχολείων

1) Ἡ σημασία τῆς διλλίας τῶν φυσιογνωστικῶν μαθημάτων κατὰ τὴν σημερινὴν κυρίως ἐποχὴν εἶναι τεραστία, διότι πρῶτον δίδουν εἰς τοὺς μαθητὰς ἐφόδια ἱκανὰ διὰ τὴν ζωὴν, ἐφ' ὅσον μανθάνει τὰς ἐκ τοῦ ὀργανικοῦ καὶ ἀνοργάνου κόσμου προερχομένας ὠφελείας καὶ βλάβας, δεύτερον τροφοδοτοῦν ἄριστα τὰ διαφέροντα αὐτῶν, ἐπιθυμούντων τὴν δι' ἀμέσου ἢ ἐμμέσου ἐποπτείας διεύρυνσιν τῶν σχετικῶν ἐμπειριῶν τῶν, τρίτον συμβάλλουν ἀποτελεσματικῶς καὶ κατὰ τρόπον εὐχάρι-

συναρμοκογήσει μπροστὰ στὰ μάτια τῶν κατὰ πληκτικῶν σοφῶν. Ἡ περισσότερὸ ἐντυπωσιακὴ καὶ καινοτομία τοῦ Freinet εἶναι ὁ κινηματογράφος. Πρωτοεμφανίστηκε στὸ σχολεῖο δταν γυρίστηκαν μερικτὴς σκηνὲς τοῦ φίλμ «Μητρότης», στίς ὁποῖες χρησιμοποιήθηκαν καὶ οἱ μικροὶ τοῦ Freinet. Ἀπὸ τότε δὲν ἐγκατέλειψε τὸ σχολεῖο. Ἀρκετὰ φίλμ πραγματοποιήθηκαν ἀπὸ τὰ παιδιὰ. Τὸ «Ἐξ μικρὰ παιδιὰ πηγαινοῦν νὰ μαζέψουν σὺκα», τοῦ ὁποῦ τοῦ σενάριο καὶ τὸ γύρισμα εἶναι ἔργα τῶν παιδιῶν τοῦ μεσαίου τμήματος, θὰ προβληθῇ στὴ Βενετία.

Κάθε μῆνα τὰ παιδιὰ καὶ τῶν τριῶν τάξεων πραγματοποιοῦν ἓνα φίλμ—Ἡμερολόγιο, εἶδος ἐπικαίρων τῆς σχολικῆς ζωῆς. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁλοκληρώνεται ἡ ἐπαφὴ τῶν παιδιῶν μὲ τὴν πραγματικότητα, λέγει ὁ Freinet.

Καὶ ἐπὶ πλέον ἀποκαλύφθηκαν ἀρκετὰ καλλιτεχνικὰ ταλλέντα. Στὴ Βάνς βλέπει ζωγράφους 5 ἐτῶν, γλύπτες 8, κεραμοποιοὺς 10 ἐτῶν. Καταργώντας τὰ αὐστηρὰ πλαίσια τοῦ καθιερωμένου σχολείου, ὁ Freinet κατάρθωσε ἀπὸ τοὺς νωθροὺς, τοὺς ἄρρωστους χαρακτήρες, τοὺς ἀπροσάρμοστους, νὰ δημιουργήσῃ παιδιὰ εὐτυχισμένα, πού—λυτρωμένα ἀπὸ τὴ σκλαδιὰ τῶν διδλίων, τῶν δασκάλων καὶ τῶν διαγωνισμῶν—ἐναβρῆκαν τὸν ἑαυτὸ τοὺς ἀποκτώντας ἐμπιστοσύνη στὴ ζωὴ.

(Ἡ μετάφραση ἀπὸ τὸ Constellation, No 65, Septemqre 1953)

Γ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
Δ/λου Αὑγαρίας Ἰστιάας

μενὸς ἀπὸ τοὺς Ρώσους. Καὶ ἦταν τόσο πολλοί, πού οἱ γέφυρες γκρεμίζονταν. Ὁ Ναπολέων τιμωρήθηκε γιὰ τὸ ὅτι θέλησε νὰ πάη πολὺ μακριά».

Δεκαπέντε χρόνια ἀργότερα (τὸ 1945) ὁ Ντομίνι. 10 ἐτῶν, στὴν ἴδια ἀφήγησιν παραλληλίζει τὴ θέσιν τοῦ Ναπολέοντος μὲ τὴ θέσιν τοῦ Χίτλερ στὸ Στάλινγκραντ.

Φέτος, τέλος, ὁ Ζὰν Φρανσουά περιγράφει τὴν περίφημη ὑποχώρησιν σὺν μιᾷ σκληρῇ καὶ μὲ διαδοχικὰς φάσεις δοκιμασία. «Ὁ Ναπολέων, γράφει, ἦταν ἀκόμα κύριος τῆς κίτρινης σκελεάς του. Εἶχε πάλι ξεφύγει. Μὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν τὸν κυνηγοῦσε».

Φράσεις ὅπως: «Ἡ βασιλεία καὶ τὸ πολίτευμα τῶν προνομιούχων εὐρίσκοντο εἰς τελείαν παρακμὴν» πού διαβάσει κανεῖς σὲ σχολικὰ βιβλία προοριζόμενα γιὰ παιδιὰ 8 ἐτῶν, γίνονται διαφορετικὰ ἀπὸ τὴν πέννα τοῦ Ἀντρέ, 8 ἐτῶν, στὰ 1936: «Ὁ βασιλιάς καὶ ἡ βασίλισσα δὲν μποροῦσαν πιά νὰ ὀργανώσουν γλέντια μὲ τὴν ἡσυχία τους».

Τὸ σχολικὸ ἀρχεῖο εἶναι πάντα στὴ διάθεσιν ὅλων τῶν παιδιῶν. Καὶ εἶναι ταξινομημένο μὲ τέτοιο σύστημα, ὥστε ἀπὸ κάθε λέξη νὰ ξεπηδᾷ μιὰ δλόκληρη σειρά εἰκόνων, ἀπλῶν, ἐννοιῶν καὶ γνώσεων.

Μερικὰ ζωγρά παιδιὰ, «σπεσιαλίστες» χωρὶς νὰ τοὺς τὸ ἐπιβάλλῃ κανεῖς, περνοῦν τις μέρες τοὺς μὲ τὸ ἀντικείμενο πού συγκεντρώνει τὸ ἐνδιαφέρον τοὺς. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ, 12 ἐτῶν, εἶναι σπηλαιολόγος. Τώρα τελευταῖα κατέδρα με μιὰ ομάδα ἐνηλίκων σ' ἓνα σπήλιον καὶ ἐναγύρισε στὸ σχολεῖο κρυφίωντες ἓνα σκελετό, πού εἶχε

στον εἰς τὴν ψυχροσωματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν, τέταρτον καλλιεργοῦν τὴν ἀγάπην τῶν πρὸς τε τὸν ζῶικόν καὶ φυτικόν κόσμον τῆς ὑπαίθρου καὶ τέλος δημιουργοῦν τὴν συναίσθησιν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐπικρατοῦσης ἀλληλεπιδράσεως καὶ συναρτησεως τῶν ὄντων.

2) Εἰς τὰς πρώτας δύο τάξεις δέον νὰ ἐνυφανῶνται εἰς τὴν Ε.Σ.Δ., ἀπαραιτήτως δὲ ἡ διδασκαλία τῶν νὰ στηρίζεται εἰς τὴν ἄμεσον ἐποπτεῖαν καὶ σπανιώτατα εἰς τὴν ἔμμεσον.

3) Καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις ἡ διδ[λ]ία τῶν Φυσιογνωστικῶν δέον νὰ παρασκευάζεται καλῶς ὑπὸ ἔποψιν ἐποπτείας καὶ, στηριζομένη εἰς τὴν ἐμπειρίαν τῶν μαθητῶν, ν' ἀκολουθῇ τὴν γνωστὴν τριμερῆ πορείαν (παρατήρησις - ἐπεξεργασία - ἐκφρασις) κατὰ τρόπον βιολογικόν, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀντιληπτικὴν ἱκανότητα τῶν μαθητῶν.

4) Εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις καί, ἐφ' ὅσον οἱ μαθηταὶ ἔχουν μυηθῇ εἰς τὸν τρόπον ἐπεξεργασίας φυσιογνωστικοῦ ὕλικου, ἀκολουθοῦντες ὀρισμένην σειράν, δέον νὰ προπαρασκευάζεται τὸ μάθημα ὑπὸ τῶν μαθητῶν ὁμαδικῶς καὶ ἀτομικῶς. Ἡ καταγραφή τῶν παρατηρήσεων τῶν, κρίνεται, ὡς μέσον ἀσκήσεως τῆς παρατηρητικότητος ὀθήσεως εἰς σκέψιν καὶ αὐτενέργειαν καὶ ὡς μέσον γλωσσικῆς καλλιεργείας.

5) Συνιστᾶται ἡ τήρησις ἡμερολογίου καὶ ἡ καταγραφή παρατηρήσεων ἐξελέξεως τοῦ βιολογικοῦ κύκλου φυτῶν τοῦ σχολικοῦ κήπου καὶ ζώων τῶν τυχόν ζωοτεχνικῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ σχολείου, ὡς καὶ φυτῶν καὶ ζώων, ἐχόντων πρωταρχικὴν σημασίαν διὰ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς Γενετείρας.

6) Τὸ Σχολικὸν μουσεῖον, αἱ βοτανικοὶ καὶ λοιπαὶ συλλογαί, οἱ εἰκόνες καὶ τὰ προπλάσματα, οἱ φάκελλοι Φ. Ἱστορίας μὲ φωτογραφίας, περιγραφάς, διηγῆσεις, ἀνέκδοτα κ.τ.λ. σχετικὰ μὲ τὴν ζωὴν τῶν ζώων καὶ φυτῶν, δέον νὰ μὴ ἐλείπωνται ἀπὸ κανένα σχολεῖον.

7) Αἱ παικίαι ἐφαρμογαὶ τῶν διδασκομένων εἰς τὰ Φυσιογνωστικά, δέον νὰ δίδωσι ἄφθογον περιεχόμενον διὰ τὴνθεραπείαν τῆς ἐργασίας τῆς χειρὸς.

8) Εἰς τὴν Φυσ. Πειραματικὴν καὶ Χημείαν νὰ στηρίζωμεθα, πρῶτον εἰς τὴν ἐμπειρίαν τῶν μαθητῶν καὶ δεύτερον εἰς τὸ πείραμα διὰ τὴν ἐξαγωγήν τοῦ «γενικοῦ» καὶ μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ εἰς τὸ καλὸν σχεδιάγραμμα, τονίζοντες καὶ ἐφιστῶντες τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν, ἰδιαίτερος κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πειράματος, εἰς τὰ σημεῖα καὶ τὰς φάσεις ἐκείνας, αἵτινες θὰ διευκολύνουν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξαγωγήν τοῦ «Γενικοῦ».

9) Ἡ προπαρασκευὴ τοῦ πειράματος δέον νὰ εἶναι πλήρης, ἡ δὲ συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν εἰς αὐτὸ οὐσιαστικὴ καὶ μέχρι σημείου, καθ' ὃ δὲν ἀποβαίνει αὐτὴ εἰς βάρος τῆς ὁμαλῆς διεξαγωγῆς τῆς διδασκαλίας.

10) Ἐκ τῆς Φ. Πειραματικῆς, Χημείας καὶ Ὀρυκτολογίας δέον νὰ διδάσκωνται ἐκτενέστερον τὰ φαινόμενα καὶ τὰ ὀρυκτὰ τὰ ὁποῖα παίζουν μεγαλύτερον ρόλον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Σχολείου, νὰ προσφέρονται δὲ καὶ ἀπλὰ στοιχεῖα, ἀναφερόμενα εἰς τὰς νεωτέρας κατακτήσεις τῶν Φυσ. Ἐπιστημῶν.

11) Ἰδιαίτερα σημασία δέον νὰ δοθῇ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀνθρωπολογίας, ὕγιεινῇ τῶν διαφορῶν ὀργάνων τοῦ σώματος.

12) Ἡ Φυσ. Ἱστορία τῆς Β' τάξεως δέον νὰ ἐνυφανθῇ εἰς τὸ διάστημα τῆς Γεωγραφίας.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

1) Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ἐπιβάλλεται ὅπερ ποτὲ σημερον, ὅτε ἡ ἐκδοσις εἰς τὴν ὕλην καὶ ὁ νοσηρὸς ἀτομισμὸς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν καλλιέργειαν. Ἡ σωρεία τῶν ἀνθρωπίνων νόμων δὲν κατέστη δυνατόν ν' ἀναπληρώσῃ τὴν δύναμιν τοῦ ἡθικοῦ νόμου καὶ νὰ καναστήσῃ τὸν ἀνθρώπον πλέον ἡρεμον ψυχικῶς.

2) Τὸ Σχολεῖον δέον νὰ υποδοθῇ τὴν θρησκευτικὴν ἐπενέργειαν τῆς οἰκογενείας τῆς ὁποίας ἡ ἐπὶ τῶν τέκνων θρησκευτικὴ ἀγωγή ἔχει παραμεληθῇ.

(*) Πορίσματα ἀπὸ τὸ παιδαγωγικὸ συνέδριον τῆς Α' περιφέρειας Βεργίας.

3) Τὸ Σχολεῖον δέον νὰ προσέχη ἐξ ἴσου καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ τὴν ἐννοιολογικὴν πλευρὰν καὶ τὴν θρησκευτικὴν βίωσιν καὶ προπαντὸς αὐτὴν.

4) Τὸ θρησκευτικὸν βίωμα δὲν εἶναι μόνον συναίσθημα, οὐδὲ ταυτίζεται μὲ τοὺς λυρισμούς καὶ τὴν συναισθηματικὴν καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν. Πᾶν ἐκφραστικὸν καλλιτεχνικὸν στοιχεῖον δέον νὰ εἶναι σύμφωνον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν θρησκευτικῶν ἀληθειῶν.

5) Διὰ ταῦτα εἰς τὰς τρεῖς πρώτας τάξεις καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὰς Α' καὶ Β' ἡ θρησκευτικὴ ὕλη δέον νὰ ἐξάγῃται ἐκ τῶν ἀσχολιῶν τῶν μαθητῶν εἰς τὰ πλαίσια τῆς Ε. Σ. Δ. καὶ νὰ διδάσκῃται τότε μόνον, ὅταν βιώσῃ τις παρορμῆς εἰς θρησκευτικὰς ἐκδηλώσεις καὶ δράσιν.

Αἱ προσευχαὶ ν' ἀποτελοῦν λύτρωσιν, νὰ εἶναι μικραὶ καὶ κατανοηταὶ καὶ νὰ γίνονται ἀπὸ κοινοῦ, ὑπὸ τοῦ Διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν.

Ἡ ζωὴ τοῦ χωριοῦ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Σχολείου παρέχει πολλὰς ἀφορμὰς κ' εὐκαιρίας.

6) Εἰς τὴν Γ' τάξιν, ἐκτὸς τῆς συμμετοχῆς τῶν μαθητῶν εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἐκδηλώσεις τῆς τε οἰκογενείας καὶ τοῦ Σχολείου, θὰ διδάσκῃται καὶ ἡ Παλ. Διαθήκη διηγηματικῶς, θὰ διδάσκονται ὅλα τὰ κεφάλαια, ἀλλὰ κατὰ τρόπον καταδεικνύοντα, ὅτι τὸ καλὸν ἀμείβεται καὶ τὸ κακὸν τιμωρεῖται.

Αἱ ἀναδιηγήσεις τοῦ μαθήματος ὑπὸ μαθητῶν καὶ ἡ μικρὰ καὶ ἐπιτυχὴς ἐπεξεργασία, δι' οὐσιαστικῆς συμμετοχῆς αὐτῶν ἐπιβάλλονται, πλὴν τῶν περιπτώσεων, καθ' ὅς ἀποβαίνουν αὐταὶ εἰς ὅρος τῆς δημιουργουμένης ἐντόνου συναισθηματικῆς ἐντυπώσεως ὑπὸ τῆς διοιγήσεως τοῦ διδασκάλου. Τέλος νὰ παρορμῶνται οἱ μαθηταὶ εἰς σχετικὴν δράσιν.

7) Καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις δέον νὰ ἐκμεταλεῖται ὁ διδάσκαλος πᾶσαν εὐκαιρίαν διὰ θρησκευτικὴν βίωσιν.

8) Καὶ ἡ ὕλη τῆς Κ. Διαθήκης θὰ προσφέρεται διηγηματικῶς, ἀλλ', ὅπου εἶναι δυνατόν, νὰ προβάλλῃται εἰς τὴν ζωὴν

καὶ νὰ ἐνισχύτῃ διὰ παραδειγμάτων ἐκ τῆς ζωῆς εἰλημένων. Νὰ συσχετίζεται δηλονότι μὲ τὰ θρησκευτικὰ δῶματα τῶν μαθητῶν χωρὶς νὰ παραγνωρίζῃται ἡ ἐσωτερικὴ ἀλληλουχία τῆς θρησκευτικῆς ὕλης τῆς Κ. Δ.

9) Εἰς τὴν Κατήχησιν, ὅπου προφέρονται δογματικὰ στοιχεῖα, θ' ἀποφεύγῃται ἡ συζήτησις καὶ ἡ δημιουργία ἀμφιβολιῶν, τὸ σύμβολον τῆς πίστεως δέον νὰ ἐρμηνεύῃται καὶ ν' ἀπομνημονεύεται,

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν μυστηρίων ν' ἀφορμώμεθα ἐκ τῆς ἐμπειρίας τῶν μαθητῶν καὶ νὰ παρακολουθοῦμεν ταῦτα τελούμενα.

10) Ἡ διδασκαλία τῆς Λειτουργικῆς πάντοτε ἐποπτικῶς καὶ δι' ἐπισκέψεων εἰς τοὺς ναοὺς, καθ' ὅς ζητῶμεν τὴν βόθθειαν τῶν ἱερέων.

11) Πρὸ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Εὐαγγελίου, δέον νὰ ἐπαναφέρονται εἰς τὴν μνήμην τῶν μαθητῶν τὰ ἐκ τῆς Κ. Διαθήκης γνωστά. Ν' ἀναγινώσκῃται ἀπαξ ἡ δις τὸ τὸ Εὐαγγέλιον, νὰ γίνῃται ἐρμηνεία αὐτοῦ κατὰ πρότασιν (συχνάκις ἀπαντῶμεν λέξεις νὰ γράφονται ἐπὶ τοῦ πίνακος), ν' ἀποδίδῃται ἡ ἐννοια καὶ ἡ ἐρμηνεία τῆς παραβολῆς, νὰ εὐρίσκονται διὰ συζητήσεως καὶ ἀνευ ἐκζητήσεων τὸ κεντρικὸν νόημα (τὸ διδάγμα), ν' ἀναπτύσσῃ ὁ διδάσκαλος εὐρύτερον τὰς ἐκτιθεμένας εἰς τὴν περικοπὴν ἀληθείας, δι' ἀφθόνων ἐκ τῆς ζωῆς παραδειγμάτων καὶ τέλος νὰ διαδάζῃ—ἀπαγγέλλῃ καλῶς καὶ μὲ ἐλαφρὸν τόνον ψαλμωδίας τὴν περικοπὴν ὁ διδάσκαλος. Ν' ἀπομνημονεύονται καὶ τινὰ ρητὰ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀναπαραστάσεις κλπ. ἀπαγορεύονται.

12) Τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν ἀπαιτεῖται θάβειαν τοῦ διδασκάλου πίστιν καὶ συστοιχίαν λόγων καὶ ἔργων. Τὰ μεγάλα ἔργα εἶναι ἐνσάρκωσις, ἑκφράσις θρησκευτικῶν Ἀξιών. Ἡθικοὶ νόμοι, μὴ στηριζόμενοι εἰς τὴν θρησκείαν, ἀποβαίνουν συμβατικοί.

Κ. ΜΑΛΟΥΚΟΣ

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Τοῦ κ. ΦΩΤΗ ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ, δημ.)λου

Σὲ καμμιὰ περίπτωσιν δὲν μπορεῖ ὁ παιδαγωγὸς ν' ἀναπλάσῃ καὶ νὰ διαμορφώσῃ τόσο τὸ παιδί ψυχοπνευματικῶς, ὅσο μὲ τὴ δύναμιν τῆς μουσικῆς. Ἡ ἀγανώριση τῆς παιδαγωγικῆς ἀξίας τῆς μουσικῆς δὲν εἶναι καινούρια, ἀνατρεῖ ἀκόμα ἀπ' τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἀπὸ τότε ποὺ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἔλεγε: «Πρόπει νὰ πιστεύομεν ὡς ἡ μουσικὴ εἰσὶν πάντα πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ κάνει τὸν ἄνθρωπον καὶ συνηθίζει νὰ χαίρῃται ὁρθά». Οἱ παραδοξολογίαι τῶν ἀρχαίων μύθων τίποτα ἄλλο δὲν θέλησαν νὰ διδάξουν, παρὰ τὴ μεγάλη χάρι καὶ τὴν εὐεργετικὴν δύναμιν τῆς μουσικῆς, σὰν παριστάνεται ὁ Ὁργάνος μὲ τὴ λύρα τὸν ν' ἀνακαταστήσει τὴν ῥοὴν τῶν ποταμῶν, νὰ γοητεύῃ ὅχι μόνον τὰ ἄγρια θηρία, μὰ καὶ τὰ δέντρα καὶ τίς πέτρες, νὰ ἀπαλύνῃ τὴ σκληρὴ καὶ ἀμείλιχον καρδίαν τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς Περσεφόνης καὶ νὰ τοὺς κάνει νὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἐπάνοδο ἀπὸ τὸν Ἀδην εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀγαθῆς τοῦ γυναικῆς, τῆς Εὐροδίκης. Ὁ Πολύβιος πάλι ἀναφέρει πῶς οἱ ἀρχατοὶ Ἀρκάδες ἀπολάμβαναν μεγάλην φήμην γιὰ τὰ φιλανθρωπικά τους συναισθήματα, καὶ αὐτό, γιὰτὶ ἔδιναν μεγάλη ἀξία εἰς τὴν δύναμιν τῆς μουσικῆς γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν τους, καὶ μόνον ἡ πόλις τῶν Κυναϊθῶν ἀποτελοῦσε ἐξαίρεση, γιὰτὶ οἱ κάτοικοι τῆς παραμελοῦσαν καὶ δὲ λογαριάζαν τὴ μουσικὴν οὐδὲν στοιχεῖο ἀπαράτρητο τῆς παιδικῆς ἀγωγῆς.

Σήμερον σὲς πῶς πολιτισμένους χώρους ἡ παιδαγωγικὴ ἐπίδρασις τῆς μουσικῆς ἐκτιμῆθηκε καὶ ἐξετάσθη ἀπὸ ψυχολογικὴ ἀποψηφιστὰ σοβαρά, καὶ οὕτως θεωρεῖται ἔργο συστηματικῆς ἀγωγῆς, ἐκεί ποὺ ἡ μουσικὴ δὲν παίζει μὴ ἀπὸ τίς πρώτες θέσεις εἰς τὴν ὁργάνωσίν του, ἀκόμα καὶ γιὰ τὸ καθυστερημένα καὶ ἀνώμαλα παιδιά, πρὶν τόσο ἀποδείχῃ νὰ τὰ ὑποβοηθεῖ εὐεργετικά.

Ἡ σχέση καὶ ἡ οἰκειότητα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως πρὸς τὴ μουσικὴ εἶναι καὶ τὸ ἀνθρώπινο καὶ σύμφωνο στοιχεῖο, δὲν νοεῖται διαφορετικῶς, ἀποτελεῖ ἐσώτερη ἀνάγκη μας, ποὺ συνυπάρχει καὶ διαμορφώνεται μέσα ἀπ' τοὺς δοσμένους ἀθόρυβους τόνους τῆς ἡδίας μας φύσεως καὶ τῆς γύρω πλάσης. σὰν παίζουν χαραχτῆρα ἀπὸ τὸ μέτρο καὶ τὴ σύνθεσιν ποὺ συγκινοῦσιν τὴν ψυχὴν μας. Τὸ νήπιον εὐκολὰ ἀποκοιμῆται σὰν ἀκούει ἀνάλαφρα τὸ τραγούδι τῆς μητέρας του, ὁ ἀδολέσκος, ὁ νεατὴς, ὁ γεωργός, ὁ ἐργάτης, ὁ τοσπᾶνος, καὶ ὅλοι μας, μ' ἓνα τραγούδι πᾶς νὰ ξεχάσουμε ἀνθρώπινα τοὺς κόπους τῆς δουλειᾶς μας.

Ἡ μουσικὴ εἶναι μὴ ἀποκάλυψιν τοῦ πνεύματος πρὸς ἀνώτερη καὶ βαθύτερη ἀπὸ τὴ φιλοσοφία, γιὰτὶ μᾶς φέρνει πρὸς εὐκολὰ πρὸς τὸ μυστήριον τοῦ ἄπειρου, ἐκεῖ ποὺ ἄβυσσος μᾶς ἐπιτελείται ἢ πρὸς βαθύτερη ἐνδοσκοπικὴν γιὰ τὴν

δημιουργία καὶ τὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ολοκλήρωσιν καὶ τὴ συγχώνευσιν τῆς προσωπικότητάς μας μὲ τὸ σύνολο.

Μὲ τὴν τάξιν καὶ τὴν διοργάνωσιν τῆς μουσικῆς συνηθίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν πρώτην καὶ λαοὺς παιδικὴν τὴν ἡλικίαν νὰ συνεργάζεται ἀρμονικά, νὰ μετριάσει τὴς ἄτακτες ὁρμὰς του καὶ νὰ καθαρῇ τὰ συναισθήματά του τέλεια. Κι' ἀκόμα συγκεντρώνει τὴν προσοχὴν του, βάζει τίς κινήσεις του σὲ τάξιν, μὲ μὴ ὀρισμένη οὐσίαν, μ' ἓνα μέτρο μ' ἓνα ρυθμό. Ἀπὸ ἐκεῖ ὅσοις ξεκινοῦν ὅλες οἱ συνήθειες. Οἱ διανοητικὲς συνήθειες ἀκολουθοῦν τὴς κινήσεως, ἡ σκέψιν παρακολουθεῖ τὴν κίνησιν.

Ἡ μουσικὴ εὐκολὰ ἀποκαλύπτει σὲς τὸ παιδί καὶ προπαντὸς σὲς τὸν ἔφηβον τὸν ψυχικὸν του συναισθηματικὸν ποῖον, κάνει καὶ καταχτᾷ τὸν αὐτὸν του, καὶ μένει εὐτυχισμένον, γιὰτὶ ξεπερνᾷς ἀδυναμίας μὲ τὴ σκέψιν του.

Τίποτα ἄλλο δὲν ἀποκαλύπτει τόσο ἄμεσα καὶ βαθειὰ τὴν ἀνθρώπινην ὑπόστασιν, ὅσο ἓνα κομμάτι μουσικῆς, ποὺ μοιάζει ἀληθινὸ «λουτρὸν» τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς, σὰν νὰ ἐξαγνίζει τόσο, καὶ προκαλεῖ τὸν ἄνθρωπον σ' ἀνώτερες καὶ εὐγενεῖς ιδέας, καὶ κάνει αὐτὸν νὰ νοιώσῃ καθαρόν πόσον ἀξίζει, καὶ τί μπορεῖ ἀκόμη νὰ ἀξίσει.

Ἡ μουσικὴ καθόλου δὲν μᾶς φέρνει μὴ εὐάρεστη πλάνη παροδική, μὰ ἐπενεργεῖ καὶ μᾶς ἐμπνέει διαρκῶς καὶ μόνιμα μὲ δύναμιν πρὸς τὸ καλὸ καὶ τὴν ἀλήθειαν ὅπως καὶ ὅλες οἱ ἄλλες τέχνες. Μ' ἓνα τρόπο μουσικὸ, μὰ ἀλάνθαστα, ἡθικοποιεῖ τοὺς λαοὺς, συγκινεῖ τόσο βαθειὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ πρὸς τὸν σὰν παιδικὰ τοὺς χρόνια, γι' αὐτὸ καὶ ἀλλάζει οὐσιαστικῶς τὰ ἥθη τοὺς καὶ τοὺς ἐμπνέει μ' ἀνώτερες ιδέας καὶ ἀρετὰς, ποὺ δίνουν δύναμιν πραγματικὴν γιὰ τὴν πρόοδον καὶ τὴν εἰρήνην ἐδῶ σὲς κόσμῳ. Λαὸς ποὺ δὲ λογαριάζει τὴ μουσικὴν σὰν στοιχεῖον βασικὸ τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν, μοιραῖα χάνει τὴν ἠθικοκοινωνιολογικὴν του ἀξίαν, διαβρώνει τὴ βιολογικὴν του ὑπόστασιν, καὶ καταλήγει ζιζάνιον ἀμάμας ἀπ' τοὺς ἄλλους λαοὺς.

Ἡ μουσικὴ δίνει εἰς τὴν ψυχὴν ἀληθινὴν ἐσωτερικὴν καλλιέργειαν, καὶ σὰν γλῶσσα καλλιτεχνικῆς τοῦ τόνου τῆς καρδίας ἐξιδανικεύει ὅλες τίς αἰσθητικὰς μᾶς ἡδονὰς, καὶ κάνει ἀνθρώπινον τὸ ὑπερῶσιον καὶ τὸ ἰδανικόν.

Μὰ δυστυχῶς σὲς τὸν τόπον μας πολλὸ νοθεύθηκε μὴ τέτοια γλῶσσα καὶ προπαντὸς σὲς τὴν ἐποχὴν μας. Ἐπέπεσε ἡ οὐσία τῆς μουσικῆς, πῆρε χαραχτῆρα ἀνόητον καὶ ἀσέμνον, καὶ στέκεται σὰν παράγοντας ἀνοητικὸς καὶ ἐπικίνδυνος πρὸς τὴν ἠθικοπνευματικὴν μόρφωσιν καὶ ἐσωτερικὴν καλλιέργειαν τῶν παιδιῶν μας ἐκεῖ σὲς κέντρα, σὲς θέατρα, σὲς κινήματα χορογράφους, σὲς σπῆτι μὲ τίς χοροσπερίδας, παντοῦ τριγύρω τους, καὶ μο-

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΝ

Της Δίδος ΜΑΡΙΤΣΑΣ ΧΑΤΖΗΣΤΑΜΟΥΛΟΥ
 διδασκαλίσσης Προτύπου Σχολείου Βαθέος Σάμου

Τὰ πρῶτα χιονάτα σύννεφα ταξιδεύουν στὸ ἄπειρο, ἄλλα ἀργὰ σὺν πανάκτια στὴ γαλήνη θάλασσα καὶ ἄλλα σὺν προάγγελοι, φέρνοντας μῆνυμα, πὺς ἔρχεται, ἔφθασε κι' ὅλας τὸ Φθινόπωρο. Εἶν' ἡ ἐποχὴ πού ξεκουράζεται ἡ φύση δολοκλήρη ὑστερα ἀπ' τὴν καρποφορία τῆς, γιὰ ν' ἀποκτήσῃ δυνάμεις γιὰ νέα γονιμοποίηση καὶ δημιουργία.

Ἔρχεται κατάκοπο καὶ μελαγχολικό. Μοιάζει τὸ γέρο, πού ἔζησε σὺν νέος, γέννησε, ἀνέθρεψε καὶ τώρα γέρο-σακάτης, ρυτιδιασμένος κι' ἀνάπηρος ρίχνεται στὸ ἔρημο κλινάρι του, ἔτοιμος γιὰ θάνατο, ἀπὸ ἀφῆσε πίσω του κληρονομία, πού θὰ ἐξακολουθήσουν τὸν ἀνθρώπινο προσορισμό.

Οἱ φωλιές τῶν χαλιδονιῶν ἔμειναν ἔρημες κάτω ἀπ' τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησιᾶς, πού τὰ ἐφιλοξένησε.

Μαζί με τὰ πρωτοτάξειδα μικρά τους ξεκι-

νούν, γιὰ τὸ μακρινὸ ταξίδι, πού θὰ τὰ προφυλάξῃ ἀπ' τὴ χειμωνιά. γιὰ νὰ ξεναγυρίσουν τὴν Ἄνοιξη στὴν ἀγαπημένη μας Πατρίδα ἔχοντας γιὰ ὁδηγὸ τὸ σοφὸ καὶ ἀλόγητο ὀρμέψυτό τους.

Τὰ τσιτζίκια ἀποκαμωμένα ἀπ' τὸ μονότονο τραγούδι τους ἀποτραβήχτηκαν μὲ ἕνα ἀλλόφωνο τζί... ἀπ' τὴ ζωὴ στὸ θάνατο, ἐξασφαλίζοντας πρῶτα τὸ εἶδος του.

Κι' οἱ τελευταῖοι γρύλλοι ξενοχτήθη, ἀφήνουν τίς στερνές δοξαριές τους στὴ μοναξιά τῆς νύχτας κι' ἀποτραβιῶνται μαζί με τοὺς ἄλλους κι' αὐτοὶ σὲ μιὰ ἀπάναμη γωνιά, με τὴν ἐλπίδα νὰ ξεναρχίσουν τὸ γλέντι τὴν Ἄνοιξη.

Ὅλα ἐτοιμάζονται ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ θαρὺ χειμῶνα με τίς κακοκαιρίες του καὶ τὸ κάθε ὄν προφυλάγεται, γιὰ νὰ χαρῇ στὸ τέλος τὴν καινούρια Ἄνοιξη πού θὰ φέρῃ ἔξοδο στριφογύρισμα τῆς γῆς γύρω ἀπ' τὸν ζωοδότη ἥλιο, πού ἔνας

νάχα στὸ σχολεῖο διατηρεῖται λίγο πολὺ τὸ πνεῦμα τῆς, κι' αὐτὸ πάλι, ὅχι ἀπὸ τίποτε ἄλλο, μα ἀπὸ ψευδὴ ἐπιφύλαξη καὶ ἄγνοια σεμνοφιλίας τῆς κοινωνίας μας, σὺν δὲν τολμάει νὰ παραβιάσῃ τὴν ἀντίστασιν τοῦ ἀνοιχτά. Ἀλλὰ ποῖο τὸ ὄφελος... Κανένα οὐσίτημο, καμιά ἐπιδίωξη ἀληθινή καὶ γόνιμη ἀπὸ μέρος μας. Ζοῦμε ἀληθινὴ αὐταπάτη σὺν πεισιδυνάμει, πὺς με τὰ λίγα τραγουδάκια πού βάζουμε στὰ παιδιὰ μας νὰ μάθουν στὸ σχολεῖο, πὺς ἔτσι λύνουμε καὶ τὸ πρόβλημα. Κι' ὅσοι ἀναρωτιόμαστε, γιὰ τὰ τὰ παιδιὰ θέλει καὶ τοῦ ἀρτοῦ πὺς πολὺ νὰ τραγουδάει καὶ νὰ χορεύει τὰ ρεμπετικά, ἢ κι' ἀπὸ μα τὸ πὺς γελοῖ νὰ παραστήσουμε ἀουκίνοι διπλά ἀπ' τοὺς γονεῖς του, πού τὸ θαναμάζουν κάθε τόσο νὰ χορεύει σὺν μεθυσμένη ἀρκούδα ἀπὸ τὸ τύμπανο οὐρετικά τραγούδια.

Ἡ μουσικὴ τὸ ξανάλεμα, εἶναι ἡ πὺς ἀνώτερη κι' ἀγνή ἐκδήλωση στὸν ἀνθρώπο, καὶ χωρὶς οὐδὲ νὰ παραμελεῖται μονάχα τέτοια, κι' οὐτε δέχεται τὸν ἔλεγχον γιὰ σκοποὺς ἄλλους καὶ ξένους πρὸς τὸ νόημά της.

Κι' ὅμως, πολλοὶ παράγοντες βάλθηκαν στὴν ἐποχὴ μας νὰ μετατρέψουν τὸ σκοπὸ τῆς ὑποπτα, καὶ νὰ πετύχουν, ὅτι ἡ τρισάθλια κατάσταση στὰ ὑπόγεια τοῦ ὑπόκοσμου παρουσιάζει σήμερον.

Ἄν θέλουμε νὰ σταθοῦμε ἀληθινοὶ καὶ τίμιοι παιδευτὲς σὺν κοινωνικὸν μᾶς Ἔργο, θετικοὶ καὶ ἐδουλειώτοι ἀναδημιουργητὲς τοῦ λαοῦ μῆς πρέπει πρῶτον ἐμεῖς οἱ δάσκαλοι νὰ μπούμε σὲ μιὰ μεγάλη ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς ἐξουσίας καὶ μολυσμένης ἀπὸ φαρμάκια τοῦτη μορφῇ τῆς μουσικῆς στὴν ἐποχὴ μας, νὰ διαφωτίσουμε μ' ὅλα τὰ μέσα τὴν οἰκογένεια καὶ τὸ λαὸ μας γύρω ἀπὸ τὴν ἀνήθικη καὶ καταστρεφτικὴ ἐπιδόραση μιᾶς τέτοιας μουσικῆς, καὶ σύγχρονα νὰ ἀγαπῶμε σὺν με ζῆλο καὶ με ἔρωτα τὸ περιβάλλον τοῦ παιδιοῦ, ὥστε νὰ δέχεται μονάχα τοὺς ἀληθινοὺς,

τόνους τῆς μουσικῆς ἐκδήλωσης, πού τόσο ἐξυμνήσαμε πὺς πάνω.

Κι' ἀκόμα δὲ φτάνει αὐτὸ. Τὸ παιδί πρέπει καὶ νὰ μάθει μουσικὴ, γιὰ νὰ πάρει ἕνα ὅλο ἐνεργητικὸ, καὶ νὰ μὴ γίνῃ σκλάβος τοῦ ραδιόφωνου ἢ τοῦ γραμμοφώνου, νὰ δημιουργεῖ τὸ ἴδιο τὴ χαρὰ του, ν' ἀσκήσῃ τίς μυϊκές του ἐλαστικότητες, ν' ἀναπτύξῃ τὴν ἀντίληψή του, νὰ διαπλάσῃ τὴν ψυχὴ του.

Ἡ ἐπιδόραση ἐνὸς μουσικοῦ ὁργάνου πού θὰ μάθει τὸ παιδί μας δὲν εἶναι μονάχα μορφωτικὴ, μὰ προπαντὸς εἶναι ἀναμορφωτικὴ. Τὸ παιδί ἔτσι ἀποχτίζει εὐκόλῃ τὴν νυχτὴ αἰσθησίνης, διορθώνει καὶ ἀπορρύνει τίς ταυισχρόνες κινήσεις, ἀναπτύσσει ὑπέρτονα τὴν ἀκοὴν του, αἰσιθάνεται πὺς βαθεῖα τὸ μέτρο τοῦ ρυθμοῦ, καὶ ἀνοίγεται ἐνεργητικὰ δόξωχο σ' ἄλλους δολέοντες ἀνώτερους τῆς ζωῆς του.

Μιὰ τέτοια διάπλαση τοῦ χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ, πού πεινχάινεται σ' ἕνα μεγάλο μέρος καὶ εἶσι ἀπὸ τὴ μουσικὴ, δὲν θὰ διεισδύσῃ καθόλου νὰ τὴν ἐπιχειρήσουμε, καὶ μάλιστα με πὺς μεγάλη ὁρεξὴ καὶ σὺν καθυστασιότητα καὶ ἀδέξια παιδιὰ, σ' ἐκεῖνα πού ἔχουν ἀδύνατη καὶ ἀπροσάρμοστη τὴ μιμητικὴ τους ἐκπαίδευση.

Πολλὰ θὰ εἴχαμε νὰ πούμε γιὰ τὸ θέμα τοῦτο, μὰ περιοριζόμεθα μονάχα σ' αὐτὰ, πού προτινόμε σὺν παιδαγωγῷ. Στὸν καθένα μας ἀνήκει ἡ ἰδιαιτέρας μὰ καὶ ἡ κοινὴ ὑποχρέωση καὶ σὲ τοῦτη τὴν πλεύσιν τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς. Κι' ἀκόμα ἡ προσφορά μας θὰ ἐκτιμηθῇ ἀνάλογα καὶ σύμφωνα με τὸ πνεῦμα καὶ τὸ κριτήριο ἐκεῖνο πού ἀντιμετωπίζουμε τὸ πρόβλημα.

Ἄς τοιμήσουμε με κόπους. Ἡ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ εἶναι πολὺπλευρη, καὶ ποτε δὲν εἶναι εὐκόλη. Ἡ μαγεία τῆς στὴ δυσκολία μᾶς στολίζει σὺν ἀνθρώπους πού πονοῦμε γιὰ ἰδανικά.

ΦΩΤΗΣ Ι. ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ

ἀδυσώπητος νόμος κρατεῖ καὶ τοὺς δυὸ μετέωρους ἐκεῖ, σὲ μιὰ αἰώνια θερμὴ ἐρωτικὴ ζήτηση ἐκ μέρους τῆς, γιὰ χατήρι τῶν ὄντων πού κλεῖ σὺν σπλάχνα τῆς καὶ αἰώνια ἀπλόχερη προσφορὰ σὲ φῶς, ζεστασιὰ καὶ ζωὴ ἐκ μέρους τοῦ.

Οἱ παρὰθεριστοὶ γυρίζουν στὴ γωνιά τους δυνατοί, ξεκούραστοι καὶ γεμάτοι με τὰ ἀγνὰ δῶρα, πού χαρίζει ἡ μοσχοβολιὰ τῆς φύσης, ἡ ἀπέραντη πρασινάδα τῆς, ἡ ἀπλότης τῆς καὶ τὸ καλόκαρδο πεντακάθαρο χωριάτικο σπίτι.

Ὅλα με τὸ πέραςμα τοῦ καλοκαιριοῦ ἐξασφαλίζουν μιὰ θέσιν, γιὰ σιγουριά καὶ προφύλαξη.

Κι' ὁ δάσκαλος, ἡ μικρὴ δασκάλα ξεκινούν γιὰ τὸ ὑπέρτονο καθήκον τους.

Τὸ δύσκολο ἐπάγγελμα τοῦς χαρίζει τὸ καλοκαίρι γιὰ ξεκούραση. Σὺν πεταλούδες πρωτόγαλτες, ἐλαφρὲς καὶ παιγνιδιάρικες ἔτρεξαν καὶ φέτος ν' ἀπολαύσουν τίς εὐχάριστες μέρες του, ὁ καθένας ἐκπαιδευτὴς τοὺς δικούς του πέθους, καὶ νὰ προφτάσουν τὸ χρόνο πού φεύγει δλοταχῶς, δίχως σταθμούς σὺν ἀτέρμονα δρόμο του.

Τὸ καλοκαίρι ὅμως διάθηκε γοργὰ καὶ ἤρθε ἡ σειρά ἄλλου. Τὰ σχολεῖα θ' ἀνοίξουν καὶ ὁ καθένας πρέπει νὰ βρεθῇ στὴ θέσιν του.

Ὁ δάσκαλος πούχει συμπληρώσει τὰ χρόνια τῆς διηρησίας του, ἐκείνῃ καὶ θλιμμένα σέρνει τὰ βήματά του πρὸς τὸ σχολεῖο γιὰ τὸ σὲ λίγο θ' ἀράξῃ τὴ θάρκα του σ' ἀκρογιάλι τῶν γηρατειῶν του, ἀφήνοντας τίς ἀγωνίες καὶ τίς φουρτούνες πού πάλευε. Νοσταλγικὰ οἱ σκέψεις του κι' οἱ λογισμοὶ γυρνούν σὺν πρῶτο χαρῶπὸ ἐκεῖνο Φθινόπωρο, πού σὺν ἀετὸς πέταξε κοντὰ στοὺς συναδέλφους του, μὰ τώρα σὺν πληγωμένο ἀπὸ θάνατο βόλι, χαμηλώνει τίς φτεροὺς καὶ διαβάζει γεμάτος καὶ πόνους ἀπ' τὴ ζωὴ, κι' ὅχι ἐλπίδες κι' ὄνειρα ὅπως τότε... πρὶν τριάντα πέντε σαραντα χρόνια.

Ὁ νέος δάσκαλος ἀποχαιρετὰ καὶ πάλι τὸ ἀπάνεμο λιμάνι τῆς μάνας του, πού τὸ βλέμμα τῆς τὸ στοργικὸ καὶ ἡ τρανὴ τῆς ἀγάπη γαλήνευει τίς φουρτούνες πού ὀρθώνονται γύρω του καὶ κομματίζει δλίχτα, παγίδες, κι' ἀπατηλὲς χρυσόβεργες πού στήνονται σὺν διαβά του καὶ παίρνει τὸ καρδίῃ ἢ τὸ τράινο πού θὰ τὸν φέρῃ σὺν μακρινὸ χωριό.

Ἡ σκέψη του τώρα καὶ τῆς ψυχῆς του τὰ δικαστικὰ φτερουγίσματα, χτυποῦν λαχταριστὰ καὶ ἀνοίγονται διάπλατα, γιὰ τοῦ σχολεῖο τὴν αὐλόπορτα τὴν κλειστή. Ξεμακραίνοντας ἀπ' τὸν τὸν τόπο του. Ξαναφέρει σ' αὐτὰ του τὰ φλόγα τιτίβισματα τῶν παιδιῶν κι' ὁ πόνος τοῦ χωρισμοῦ του γλυκαίνει.

Ὅχι δὲν θάνατο μόνος κι' ἔρημος... Μιὰ σπαρταριστὴ λαχτάρια ἐσπὰ μέσα του, ὅπου νὰ φτάσῃ σὺν χωριό...

Καὶ δὲν ἐπάρχει χωριὸ στὴν Ἑλλάδα, γειτονιά, πού νὰ μὴ δίνῃ τὸ παρὼν ὁ δάσκαλος. Ὅπου λαλιέται Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅπου φέλλεται με περηφάνεια ὁ ἔθνικος ὕμνος ἀπὸ στόματα γερόντων καὶ νηπίων καὶ ἀπ' τοῦ Γράμμου καὶ τοῦ Βίτσι τίς αἱματοβαμμένες ἐνδοξες βουνοκορ-

φές, ὡς τῆς Κρήτης τ' Ἀρκάδια καὶ τῆς Κύπρου μας τὰ καλντερίμια ἐρίσκειται ἐκεῖ, φρουρὸς τῶν πεπρωμένων τῆς φυλῆς μας.

Κι' εἶναι χωριὰ σκαρφαλωμένα σὺν βράχια, πού ἀγναντεύουν περήφανα γιὰ τὸ φῆλωμα, τὸν κάμπο τὸν πλατὺ ἢ τὴ θάλασσα τὴ γαλάζια κι' δλόγυρά τους κυπριά. θελάσματα καὶ φλογέρες ἐρωτικαίρικες μικρῶν τσοπανόπουλων ἀκούγονται μονάχα.

Κάρποσα πάλι ἀπλωμένα νωχελικὰ σὺν κάμπο τὸ σιτοσπαρρῆνο, φαντάζουν σὺν πέτρα σὲ χρυσαφένιο δαχτυλίδι. Ἀλλὰ χωμένα σὲ κάμπο κρυφὸ κόρφο τῆς θάλασσας πού παιγνιδιάρικα γλείφει τὰ πόδια τους, ἔχουν παντοῦ σὲ κάθε ἀλλή, ἀραγμένη μιὰ φρεσκοβαμμένη βαρκούλα με ἀπλωμένα τὰ δίχτυα τῆς καὶ ἕνα ἀμυστακό παλληκάρι μπαλῶνόντας τα τραγουδεῖ τοὺς καὶ τὴν ἀγάπη τῆς θάλασσας.

Μ' ἀκόμα πολλὰ πούναυ κρυμμένα σ' ἀπόσκια πανύψηλων δένδρων, πού κάτω ἀπ' αὐτὰ πηγάζουν γάργαρας βρουσὺδες καὶ οἱ κοπέλλες λυγερὲς γαμίζονται τὴ στάμνα με νερό, ὅπως γαμίζονται ἀπὸ λαχτάρια καὶ ποθοὺς τὰ νεανικά τους παρθενικά στήθη.

Στὴν ἄκρη τους ἕνα σχολεῖο πού ἔνας δάσκαλος γαλουχεῖ τίς ἀδελφές ψυχῆς τῶν μικρῶν με τὰ νάματα τῆς Πατρίδας, τοῦ εὐγενοῦς Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κι' ἐνὸς κόσμου πού γεννήθηκε ἀπ' τὸ σταυρὸ τοῦ Θεοῦ Ναζωραίου.

Παροῦσα σ' αὐτὲς τίς ἀπόμερες γωνιές κι' ἡ εἰκοσιπεντάχρονη δασκάλα, πνίγοντας πολλὰς φορὲς τὰ πὺς εὐγενικά της θηλυκὰ ἐνστικτὰ, τὸν ἔρωτα, τὴ στοργὴ καὶ τὴ μητρότητα. Εἶναι ἐκεῖ ἀποκτώντας με τὸν ἔρωτα τὸ φῶς καὶ προσφέροντας ἑαυτὰ στὴν θεῖα ἀποστολὴ τῆς τῆς νύχτης, πού δὲν ἐξαγοράζεται μ' ὀλόκληρο τὸ σῶμα ὡς ἀντάλλαγμα.

Τὰ θυσιάζει ὅλα καὶ πηγαίνει ἐκεῖ.

Τὰ παιδιὰ κρυμμένα πίσω ἀπ' τίς γωνιές τοῦ ὁρόμου τὴν γλυκοκοιτάζουν καὶ παίζουν κρυφτούλι μαζί της. (Καλῶς ὥρισε δάσκαλε, ἡ δασκάλα) ἀκούγεται σ' ὅλο τὸ χωριό.

Ὁ γέρος τοῦ χωριοῦ ἀναγνωρίζει τὴν ὑπεροχὴ τοῦ τῆς πνευματικῆς ταπεινῶνις προστά σ' αὐτὸν τὴ σοφὴ πολὺχρονη πέτρα του καὶ τοῦ προσφέρει τὰ σέφη του! (Ἐσεῖς διαβάζετε διβλία). Ἐστὶ τοῦ λέει καὶ κυττάζει τὰ ρουφίξη ἀχόρταγα τὰ λόγια τοῦ μικροῦ δασκάλου, πού μοιάζει διεσπρόνός του. Στὸ ἀντίκρουσμα τοῦ γέρου, πού εὐλαβικὰ ἀπλώνει τὸ ἐυλασμένο καὶ ἀδύνατο ἀπ' τὰ χρόνια χέρι, πού μόνο μιὰ δύναμη ψυχῆς τὸ θερμαίνει, νὰ τοῦ εὐχθῇ τὸ (καλῶς ὥρισε) καὶ τῆς μικρούλας πού τρέχει νὰ τοῦ φιλήσῃ τὸ χέρι, ἔσχα τῆς πόλης τὸ ἐξελίξῃ νημα, τῆς μάνας τὴν ἀγάπη κι' ἀνοίγει τὴ μεγάλη πόρτα τῆς καρδίας του, γιὰ ν' ἀγκαλιάσῃ τὸ χωριὸ ὀλόκληρο με κέντρον τὸ σχολεῖο. Ἀγκαλιάζει στὴ ψυχὴ του ἕναν κόσμο ἀγνὸν καὶ ἀθῶο, τὸν κόσμο τὸν παιδιάρικο, πού ποθοῦμε ὅλοι νὰ ξεναξήσωμε, γιὰ νὰ παίξωμε τὸ κυνηγὸ καὶ νὰ δφώσωμε τὸν αἶτο.

Νάτην κι' ὅλας ἡ δασκάλα προσαρμοσμένη τακτοποιεῖ τὸ σχολεῖο καὶ ὅτι ἄλλο τὴν ἀφορᾷ.

Σαν να μην έχω καμιά φροντίδα, χαρίζει πλούσια τα χαμογέλα της στις φτωχές νοικοκυρούλες, στους κουρασμένους γέροντες, μά και στα παλληκάρια, που εθυτενέη γυρνούν με την τσάπα στον ώμο νωρίς τα βράδια, για να καλησπερίσουν στη δρύση την καλή τους, που αδειάζει τη στάμνα κρυφά απ' τη μάνα της στο βασιλικό, για να τὸν ἀνταμώσει χαρίζοντάς του μόνο ένα γλυκό χαμόγελο και τὸ γλυκό της βλέμμα, πού σὺν πανώριον ἀστὲρι σπιθοβολεῖ μεσ' τὸ οὐράνιο στερέωμα τοῦ προσώπου της.

Όταν πάλι τὸ κρῦο μᾶς κλείει ὅλους μας στὸ τζάκι κι' ὁ ἀγέρας μανιασμένος λυσσομανᾷ ἐξω στὸ γέρο πλάτανο τῆς αὐλῆς, μαζὶ με τὶς φίλες της καὶ ἡ δασκάλα-κεντὰ ἡ πλέκει συζητώντας τὰ νέα τοῦ χωριοῦ.

Μὰ καὶ οἱ χωρικοὶ ὅταν ξενισιοστοί, γιατί ἔχουν γεμίσει τ' ἀμπάρια ἀπὸ τροφές, πίνουν κρασάκι, πού προσφέρει τὴ λησμονιά στὸν πόνο καὶ τὸ κέφι στὴ χαρὰ, πού σπάνιες φορές ἀκατάδεχτη ὅπως εἶναι θηματοῖζει ἀνάλαφρη στὴ χορταριασμένη ἀπ' τὴν ἐρημιὰ αὐλῆς μας, καὶ χτυπᾷ γελαστή τὴν κλειδωμένη ἀπ' τὶς πίκρες πόρτα τοῦ φτωχικοῦ μας, καλοῦν ἀνάμεσά τους καὶ τὸ δάσκαλο, νὰ τοῦ γλυκάνουν τὸν πόνο καὶ νὰ τοῦ ἐκφράσουν πῶς τὸν νοιώθουν δικό τους ἀνθρώπο, αἷμα τους.

Ἡ πιὸ πιστὴ τοῦ παρέα ὁμως, σὺν ἐτοιμάζεται γιὰ τὴ δουλειά του, τὸ σπιθοδόλημα τῆς φλόγας π' ἀνεβαίνει ἀπ' τὸ ἔρρημο τζάκι τῆς ἀρχοντοεπισκοπῆς γριουλάς, τὸ θρόισμα ἢ τὸ θάροισμα τῶν πανύψηλων δένδρων καὶ τὸ φλοισβήματα τῆς θάλασσας πού στοὺς ἀφρούς της θαρκοῦλες τὰ ὄνειρά του ταξιδεύουν, γιὰ τὸ λιμάνι τῆς προγμάτωσής.

Μ' ἀκόμα παρέα τοῦ παρκατέκειναι τὸ φεγγάρι, π' ἀργουκλᾷ, φέγγοντας τὶς νύχτες στὴ ταξιδιάρικα σκέψη του, πού σὺν χαμένη πλανιέται ἀσκοπα, καὶ σὺν δίχως τιμονιέρη θαρκοῦλα λικνίζεται στὰ ἀπαλά γαλάζια καὶ κλυκώχχα κύματα τῶν περασιμένων, ὀργώνοντάς τα ἀδιακοπα καὶ στὸν μαγευτικό κόσμο τῶν ὀνείρων, πούναὶ ἀπειρος, ἀπατηλός, πολυχρωμός, μαγευτικός.

Δάσκαλε στὴν τρανὴ μοναξιά σου μὴν ὑποδαυλίζης τοὺς πόθους σου. Χαμήλωσε τὴ φλόγα, πού τοὺς θερμαίνει. Λησμονήσε τὰ πολὺ ἀνθρώπινα σου πάθη καὶ κλειστε στὴ ψυχὴ καὶ στὴν σκέψη τὸν κόσμο πού σοῦ ἐμπιστεύεται ἡ Πατρίδα. Ἀναψε τὴ φλόγα γιὰ ὅτι ἀνώτερο καὶ ὀψηλότερο, γιὰ ν' ἀνέθης ψηλά, ν' ἀτενίσῃς τὸ ὠραίο, τὸ ἀλάθητο καὶ τὸ ἀθάνατο, γιὰ νὰ τὸ χαλκεύσῃς στὶς εὐπλάστες ψυχές.

Χρειάζεσαι δυνατὴ φωτιά, γιὰ νὰ σμιλέψῃς πᾶνωθέτους ὅτι πρέπει νὰ δημιουργήσῃς ἀνθρώπους χρήσιμους στοὺς ἀνθρώπους των, στὴν Πατρίδα, στὴν κοινωνία, στὸν κόσμο ὁλόκληρο. Διώσε τοὺς πάγους τῆς ἀπογοήτεψης καὶ με τὸν ἐνθουσιασμό σου δημιούργησε. Γίνου Ἡφαίστειο ἐργαστήρι καὶ δημιούργησε ἔργα σμιλεμένα με τῆς ψυχῆς σου τὴ φλόγα.

Μὲ τὸν πάγο δὲν θὰ μπορέσῃς νὰ μεταδώσῃς τὸν ἀφθαστο ἐλληνικὸ πολιτισμὸ καὶ τὴν ἐνδο-

ξὴ ἱστορία μας, οὔτε θὰ δυναμώσῃς εὐγενικὰ συναισθήματα. Δὲν θὰ δημιουργήσῃς Ἑλληνες, πού χίλιες γενιές σκλαβωμένες δὲν ἀρκοῦν νὰ σβύσουν τὴ φλόγα π' ἀναψε στ' ἀπαλά στήθη τῶν μικρῶν ὁ δάσκαλος, παρὰ ὑπάρχει κρυμμένη σπίθα, πού κάποτε γεννᾷ καὶ χαλκεύει Διάκους, Ἀνδρούτσους καὶ τὴν Ε.Ο.Κ.Α. με τὸ Διγενὴ τῆς πού θὰ λιώσῃ με τὴ φλόγα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ της τὶς ἀλυσίδες, πού θαραίνου ἀιώνες τῆς Κύπρου τὸ νησί.

Μὲ τὸν πάγο πού θὰ λιώσῃ μεσὰ τοῦ σβύσε τὰ ὄνειρα, τοὺς πόθους σου καὶ γράψε ἀνεξίτηλα ὅτι εὐγενικό κι' ἰδανικό. Δημιούργησε ἀνθρώπους, πού νὰ κλειοῦν μεσὰ τους τὴν ἀγάπη τὴν ἀπέραντη πρὸς ὅλα καὶ ἡ ζωὴ τους νὰ εἶναι ὡδὴ, ὕμνος πρὸς τὴν ἀγάπη, πού θὰ νοιώθουν γιὰ κάθε δημιούργημα τοῦ σὺμπαντος.

Πρῶτα ὁμως δάσκαλε δάνειζε ἐσὺ τὴν ἀγάπη σου πρὸς τὸ παιδί, μὰ πού ἡ δουλειά σου εἶναι γύρω ἀπ' αὐτό.

Ὁ Pestalloggi εἶπε: (Ξανακαινουργιῶστε τὴν ἀγάπη σας πρὸς τὸ παιδί. Αὐτὴ εἶναι ἡ καλύτερη μέθοδος).

Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ κλειδί π' ἀνοίγει κάθε καρδιάς τὴν πόρτα. Μ' αὐτὴν θ' ἀνοίξῃς ὅλα τὰ μύχια κελλάρια τῆς ψυχῆς του πούχει οἰκοδομήσει ἡ κληρονομία του καὶ τὸ περιβάλλον του, καὶ θὰ σ' ὁδηγήσῃ ἐμπιστευτικά, γιὰ νὰ σοῦ ἐκμυστρευθῇ πού καὶ πῶς ἔχει ἐναποθέσει τοὺς πόθους, τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες του, τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματά του.

Μοιάζει ἥλιο ἡ ἀγάπη σου, πού ρίχνει φῶς στὰ τρισβάθα μύχια τῆς ψυχῆς του, τὰ κάνει προσιτὰ καὶ σ' ὁδηγεῖ γιὰ νὰ τὸ πλάσῃς δίνοντάς του τὸ σχῆμα πού τοῦ ἀρμόζει.

Δάσκαλε εἶναι ἡ μοῖρα σου ἡ εὐγενικὰ νὰ προσφέρῃς ἀδιαφορώντας, γιὰ τὸ τί θὰ πάρῃς πίσω εὐγνώμονα. Δὲν μοιάζεις τῇ θάλασσᾳ, πού προσφέρει σταγόνες στὸν ἥλιο, μ' ἀργότερα μύρια ποτάμια τῆς δίνουν πίσω τὴν προσφορά της.

Εὐὸ δὲν περιμένεις ἀνταπόδοση. Μοιάζεις λαμπάδα, πού λιώνει δίνοντας τὸ φῶς τῆς περιγύρα, ὡπου στὸ τέλος καταντᾷ ἓνα κομμάτι φτωχὸ ἀγιοκέρει: Γιὰτὶ ἔτσι καταντᾷ, ὅταν σοῦ ποῦν (Φτάνει. Μὴν παίρνεις πιά τὸ δρόμο τοῦ σχολείου).

Βαρειὰ ἡ ἀποστολή σου. Δίνεις τῆς καρδιάς σου τὸ αἷμα τῆς ψυχῆς σου τὸ εἶναι, εἶναι πολὺ βαρὺ. Περισσότερο ἀπὸ κάθε σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἐργασία, πού προσφέρει ὁ ἀνθρώπος γιὰ κάθε εἶδους ἐργασία. Ὑπέρρογο τὸ ἔργο σου. Νὰ φθεῖρσαι, νὰ καταντᾷς ἐρεῖπιο, γιὰ νὰ δώσῃς τὴ φλόγα σου ὅλη ἄλλοῦ καὶ νὰ μὴν κρατήσῃς οὔτε σπίθα γιὰ νὰ θερμάνῃς τῶν γηρατιῶν σου τοὺς πάγους.

Ἡ ἀποστολή σου σὲ κρατεῖ σὲ μιὰ διαρκὴ ἀναταραχὴ κι' ἡ ζωὴ σου εἶναι πέλαιος δίχως γαλήνη. Διδάσκεις καὶ προσφέρεις κάθε εἶδους γνώση, γιὰ νὰ εὐρύνῃς τὸν κύκλο του, νὰ τὸ ὁδηγήσῃς σὲ κόσμους ἀγνωστούς κι' ὠραίους, πού θὰ τὸ κάνουν νὰ γίνεσαι αἰτός, νὰ λαχταρᾷς τὶς κορυφές, τὰ σύννεφα, τ' ἀστέρια, κι' ὅχι σκουλήκι νὰ σέρνεται στὴ σκόνῃ, στὰ ταπεινά

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ Η.Π.Α.

Ἀποσπάσματα ἐκλεγέντα ὑπὸ τοῦ κ. ΠΥΡΡΟΥ ΣΤΑΡΑ

Ἐπιθεωρητοῦ Σχολείων

Εἰσαγωγή

Πρὸ καιροῦ ἐκυκλοφόρησεν τὸ διδρίον τοῦτο τοῦ κ. Θ. Φωτεινοπούλου.

Διεξερχόμενός τις τὰς 291 σελίδας του,

τὰ εὐτελῆ. Θάταν εὐκολο ἂν ἡ προσφορά τῶν γνώσεων γινόνταν με στυγνὴ ἀφήρηση, γιατί μόνο ἡ μνήμη θὰ κουραζόταν στὴν προσπάθειά της νὰ θυμῇ.

Δὲν γίνεται ὁμως ἔτσι. Γιὰ νὰ σπεύρῃς στὴ ψυχὴ του τὸ σπὸρ τῆς φιλοπατρίας καὶ νὰ ριζοβολήσῃ, πρέπει διδάσκοντας στὴν ἱστορία τὸν Ἀθανάσιο Διάκο, νὰ νοιώσῃς τὶς φλόγες νὰ σὲ περιζώνουν στὴ ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα ὅπως ἐκεῖνον. Δὲν ἀρκοῦν λόγια ἀδιάφορα καὶ ψυχρά. Ἡ Θέρη, ἡ παραστατικότης, ὁ ἐνθουσιασμός ὁδηγοῦν στὶς πράξεις. Αὐτὰ ὁμως χρειάζονται προσπάθεια, δύναμη ψυχῆς, φλόγα ἐσωτερικὴ πού κατατρῶγεται.

Στὸ αἷμα τῆς καρδιάς σου βουτᾷς δάσκαλε καὶ γράφεις στὶς ἀπαλές ψυχές.

Παρ' ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ δημιουργήσῃς καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ κυρίως ἔργο σου.

Νὰ ἐπισκευάσῃς τὸ ἐρεπιωμένο ἀπ' τὰ χρόνια σχολεῖο σου, γὰ τὸ ἀνοικοδομήσῃς ἂν τὸ γράμμιαν βόμβες ἔχθροῦ, νὰ χτίσῃς ἐκεῖ πού δὲν ὑπάρχει, νὰ ἐξωραίσῃς, νὰ δενδροφυτεύσῃς, νὰ φυχαγωγῇς με θεατρικὲς παραστάσεις τὸ χωριὸ κι' ἀκόμα νὰ συνδράμῃς τοὺς οἰκονομικὰ ἀδύνατους. Ἀτέρμονη ἡ προσφορά σου. Νᾶσαι ἄριστος στὸ ἐπαγγελμά σου, ἰδανικός οἰκογενειάρχης, γενναῖος στρατιώτης. Παράδειγμα σὲ θέλει ἡ κοινωνία, φάρο πού ἡ ἀκτίνα τοῦ φωτισμοῦ σου νᾶναι μεγάλη.

Ἄξιζε ὁμως ν' ἀγαπήσῃς τὸ παιδί, γιατί εἶν' ἄγνο, ἀδύνατο ἀπ' τὴ φύση δοσμένο κι' ἀμόλυντο ἀπ' τὸ περιβάλλον.

Ὁδηγήσε το, δειξέ του τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς, τὴ φωτεινὴ λεωφόρο, μήπως ἄλλοιως θαδίσῃ τὸ σκοτεινὸ καλντερίμι, πούναὶ γεμάτο κρημνοὺς καὶ ἐνέδρες.

Μαζὶ με τοὺς γονεῖς τοῦ ὁδηγήσε το, νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀπειρους ὀρίζοντες τῆς ἀληθινῆς γνώσης καὶ ὅσους τὸν τὴν δύναμη νὰ μὴν σκοντάψῃ, γιατί ἔνα του γλίστημα θὰ τοῦ στοιχίῃ σὴν ὅλη τὴ γαλήνη τῆς ζωῆς του καὶ θὰ τοῦναὶ ἐφιάλτης στὸ μακρὺ δρόμο του, πού θὰ τοῦ καταντήσῃ Πολυθᾶς, χαλᾶλεις τοὺς κόπους, τὰ ξενύχτια καὶ τὶς μοναξιάς σου.

Δὲν ἐδημιούργησες ἓναν ἀνθρώπο, δὲν ὁδήγησες μόνον αὐτὸ τὸ παιδί. Σιγὰ σιγὰ ὁδηγεῖται ὁλόκληρη γενεὰ, πού πηγάζει ἀπὸ τὸν ἓνα

διαπιστώνει ὅτι ὁ συγγραφεὺς θαυδὺς γνώστης τῶν Ἐκπαιδευτικῶν προβλημάτων, κατῳρῶσε με τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν δ-ξυδέρκειαν καὶ πνευματικὴν διορατικότη-

καὶ γίνεσαι ὁδηγὸς σὲ ὁλόκληρες κοινωνίες, σὲ ἔθνη, καὶ σὲ κόσμους.

Γίνεσαι ὁ στυλοβάτης τῆς Πατρίδας μας, ὁ δημιουργὸς τοῦ εὐγενοῦς ἀνθρώπου, πού θὰ φέρνῃ ἐπάξια τὸν τίτλον ἀνθρώπου, γιατί θὰ κλεῖ μεσὰ του τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν ἑαυτὸν του καὶ θὰ γίνεσαι καλλίτερος καὶ πρὸς τοὺς συνανθρώπους του γιὰ νὰ συζῇ εἰρηνικά, ἀπολαμβάνοντας τὸ σὺμπαν, πούχει δημιουργηθῇ με κορωνίδα αὐτὸν κι' εἶν' ὁ ἀνώτερος, ὁ πνευματικώτερος τῶν ὄντων, ὁ ἐκλεκτός καὶ τυχερός κληρονόμος τοῦ ἀφθαστοῦ δημιουργοῦ μας.

Τότε σὺν ἀντάλλαγμα, σὺν ἀμοιβῇ τῆς τρανῆς προσφορᾶς σου, θὰ νοιώσῃς ἓνα γαλήνεμα μεσὰ σου, σὺν σκεπτικῇ πῶς ἔβαλες κι' ἐσὺ ἓνα λιθάρι στὸ οἰκοδόμημα μιᾶς ἰδανικῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, πού ἴσως ἐσὺ δὲν θὰ ὑπάρχῃς ν' ἀπολαύσῃς.

Μοιάσε με κεῖνον, πού φτιάχνει θρυσούλα στὸ δρόμο μιᾶς ἐρημιᾶς, γιὰ νὰ πίνῃ ἀπ' τὸ γάρφαρο νερό της ὁ στρατοκόπος δίχως νὰ νοιάζεται ἂν πιτῇ αὐτός, ἢ πῶς διαδότης ἄλλος, φίλος ἢ ἐχθρός καλὸς ἢ κακὸς θὰ χαρῇ τὴν δροσιά της. Γαλήνεμος θὰ νοιώσῃς, γιατί ἔπραξες τὸ χρέος σου σὺν ἀνθρώπος πρὸς τὸ Θεό, πού σ' ἐγκαθίδρυσε ἄρχοντα καὶ στὴ μοῖρα πού σ' ἔταξε δάσκαλο.

Κι' οἱ γενιές πού ἐγαλοῦχες, εὐλαδικὰ θὰ στρέφουν τὴ σκέψη καὶ τὴ ψυχὴ στὴ μνήμη σου κι' ὅταν ζῆς καὶ ὅταν ὀρίσκεσαι πέρα ἀπ' τὰ γῆνα.

Δάσκαλε, εὐλαδικὰ κι' ἀκούραστε λειτουργεῖς στὸν πᾶναγγο ναὸ τοῦ παιδιοῦ, πού μεσὰ ἐκεῖ φάλλεις τὰ γλυκύτερα δοξαστικά γιὰ τὸ Θεό, τὴν Πατρίδα καὶ γιὰ κάθε ὠραῖο κι' ἰδανικό μπροστὰ στ' ἄθωα εὐπαιστα μάτια τῶν παιδιῶν, πούναὶ τὰ βλέμματα τῶν ἐγκόσμιων χειρουργῶν, δασκάλων κι' ἐγῶ, ἔβρινα στὸν ἴδιο τὸ δωμάτιο εὐχομαι τὸ (καλὸς σου χρόνος), ὅπου καὶ νᾶσαι κι' ὅποιος κι' ἂν εἶσαι στὴν ἀρχὴ ἢ στὸ τέλος τῆς ὀπηρεσίας σου.

Ἀδελφεοὺς ὁ ἥλιος τῆς χαρᾶς νὰ εἶναι πᾶνωθέτους.

Μαργίτσα Χατζησταμούλου

Διδ(σ)α

Λον Δημοτικὸν Σχολεῖον Διμέγος Βαθέος—Σάμου

τα, κατά το βραχύ εν Ἀμερικῇ διάστημα τῆς ἐπιστημονικῆς του ἐρευνῆς νὰ συλλάβῃ τὸ ὅλον ἐκπαιδευτικὸν πρόβλημα, εἰς πλεῖστα δὲ σημεῖα καὶ μέχρι τῶν τελευταίων λεπτομερειῶν καὶ νὰ παρουσιάσῃ μίαν ἀνάγλυφον εἰκόνα τῶν ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων, τὰ ὅποια τυγχάνουν ἐν πολλοῖς ἰδιότυπα καὶ ἰδιόμορφα, ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὰς κοινωνικοοικονομικὰς συνθήκας τῶν διαφόρων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Τὸ ὅλον ἔργον παρουσιάζει μίαν ἀριστοτεχνικὴν διάρθρωσιν καὶ διευκολύνει τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν κατανόησιν ἀποσαφηνισμένων συμπερασμάτων ἐκάστου ἰδιαιτέρως ἐκπαιδευτικοῦ προβλήματος πάσης φύσεως.

Αἱ περικοπαὶ αἵτινες ἐκτίθενται κατωτέρω ὡς ἀκριβῶς ἔχουν ἐν τῷ βιβλίῳ ἐπιδιώκουν, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ καταστήσουν ἐν περιλήψει γνωστὴν τὴν ὁργάνωσιν, λειτουργίαν καὶ ἀγωγὴν ἐν τῇ στοιχειώδει ἐκπαίδευσι Ἀμερικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ δώσῃ εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ἀναγνῶντας περὶ τὴν ἀγωγὴν Ἑλληνικῆς Ἐκπαιδευτικῆς, ὥστε διὰ πειραματικῶν ἐρευνῶν ν' ἀποδείξουν ποῖα μέτρα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὁργάνωσιν καὶ ποῖαι ἀρχαὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀγωγὴν τυγχάνουν ἐφαρμοστικοὶ καὶ πρέπει νὰ τύχουν ἐφαρμογῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Παιδείαν. Καίτοι σκοπὸς τῆς παρούσης ἀντιγραφῆς τῶν κατωτέρω περικοπῶν ἦτο ἡ ὀλιγοσέλιδος ἐμφάνισις, ἐν τούτοις, τὰ διαφέροντα θέματα εἶναι τοσαῦτα, ὥστε διὰ μόνην τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν νὰ ἀποτελοῦν ὀγκώδη ἔκτασιν. Δὲν προβαίνομεν εἰς κριτικὴν ἵνα μὴ δεσμεύσωμεν τὴν ἐρευνᾶν τῶν ἐπιθυμούντων ταύτην.

Σπύρος Στάρας

Περὶ Νηπιαγωγείων

Ἡ φοίτησις τῶν νηπίων δὲν εἶναι υποχρεωτική, δι' αὐτὸ καὶ δὲν ὑπάρχουν Νηπιαγωγεῖα εἰς ὅλας τὰς περιφερείας.

Ἡ διδ/λία εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα διαρκεῖ τρεῖς συνήθως ὥρας ἡμερησίως, τὸ περιεχόμενον δὲ αὐτῆς χαρακτηρίζουν ἄβαστοι συζητήσεις κ.τ.λ. τραγούδια καὶ ρυθμικαὶ ἀσκήσεις συνοδείᾳ ἀρμονίου ἢ γραμμωφώνου κ.ἄ. Αἱ ἀσχολίαι αὗται ἐναλλάσσονται μὲ μικροδιακοπὰς δι' ἀνάπαυσιν, φυλ-

λομέτρῃσιν πλουσίως εἰκονογραφημένων βιβλίων...

Σημαντικὸν μέρος τῶν λεκτικῶν ἀσκήσεων καταλαμβάνουν αἱ ἐλευθεραὶ εὐκαιρικαὶ συζητήσεις, τὸ διδασκτικὸν δὲ ἔργον ρυθμίζεται κυρίως δι' ἀναλυτικῶν, διὰ τὰ νηπιαγωγεῖα, προγράμματος τὸ ὁποῖον, εἰς πολλὰς περιπτώσεις, καθορίζει, μὲ ἀρκετὰς μάλιστα λεπτομερείας καὶ τὰ θέματα τῆς διδ/λίας...

Εἰς τοῦτο συντελεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀρτία μόρφωσις τῶν τῶν Νηπιαγωγῶν ἢ ὁποῖα οὐδόλως ὑπολείπεται τῆς μορφώσεως τῶν ἄλλων συναδέλφων τῶν τῆς Στοιχειώδους, ἀλλὰ καὶ τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν Νηπιαγωγείων τῶν.

Συνήθως αἱ αἰθουσαι αὗται εἶναι εὐρύχωροι, εἰς σχῆμα τετραγώνου ἢ ἡμιπολύγωνου καὶ συνέχονται πρὸς ἓν ἰδιαίτερον διαμέρισμα μὲ ἐσωτερικοὺς νιπτήρας καὶ μὲ ἀποχωρητήριον μὲ πολὺ χαμηλὰς λεκάνας καὶ μὲ τέλειον καὶ εὐχρηστον σύστημα ὕδατοπτώσεως καὶ ἀποχετεύσεως.

Ὁρισμένα μέρη τῶν πλευρῶν τῆς αἰθούσης εἶναι διαρρυθμισμένα εἰς ὑποδομάτια, τραπέζιας ἢ αἰθούσας ὑποδοχῆς, ἐπιπλωμένας μὲ λιλιπούτεια ἐπιπλα καὶ σκεύη καὶ μὲ κούκλας διὰ τὰ παιγνίδια τῶν νηπίων. Κατὰ μῆκος ἐξ ἄλλου τῶν τοίχων τῶν ἄλλων πλευρῶν εἶναι τοποθετημέναι ἱματιοθήκαι, αἱ ὁποῖαι ἀνοίγον κλείνουν μὲ ἀπλοῦν καὶ εὐχρηστον μηχανισμόν, σύστημα αὐτοτελοῦς ἀερισμοῦ, ἑρμάρια δι' ἑκάστον νήπιον κλπ.

Ἐπειδὴ χάριν πληρεστεράς ἀναπαύσεως, κατακλίνονται ἐπὶ τοῦ πλακοστρωμένου δαπέδου, λαμβάνεται κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ κτιρίου πρόνοια θερμάνσεως τῆς αἰθούσης καὶ δι' ἀκτινοβολίας ἐκ τῶν κάτω, διὰ τῆς τοποθετήσεως πλέγματος θερμαγωγῶν σωλήνων ὑπὸ τὴν πλακοστρώσιν.

Εἰς πολλὰ νηπιαγωγεῖα, πλὴν τῆς κυρίως αἰθούσης ὑπάρχει καὶ ἰδιαίτερα αἰθουσα διὰ χειροτεχνικὰς ἢ ἑκτυπογραφικὰς ἐργασίας μὲ κατάλληλον ἐπιπλῶσιν καὶ ἐφοδιασμὸν καὶ μὲ ἐγκαταστάσεις νιπτήρων καὶ ἰδιαίτερα εὐρύχωρος τοιάτη διὰ παιδὸς μὲ χαραγμένας εἰς τὸ πάτωμα γραμμάς, ἢ κύκλους, διευκολύνοντας τὰ νηπια εἰς τὰ παιγνίδια τῶν. Αἱ τελευταῖαι

αὗται αἰθουσαι θεωροῦνται ὡς ἀπαραίτητα μέρη τοῦ Νηπιαγωγείου.

Ἐξ ἴσου πλούσιος εἶναι καὶ ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν νηπιαγωγείων εἰς μέσα διὰ τὴν ἀσκήσιν τῶν νηπίων. Κύβοι καὶ πλακίδια παντὸς σχήματος καὶ χρώματος, εἰκόνες ἐμφανίζουσαι ἐν συνεχείᾳ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον καθ' ἑμοῖον τρόπον μὲ μικρὰν παραλλαγὴν εἰς μίαν μόνον ἐξεκόνισίν του, διὰ τὴν ἀσκήσιν τῆς παρατηρητικότητος, ψηφίδες εἰκονογραφημέναι μὲ μέρη εἰκόνας πρὸς συναρμολόγησιν, διὰ τὴν ἀσκήσιν τῆς συνδυαστικῆς ἱκανότητος, νηπιακὰ βιβλία καὶ πικίλους τρόπους καὶ πρὸς διαφόρους σκοποὺς εἰκονογραφημένα καὶ ἐκ παραλλήλου μικρὰ ἀρμόδια, αὐτόματα ἡλεκτροκίνητα γραμμωφῶνα μὲ δίσκους περιέχοντας ἡχοηψίαν νηπιακῶν τραγουδιῶν κλπ.

Δημοτικὰ Σχολεῖα

Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως

Εἰς τὰ προγράμματα διδ/λίας εἰς τὰ ὀλιγοτάξια ἀγροτικά σχολεῖα τὸ περιεχόμενον τούτων περιορίζεται συνήθως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν δεξιότητων τῆς ἀναγνώσεως, γραφῆς καὶ ἀριθμῆσεως κτλ. εἰς μεγαλύτερα σχολεῖα... τὸ περιεχόμενον τοῦτο εὐρύνεται διαρκῶς, διὰ νὰ περιλάβῃ τὴν συστηματικὴν διδασκαλίαν τῶν φυσικογνωστικῶν, τῶν κοινωνικῶν καὶ ἱστορικῶν μαθημάτων τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ νὰ ἐπεκταθῇ περὶ σόβηρον καὶ πρὸς τὸν τομέα τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως. Μεταξὺ τῶν κλάδων τῆς τελευταίας περιλαμβάνονται θεατικαί καὶ οἱ σχετιζόμενοι πρὸς τὴν γεωργίαν, χωρὶς ἢ διδ/λία νὰ ἔχῃ υποχρεωτικὸν χαρακτήρα, ἀκόμη καὶ διὰ τὰς περιπτώσεις τῶν μεγάλων σχολείων Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἀγροτικῶν περιφερειῶν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων εἰς μονοτάξια ἐμειώθη, χάρις εἰς τὴν ὑπαρξίν ἀρτίως ὀργανωμένης ὑψηροῦς μεταφορᾶς τῶν μαθητῶν διὰ σχολικῶν λεωφορείων, διὰ τὴν ὁποίαν διατίθενται κατ' ἔτος ἑκατομμύρια δολларίων.

Ὡς κανονικὴ ἀναλογία μαθητῶν κατὰ διδ/λον, συνεπῶς καὶ κατὰ τμήμα διδ/λίας, θεωρεῖται ὁ ἀριθμὸς τῶν 25 μαθητῶν, συχνάκις ὅμως εὐρίσκει τις καὶ τάξεις μὲ

30-39, ἐνίοτε καὶ 40, αἱ τάξεις αὗται θεωροῦνται πληθωρικά.

Ἐκτὸς τῶν τακτικῶν διδ/λων ὑπάρχουν εἰς πολλὰ σχολεῖα καὶ ἰδιαίτεροι διδ/λοι διὰ τὰ κοινωνικὰ μαθήματα, τὰ φυσικογνωστικά, τὴν φυσικὴν Ἀγωγὴν, τὴν Μουσικὴν, ὡς καὶ ἄλλοι καταλλήλως εἰδικευμένοι, διὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολικῆς βιβλιοθήκης, τὸν χειρισμὸν τῶν κινηματογραφικῶν συσκευῶν καὶ τῶν προβολέων ἢ τὴν διδ/λίαν τῶν μαθητῶν οἱ ὁποῖοι παροῦσά τινος ἐλαττωματικὴν προφορὰν, ἀδύνατον δρᾶσιν ἢ ἀκοήν, νοσηρικὴν ὑστέρησιν ἢ ἐπισφαλὴ ὑγείαν καὶ τυγχάνουν εἰδικῆς δι' ἑκάστην περίπτωσιν φροντίδος.

Ἀπαραιτήτως ἐξ ἄλλου περιλαμβάνεται μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῶν σχολείων καὶ σχολικὴ Νοσοκόμος.

Ἡ ἡμερησία ἐργασία εἰς τὰ σχολεῖα ἐξ διδασκτικῆς ὥρας διαρκεῖ 45-50' ἀρχίζει δὲ ἀπὸ τὰς 8.30 ἢ τὰς 9 π.μ. καὶ τελεῖ εἰς τὰς 3 ἢ 3.30 μ.μ.

Ἡ διδασκτικὴ ἐδουρά περιλαμβάνει πέντε ἡμέρας, ἀπὸ τῆς Δευτέρας μέχρι τῆς Παρασκευῆς, ἀνευ ἐλευθέρου τινὸς ἀπογεύματος. Κατὰ τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν τὰ σχολεῖα ἀργοῦν διὰ τὸ week end (Σάββατοκύριακον).

Τὸ σχολικὸν ἔτος διαρκεῖ γενικῶς ἐννέα μῆνας, εἰς ὁρισμένας δὲ ὡς πολιτείας ἢ διάρκειά τοῦτο περιορίζεται εἰς ὀκτὼ ἢ ἐπεκτείνεται εἰς δέκα μῆνας, ἀναλόγως τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, συχνὰ δὲ γίνεται λόγος καὶ περὶ συνεχοῦς σχολικοῦ ἔτους κατανεμημένου εἰς τρίμηνα, μὲ ἐνδιάμεσους μικροδιακοπὰς δι' ἐκδρομὰς ἢ ἑορτάς.

Ἀναλυτικὰ Προγράμματα

Τὰ Ἀναλυτικὰ Προγράμματα, τὰ ὁποῖα ἐφαρμόζονται εἰς τὰς διαφόρους πολιτείας, παρουσιάζουν πολλὰς ὁμοιότητας, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ταυτίζονται. Διαφοραὶ μετὰ αὐτῶν παρουσιάζονται καὶ ἀπὸ περιφερείας εἰς περιφέρειαν τῆς αὐτῆς Πολιτείας ἀκόμη καὶ ἀπὸ σχολείου εἰς σχολεῖον ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διδ/λων, τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ, εἰδικῶν τμημάτων ἐγκαταστάσεων κλπ.

Τὸ Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα πρέπει νὰ προσαρμόζεται παρὰ τὰς μορφωτικὰς ἀνάγκας τοῦ περιβάλλοντος, ὡς αὗται διαμορ-

φούνται υπό την επίδρασιν των διαρκώς μεταβαλλομένων ὄρων τῆς κοινωνικῆς καὶ τεχνικο-οικονομικῆς ζωῆς.

Ἐντὸς τῶν περιθωρίων τοῦ γενικοῦ τούτου προγράμματος καταρτίζεται τὸ ἰδιαίτερον πρόγραμμα τῶν σχολείων ἐκάστης πόλεως ἢ περιφερείας, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν τοπικῶν συνθηκῶν.

Διὰ τὴν κατάρτισιν αὐτοῦ συνεργάζονται, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Ἐπόπου τῆς περιφερείας, εἰδικοί Ἐπιθεωρηταί, διευθυνταὶ σχολείων, διδάσκαλοι, γονεῖς ἐνίοτε δὲ καὶ μαθηταί.

Διάταξις τῆς ὕλης

Τὴν κατανομήν καὶ διάταξιν τοῦ περιεχομένου τοῦ προγράμματος ἀκολουθοῦν δύο τάσεις αἱ τοιαῦται τῶν ἀκολουθούντων τὴν παράδοσιν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν προοδευτικῶν ἀφ' ἑτέρου.

Οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν παράδοσιν ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ ἐλευθερία πρέπει νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα καὶ ὄχι ἡ μέθοδος καὶ τὸ μέσον τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅτι ἡ πειθαρχία εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν ζωὴν, ἡ δὲ πρωτοβουλία πρέπει νὰ νοῆται ὡς ἐκδήλωσις αὐτοκυριαρχίας, ὅτι ὑπάρχουν μορφωτικαὶ ἀξίαι μὲ σταθερὸν κύρος, τὰς ὁποίας πρέπει ὅπως δὴποτε νὰ καλλιεργῇ τὸ σχολεῖον, ὅτι ἡ μάθησις δὲν ἀποτελεῖ δημιουργίαν, ἀλλὰ ἀντίληψιν καὶ κατανόησιν τῶν ὑπαρχόντων γνωμολογικῶν στοιχείων, ὅτι ἡ Ἐκπαίδευσις ὀφείλει νὰ μεταδώσῃ τὴν πνευματικὴν κληρονομία τοῦ ἔθνους εἰς τὰς νέας τοῦ γενεᾶς καὶ ν' ἀποβλέψῃ ὄχι εἰς τὰς σημερινάς, ἀλλὰ εἰς μελλοντικὰς ἀνάγκας τοῦ αὐτοῦ.

Οἱ προοδευτικοὶ ἀφ' ἑτέρου ἀποδίδουν τὴν μεγαλυτέραν βαρύτητα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ μαθητοῦ, εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ, εἰς τὴν συμμετοχὴν τοῦ εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ τὴν διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀπόκτησιν τῆς περὶ αὐτὴν πείρας... εἰς τὴν διαρκὴ ἀναθεώρησιν τῶν σκοπῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ εἰς τὴν ἔξαρσιν τοῦ ρόλου αὐτῆς ὡς παράγοντος, ἀπεργαζομένου τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς κοινωνίας.

Μεταξὺ τῶν δύο γενικωτάτων τούτων κατευθύνσεων ὑπάρχουν ἐνδιάμεσοι βαθμοὶ.

Ἡ διάταξις αὕτη ἀκολουθεῖ ποικίλους τρόπους οἱ ὅποιοι εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπαχθῶν γενικῶς εἰς τὰ ἐξῆς 4 συστήματα.

1. Τὴν κατὰ τὴν ὕλην κατὰ κλάδους μαθημάτων.

2. Τὴν κατὰ εὐρύτερους κύκλους μαθημάτων τοιαύτην.

3. Τὴν συγκέντρωσιν αὐτῆς περὶ κεντρικὰς ἐνότητας, ἀναφερομένας εἰς τὴν ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν καὶ

4. Τὴν κατὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς ζωῆς συγκέντρωσιν...

Διδακτικαὶ ἐνότητες

Ὡς ἀποδεικνύεται ἐν τούτοις ἐκ τῆς σχολικῆς πράξεως καὶ ὡς ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν περισσοτέρων ἐκπαιδευτικῶν καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτήν, αἱ ἀπαιτήσεις αὗται ἔχουν θεωρητικὸν μόνον χαρακτήρα. Σπάννιαι εἶναι αἱ περιπτώσεις σχολείων, τὰ ὁποία πραγματικῶς ρυθμίζουν τὸ ἔργον τῶν κατὰ τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῶν παιδιῶν. Καὶ ἐκεῖ ὅπου τὸ περιεχόμενον τῆς διδ/λίας καθορίζεται ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τῶν διδ/λῶν καὶ τῶν μαθητῶν, εἰς τὴν πραγματικότητά τὴν κατεύθυνσιν δίδει ὁ διδ/λος, ὁ ὁποῖος καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἱκανοποίησιν, ὅχι τῶν ρευστῶν παιδικῶν ἐνδιαφερόντων, ἀλλὰ ἄλλων ἀπαιτήσεων, σχετιζομένων κυρίως εἰς τὴν ζωὴν τῆς Κοινωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ζήσῃ ὁ μαθητής.

Μαθήματα

Μεγάλῃ σημασίᾳ ἀποδίδεται ἐπίσης εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς γραφῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας φροντίδας ἀποτελεῖ ἡ καλλιγραφία. Ἀπὸ τῆς Α' τάξεως οἱ μαθηταὶ ἀσχοῦνται συστηματικῶς εἰς τὴν καλὴν γραφήν, εἶναι δὲ ἐκδηλὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν προσπαθειῶν τούτων ἐπὶ τοῦ γραφικοῦ χαρακτήρος τῶν Ἀμερικανῶν, ὁ ὁποῖος κατὰ κανόνα εἶναι ὠραῖος.

Ἀριθμητικὴ

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Σχολείου Στοιχ. Ἐκπαιδεύσεως ἐπιδιώκεται κυρίως, ὁ σχηματισμὸς τῶν βασικῶν ἀριθμητικῶν ἐννοιῶν, ὁ ὁποῖος διέρχεται διὰ τῶν ἐξῆς βαθμίδων: α) Τῆς αἰσθητοποιήσεως διὰ συγκεκριμένων ἀντικειμένων ἀρχικῶς καὶ δι' εἰκόνων ἀκολουθῶς β) τῆς παραστά-

σεως διὰ στιγμῶν ἢ γεωμετρικῶν σχημάτων (ἡμισυκεκριμένον στάδιον) καὶ γ) τῆς ἀφηρημένης δι' ἀριθμῶν παραστάσεως τούτων.

Ἐκ τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων διδάσκονται μόνον ἡ προσθαφαίρεσις ἐπὶ δύο μονοψηφίων.

Εἰς τὰς Γ' καὶ Δ' διδάσκονται ἡ πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις ἐπὶ πολυψίων καὶ αἱ ἐννοιαὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ τῆς διαιρέσεως.

Εἰς τὰς τάξεις Ε' καὶ ΣΤ' ἡ διδασκαλία περιλαμβάνει πράξεις καὶ προβλήματα πολλαπλασιασμοῦ καὶ διαιρέσεως μὲ μονοψηφίους ἢ διψήφιους πολλαπλασιαστὰς καὶ διαιρέτας, ὡς καὶ τὴν ἐννοιαν τῶν πολυψηφίων, τὰς ἐννοίας τῶν πλασμάτων καὶ τῶν δεκαδικῶν, προσθαφαίρεσις ἀπλῶν κλασμάτων καὶ δεκαδικῶν καὶ τὴν διδασκαλίαν πολλαπλασιασμοῦ καὶ διαιρέσεως μόνον ἐπὶ δεκαδικῶν ἀριθμῶν.

Εἰς τὰς Ζ' καὶ Η' ὁλοκληροῦται ἡ διδασκαλία τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς.

Κοινωνικὰ μαθήματα

Τὰ κοινωνικὰ μαθήματα ἀντιπροσωπεύουν συνδυασμὸν ὑπὸ εὐρείαν ἐννοιαν, τῶν μαθημάτων τῆς Ἱστορίας, τῆς Γεωγραφίας καὶ τῆς Πολιτικῆς ἀγωγῆς.

Διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ἐπιδιώκεται νὰ ὁδηγηθῇ ὁ μαθητής νὰ κατανόησιν:

α) Τὴν ὁργάνωσιν τῆς ἀτομικῆς, οἰκογενειακῆς, κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀλληλεξάρτησιν, τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ ατόμων ὁμάδων καὶ ἔθνων.

β) Τὸν τρόπον τῆς ζωῆς τῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν εἰς διαφόρους γεωγραφικὰς περιοχὰς ἢ ἀνήκουν εἰς διαφόρους φυλετικὰς ὁμάδας καὶ τοὺς παράγοντας, οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν εἰς τὴν τοιαύτην διαμόρφωσιν αὐτῆς.

γ) Τὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ὑφίστανται μεταξὺ τῶν ἀσχολιῶν καὶ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ὄρων τοῦ φυσικοῦ τῶν περιβάλλοντος.

δ) Τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος τούτου καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς συντηρήσεως καὶ ἐπαυξήσεως τῶν φυσικῶν πόρων τῆς χώρας.

ε) Τοὺς ἱστορικοὺς καὶ γεωγραφικοὺς ὁρους καὶ τὰς πολιτικὰς, οἰκονομικὰς καὶ

κοινωνικὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι συνετέλεσαν εἰς διαμόρφωσιν τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ.

στ) Τὴν φύσιν καὶ τὸν χαρακτήρα τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν σήμερον τὰ ἄτομα, τὰς κοινότητας, τὰ ἔθνη τὴν ἀνθρωπότητα...

Ἡ διάταξις τῶν παρεχομένων διὰ τοῦ μαθήματος τούτου γνώσεων δὲν ἀκολουθεῖ ἐπ' ἀλλήλων διαδοχικὴν ἐξέλιξιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὁμοκεντρικὴν τοιαύτην. Στοιχεῖα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ἱστορίαν ἢ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς λαῶν ἀπομεμακρυσμένων, εἶναι δυνατὸν ν' ἀπασχολήσουν καὶ μαθητὰς τῶν κατωτέρων τάξεων, κατὰ τρόπον ὅμως ἀπλούστατον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀντιληπτικὴν τῶν βαθμίδων.

Σελίς 113 - 116, ἀναγράφει τὰς διδασκομένας ἐνότητες; ὡς ἀναγράφονται αὐταὶ εἰς τὰ προγράμματα τῶν σχολείων τῶν Πολιτειῶν Miccican καὶ Kahsas. Ἡ Στοιχειώδης Ἐκπαίδευσις περιλαμβάνει 8 τάξεις.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἀνωτέρω, κεντρικὴν ἀποψιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξετάζονται τὰ θέματα τῶν Κοινωνικῶν μαθημάτων, ἀποτελεῖ ὅχι ἡ κατὰ ἐπιστημονικὸν σύστημα διάταξις, ἀλλ' ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὴν ζωὴν καὶ πρόδοον τοῦ Ἀμερικανικοῦ λαοῦ καὶ τὰς πνευματικὰς καὶ ὁλικὰς ἀνάγκας τοῦ.

Φυσιογνωστικά

Ἡ Ἀμερικανικὴ σημαία κυματίζει εἰς τὸ προαύλιον ὅλων τῶν σχολείων καὶ εἶναι ἀνηρτημένη εἰς ὅλας τὰς αἰθούσας διδ/λίας, ἀντὶ δὲ πρῶτῃς προσευχῆς, ἡ καθημερινὴ σχολικὴ ἐργασία μὲ τὴν ἀπαγγελίαν εἰς στάσιν προσοχῆς, τῆς διακηρύξεως τῆς πρὸς αὐτὴν ἀφοσίωσεως τὸ κείμενον, τῆς ὁποίας ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἵπὸσχομαι ἀφοσίωσιν εἰς τὴν σημαίαν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ εἰς τὴν Δημοκρατίαν, τὴν ὁποίαν συμβολίζει. Εἰς ἐν ἔθνος ἀδιαίρετον, μὲ ἐλευθερίαν καὶ δικαιοσύνην δι' ὅλους».

Φυσιογνωστικὰ διδάσκονται ἀπὸ τὴν Α' ἀκόμη τάξιν, εἴτε ἐνσωματωμένα εἰς εὐρύτερας κεντρικὰς ἐνότητες κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας, εἴτε αὐτο-

τελώς με έσωτερικήν μόνον συσχετίειν προς τὰ ἄλλα μαθήματα.

Ἡ μελέτη τῶν θεμάτων τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν ἀκολουθεῖ ἰδικήν της πορείαν, προϋποθέτει δὲ τὴν παρατήρησιν φαινομένων, τὸ σχηματισμὸν ὑποθέσεων περὶ τῶν μεταξὺ τῶν σχέσεων, τὴν ἐπαλήθευσιν τῶν ὑποθέσεων τούτων καὶ τὴν ἐξαγωγήν συμπερασμάτων. Τὰ συμπεράσματα ταῦτα εἶναι δυνατόν νὰ ἀναθεωρηθοῦν, ἔταν νέα φαινόμενα ἐπιβάλλουν τοιαύτην ἀναθεώρησιν.

Ὁ μαθητὴς ἀσκεῖται εἰς τὴν παρατήρησιν, ἐθίζεται εἰς τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας, καθίσταται ἱκανὸς νὰ διακρίνῃ τὴν σχέσιν αἰτίου πρὸς ἀποτέλεσμα, λυτρουταὶ ἀπὸ τὴν πρόληψιν καὶ δεισιδιαιμονίαν...

Ἡ ἀξία τῶν Φυσ. μαθημάτων δὲν ἀναζητεῖται εἰς τὸ εἶδος καὶ τὸ ποσὸν τῶν διδασκομένων μαθημάτων, ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι παρέχουν εὐκαιρίας πρὸς κριτικὴν σκέψιν καὶ πρὸς πειραματισμὸς, οἱ ὅποιοι θὰ βοηθήσουν τὸν μαθητὴν νὰ κατανοῇ τὰ φαινόμενα καὶ γεγονότα τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Ἡ ὕλη τῶν Φυσιολογικῶν, παρ' ὅλον ὅτι ὡς ἐκ τῆς φύσεως της ἔχει περισσότερον συστηματικὸν χαρακτήρα, διατάσσεται περὶ κεντρικὰς ἐνότητας, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουν εὐρὺν κύκλον συγγενῶν θεμάτων. Κεντρικὰς ἐνότητος ἀποτελοῦν ἐπὶ παραδείγματι αἱ κάτωθι...

Ἀεροπορία. Ἐπίδρασις τῶν καιρικῶν συνθηκῶν ἐπὶ τῆς πτήσεως τῶν ἀεροπλάνων. Ἡ ἀσφάλεια κατὰ τὰ ἀεροπορικὰ ταξείδια. Ἡ ἱστορία τοῦ ἀεροπλάνου.

Αἱ νέαι ἐπιστημονικαὶ ἐξελλίξεις. Διάσπασις τοῦ ἀτόμου. Ἀντιβιοτικά φάρμακα. Προγενετικά τοῦ καιροῦ καὶ σημασία των διὰ τὰς ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων.

Ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ περιεχομένου των, οἱ διάφοροι κλάδοι τῶν Φυσιολογικῶν μαθημάτων, παρ' ὅλον ὅτι διατηροῦν τὴν αὐτοτέλειάν των κατὰ τὴν ὁργάνωσιν τῆς διδασκαλίας παρουσιάζουν ἐσωτερικὴν ἐνότητα, ἐκφραζομένην διὰ τῆς ἐνιαίας ἀπόψεως, ἥ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν βάση τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς διατάξεως τοῦ περιεχομένου των.

Ἡ κεντρικὴ ἰδέα, περὶ τὴν ἑτέραν.

λαμβάνει χώραν ἡ διάταξις αὕτη, εἶναι ἡ ἐπίδρασις τῶν φυσικῶν ὁντων καὶ φαινομένων ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ ἡ σημασία των διὰ τὴν βελτίωσιν αὐτῆς.

Σωματικὴ ἀγωγή

Ἡ σωματικὴ ἀγωγή περιλαμβάνει ἐκτός τὴν Γυμναστικὴν καὶ τὴν ἐν γένει φροντίδα διὰ τὴν διατήρησιν τῆς σωματικῆς υγιείας τοῦ μαθητοῦ, τὴν ἐξέτασιν καὶ παρακολούθησιν τῆς ἐξελίξεως τῶν σωματικῶν δεξιότητων καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν κυριωτέρων υγιεινῶν κανόνων.

Ἡ υγιεινὴ τῆς διατροφῆς, τῆς ἀμειψείας, τῆς ὁράσεως, τῆς ἐργασίας, τοῦ ύπνου, τὰ συμπτώματα τῆς κοπώσεως καὶ συνέπειαι της, ἡ ἀπόκτησις υγιεινῶν ἔξεων καὶ οἱ τρόποι προφυλάξεως ἀπὸ λοιμώδη νοσήματα ἀποτελοῦν οὐσιώδη θέματα τοῦ μαθήματος τούτου. τὰ ὁποῖα εἴτε διδάσκονται αὐτοτελῶς ἀπὸ τοῦ διδασκάλου τῆς Σωματικῆς ἀγωγῆς, εἴτε παρεδίδονται κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Φυσιολογικῶν καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων, πρὸς τὰ ὁποῖα σχετίζονται.

Τὸ κυρίως μάθημα τῆς γυμναστικῆς περιλαμβάνει εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις, ὀλίγας μὲν ρυθμικὰς ἐλευθέρως ἀσκήσεις, περισσότερα δὲ ἀτομικὰ ἢ ὁμαδικὰ παίγνια, λαμβάνοντα χώραν εἰς τὸ ἐπιβλητικὸν ἀπέραντον κλειστὸν γυμναστήριον ἐκάστου σχολείου ἢ εἰς τὸ γήπεδον τῶν παιγνιδιῶν του, εἰς δὲ τὰς ἀνωτέρας ἀσκήσιν εἰς τὸ ποδόσφαιρον, τὴν καλαθόσφαιραν καὶ ἄλλα ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα...

Ὅτι συμβαίνει εἰς τὴν Πατρίδα μας μὲ τὰ ἐξωσχολικὰ ἀθλητικὰ σωματεῖα παρατηρεῖται εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας μὲ τὸ σχολικὸν ἀθλητισμὸν, ὁ ὁποῖος ἄλλωστε εἰς ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν χώραν, ὑποκαθιστᾷ τὸν ἐξωσχολικόν, δι' ὅλα τὰ ἀγωνίσματα, ἐξαίρεσις τῆς πυγμαχίας καὶ πάλης.

Αἱ ποδοσφαιρικαὶ συναντήσεις καὶ οἱ ἀγῶνες μπάσκετ καὶ βόλεϋ μπόλ διεξάγονται μεταξὺ σχολικῶν ὁμάδων, Δημοτικῶν Σχολείων, Κολλεγίων, Πανεπιστημίων, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα διαθέτουν τέλεια ἰδιόκτητα στάδια, ἐφωδιασμένα μὲ κερκίδας διὰ χιλιάδας θεατῶν καὶ ἀποτελοῦντα ἀπαρά- τον μέρος τῶν ἐγκαταστάσεων των.

Εἰς τὰς συναντήσεις μετέχουν καὶ αἱ

Η ΕΝΙΑΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΣΤΗ Β' ΤΑΞΗ

Τοῦ κ. Κ. ΠΕΝΔΙΔΟΥ, μετεκ. δ)λου

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Β' Ἑβδομάς 10—15 Ὀκτωβρίου

Δευτέρα 10 Ὀκτωβρίου

Ἡ πρόννη ὥρα τῆς Δευτέρας καθιερώθη διὰ τὰς ἐλευθέρως ἀνακοινώσεις. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοτε δόσakis οἱ μαθηταὶ εἶχον κάτι νὰ διηγηθοῦν ἐπικριτικὸν τοῦτο

μαθήτριάς ἐν εἶδει τυμπανιστριῶν. Μὲ ἀμφί- εσιν ἐξαίρετικῶς κτυπητὴν, ἐκτελοῦν κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν ἀγῶνων ζωηροὺς χο- ροὺς, κραυγάζουσαι ταυτοχρόνως συνθήμα- τα, τὰ ὁποῖα παροτρύνουν καὶ ἐνθαρρύνουν τοὺς παίκτας τῆς ὁμάδος των. Εἶναι ἐκ- πληκτικὴ ἡ ζωηρότης τῶν χορευτριῶν αὐ- τῶν καὶ ἡ τέχνη καὶ ἡ ἀκρίβεια, μὲ τὴν ὁποῖον χορεύουν τοὺς ρυθμικοὺς των χο- ροὺς των.

Μουσικὴ

Ἡ μουσικὴ καλλιεργεῖται ἐπίσης μὲ ἰδιαιτέραν φροντίδα εἰς τὰ Ἀμερικανικὰ σχολεῖα.

Τόσον ἡ φωνητικὴ, ὅσον καὶ ἡ ἐνόρ- γανος, διδάσκονται συστηματικῶς ὑπὸ εἰ- δικῶν διδασκάλων, ἀπὸ τῶν κατωτέρων δὲ τάξεων οἱ μαθηταὶ εἰσάγονται εἰς τὴν χρῆ- σιν τῶν φθογγοσῆμων. Εἰς ἕκαστον σχο- λεῖον ὑπάρχει μικρὸς θαλαμίσκος μουσι- κῆς, διὰ ἀπομονωτικῶν οὐσιῶν κατασκευα- σμένος, ἵνα μὴ προκαλῇ θόρυβον εἰς τὰς παρακείμενας αἰθούσας.

Εἰς ὁρισμένα σχολεῖα ὑπάρχουν πολ- λοὶ θάλαμοι δι' ἀτομικὴν ἀσκήσιν περισ- σοτέρων ταυτοχρόνως μαθητῶν. Ἀφ' ἐτέ- ρου ἁρμόνια, κλειδοκύβαλα καὶ μηχανή- ματα ἀποτυπώσεως καὶ ἀποδόσεως τῆς φω- νῆς χρησιμοποιοῦνται συχνότατα εἰς τὰ σχολεῖα ὡς βοηθητικὰ μέσα διὰ τὴν καλ- λιέργειαν τῆς δεξιότητος ταύτης.

Γενικῶς τὸ ἐπίπεδον τῆς μουσικῆς μορ- φώσεως τῶν μαθητῶν εἶναι ὑψηλόν, εἰς τοῦτο δὲ συντελεῖ καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς οἰ- κογενείας καὶ τὸ ὑψηλὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ Ἀμερικανικοῦ λαοῦ.

ἐλευθέρως πλὴν ὅμως ἐὰν δὲν εἶχεν σχέ- σιν μὲ τὴν ἐξεταζομένην ἐνότητα ἀντιπα- ρερχόμεθα τοῦτο, πρὸς ἀποφυγὴν διασπά- σεως τοῦ διαφέροντος τῶν μαθητῶν.

Οἱ μαθηταὶ ἐπανήλθον εἰς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα «Κύριε, τὸ Σάββατο μᾶς εἶχες ὑποσχεθῇ, ὅτι θὰ μιλήσωμε γιὰ τὸν τρύγο». Χθὲς τρυγήσαμε καὶ μεῖς εἴ- εν

Ἡ Ἰχνογραφία

Ἐξακολουθεῖ νὰ «ὀδηγεῖται δι' εἰκόνων» χρησιμοποιοῦν τὴν ἰχνογράφησιν, ἀλλ' ἀ- ρχίζει καὶ νὰ κρίνει τὰ ἴδια του τὰ ἔργα καὶ νὰ ἐπιζητῇ νὰ προσεγγίσῃ περισσότε- ρον τὴν πραγματικὴν μορφήν τῶν ἀντικει- μένων, τὰ ὁποῖα ἰχνογραφεῖ. Στενοχωρεῖ- ται, διότι ἡ ἐξεικόνισις τῶν ἀντικειμένων ὡς εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα, ὑπερβαί- νει τὴν ἰχνογραφικὴν του ἱκανότητα, καὶ διότι δὲν κατορθώνει νὰ ἀποδώσῃ προοπτι- κῶς τὰ θέματά του.

Ἰδιαιτέρα σημασία ἀποδίδεται εἰς τὴν ἱκα- νότητα τοῦ σχεδιάζειν. Τὸ σχέδιον θεω- ρεῖται βασικὸν στοιχεῖον τῆς ἰχνογραφικῆς δεξιότητος, διότι τὸ σχέδιον σημαίνει τά- ξιν, ὁργάνωσιν, ἐναρμόνισιν χρωμάτων, γραμμῶν, σχημάτων. Χωρὶς τὸ σχέδιον ὁ- πάρχει τὸ χάος.

Εἰς πρωτότυπος τρόπος ἰχνογραφῆσεως, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὰ Ἀμερικα- νικὰ σχολεῖα, εἶναι ἡ ἰχνογράφησις διὰ τῶν δακτύλων.

Ἐντὸς δοχείων παρασκευάζονται πολ- τοὶ διαφόρου εἰς ἕκαστον δοχεῖον χρώμα- τος. Οἱ μαθηταὶ, ἀφοῦ εὐθίσουν τὰ δάκτυ- λα ἡ καὶ τὴν παλάμην εἰς τὸν πολτὸν αὐ- τόν, ἀλλεῖφουν μ' αὐτὰ μεγάλα φύλλα χάρ- του ἰχνογραφίας, σχηματίζοντας κυκλικὰ, κυματοειδῆ ἢ ἄλλου εἶδους σχήματα. Ἀ- κολουθεῖ ὁμοία ἐργασία ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φύλ- λου μὲ ἄλλα χρώματα. καὶ δημιουργεῖται κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐν συγκεχυμένον σύνολον εἰκόνων, σχεδίων, μορφῶν (τοῦτο κατακρίνει ὁ συγγραφεύς).

(συνεχίζεται)

άλλος μαθητής. Ἐτερος μᾶς ἀνεκοίνωσεν, ὅτι ἐτρύγησεν ὁ θεῖος του κλπ. Ἀφοῦ ἐγένεν εὐρυτάτη συζήτησις συνεφωνήσαμεν νὰ ἐξέλθωμεν εἰς τὴν ἐξοχὴν διὰ νὰ παρατηρήσωμεν ὅλοι ὁμοῦ τὸν τρύγον εἰς τὸ ἀμπέλι ἐνὸς μαθητοῦ μας μὲ τὸν πατέρα του ὁποίου εἴχομεν ἔλθει εἰς προσυνενόησιν.

Ἡ τάξις μας διηρέθη εἰς τρεῖς ομάδας. Ἐκάστη ἐκ τῶν ομάδων θὰ ἀνελάμβανε νὰ παρακολουθήσῃ ἰδιαιτέρως ὥρισμένα ζητήματα καὶ νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὴν τάξιν τὰ παρατηρηθέντα καὶ γνωσθέντα.

Ἡ μετάβασίς μας ἦτο κάπως ἀνώμαλος λόγῳ τῆς συνεχιζομένης κακοκαιρίας. Τὸ ἔδαφος ἦτο ὀλισθηρὸν καὶ πυκνὰ σύννεφα ἐκάλυπτον τὸν οὐρανόν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ διέκοπτον τὴν συζήτησίν μας καὶ ἡπείλειτο νέα βροχή.

Ἡ εὐκαιρία ἦτο μοναδική. Αἱ ἐρωτήσεις τῶν μικρῶν μαθητῶν μας ἐγίνοντο ὀλονὲν καὶ συχνώτεραι. Ἡμεῖς μὲ μέγαλην εὐχαρίστησιν ἀπαντοῦμεν εἰς ὅλας τῶν τὰς ἐρωτήσεις.

Νὰ καὶ ἓνας γεωργὸς ποῦ σπέρνει τὸ καπνοχώρο.

Ἀ! φωνάζουν ὅλοι οἱ μαθηταὶ μαζί, νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦμε. Πράγματι ἡ ἐπίσκεψις γίνεται καὶ αἱ παρατηρήσεις τῶν μαθητῶν καταγράφονται εἰς ἓν τετράδιον.

—Τὸ ὄργωμα παιδιὰ καὶ τὸν σπαρμὸ θὰ τὰ ἐξετάσωμε καλύτερα σὲ λίγες μέρες, εἰπομεν εἰς τοὺς μαθητάς μας. Ὅλοι ἔμειναν σύμφωνοι καὶ συνεχίσανεν τὴν διὰδρομήν μας. Καθ' ὁδὸν ἐγένετο εὐρεῖα συζήτησις διὰ τὸ ὄργωμα καὶ τὸν σπαρμὸν μὲ ζῶα, μὲ μηχανὰς κλπ. Ἐγένετο συζήτησις διὰ τὸν καπνόν, τὸν σίτον, τὸν ἀραβόσιτον, διὰ τὰς ὠφελείας τῶν ζώων καὶ μάλιστα τῶν ἀροτριῶντων διὰ τὸν γεωργόν κλπ.

Ὁ μαθητὴς εἰς τοῦ ὁποίου τὸ ἀμπέλι μετεβαίνουμεν εἶδεν μακρόθεν τοὺς ἰδιικούς του καὶ μᾶς εἰδοποίησεν. Νὰ τὸ ἀμπέλι μας. Ὅλοι ἐστράφημεν πρὸς τὰ ἐκεῖ. Πλήθος ἄλλων χωρικῶν ἐτρυγοῦσε τὰ ἀμπέλια του. Ὅλοι μᾶς ὑποδέχονται μὲ γέλια καὶ μᾶς προσφέρουν τὰ ἐκλεκτότερα σταφύλια. Ριζίτες, ριζοῦλες, λιτζῖν

κρασοστάφυλα, γαλλικά, σκληθρα εἶναι τὰ ὀνόματα τὰ ὁποῖα ἀκούομεν συνεχῶς. Ἡμεῖς ὅμως προχωροῦμε καὶ φθάνομεν εἰς τὸν προορισμόν μας.

Μᾶς ἐπεφυλάχθη ὑποδοχὴ ἀνευ προηγουμένου. Οἱ μαθηταὶ καθ' ὁμάδας σκοποῦν εἰς τὸ ἀμπέλι καὶ ὑποβάλλουν πλείστας ἐρωτήσεις. Συγχρόνως παρακολουθοῦν τὸν τρύγον καὶ γράφουν εἰς τὰ σημειωτάριά των τὰς παρατηρήσεις των. Ὁ γονεὺς τοῦ μαθητοῦ μᾶς ἐτοίμασεν καὶ ἓνα καλαθάκι ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα σταφύλια διὰ νὰ φᾶμε ὅλοι μαζί εἰς τὴν τάξιν μας.

Σὲ λίγο ὅμως ἐξέσπασεν ἡ βροχή. Μία μικρὴ καλύβα μᾶς φιλοξένησε γιὰ λίγο ἕως ὅτου ἐπέρασεν ἡ μπόρα. Τὰ παιδιὰ παρακολουθοῦν τὴν βροχή, τὸ ρυάκι, τὸ ποτάμι κάτω χαμηλά, καὶ ἀρχίζει ἡ πατριδογνωσία. Ὁ λόφος, τὸ βουνό, τὸ δάσος, τὸ ρυάκι, τὸ ποτάμι, ἡ κοιλάς, ἡ πεδιάς, γίνονται γνωστὰ εἰς τοὺς μαθητάς. Γίνεται σχετικὴ συζήτησις διὰ τὸ ὕψος τῆς βροχῆς τὸ ὁποῖον ἀπορροφᾶται (σχηματισμὸς πηγῆς) διὰ τὴν κίνησιν τοῦ ὑπολοίπου καὶ διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ νέφους, τῆς βροχῆς, τῆς χαλάζης, τῆς χιόνος, τῆς ομίχλης.

Οἱ μαθηταὶ πλήρεις βιωμάτων καὶ μὲ ἄσματα ἀφοῦ ἀπεχαιρέτησαν τοὺς καλοὺς χωρικοὺς ἀπῆλθον διὰ τὸ σχολεῖον. Ἡ ὥρα εἶχε παρέλθει καὶ ἀνεχώρησαν διὰ τὸ μεσημβρινὸν φαγητόν.

M. M.

Τὰς μετμεσημβρινὰς ὥρας συνεζητήσαμεν ἐκτενῶς τὰ παρατηρηθέντα καὶ ἐδιδάξαμεν τὸ ἄσμα «Ὁ τρύγος» μὲ μιμητικὰς κινήσεις.

Τρίτη 11 Ὀκτωβρίου

8—10. Τὰς ὥρας αὐτὰς ἐγένοντο ἀνακοινώσεις σχετικῶς μὲ τὴν ἐπίσκεψίν μας εἰς τὸ ἀμπέλι καὶ τὰς παρατηρήσεις τῶν μαθητῶν ἐκ τοῦ τρύγου.

Οἱ μαθηταὶ ἔχουν πλείστας πληροφορίας καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν σχετικῶν μὲ τὰ προϊόντα τοῦ σταφυλίου ἔχουν ἀναγνώσει διαφόρους ἱστορίας καὶ ἔχουν ἀπακτήσει ἀρκετὰς γνώσεις. Ἡ στιγμὴ θεώ

ρεῖται κατάλληλος νὰ ζητήσωμεν νὰ φέρουν ἀπὸ τὰς οἰκίας των ὅλα τὰ προϊόντα τοῦ σταφυλίου διὰ νὰ τὰ τοποθετήσωμεν εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ ἀναρτηθέντα πίνακα. Ὅλοι μένουσιν σύμφωνοι καὶ διανέμουν τὰ μπουλάκια διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν προϊόντων. Κατόπιν ἐρωτῶμεν τοὺς μαθητάς μας ἐὰν θέλουν νὰ ἀκούσουν ἀπὸ τὸ βιβλίον τῶν σχετικῶν ἀνάγνωσμα, ὁμιλοῦν διὰ τὸν τρύγον. Ὅλοι ζητοῦν μὲ μίαν φωνὴν νὰ ἀπούσουν καὶ τὸ βιβλίον.

Καλοῦμεν τοὺς νὰ προσέξουν καὶ ἀναγινώσκωμεν ἡμεῖς ἐκ τῆς σελίδος 89 τοῦ ἀναγνωστικοῦ τῶν «Ὁ τρύγος».

Γίνεται ἡ ἀνάγνωσις ὁλοκλήρου τοῦ κεφαλαίου, τῶν μαθητῶν παρακολουθοῦντων μὲ βιβλία κλειστά. Εἰς μαθητὴς ἀποδίδει δι' ὀλίγων τὸ νόημα, ἄλλοι δὲ συμπληρώνουν.

Κατόπιν καλοῦμεν τοὺς μαθητάς μας νὰ ἀνοίξουν τὰ βιβλία των καὶ νὰ παρακολουθήσουν τὴν καλαισθητικὴν μᾶς ἀνάγνωσιν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο προσέχομεν ἰδιαιτέρως διὰ νὰ μάθουν οἱ μαθηταὶ νὰ ἀναγινώσκουν καλαισθητικῶς. Γίνεται ἀνάγνωσις ἐνὸς μικροῦ τεμαχίου, τὸ ὁποῖον ἐξετάζεται ἀπὸ λογικῆς καλαισθητικῆς καὶ λεξιλογικῆς ἀπόψεως. Ἐξηγοῦνται ὀλίγαὶ λέξεις καὶ καταγράφονται εἰς εἰδικὰ τετράδια. Ἡ ἐρμηνεία εἰς τὴν Β' τάξιν γίνεται περιφραστικῶς.

10—12. Μὲ ἀφετηρίαν τὰ διάφορα προϊόντα τῆς ἀμπέλου καὶ εἰδικώτερον μὲ τὰ σταφύλια, τὸ κρασί, τὸ οἶνόπνευμα, τὸ λικέρ καὶ τὸ οὔζο γίνονται ἀριθμητικὰ καὶ ἀσκήσεις ὁλων τῶν πράξεων.

Ὁρισμένοι μαθηταί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γονεῖς παντοπώλας, προσποιοῦνται τὸν παντοπώλην, ἄλλοι δὲ ἀγοράζουν ἀπ' αὐτοὺς διαφόρους ποσότητος σταφυλίων, οἶνου, σταφίδων, ὀξους, κονιάκ κλπ. καὶ πληρώνουν ἀναλόγως τὴν ἀξίαν των.

Εἶναι λίαν εὐχάριστον τὸ θέαμα νὰ βλέπῃ κανεὶς τὴν ἀγορὰν 1)2 ὁκᾶς σταφυλίων καὶ τῆς πληρωμῆς 1)2 δρχ. καὶ οὐ. κ. ἔ. Οὕτω ἡ ἀριθμητικὴ ἐκμανθάνεται ἀριστα καὶ κατανοοῦνται ὅλοι αἱ σχέσεις τῶν ἀριθμῶν ἀπὸ τῆς ἡλικίας αὐτῆς.

Διὰ νὰ καταστήσωμεν τὸ μάθημα τῆς

ἀριθμητικῆς πλέον εὐχάριστον καὶ προσίτον εἰς τοὺς μαθητάς μας, ἐκόψαμεν μὲ χαρτόνια τῶν 10, 20 καὶ 50 λεπτῶν, τῶν 1, 2, 5, 10, 20, 50 καὶ 100 δραχ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ τοὺς ἀριθμοὺς μέχρι τὸ 100 θὰ μάθουν οἱ μαθηταὶ μας εὐκολώτερον καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς μονάδος, δεκάδος καὶ ἑκατοντάδος θὰ ἀντιληφθοῦν καλύτερον, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὰ ἐν χρήσει νομίσματα καὶ τὴν ἀξίαν των θὰ γνωρίσουν καὶ θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ συναλλάσσονται ἀριστα ἀπὸ τοῦδε.

Τὰ τελευταῖα λεπτὰ τῆς ὥρας γίνεται ἐφαρμογὴ τῶν ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ καὶ τῶν παρατηρήσεων τῶν μαθητῶν βιωμάτων. Χαρτοκοπτικὴ καὶ χαρτοκεντητικὴ φρούτων, ἀριθμῶν κλπ.

M. M.

3—5. Τὰς μετμεσημβρινὰς ὥρας οἱ μαθηταὶ ἔφερον πολλὰ προϊόντα τοῦ σταφυλίου σὲ μπουκαλάκια, τὰ ὁποῖα ἐτοποθέτησαν ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἐγένετο εὐρεῖα συζήτησις δι' ἐν ἑκάστον ἐξ αὐτῶν καὶ εἰτα εἶπομεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα προϊόντα, ὅπως τὸ ὄξος, τὸ κονιάκ κλπ., τὰ ὁποῖα θὰ φέρουν ἄλλην ἡμέραν.

Ἐν συνεχείᾳ διηγούμεθα εἰς τοὺς μαθητάς μίαν ἱστορίαν λίαν διδακτικὴν διὰ τὴν ἀμπελον καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ κρασιοῦ, τὸ ὁποῖον εἰς μεγάλας δόσεις φέρει χεῖριστα ἀποτελέσματα.

Ἡ ἱστορία κατέληξεν ὡς ἑξῆς: «Ὁ ποῖος πίνει ὀλίγο κρασί κελαηδεῖ σὰν πουλάκι, ὁποῖος πίνει περισσότερον φωνάζει ὡς ὄνος καὶ ὁ πίνων ὑπὲρ τὸ δέον κυλιέται εἰς τὸν βοῦρνον ὡς χοῖρος». Ἡ ἱστορία ἐνεποίησε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς μαθητάς, οἱ ὁποῖοι εἶπον ὅτι θὰ τὴν διηγηθοῦν εἰς τοὺς γονεῖς των διὰ νὰ μὴ πίνουν πολὺ κρασί.

Τετάρτη 12 Ὀκτωβρίου

8—10. Τὰς πρωινὰς ὥρας ἐγένετο ἀνάγνωσις ἐν συνεχείᾳ τοῦ κεφαλαίου «Ὁ τρύγος».

Κατόπιν εἰς τὸν πίνακα ἐγένετο ἀσκήσις γραφῆς μιᾶς προτάσεως. Ἐξ ἀφορμῆς κακῆς θέσεως τοῦ τόνου ἐγένετο δι-

δασκαλία περί τῶν τόνων καὶ τῆς θέσεώς των ἐπὶ φωνηέντων μόνον, εἰς τὴν συλλαβὴν ἣτις τονίζεται περισσότερο. Εἰς τὰς διφθόγγους ἐτονίσθη τὸ δεύτερον γράμμα. Ἐγένετο κατόπιν ἀσκήσις τονισμοῦ διαφόρων λέξεων εἰλημμένων ἐκ τῶν βιωμάτων τῶν μαθητῶν.

10—11. Ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ οἰνοπνεύματος ἐγένετο μνεία περὶ τῆς καταστροφῆς τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει τοῦτο εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἐπίσης ἐτονίσθησαν αἱ ὠφέλειαι τοῦ σταφυλίου καὶ τῶν προϊόντων του διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου.

11—12. Ἐδόθησαν πρὸς γραφὴν κατ' ἀνιούσαν κλίμακα οἱ ἀριθμοὶ 1—30 ὡς σιωπηρὰ ἐργασία καὶ ἡμεῖς ἀσχολήθημεν μὲ τὴν ἀριθμητικὴν τῆς Δ' τάξεως. Σήμερον ἐδίδαξαμεν τὴν γραφὴν τῶν ἀριθμῶν ἀπὸ τὸ 1.000—2.000. Ἐδόθησαν ἀσκήσεις γραφῆς ἀριθμῶν ὡς κατ' οἶκον ἐργασία.

M. M.

3—5. Τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ἐγένετο διδακτικὸς περίπατος πρὸς συλλογὴν ἐποπτεϊῶν. Παρατηρήσαμεν τὴν φύσιν καὶ κυρίως τὰ δένδρα ἀπογυμνωμένα καὶ τὸν οὐρανὸν συννεφιασμένον. Ἐγένετο συλλογὴ διαφόρων φύλλων, τὰ ὅποια ἐξωγραφίσσαμε καὶ ἐπλάσαμε διὰ πλαστιλίνης εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐπίσης ἐγένοντο ἀνακοινώσεις σχετικῶς μὲ τὰ παρατηρηθέντα εἰς τὴν ἐξοχὴν.

Πέμπτη 13 Ὀκτωβρίου.

8—10. Ἐνας μαθητὴς μᾶς ἀνεκοίνωσε σήμερον, ὅτι τὰ χελιδόνια φύγανε γιατί οἱ φωλιές τους στὸ σπίτι μας ἀδειάσανε.

Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη ἦτο τὸ ἔναυσμα. Ἀμέσως ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἐξήτησαν τὸν λόγον διὰ τὰ ἀνακοινώσουν κάτι σχετικῶς μὲ τὰ χελιδόνια. Εὐθὺς ἤρχισεν ἡ συζήτησις περὶ τῆς φυγῆς τῶν χελιδονιών. Ἐξήλθομεν δὲ νὰ παρατηρήσωμεν συγκεντρώσεις χελιδονιών καὶ προετοιμασίας διὰ τὴν ἀναχώρησιν.

Ἐπὶ τὴν ἐπομένην εἰς τὴν τάξιν οἱ μαθηταὶ ἀνεκοίνωσαν ὅτι παρατήρησαν.

Ἄλλοι εἶπον, ὅτι εἶδαν χελιδόνια καὶ τίς ἄλλες μέρες νὰ φεύγουν, ἄλλοι ὅτι τὰ χελιδόνια φεύγουν πολλὰ μαζὶ γιὰ νὰ μὴ χαθοῦν καὶ ἄλλοι ἄλλα. Ὁρισμένοι μαθηταὶ ἠρώτησαν ποῦ πηγαίνουν. Ἐξηγήσαμε δι' ὀλίγων, ὅτι πηγαίνουν εἰς θερμὰ κλίματα, εἰς τὸν νότον κλπ. Ἐτονίσσαμεν τὰς μεγάλας ὠφελείας τὰς ὁποίας μᾶς παρέχουν τὰ χελιδόνια, τρώγοντας ὅλα τὰ βλαβερὰ ἔντομα.

Ἐν τέλει ἐξητήσαμεν εἰς μαθητὴς νὰ συγκεντρώσῃ ὅλα ὅσα ἤκουσε καὶ νὰ μᾶς τὰ διηγήθῃ μὲ τὴν σειρὰν. Τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ μαθητοῦ συνεπλήρωσαν ἄλλοι καὶ ἐν τέλει ἐτοποθετήσαμεν εἰς τὴν ἐνότητα «φθινόπωρον» εἰκόνα παριστάνουσαν τὰ χελιδόνια νὰ φεύγουν.

Ἐν συνεχείᾳ οἱ μαθηταὶ ἱχνογράφησαν φωλεὰς χελιδονιών καὶ χελιδόνια καὶ ἔπλασαν τοιαῦτα μὲ πλαστιλίνην.

10—11. Ἐγένετο ἀριθμητικὴ ὅλων τῶν πράξεων μέχρι τὸ 30 μὲ χελιδόνια, μὲ φωλεὰς κλπ.

Εἰς τὸ τέλος ἠρωτήσαμεν τοὺς μαθητάς μας ἐὰν θέλουν νὰ ἀκούσουν κάτι διὰ τὰ χελιδόνια. Ὅλοι ὁμοφώνως ζητοῦν νὰ ἀκούσουν τὸ ἀναγνωστικόν τους.

Ἀναγινώσκουμεν τὴν ἐνότητα «Τὰ χελιδόνια φεύγουν».

Ζητοῦμεν ἀπὸ ἑνα μαθητὴν νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ μάθημα λήγει μετὰ ἀπὸ μικρὰν ἐπεξεργασίαν.

Συμβουλευόμε τοὺς μαθητάς μᾶς νὰ εὑρουν σχετικὰς μὲ τὰ χελιδόνια ἱστορίας ἢ παραμῦθια καὶ νὰ μᾶς ἀνακοινώσουν τὴν ἐπομένην τὸ περιεχόμενον αὐτῶν.

11—12. Οἱ μαθηταὶ τῆς Β' τάξεως γράφουν εἰς τὰ τετράδιά των διὰ τὰ χελιδόνια. Ἡμεῖς ἀσχολούμεθα μὲ ἀριθμητικὴν εἰς τὴν Δ' τάξιν.

Εἰσερχόμεθα εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς προσθέσεως τῶν ἀκεραίων ἀριθμῶν. Ἀφοῦ λύσωμεν εἰς τὸ σχολεῖον 5—6 προβλήματα προσθέσεως, ἐξάγομεν τὸν κανόνα τῆς προσθέσεως καὶ ἀναγράφομεν τοῦτον εἰς τὴν πύνακα. Οἱ μαθηταὶ γράφουν τοῦτον εἰς τὰ τετράδιά των. Δίδονται ὡς ἐφαρμογὴ δύο προβλήματα καὶ ζητοῦμεν ἀπὸ τοὺς μαθητάς μας νὰ ἐπινοήσουν ἕν καὶ

ἀφοῦ τὰ λύσουν νὰ εἶναι ἔτοιμοι διὰ τὴν ἐπομένην.

M. M.

3—4. Εἰς τὰς Ε' ΣΤ' τάξεις ἐδιδάχθη τὸ ἄσμα τῆς Σημαίας «Διαβαίνει ἡ γαλανόλευκη».

4—5 Εἰς τὴν Β' τάξιν ἐδιδάχθη τὸ ἄσμα «Χελιδόνι μου σπαθατο». Ἐπίσης ἐγένοντο γυμναστικαὶ ἀσκήσεις μῦθοι, πένταγμα χελιδονιών, κυνήγημα ἐντόμων κλπ. κατεσκευάσθησαν χελιδόνια μὲ πλαστιλίνην καὶ ἐκεντήθησαν ἄλλα εἰς χαρτόνια.

Παρασκευή 14 Ὀκτωβρίου

8—10. Τὰς πρωινὰς ὥρας μετὰ σύντομον ἀνακοίνωσιν ὑφ' ἐνὸς μαθητοῦ διὰ τὰ χελιδόνια συνεχίσσαμεν τὴν ἐργασίαν μας ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ.

Καταβάλλεται εἰδικὴ προσπάθεια νὰ ἀποκτήσουν οἱ μαθηταὶ ἀναγνωστικὴν εὐχρίειαν, ὡς ἐπίσης καὶ καλαισθησίαν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν.

Γίνεται ἐπεξεργασία ὅλου τοῦ κεφαλαίου, ἐξάγεται ἡ κεντρικὴ ἰδέα καὶ ἐν τέλει γίνεται δραματοποιήσις. Τὰ παιδιὰ εὐχαριστοῦνται πολὺ μὲ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐκφράσεως, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ καταλλήλως.

Ἐν τέλει γίνεται ἀσκήσις γραφῆς προτάσεων ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ ἢ ἐξηγμένων ἐκ τῆς συζητήσεως καὶ τῶν ἀνακοινώσεων τῶν μαθητῶν διὰ τὰ χελιδόνια.

Γίνεται ἐπανάληψις τῆς θέσεως τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ διαχωρίζονται τὰ 24 γράμματα τῆς Ἑλληνικῆς ἀλφαβήτου εἰς φωνήεντα καὶ σύμφωνα. Οἱ μαθηταὶ ἐκμανθάνουν τὰ φωνήεντα καὶ τὰ σύμφωνα κεχωρισμένως.

10—11 Σήμερον ἐμετρήσαμεν τὰς φωλεὰς τῶν χελιδονιών, αἱ ὁποῖαι εἶναι κτιζόμεναι εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους τοῦ σχολείου μας. Εὐρομεν, ὅτι εἶναι 42. Αὗται εἶναι διεσκορπισμέναι εἰς τοὺς 4 ἐξωτερικοὺς τοίχους καὶ εἰς τὰ 2 μπαλκόνια. Μᾶς ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ διδάσωμεν τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τὸ 30—42. Κατ' οἶκον ἐδόθη ὡς ἀσκήσις ἡ γραφὴ τῶν ἀριθμῶν κατ' ἀνιούσαν καὶ κατιούσαν κλίμακα μέχρι τὸ 40.

11—12 Ἡ Β' τάξις ἀσχολουμένη σιωπηρῶς κτίζει μὲ πλαστιλίνην φωλεὰς χελιδονιών, ὡς, χελιδόνας κλπ. Ἡμεῖς ἀσχολούμεθα μὲ τὴν Δ' τάξιν.

Ἐκ τῆς ὅλης ἐργασίας τῆς προσθέσεως προκύπτει ἡ ἀνάγκη νὰ δώσωμεν ὀρισμένας ἐννοίας ἥτοι: 1) Τί λέγεται ποσόν. 2) Ποῖα λέγονται ὁμοειδῆ καὶ ποῖα ἑτεροειδῆ ποσά. 3) Τί λέγεται πρόσθεσις, τί ποσθητέοι, τί ἀθροισμα κλπ.

Ὡς ἀσκήσις κατ' οἶκον δίδεται ἡ πρόσθεσις ἀπὸ μνήμης ἀκεραίων ἀριθμῶν ἀπὸ τὸ 2000—3000.

M. M.

3—5 Προετοιμασία τῆς ἐορτῆς τῆς Σημαίας. Ἐπανάληψις ἄσματος τῆς Σημαίας, τοῦ Ἑθνικοῦ Ὑμνου κλπ. Ἀπογελλία διαφόρων ποιημάτων.

Σάββατον 15 Ὀκτωβρίου

8—10 Λόγω τῆς προετοιμασίας τῆς ἐορτῆς τῆς σημαίας, οἱ μαθηταὶ ἤρχισαν νὰ ἐρωτοῦν σχετικῶς.

Ἡναγκάσθημεν ἐπειδὴ καὶ τὸ κατάλληλον περιβάλλον εἶχεν δημιουργηθῇ, ἀλλὰ καὶ τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν μας ἠγέρθη καταλλήλως νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν εὐκαιρικὴν ἐνότητα «Ἡ ἐορτὴ τῆς Σημαίας».

Εἴπομεν ὀλίγα τινα διὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Σημαίας καὶ συνεβουλευσαμεν τοὺς μαθητάς μας νὰ παρακολουθήσουν πλείονα κατὰ τὸν αὐριανὸν ἐορτασμὸν καὶ νὰ ἀνακοινώσουν ταῦτα εἰς τὴν τάξιν.

Ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ τῆς Β' τάξεως ἀνεγνώσαμεν τὴν ἐνότητα «Ἡ Σημαία». Εἰς μαθητὴς διηγήθη τὸ περιεχόμενον καὶ ἕτεροι συνεπλήρωσαν.

Ἐγένετο εἰτα ἐπεξεργασία καὶ ἐν τέλει ὡς ἐφαρμογὴ ἐγένετο χαρτοκοπτικὴ καὶ χαρτοκολλητικὴ Σημαίων.

Κατὰ τὴν ὥραν τῆς χειροτεχνίας ἐδιδάχθη λίαν εὐστόχως τὸ ἄσμα τῆς Σημαίας «Μέσα μας βαθεῖα γιὰ σένα».

10—12 Κατὰ τὰς ὥρας αὐτὰς ἐγένετο σημαιστολισμὸς τῆς αἰθούσης τελετῶν τοῦ σχολείου.

(συνεχίζεται)

ΤΟ ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ *

Της κ. ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ—ΠΑΤΣΗ
Διευθυντριάς της Σχολής Γουναράκη

Πάνε τώρα πολλά χρόνια απ' την χειμωνιάτικη εκείνη βραδυά που σένα υπόγειο καφενέ του Παρισιού οι αδελφοί Lumière άπλωναν την πρώτη κινηματογραφική οθόνη, το άσπρο πανί πάνω στο όποιο ο μαγικός των φακός έριχνε τις πρώτες δέσμες των υπό μορφήν ακτίνων προβαλλομένων προσώπων... Άς σημειωθεί για το ιστορικό του πράγματος ότι το εύτυχές αυτό έτος δεν είναι άλλο από το 1895... Οι θαμώνες έμειναν έκπληκτοι ή καλύτερα έμβρόντητοι απ' την νέα αυτή εφεύρεση και όλος ο κόσμος άναστατώθηκε για μερικούς μήνες... Μά ο άνεμος αυτός που έπνευσε επέρασε και μερικώς, ίσως και οι περισσότεροι, ένόμισαν ότι και ο μαγικός αυτός φακός θα περιέπιπτε σε άχρηστία και λήθη... Πού να υποπτεύονταν την ταχύτητα της εξέλιξης της εφευρέσεως αυτής ούτε την επιδλητικότητα την όποιαν θα έξασκούσε τελειοποιούμενη κατόπιν επί των ανθρώπων. Πού να έφαντάζονταν ότι μετά 55 έτη εκατοντάδες χιλιάδες κινηματοθέατρα θα έλειτούργουν σ' όλο τον κόσμο απ' την μια ως την άλλη άκρη της γής, απ' την Αλάσκα ή το Παρίσι και από την Νέα Υόρκη ως το Βερολίνο. Και έντούτοις ο κινηματογράφος σήμερα απέβη πανίσχυρος και επεδλήθηκε στη ζωή μας σαν τον ηλεκτρισμό, το αυτοκίνητο κ.λ.κ. Μά ως μη προχωρήσωμε πάρα κάτω γιατί έτσι ξεφεύγομε από το θέμα μας. Δεν πρόκειται να εξετάσωμε γιατί επεδλήθηκε στόν κινηματογράφο ή Σοφία Λώρεν — γνωστή ήθοποιός του κινηματογράφου — ούτε γιατί μάς άρέσει ο Ρόκ-Χάτσον — γνωστός ήθοποιός — αλλά το ζήτημα που θα εξετάσωμε είναι αν ή εφεύρεση αυτή, ο κινη-

(1) Άπόσπασμα από μια διάλεξη της συγγραφέως που έκανε όταν φοιτούσε ακόμη στα μαθητικά θρανία. Και μολονότι πέρασαν αρκετά χρόνια από τότε, το θέμα εξακολουθεί να παρουσιάζει μεγάλο ένδιαφέρον. (βλ. και άρθρον έδίας «τά θεάματα του παιδιού» στόν ΣΤ' τόμο του «Νέου Σχολείου».

ματογράφος, ο φακός αυτός, μπορεί να μάς χρησιμεύση ως μέσον άγωγής και μορφώσεως, της παιδικής ψυχής, του παιδιού. Άλλ' άς άκούσωμε τί έλεγε παλιότερα σχετικά μαυτό το ζήτημα ο Διευθυντής της «Διεθνούς ένώσεως κινηματογραφικών ταινιών υπέρ της «Νέας Άγωγής» πασίγνωστος Ad. Ferrière: «σκοπός μας, γράφει είναι να διαδώσωμε τις νέες παιδαγωγικές αλήθειες, συστήματα και μεθόδους δια του κινηματογράφου, του νέου τούτου μέσου της διαδόσεως των ιδεών». Και δεν είχε άδικο. Ο κινηματογράφος κατόρθωσε υπέρ της νέας άγωγής, τι δεν κατόρθωσαν μέχρι τούδε πολλά συγράμματα κοινωνικά και παιδαγωγικά να επιτύχουν.

* *

Έδω στην Ελλάδα γίνεται σύγχυση συχνά μεταξύ σχολικού παιδαγωγικού και έξωσχολικού κοινωνικού παιδικού κινηματογράφου. Γι' αυτό νομίζω χρειάζεται κάποιια επιστημονική έρευνα πάνω στο ζήτημα αυτό για να δώσουμε μια όρθή αντίληψη και εκτίμηση.

Ο άνθρωπος έρχεται στόν κόσμο με κάποια όρμη ζωική άκαταμάχητη. Αυτή την όρμη την στρέφει προς διαφόρους κατευθύνσεις για να διαμορφωθεί και επανυθί π. χ. για τροφή, κίνηση, άπαυση, παιγνίδι, έπιβολή, άναπαραγωγή, σχόληση, και προπαντός έρχεται στόν κόσμο γή και προπαντός έρχεται στόν κόσμο με μεγάλη όρμη, και τάση μαθήσεως. Άν λοιπόν ο άρτος ικανοποιεί την ζωτική όρμή μας προς τροφή, ο κινηματογράφος έρχεται, με τις ταινίες που έχουν θέμα τη φύση και τον άνθρωπο, να τροφοδοτήσει όλες τις άλλες. Ζούμε τη ζωή των κινηματογραφικών προσώπων και δι' αυτόν ακριβώς άνακουφίζουμε την προς συγών κίνηση και διάνοηση δίψα μας. Η λαμπρότητα των παρισταμένων, το μέγεθος των εικόνων, ή μεγαλοπρέπεια, ή τελεία ήθοποιών των προσώπων, όλα αυτά δημιουργούν την περιέργεια και προσδοκία και

μάς αίχμαλωτίζουν. Αυτήν ακριβώς την κατάσταση εκμεταλλεύεται ο διαφημιστικός κινηματογράφος. Μά μια ευπαθεστικότητα έρεθιστικότητα θέτει ο ψυχαγωγικός λεγόμενος δημόσιος κινηματογράφος κινητοποιεί τις πιο θαθείς και σκοτεινές δυνάμεις και επιθυμίες της ψυχής μας. Ο Σχολικός όμως κινηματογράφος έχει τις ρίζες μέσα στο σκοπό της συγχρόνου άγωγής, είναι δημιούργημα της νέας παιδαγωγικής επιστήμης, έξυπηρετεί δέ τις νέες παιδαγ. απόψεις και διδασκ. μεθόδους. Ο Κάντιος λέγει ότι «ο άνθρωπος μπορεί να αποβή άνθρωπος δια της άγωγής». Κι' αυτό ακριβώς θα προσπαθήσουμε να επιτύχουμε γιατί χωρίς άγωγή δεν μπορεί να επιτελεσθή μόρφωση. Και έν μέρει αυτό το κατορθώνει ο Σχολικός κινηματογράφος. «Έάν ο άθμος του πολιτισμού μιας χώρας έξαρτάται από το ποσό και το ποιόν της δημιουργικής κοινωνικής εργασίας των κατοίκων της, λέγει ή συγγραφέας Γιαννοπούλου, έπεται ότι πάσα χώρα, ήτις ένδιαφέρεται δια τον πολιτισμόν αυτής, καθήκον έχει να έξασφαλίση το maximum της τοιαύτης ένεργητικής άποδόσεως». Αυτό είναι μια μεγάλη αλήθεια. Αυτό δέ το γνωρίζουν οι πολιτισμένοι λαοί και για να το πετύχουν δημιουργούν το Σχολείο της Δράσεως («l' école active») το γνωστόν σέ μάς ως «σχολείο εργασίας», κατά μετάφραση εκ του Γερμαν. επιστημονικού όρου arbeitschule.

Στό σχολείο μέσα προσπαθούν οι πολιτισμένοι λαοί να άναπτύξουν την έμφυτον ένεργητικότητα και να την καταστήσουν κοινωνική και δημιουργική. Προσπαθούν δέ να έξασφαλίσουν για το μέλλον αυτό που είπαμε πάρα πάνω δηλ. το maximum της άποδοτικότητας. Έτσι σκοπός του Νέου Σχολείου είναι ή άύξηση της κανονικής και άτομικής εδμερίας. Αυτά για να τα πετύχη το Ν. Σχολείο (ζητή α) ως άπαραίτητη προϋπόθεση να έξασφαλίση την άνθηση και εξέλιξη του σωματικού οργανισμού των μαθητών του.

β) να έφοδιάση τα παιδιά με δημιουργικό πνεύμα και όχι με νοσησιαρχικό.

γ) Το Ν. Σχολείο επιδιώκει να διεγείρη συναισθημα θρησκευτικό, ήθικό, καλαισθητικό, άλτρουϊστικό, μ' άλλα λόγια να

διεγείρη κοινωνιστικά συναισθήματα άλληλεγγύης κ.λ.π.

Έάν προσπαθούσαμε να δώσουμε λεπτομερή εικόνα όλων αυτών θα θέλαμε αρκετές σελίδες χαρτί και επί πλέον και αρκετό χρόνο. Γιαυτό θα περιοριστούμε μόνο στο να δείξωμε ποιές από τις απόψεις αυτές έξυπηρετεί ο σχολικός κινηματογράφος. Έκινώντας το παιδί από το βιολογικό ένδιαφέρον που άπορρέει από το όρμέφυτο της περιέργειας και μαθήσεως, κατακτά με τη βοήθεια του δασκάλου τη γνώση του γύρω κόσμου, στοιχείον προς στοιχείον. Έτσι το παιδί θα γνωρίση τα πράγματα δια των αίσθητηρίων του όργάνων, τα φαινόμενα και γεγονότα της ζωής άυτενεργώς, με σκέψη, κρίση και συλλογισμό και πάνω σ αυτά θα έπικοδομήση το ψυχικό του οίκοδόμημα φυσικώς. Άντι λοιπόν να παίρνουμε το παιδί και να του λέμε — όλο να λέμε έμεις (άπό το ένα το αυτό θα του περνούν οι «γνώσεις» και από το άλλο θα βγαίνουν), — άντι λοιπόν να γίνεται αυτό, επαναλαμβάνω, οδηγούμε το παιδί μέσα στη φύση και στη ζωή, το αφήνομε να σχηματίση άυθόρμητα γερά ψυχικά διώματα κατευθειάν δια των αίσθητηρίων του όργάνων, με τα μάτια του τις κατ' αίσθησιν άντι ήψεις σάφεις και άναργείς. Γι' αυτό ή πιο ιδεώδης μορφή του Νέου Σχολείου είναι, όπως το χαρακτηρίζουν οι παιδαγωγοί, «το Σχολείο — έπαυλη», όπου ο ζωικός, φυτικός και άνόργανος κόσμος της πατρίδας του, προφέρονται ως ώραιστάτη τροφή στην έμφυτη πνευματική άχορτασία του παιδιού. «Πείνα» και «δίψα» για μόρφωση, λοιπόν. Να το νέο ιδανικό. Έδω ο κινηματογράφος με την μαγική του δύναμη θα κάνει θαύματα. Αυτός είναι εκείνος που θα παρυσίαση στα μάτια των παιδιών εκείνα που δεν μπορούν άπό μακριά να ίδουν. Αυτός είναι εκείνος που θα φέρη μπροστά στα μάτια του παιδιού που μένει στην έπαρχία τον ιερό χώρο της Ολυμπίας, την Ακρόπολη, τα Τέμπη. Και στο πιο μακρινό άκόμα χωριό... Θα ίδη τους μυστικοπαθείς ένδοξους στίς όχθες του Γάγγη, τους μικρόσωμους Ιάπωνες, υπερωκεάνεια, ώκεανούς, άεροπλάνα, ζωα της Ζούγγλας σάβνια και γνωστά και θα τα περιεργασθή

ἀπὸ κοντά. Ἐδῶ φαίνεται ἡ κολοσσιαία ἀξία τοῦ κινηματογράφου. Αὐτὰ ὅλα δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἀντικαταστήσῃ οὔτε ὁ πλεόν γραφικώτερος λόγος τοῦ δασκάλου, οὔτε ὁ ἀκριβέστερος γεωγραφικὸς χάρτης.

Ἐὰν δὲ λάβωμε κι' ἕνα ἄλλο παράγοντα ὑπ' ὄψιν μας ὅτι δηλ. ἡ παιδικὴ ψυχὴ ἀντιλαμβάνεται καὶ σκέπτεται μὲ ἀντιλήψεις ὁπτικῆς (μὲ δ, τι βλέπει) τότε φαίνεται ἀκόμη καθαρότερα ἡ μεγάλη σημασία καὶ μορφωτικὴ δύναμη τοῦ κιν(η)φου.

Τὰ διανοητικὰ λοιπὸν ὠφελήματα δὲν εἶναι καὶ τόσο σπουδαῖα ὡς τὰ συγκρίνωμε πρὸς τὰ ἠθικά. Γιὰ τὴν ἀπόκτηση λοιπὸν τούτων ἀγωνίζεται ἡ μεταπολεμικὴ Παιδαγωγικὴ... Πολλὲς πλάνες τῆς ζωῆς καὶ προλήψεις θὰ διαλυθοῦν διὰ τῆς κινηματογράφου καὶ ἀναπαραστάσεως τῆς ζωῆς τῶν λαῶν καὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ πολιτισμοῦ των. Τὰ παιδιὰ θὰ ἴδωσιν πῶς ἀγωνίζεται ὁ Αἰγύπτιος κάτω ἀπὸ τὸ καυτερό καμίνι τοῦ ἀφρικανικοῦ ἡλίου γιὰ νὰ παραγάγῃ τὸ λευκὸ βαμβάκι, πῶς ὁ κινέζος ἐργάζεται νὰ κάμῃ τὸ τσάι, τὸ ρύζι καὶ τόσα καὶ τόσα ἄλλα. Οἱ ἰδέες τῆς ἀδελφότητας καὶ δικαιοσύνης, οἱ ὁποῖες ἀπέβησαν ὁ στόχος τῶν σημερινῶν διπλωματικῶν ἐνεργειῶν ὅλων τῶν πολιτισμένων Κρατῶν, διὰ τοῦ κινηματογράφου θὰ βροῦν μεγάλη ἐνίσχυση. Διὰ τοῦ μαγικοῦ αὐτοῦ φακοῦ θὰ παρελάσῃ τὸ τί καθέννας λαὸς ξεχωριστὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, προσφέρει ἀπὸ τὴ ζωὴ του γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων. Ὁ κινηματογράφος δὲν παύει νὰ θεωρεῖται δραστηριότατο διαφωτιστικὸ μέσον γιὰ τὴ δημιουργία καὶ ἐπικράτησιν μιᾶς νέας ἠθικῆς. Μία ζωντανὴ καὶ μικρὴ εἰκόνα μᾶς προκαλεῖ πολὺ ζωντὴ συγκίνηση. Αὕτῃ ἀμέσως κανονίζει τὴ πράξιν μας.

Τὸ ἀνωτέρω ἐβεβαίωσαν καὶ ὅλες οἱ ἀντιπροσωπεῖες τῶν σπουδαιότερων κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τὴν εἰδικὴν περὶ τοῦ κινηματογράφου σύσκεψιν τῆς ἐπιτροπῆς «ἐπὶ τῆς προστασίας τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς ἡλικίας» τῆς Κ.Τ.Ε. τὸν Μάρτιον τοῦ 1927.

Ἐνα καλὸ βιβλίον γιὰ νὰ διαδασθῇ καὶ κατανοηθῇ χρειάζονται μερικὲς ἡμέρες ὅποτε διασπᾶται ὁ συνδυαστικὸς κρίκος τῶν ἐννοιῶν, μελετώντας σ' ἕνα κομμάτι σήμερον σ' ἕνα αὔριον κ.ο.κ. ἐνῶ ὁ κινηματο-

γράφος χρειάζεται ὥρες μόνον. Ἡ κινηματογραφικὴ γλῶσσα ἐξασφαλίζει γιὰ ὅλες τὶς φυλὰς τὴ συνεννόησιν, γιὰ τὴν ἡ γλῶσσα τῶν μορφασμῶν, τῶν χειρονομιῶν, τῆς μιμικῆς, τῶν κινήσεων, εἶναι μ' ἄλλα λόγια γλῶσσα διεθνῆς. Ὁ κινηματογράφος δὲν ἀπαιτεῖ οὔτε καν στοιχειώδη ἀνάγνωσιν. Γι' αὐτὸ χρησιμεύει γιὰ νὰ μεταδίδουμε στὰ κατώτερα λαϊκὰ στρώματα γεωργικὰς ὑγεινῆς γνώσεις.

Βλαβερὰς ἐπιδράσεις τοῦ κινηματογράφου

Μὰ ὡς ἔλθωμε σὲ ἕνα ἄλλο ζήτημα. Τὸ ζήτημα ἂν δηλ. ἐπιδρᾷ βλαβερῶς ὁ κινηματογράφος στὰ παιδιὰ, πνευματικὰ ἢ ψυχικὰ.

Γιὰ νὰ ἀποφύγωμε τὴ δολιχὴ πού προκαλεῖται ἀπὸ τὴν μόλυνση τοῦ ἀέρα στὰ νέα σχολεῖα οἱ σχολικοὶ κινηματογράφοι πρέπει νὰ λειτουργοῦν μόνον κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνες καὶ μάλιστα στὸ ὑπαιθρο. Τὶς παραστάσεις νὰ παρακολουθοῦν οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν. Ὁ δάσκαλος θὰ βρίσκεται εἰς συχνὴν ἐπαφὴν μαζὶ τοῦ καὶ ἔτσι θὰ προάγουν ἀπὸ κοινῇ τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς. Γιὰ νὰ προλάβωμε καταστρεπτικὰς συνέπειες τοῦ κινηματογράφου στὰ μάτια μας καὶ πρὸ πάντων στὰ μάτια τῶν παιδιῶν πού ἔχουν μεγάλη εὐπάθεια, πρέπει νὰ λάβωμε ὡς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις μερικὰ πράγματα:

1) Νὰ ἀναπληρώνομε τὸ ἀπόλυτον σκότος τῆς αἴθουσας. Ἐπίσης σχετικῶς αὐτὸ πρέπει νὰ ρυθμίζουμε τὴν προβολὴν ἔτσι ὥστε ἡ ἐξαιρετικὴ λαμπρότητα τῶν εἰκόνων νὰ περιορίζεται μὲ μιὰ φωτοβόλο ἀκτινοβολία χρώματος πορτοκαλοχρῶν ἢ κιτρίνου ἢ φαιοῦ, πού προκαλεῖται διὰ λαμπτήρων ἔτσι ὥστε νὰ πληρῇ τὸν αἰθέρα τῆς κινηματογραφικῆς αἰθούσης. 2) Τὸ πεδίο τῆς ὁθόνης νὰ εἶναι ἐλλειψοειδὲς καὶ τετράγωνον. 3) Ὁ φωτισμὸς νὰναι κατὰλληλος, τὸ δάπεδον ἐπικλινές, τὰ καθίσματα ὅλα νὰ εἶναι ἐστραμμένα πρὸς τὸ κέντρον τῆς ὁθόνης καὶ νὰ μὴ σχηματίζουσιν σχετικὰ μὲ αὐτὸ τὸ κέντρον δηλ., γωνία μεγαλύτερη ἀπὸ 30°. 4) Κανονισμένη ἐκ τῶν προτέρων ταχύτητα τῆς ταινίας σύμφωνα μὲ τὴν ἀπαιτή-

σεις τῆς ὁπτικῆς καὶ ὑγεινῆς τῶν ὀφθαλμῶν.

Ἄλλοτε ὑπῆρχε φόβος νὰ κατὰ καὶ ἡ ταινία. Καὶ ἐὰν συνέβαινε αὐτὸ εἴχαμε πυρκαϊὰ, πολλὰς φορές, μὲ πολλὰ θύματα γιὰ τὴν οἱ ταινίες ἦσαν κατασκευασμέναι ἀπὸ κυτταρίνη, γνωστὴ εὐφλεκτὴ ὕλη, ἐνῶ σήμερον ἀντικατεστάθησαν διὰ ἀφλέκτων. Ὑστερον ἀπὸ ὅσα ἀνέφερα γιὰ τὴν σωματικὰς βλάβας, καὶ τὰ μέτρα πού μπορούμε νὰ λάβωμε ὡς περιορισθῶμε σὲ ἕνα ἄλλο ζήτημα πού ἀπασχολεῖ σήμερον ὅλους τοὺς πολιτισμένους λαούς. Τὸ ζήτημα αὐτὸ εἶναι τὸ πῶς θὰ ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὴν ψυχοφθόρον, ὅπως τὴν ἔχαρκτησαν, ταινίες οἱ ὁποῖες σωρηδὸν παρήχθησαν προτοῦ καλὰ—καλὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἡ ἠθικὴ βλάβη καὶ πῶς θὰ συντελέσουμε στὴ δημιουργίαν νέων φίλμς («ταινιῶν») πού νὰ συμφωνοῦν μὲ τὴν νέαν περὶ ἠθικῆς ἰδέαν καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Αὐτὸ ἀπόκειται στὶς ἀρμόδιες ἀρχὰς καὶ στὰ μέτρα πού κάθε κράτος λαμβάνει. Τὰ ριζοσπαστικώτερα νομοθετικὰ μέτρα πάνω στὸ ζήτημα αὐτὸ εἶχε λάβει προπολεμικὰ ἡ Ἰαπωνία. Στὸ εἰδικὸ παιδαγωγικὸ συνέδριον πρὸ τοῦ πολέμου ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Sugimura ἐδήλωσε ὅτι στὴ χώρα του (Ἰαπωνία, παράγονταν μόνον μορφωτικῆς, ἱστορικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ταινίες, ἐπιβαλλόταν δὲ αὐστηρότατος ἐλεγχος, σ' ἐκεῖνες πού εἰσάγονταν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν.

Ἄλλ' ὡς δοῦμε τί γίνεται στὴν Ἑλλάδα. Γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1915 ὁ Διευθυντὴς τῆς ὑπηρεσίας τῆς Σχ. ὑγεινῆς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας Ἐμ. Λαμπιδάριος ὑπέβαλε στὸ ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον ὑπόμνημα «περὶ τῶν ἐκ τοῦ κινηματογράφου ψυχικῶν καὶ σωματικῶν κινδύνων καὶ βλαβῶν» καὶ περὶ τῶν μέτρων πού ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν ἐναντίον αὐτῶν. Ἀποτέλεσμα τούτου ἦταν 1) νὰ σταλοῦν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς ἐκπαιδ. λειτουργοὺς πρὸς καταπολέμηση τῶν ἐκ τοῦ κιν(η)φου βλαβῶν καὶ πρὸς ἀρση τούτων 2) ἰδρύθησαν οἱ πρῶτοι παιδικοὶ κοινωνικοὶ κινηματογράφοι. Ἄς σημειωθῇ ὅτι αὐτοὶ καμμιά σχέση δὲν ἔχουν μὲ τοὺς Σχ. Παιδαγωγικοὺς κιν(η)φους γιὰ τὸ σκοπὸν τοὺς ἀποκλειστικὰς εἶναι ἡ

καταπολέμηση τῶν ἐκ τοῦ Δημοσίου κιν(η)ματογράφου ἠθικῶν βλαβῶν. 3) ψήφισεν εἰδικὸν νόμον περὶ κιν(η)ματογράφου κατὰ τὸ 1925. Ἡ σύστασις ἐπιτροπῆς ἐλέγχου τῶν κιν(η)μ. ταινιῶν.

Μὲ τὸ νόμον αὐτὸ ἀπαγορεύεται νὰ παρασταθοῦν ἔργα ἀκατάλληλα δηλ. θίγονται τὰ δημόσια ἤθη καὶ ἀπαγορεύεται ἐπίσης ἡ εἰσὸδος μικρῶν παιδικῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων α) μέχρι τοῦλάχιστον 10 ἐτῶν β) ἀπὸ 11-15 ἐὰν δὲν συνοδεύονται ἀπὸ τοὺς γονεῖς.

Οἱ σχολικοὶ κιν(η)ματογράφοι, ἐπειδὴ παρέχουν μορφωτικὰ καὶ ἠθικὰ ὠφελήματα στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ, πρέπει νὰ πολλαπλασιασθοῦν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ νὰ ἐξαπλωθοῦν καὶ στὰ πικρὰ χωριά.

Ἄλλ' ὡς ἴδωμε τώρα σὲ τί δυσκολίες μπορεῖ νὰ προσκρούσῃ ἡ ἐγκατάστασις ἐνὸς σχολ. κιν(η)ματογράφου, πρὸ πάντων στὸ χωριό, γιὰ τὴν πόλιν μποροῦν οἱ δυσκολίες αὐτὲς εὐκολὰ νὰ ὑπερπηδηθοῦν 1) στοιχίζει πολὺ τὸ μηχανήμα 2) οἱ ταινίες ἐπίσης κοστίζουν περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸ μηχανήμα δεδομένου ὅτι θὰ εἶναι ἀνεύρο ἐπιστροφῆς.

3) Ὁ Δάσκαλος νὰ ἐξασκηθῇ καλὰ γιὰ νὰ χειρίζεται τὸ μηχανήμα γιὰ τὴν μὴ νομίζομε ὅτι στὸ χωριὸν θὰ μᾶς περιμένει ὁ μηχανικός. 4) Τοῦτο εἶναι καὶ τὸ κυριώτερον, ὑπάρχει δηλ. ἑλλειψὴ παιδαγωγικῶν ταινιῶν, πρὸ πάντων στὴ χώρα μας. Γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ὑπερπηδήσωμε τὰ ἐμπόδια αὐτὰ ὡς ἴδωμε τί μπορούμε νὰ κάνουμε ἑμεῖς, ἀναιδερέτως τί θὰ κάνουσιν οἱ ἀρχὲς γιὰ μᾶς. Ὁ Δάσκαλος μπορεῖ νὰ δώσῃ πάνω σ' ἕνα χρόνον 2-3 θεατρικὰς παραστάσεις γιὰ τὸν ὡς ἂν σκοπόν. Ἐπειτα ὁ Δάσκαλος μπορεῖ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ κάθε γονέα, σχετικῶς εὐπορον, ἐνίσχυση. Καὶ ἄλλα μερικὰ ἀκόμη μπορεῖ νὰ κάνῃ ἔτσι ὥστε σὲ διάστημα ἐνὸς τοῦλάχιστον ἡ δυὸ τὸ πολὺ ἐτῶν νάχη σχηματίσῃ ἕνα σεβαστὸ ποσόν, τὸ ὅποιν νὰ χρησιμ. γιὰ τὴν ἀγορὰ τοῦ μηχανήματος. Ἐκ παραλήλου οἱ ἀρχὲς πρέπει νὰ ἐνισχύουσιν τὸ ἔργον τοῦ Δ. ἰδρύοντες κιν(η)ματοθήκας σὲ διάφορες περιφέρειαις οἱ ὁποῖες νὰ τροφοδοτοῦν δωρεὰν τὰ Σχολεῖα μὲ ταινίας ἢ ἐναντι ἐλαχίστου χρηματ. ποσοῦ, δεδομένου ὅτι θὰ ἐπιστρέφονται πάλιν. Ἐπειτα

ΓΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τοῦ κ. ΔΗΜ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ, δημ.λου

Γιὰ νὰ πλουτίσουμε τὴ μνήμη μας, τὶς γνώσεις μας, τὴ μόρφωσή μας γενικά καὶ νὰ λογιζώμασθε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας μὲν ἄνθρωποι μορφωμένοι, γιὰ τοὺς ἄλλους δέ, ἰδιαίτερα ἡμεῖς οἱ δάσκαλοι γιὰ τοὺς τροφίμους μας, ἡ ἀστείρωτη δροσερὴ πηγὴ, ποὺ χρόνια καὶ χρόνια θὰ δροσίση μικροὺς καὶ μεγάλους, ὅλοι τὴν κοινωνία, στὴν ὁποία ζοῦμε καὶ γιὰ τὴν ὁποία νιώθουμε πάντα χρέος νὰ δίνουμε ὅ,τι ἔχουμε, πολλοὶ ἀσφαλῶς ὑπάρχουν τρόποι, ἐξ οὗ καὶ πολλοὶ τύποι μνήμης.

νὰ ἐξασκοῦνται στὶς Π. Ἀκαδημίες οἱ μέλοντες Διδάσκ. στὸ χεῖρισμό. Καὶ τέλος νὰ γίνεται μεγάλη παραγωγή μορφωτικῶν ταινιῶς ὅπως στὴν Ἀμερική, Ρωσία, Ἀγγλία κλπ. ὅπου ἡ μορφωτικὴ κινηματογραφικὴ παραγωγὴ ταινιῶν καλύπτει τὰ 50 ἕως 60% τῆς ὅλης παραγωγῆς.

Ἐὰν ὅλες αὐτὲς οἱ προϋποθέσεις γίνον, τότε δὲν ἔχομε παρὰ νὰ ἰδοῦμε πραγματοποιούμενο ἐκεῖνο ποὺ εἶπε ὁ πολὺς Ferrière, «σκοπὸς εἶπε, εἶναι νὰ διαδώσουμε νέες παιδαγ. ἀλήθειες, συστήματα καὶ μεθόδους διὰ τοῦ κινηματογράφου». Κατὰ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1930, ποὺ ἔγινε τὸ Γον συνέδριο τῆς «Παγκοσμίου ὁμοσπονδίας τῶν παιδαγωγικῶν ἐνώσεων», ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ διεθνοῦς γραφείου τῆς ἀγωγῆς, ὠρίσθηκε ἰδιαίτερα ἡμέρα συζητήσεως τοῦ θέματος «ἡ ἀγωγή διὰ τῶν φωτοεικόνων». Προεδλήθησαν δὲ καὶ σχετικὲς ταινίες καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ ἀποδείξουν περίτρανα ὅτι ὁ κινηματογράφος εἶναι ἓνα ἰδεῶδες μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς, ἐπὶ πλεόν δὲ ἓνας τρόπος νὰ μπορέσουμε νὰ ὁδηγήσουμε τὸ παιδί στὴ φύση καὶ στὴ ζωὴ καὶ νὰ μὴ περιοριζόμεθα στοὺς τέσσαρες τοίχους τοῦ σχολείου, ὅπου τὸ παιδί φαίνεται ὡς φυλακὴ. «Ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἓνα μορφωτικὸν ἰδεῶδες», λέγει ὁ Dilthey. Αὐτὸ τὸ μορφωτικὸν ἰδεῶδες, γιὰ νὰ ἐπιτευχθῇ, χρειάζεται νὰ γίνῃ ἐπίζηση (βίωση) αὐτοῦ. Τότε τὸ παιδί θὰ

ἄς παραδεχτοῦμε ὅμως πὼς ὁ πιὸ ἀποτελεσματικὸς τρόπος εἶναι νὰ παρατηροῦμε. Νὰ ἰδοῦμε ἀπὸ κοντὰ καὶ προσεκτικὰ, νὰ παρατηρήσουμε, νὰ ψάξουμε, νὰ ἐπιμείνωμε σ' ὅλες τὶς πλευρὰς, σ' ὅλες τὶς λεπτομέρειες, νὰ ρωτήσουμε, νὰ λύσουμε ἀπορίες, ν' ἀπαντήσουμε κατὰ τὸ δυνατὸ πλήρη ἐποπτεία, ν' ἀπαντήσουμε ὅσο μπορούμε πρὸς τέλεια τὸ ἀντικείμενο ποὺ θέλουμε, ὥστε γιὰ πολλὴν καιρὸ νὰ μείνουν ἀσβυστα τὰ χρώματα τῆς εἰκόνος του.

Ἔτσι, σὰν χρειαστῇ, θὰ τὴν ξαναφέ-

ἀποκτήσῃ ἰσχυρὴ θέληση καὶ θὰ γίνῃ μὴ προσωπικότητα στὴν ὁποία θὰ διακρίνουμε τὶς τάσεις τῶν διαφόρων ἀξιών ἀνάλογα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Ἡ ἐπίζηση λοιπὸν αὐτὴ εἶναι τὸ ψυχικὸν γεγονός ποὺ διακρίνεται ἀπὸ τὰ καθημερινὰ συνήθη καὶ τετριμμένα, γιὰτὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγείρει ἰσχυρὰ συναισθήματα ἀφ' ἑτέρου ἐγείρει ἀκατάσχετη εὐχάριστη ψυχικὴ διάθεση, ἀναστατώνει τὸ θυμικόν, κεντρίζει τὴν θέληση καὶ δημιουργικότητα, μὲ ἄλλα συγκλονίζει βαθειὰ τὸ ἐγὼ ὁλόκληρο. Ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν ἐπίζηση, ποὺ ἓνας δάσκαλος κακομοίρης καὶ κατσοφιασμένος δὲν μπορεῖ νὰ τὴν δημιουργήσῃ, τὴν δημιουργεῖ ὁ κινηματογράφος. Τὰ παιδιὰ ζοῦν, ἐκπαιδεύονται καὶ χωρὶς ὁ Δ. νὰ μεσολαβήσῃ. Τὸ ζοῦν, τὸ βλέπουν μὲ τὰ μάτια τους, μὲ τὰ αἰσθητήριά τους. Ἐδῶ ἔγκειται ἀκριβῶς ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ κινηματογράφου. Καὶ γιὰ νὰ τελειώσουμε πρέπει νὰ καταβληθῇ μεγάλη προσπάθεια νὰ ἐξαπλωθῇ τὸ νέον αὐτὸ μορφωτικὸν μέσον ἢ ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ ἡ ἐκφραση τοῦ νέου αὐτοῦ «παιδαγωγοῦ», σ' ὅλα τὰ σχολεῖα καὶ στὰ μικρότερα ἀκόμη χωριά. Τότε θὰ μπορέσουμε νὰ ἰσχυρισθῶμε ὅτι τὸ νέο αὐτὸ παιδαγωγικὸ καὶ διδακτικὸ μέσο τὸ μετατρέψαμε σὲ πολὺτιμο βοηθὸ καὶ φίλο μας.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ—ΠΑΤΣΗ

(Δ/τρια Ἀττικῆς Σχολῆς—Πατησίων 300 Ἀθήναι)

ρωμε μπροστά μας, θὰ ἀραδιάσουμε πολλὰ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κι' ἀνάλογα μὲ τὴν περιγραφικότητά μας θὰ κάνουμε κι' ἄλλους νὰ τὴν ἰδοῦν. Ποτὲ δὲ θὰ κατορθώσουμε νὰ δημιουργήσουμε μὲ τὴν περιγραφὴ τὴν πλήρη εἰκόνα τῆς πραγματικότητας. Χρειάζεται βέβαια γι' αὐτὸ ξεχωριστὴ ἐνότητα κι' ἐμφυτο ταλέντο, τὸ ὁποῖον ὅσοι διαθέτουν εἶναι τυχεροὶ καὶ χαίρουν μεγάλης ἐκτιμήσεως.

Εἶναι δὲ φανερόν πὼς τὸ προσὸν αὐτὸ ταιριάζει περισσότερο στὸ δάσκαλο, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδυ σ' ὅλη τὴν ζωὴ δὲν κάνει σχεδὸν τίποτ' ἄλλο ἀπὸ περιγραφὲς καὶ ἀναπαραστάσεις. Τόσο δὲ πρὸς καλὸς εἶναι αὐτὸς κι' ἀποδοτικὸς στὴν ἐργασία του, ὅσο πρὸς ζωντανὰ μπορεῖ νὰ τὰ παρουσιάσῃ τὰ πράγματα στὰ παιδιὰ του, τὰ ὁποῖα ἀντίθετα, δὲν διαθέτουν καὶ τόσο πολλὰς προλαμβάνουσες παραδόσεις κι' οὐτὲ κρίση ἀνεπτυγμένη καὶ κάνουν ἀκόμα πρὸς δύσκολο τὸ ἔργο του.

Τὴ δυσκολία τούτη ξέρουν καλὰ μόνον ὅσοι στοὺς 4 τοίχους, γυμνοὺς συνήθως, καὶ χωρὶς κανένα ἢ μ' ἐλάχιστα μέσα, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ παρασυστάσουν στοὺς μικροὺς τροφίμους τοὺς ὅλον τὸν κόσμον, παλὸ καὶ σύγχρονον, κοντινὸ καὶ μακρινόν.

Πρέπει ἡ περιγραφὴ του ν' ἀφήσῃ πολλὰς καὶ ζωηρὰς ἐκτυπώσεις, ὥστε καὶ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ συγκρατήσῃ τὸ μυαλοῦδάκι του. Μὰ γιὰ νὰ δώσῃ ὁ δάσκαλος στοὺς ἄλλους ἐκτυπώσεις, εἰκόνες, γνώσεις κ.λ.π. πρέπει ὁ ἴδιος νὰ εἶναι πλούσιος ἀπ' αὐτά. Δὲν χρειάζεται συζήτηση πὼς θυμᾶται σταθερότερα καὶ σαφέστερα ὅσα τὰ μάτια του εἶδαν. Ἀπὸ τὴν πείρα ὅλοι ξέρουμε πὼς ὅσα βιβλία κι' ἂν διαβάσουμε, ὅσες περιγραφὲς κι' ἂν ἀκούσουμε καὶ φωτογραφίᾳ ἂν ἰδοῦμε, σχετικὰ μὲ κάποιο ἀντικείμενο, ποτὲ δὲ θ' ἀποκτήσωμε πλήρη ἐποπτεία, ὥστε ἂν τὸ ἰδοῦμε κάποτε πραγματικὰ νὰ εἰποῦμε: «Ἔτσι τὸ φανταζόμαστε».

Ἄς μιλήσουμε πρὸς συγκεκριμένα, ἄς ἔρθουμε πρὸς κοντὰ στὸ σχολεῖο. Ὅσο πρὸς πολλὰ διάβασε κι' ἀκούσε ὁ δάσκαλος, καὶ κυρίως ὅσο πρὸς πολὺ ταξίδεψε κι' ἀπὸ κοντὰ εἶδε τὰ πράγματα, τόσο πρὸς πολὺ

πρὸς σωστὲς καὶ πρὸς ἐντονα χρωματισμένα θὰ πῇ στὰ παιδιὰ του, τὰ ὁποῖα πάλι μὲ τὴν δύναμιν τῆς φαντασίας τοὺς κι' ὅσο παίρνει βέβαια, θὰ παρουν μιὰ κάποια εἰκόνα ἀτελὴ πάντοτε, ἀφοῦ δὲ γίνεται κι' ἄλλοιως. Τὸ παιδί θ' ἀποκτήσῃ ἀσφαλῶς πολὺ πρὸς σωστὲς καὶ σταθερὰς γνώσεις, ἀπὸ ὅ,τι θὰ γινόταν ἂν ὁ δάσκαλος δὲν εἶδε καθόλου τὰ ὅσα διδάσκει περιγραφικά.

Περὶ τεύουν σχετικὰ παραδείγματα γι' ἀπόδειξιν τῆς γνωστῆς σ' ὅλους ἀλήθειας. Εἶναι ἐπομένως ὠφέλιμο νὰ ξέρῃ ὁ δάσκαλος ὅλα ἂν εἶναι δυνατόν, ἀπὸ ἀτομικὰς ἐπισκέψεις καὶ πείρα. Πρέπει μ' ἄλλα λόγια νὰ ταξιδέψῃ πολὺ καὶ νὰ ἰδῇ ὅλα ἀπὸ κοντὰ κι' ἀκόμα νὰ μελετήσῃ μὲ καλὴ καθοδήγησιν καὶ προσοχὴ ἐπὶ τόπου. Μακάρι νάταν μπορετὸ τὸν κόσμον νὰ γυρνοῦσαμε γιὰ νάχομε νὰ λέμε τόσα ὁμορφα κι' ἀληθινὰ καὶ ζωντανὰ στὰ παιδιὰ μας καὶ μάλιστα μὲ τρόπο, ποὺ καὶ ν' ἀφήσῃ μέσα τοὺς ἀξέχαστο.

Κι' ἂν γιὰ τὶς ἄλλες χώρες εἶν' καλὸ κι' εὐκταῖο, γιὰ τὴν Ἑλλάδα μας εἶν' ἐπιβεβλημένο.

Ὅσα μπορεῖ κανεὶς, κι' ὁ δάσκαλος, νὰ μάθῃ σ' ἓνα ὀλιγοήμερο ἢ καὶ ὀλιγόωρο ταξίδι, δὲν μπορεῖ νὰ μάθῃ μὲ χρόνια προσεκτικὴ μελέτη.

Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ βρεθῇ τρόπος ὥστε οἱ δάσκαλοι νὰ ἐπισκεφθοῦν τουλάχιστον ὅλη τὴν Ἑλλάδα, πόλεις καὶ χωριά, ἀρχαιοτάτες καὶ ἱστορικοὺς τόπους, βουνὰ καὶ κάμους καὶ μάλιστα νὰ μελετήσουν τὴν ζωὴ, τὶς ἀσχολίες, τὸν πολιτισμὸ γενικά καὶ ἑκάστη τόπον. Θάναϊ ὅλ' αὐτὰ τόσο χρήσιμα στὴ μόρφωσιν τῶν γενεῶν, ποὺ περνοῦν ἀπ' τὰ χέρια τους καὶ πρέπει νὰ τοὺς μάθουν ν' ἀγαποῦν τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ ὁμορφὸν κι' ἐνδοξόν τόπον μας.

Ὅνειρα! Θὰ ποῦν ἀσφαλῶς πολλοὶ! Ναι, ὄνειρα! Μὰ ὄνειρα ποὺ μποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν. Ὅλα πρὶν γίνοντο στὴ πραγματικότητα παρουσιάστηκαν σὰν ὄνειρα. Χωρὶς ὄνειρα, ἐπιδιώξεις κι' ἐλπίδες τίποτα δὲ γίνονται. Κι' ἀφοῦ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ θεωρῇται τοῦτο σωστὸ καὶ χρήσιμο, ζητεῖται ὁ τρόπος νὰ πραγματοποιηθῇ. Κι' ἔφτασεν ὁ κόμπος στὸ χτένι. Πιστεύουμε πρὸς ὅτι τοῦτο δὲν εἶν'

αδύνατο μὰ οὔτε καὶ δύσκολο. Νὰ πῶς σκεπτόμαστε. Ὁ μισθὸς μας βέβαια ὁ ντελικάτος καὶ πάντ' ἀναιμικὸς δειλιάζει καὶ μικρὸς στὰ ὄνειρα ἀκόμη. Ἀφοῦ στὸ σπῖτι μας πού ἀφήσαμε μακρὰ μὲ πόνο καὶ λαχτάρα τόσο νοσταλγοῦμε καὶ δὲν μποροῦμε νὰ γυρίσουμε... Ἀφοῦ καὶ μ' ὁλο μας τὸ σφίξιμο δύσκολα τὰ βγάζουμε... Ἀφοῦ καταντήσαμε νὰ μᾶς οἰκτίρουν καὶ οἱ πλανόδιοι πωλητὲς χίλιων δυὸ ἀπιθάνων μικροπραγμάτων... Ἀφοῦ... ἀφοῦ... πῶς τολμοῦμε νὰ μιλοῦμε γιὰ τέτοια πολυτέλεια; Καὶ βέβαια μόνοι μας μ' ὅλη τὴ ζωὴν θέλησή μας, δὲν μποροῦμε καὶ μικρὰ ἀκόμα ταξίδια νὰ ἐπιχειρήσουμε. Χρειάζεται κάποιος ἄλλος πιὸ ἰσχυρὸς νὰ βοηθήσει.

Καὶ πρῶτος καὶ καλύτερος ἀπὸ καθένα εἶναι τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖο ἔχει τόσα νὰ κερδίσει μὲ τὴν ἀπόκτηση καλύτερων δασκάλων, ἀφοῦ σ' αὐτοὺς ἐμπιστεύεται τὰ παιδιὰ γενεῶν καὶ γενῶν, δηλ. τὸ μεγάλο καὶ τὸ μέλλον του, καὶ γιὰ τὴν ἀγωγὴ τοῦ παιδιοῦ τὴν Ἑθνικὴν.

Καθὼς κι' ἄλλοτε γράψαμε οἱ μορφωμένοι δάσκαλοι μὲ ξένες γλῶσσες κλπ. εἶναι τόσο χρήσιμοι παντοῦ, τὴν ὑπαιθρὸ ἰδιαίτερα καὶ στὸ πιὸ μικρὸ χωριό, ὅπου μόνοι θὰ μᾶς διηγῶνται σ' ὅλο τὸ λαὸ καὶ θὰ κρατήσουν τὸ γόητρο τοῦ Ἑθνικοῦ μας στοὺς ξένους πού' ναι πηγὴ πλούτου γιὰ ὅλους μας.

Κι' ἀφοῦ τόσα προσφέρει ὁ δάσκαλος καὶ γίνεται πιὸ ὠφέλιμος γενικὰ ὅσο πιὸ μορφωμένος εἶναι, χρέος τοῦ Κράτους εἶναι νὰ τοὺς παρασκευάζει ὅσο παίρνει καλύτερα κι' ὅταν φοιτοῦν στὰ Γυμνάσια ἢ στὶς Ἀκαδημίες κι' ὅταν παντοῦ σκορπίζονται δίνουν ἀφειδώλευτα τὰ φῶτα τὴν ὑγεία, τὴ ζωὴ τους.

Δὲν ζητοῦμε πύργους γυάλινους καὶ μεγαλεῖα δαφνοστέφανα. Προτείνουμε ὁ-

μως κατὰ ἄλλο, πού τόσο θὰ συντελέσει στὴ μόρφωσή μας, χωρὶς καὶ νὰ ἐπιβαρύνει κανένα κονδύλιο τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ, πού πάντα μᾶς ξεχνᾷ.

Τάχα θάταν δύσκολο στὸ κράτος, θάχε νὰ ζημιωθῇ ἢ νὰ πάθῃ τίποτε ἂν μᾶς διευκόλυνε νὰ γυρίσουμε τὴν Ἑλλάδα; Νὰ ταξιδεύουμε παντοῦ;

Ἄν δηλ. μᾶς ἐπέτρεπε τὴν ἐλεύθερη κυκλοφορίαν στὰ τραίνα (ὅχι πού μᾶς ἔκοψαν καὶ μιὰ ἔκπτωση), γιὰτὶ ὅχι καὶ στὰ πλοῖα, ἂν μὴ καὶ στ' αὐτοκίνητα; Πόσα κάθε χρόνο θὰ κάναμε παντοῦ ταξίδια τόσο γόνιμα, μολονότι ἓνα σωρὸ ἄλλα ἔξοδα θὰ ἐπιβαρύνουν τὸν αδύνατο προϋπολογισμό μας! Σὲ κάθε ἄνθρωπο εἶναι ἰσχυρὴ ἡ ἐπιθυμία νὰ ταξιδεύῃ. Στὸ δάσκαλο ὁ μὴ δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐπιθυμία ζωῆς ἄλλὰ καὶ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη. Γιὰτὶ ἂν ὅλοι θέλουν νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν περιέργειαν, τὴ φιλομάθειαν κλπ. ὁ δάσκαλος ἔχει συγκεντρώσει χρήσιμα ἐφόδια καὶ στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐπιτιχίαν τοῦ ἔργου του, τὸ ὁποῖον μὲ κανέναν ἄλλον δὲ μπορεῖ νὰ συγκριθῇ, ἀφοῦ κανένας ἄλλος κλάδος δὲν ἔχει ὡς ἀποστολὴ τὴ διάπλαση χαρακτήρων καὶ καλῶν Ἑλλήνων πολιτῶν.

Ἄν τὸ Κράτος δώσῃ στὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ τὴ δέουσα σημασία καὶ ἐνίσχυση καὶ δὲν διαπνέεται ἀπὸ τὴν πίστη πῶς τὰ χρήματα γι' αὐτὴν «εἶναι χαμένα», ἂν τὸ πάρεχ' ἀπόφαση νὰ στηρίξῃ τὸ Ἑλληνικὸ οἰκοδόμημα σὲ γερά θεμέλια, ἂν ἐκτιμῇ δέοντως τὴν ἀποστολὴν καὶ τὸ πολλαπλὸ ἔργο τοῦ δασκάλου, τοῦ ἀφανοῦς αὐτοῦ ἥρωος καὶ δημιουργοῦ κάθε καλοῦ καὶ μεγάλου, τότε καὶ γι' αὐτὴ πού προτείνουμε θὰ βρεθοῦν λίγα καὶ εὐκόλα κι' ἄλλα πολλὰ μποροῦν νὰ γίνουν γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ. Ἀρκεῖ νὰ τὸ θέλῃ. Καὶ πρέπει νὰ τὸ θελήσῃ. Τὸ εὐχόμεθα ὁλόψυχα γιὰ καλὸ ὅλων, δικό του πρῶτα.

Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

Συνάδελφοι, ἐμβάσατε ὅλοι τὶς συνδρομὰς πού
ὀφείλετε σεῖς καὶ τὰ σχολεῖά σας.

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ

Τοῦ κ. Δ. ΓΚΑΡΑΒΕΛΗ, Δ/λου Ἀθροχωρίου Τσουλίου

Ἐφαρμογή. Τὸ ἑβδομαδιαῖον Πρόγραμμα εἰς τὰς τάξεις Ε. ΣΤ. καὶ Γ. Δ. ἐφημερόσθη, ὡς καὶ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη 1952 53, 1953 54 μὲ τὸ σύστημα τῆς συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας μὲ βάσιν τὸ κυρίαρχον μάθημα τῆς ἑβδομάδος (ΚΜΕ).

Εἰς τὴν Α. Β. ἐφημερόσθη ἡ ἐνιαία συγκεντρωτικὴ Δ/λία.

Κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην τὸ ἐπίκεντρον ἦτο ἡ ὁργάνωσις καὶ ἡ διατήρησις τοῦ Σχολικοῦ κήπου. Ἐπετεύχθη τοῦτο πλήρως μὲ μαθητὰς στὸ κατώτερον τμήμα -13- καὶ στὸ ἀνώτερον 13-.

Ἐγκατεστάθη Σχολικὸς κήπος ἐπὶ ἐκτάσεως -10- στρεμμάτων καὶ ἐτοποθετήθησαν ἐντὸς αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐγένετο ἡ περιφράξις, 250 καὶ πλέον δενδρύλλια, 2) Σπορεῖον ἀνθέων καὶ φυτῶν. 3) Ἄνθη, λαχανικά καὶ λοιπὰ δημητριακά. 4) Σπορὰ τριφυλίου σὲ ἔκτασι 3|4 στρέμματος 5) Ἐμφύτευσις κλήματος σὲ ἔκτασι 3|4 στρέμματος 6) Ἐμβολιασμοὺς καὶ κλαδεύσεις καὶ ἄλλα.

Κατόπιν τούτου ἡ Γεωργικὴ ὑπηρεσία Κοζάνης ἐχορήγησεν διὰ τὸν Σχολικὸν κήπον Ἀνθοχωρίου τὰ ἀναλογούντα εἰς τοῦτον ἐργαλεῖα ἥτοι ραντιστικὴν μηχανήν, σκαλιστήρια, πτυωτὰ λυζγάκια, ἐμβολιαστήρια καὶ λοιπὰ εἶδη.

Ἀξία κήπου. Ὁ Σχολικὸς κήπος κρινόμενος στὴν πράξιν ἀποτελεῖ ζωτικὸ παράγοντα 1) Ἑθνικῆς καὶ πνευματικῆς μορφώσεως καὶ 2) ἀξίαν πλουτοπαραγωγικῆς καὶ σωματικῆς ἀνάπτυξης. Εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητο ὅτι τὰ 2|3 τῶν παιδιῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀγροτόπαιδα καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποκτηθῇ στὸ παιδὶ ἀγροτικὴ συνείδησις. Τοῦτο ἐπιβάλλει ἡ ἀσχί τῆς ζωῆς τῆς φυλῆς μας. Γιὰτὶ μόνον ἔτσι θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ φανῇ στὸ χωριὸ μιὰ καλλίτερη ζωὴ καὶ νὰ φθάσῃ ἔτσι στὴν ἐξύψωσιν τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας.

Μέσα σαυτὸν συνυπάρχει πλήρως τὸ

Μορφωτικὸν Ἑθνικὸν Σχολεῖον μὲ ὅλας τὰς ὑπ' αὐτοῦ μορφὰς τὸ τῆς Ἑθνικο-Χριστιανικῆς ἀγωγῆς, τὸ τῆς ἀναγεννήσεως, τὸ τῆς Κοινωνικῆς ἀντιλήψεως καὶ τὸ τῆς ὁργανωτικῆς ιδέας.

Ὁ Σχολικὸς κήπος, ἀναπτύσσει τὶς βουλευτικὰς δυνάμεις τοῦ παιδιοῦ πού συνίστανται στὴν πρωτοβουλίαν καὶ στὴν παρατήρησιν καὶ κατ' ἀνάγκην στὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν αὐτενέργειαν. Ἐπιτυγχάνεται ἡ ψυχικὴ ἔνωσις ἀπὸ τῆς συναίσθησιν τῆς κοινῆς ἰδιοκτησίας διότι τὰ τμήματα τοῦ κήπου ἀνήκουν ὅχι στὸ παιδί καθ' ἑαυτὸ ἀλλὰ σὲ πολλὰ καὶ ὅχι μόνον τοῦτο ἀλλὰ γίνονται ἐναλλαγὰς τῶν τμημάτων τοῦ κήπου γιὰ τὴν καλλιέργειαν ἢ τὴν περιποίησιν καὶ ἔτσι δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσις στὰ παιδιὰ ὅτι πρέπει ν' ἀγαποῦν καὶ νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ ἐκεῖνο πού ἀνήκει στὸ σύνολο καὶ ἀποφεύγεται ἔτσι ὁ ὁμαδικὸς ἢ ὁ ἀτομικὸς ἐγωϊσμός. Τοῦτο ἐπιβάλλει Ἑθνικὴ ἀνάγκη, ἡ ἐργασία γιὰ ὅλους καὶ ἀπὸ ὅλους.

Ἡ ὑπαρξὴ ὁμῶς τοῦ Σχολικοῦ κήπου δημιουργεῖ τὴν ἀντίθετον πρωτοβουλίαν, τὴν ὁμαδικήν, ὁπότε κατ' ἀνάγκην δὲν θὰ λέγεται τὸ ἐγὼ καὶ πάλιν τὸ ἐγὼ, ἀλλὰ τὸ ἔμεῖς. Ὅλοι σὲ δεινροφυτεύσεις, ὅλοι σὲ ἐξωραΐσεις, ὅλοι σὲ ἀνάπτυξιν, ὅλοι σὲ ἐνέργειαν καὶ δράσιν κλπ. κλπ.

Ὁ Σχολικὸς κήπος εἶναι στὴν πράξιν μιὰ μεγάλη συμβιοτικὴ Κοινότης πού ἔχει μέσα τὶς ἐπὶ μέρους συμβιοτικὰς Κοινότητες πού γίνονται ἔτσι κέντρα ἐνδιαφέροντος καὶ μὲ τὶς δυὸ συγκεντρωτικὰς μορφὰς τῆς αὐθόρμητης καὶ τῆς σχεδιασμένης ἐνιαίας Δ/λίας.

Δύναται κανεὶς ἄριστο νὰ πάσῃ τὴν ὕλη τῶν μαθημάτων ἀπ' τὸν Σχολικὸν κήπον, δι' ὅλας τὰς τάξεις. Στὴ Φυτολογία καὶ στὴ Ζωολογίαν μᾶς δίδεται ἡ εὐκαιρία ἀπ' τὸν κήπον νὰ ὁργανώσουμε τὶς συμβιοτικὰς Κοινότητες τοῦ Φυτικοῦ καὶ τοῦ Ζωικοῦ κόσμου.

Τὸ παιδί παρακολουθεῖ ἀπ' τὴν ἡμέραν

Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Του κ. ΔΗΜ. ΠΛΙΑΚΟΥ μετεκπ. δημοδιδασκάλου

Τὰ φαινόμενα τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς μαθήσεως ἐμφανίστηκαν ἀπὸ τὴ στιγμή πού ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ὁργανώσεως. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὡς κοινωνικά ὄντα διδάσκονται καὶ μαθαίνουν συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς διδασκίας καὶ τῆς μαθήσεως εἶναι ἡ ἀνοδος τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ σημερινὸν πνευματικὸν ἐπίπεδον καὶ εἰς τὴν κατάκτηση τῆς φύσεως πρὸς πληρέστερη ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν του. Ὡς εἶναι γνωστὸν τὸ περισσότερον ὁργανωμένο καὶ συστηματοποιημένο εἶδος τῆς διδασκαλίας γίνεται εἰς τὸ σχολεῖο. Καὶ τοῦτο, διότι τὸ σχολεῖο εἶναι κοινωνικὸς θεσμός, ὁ ὁποῖος καθιερώθηκε ὅταν ὁ πολιτισμὸς κατέστη πολὺπλοκος καὶ πολυσύνθετος. Ὁ ἄνθρωπος ἀντελήφθη ὅτι ἡ κοινωνία μόνη τῆς δὲν ἦταν εἰς θέσιν νὰ παρασκευάσῃ τοὺς νέους διὰ τὸν βίον καὶ ν' ἀναδείξῃ ἐκείνους πού θὰ συντελέσουν εἰς τὴν πρόοδον καὶ πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν τῆς. Ἐπομένως τὴν ἀγωγὴν πού γίνεται εἰς τὸ σχολεῖο δὲν ἡμποροῦμε νὰ τὴν λάβωμε ὡς ἀποτέλεσμα ἀλληλεπιδράσεως, ὅπως γίνεται εἰς τὴν κοινωνίαν· ἡ ἀγωγή τοῦ σχολείου εἶναι ἀποτέλεσμα συνειδητῆς καὶ εὐεργετικῆς ἐπιδράσεως γενομένης ὑπὸ προσώπων ἐνηλικίων εἰδικῶς μορφωμένων εἰς πρόσωπα πού εὐρίσκονται εἰς σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν. Ἡ συνειδητὴ δὲ αὐτὴ ἐπίδρασις γίνεται ἀπὸ τὸν δάσκαλον, ὁ ὁποῖος εἰδικῶς σπουδάζει τὴν ἐπιστήμην τῆς ἀγωγῆς καὶ τὴν παιδαγωγικὴν ψυχολογίαν. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ μεθολογικά προβλήματα τὰ ὁποῖα πρέπει πάντοτε νὰ ἔχῃ ὁ δάσκαλος ὑπ' ὄψιν του, ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι παράγοντες, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν οὐσιώδη σημασίαν καὶ ἀξίαν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τῆς διδασκαλίας. Πρῶτος ὅρος ἐπιτυχούς διδασκαλίας εἶναι ὅτι ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ κατέχῃ καλὰ τὸ θέμα πού θὰ διδάξῃ. Τοῦτο φαίνεται αὐτονόητο, ἀλλὰ δὲν γίνεται πάντοτε. Περιοριζόμεθα μόνον εἰς τὴν ὕλην τῶν ἐγχειριδίων τοῦ δημ. σχολείου καὶ μένομε μὲ τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι ἐπιτελοῦμε συνειδητὰ τὸ ἔργον μας. Ἄς μὴ λάβωμε ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ φαινόμενα, ὅτι ὑπὸ πλείστον παραδίδεται τὸ μάθημα ὅπως ἀκριβῶς ἔχει εἰς τὸ ἐγχειρίδιον, τὸ ὁποῖον ἐνίοτε παραμένει ἀνοικτὸ κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας ἢ πολλὰς φορές πρὸ τῆς παραδόσεως, ρίχνεται μίαν φευγαλέαν καὶ ἐπιπόλαιον ματιὰ εἰς τὸ ἐγχειρίδιον ἢ εἰς τὴν ἀπασπὴν ὕλην, ἐάν φυσικὰ ὑπάρχει. Ἐργον τοῦ καλοῦ δασκάλου εἶναι νὰ γνωρίξῃ ἀκριβῶς τί θέλει καὶ τί πρέπει νὰ διδάξῃ. Ν' ἀντλή τις γνώσεις τοῦ ἀπὸ ἐγκυρά καὶ ἐπιστημονικὰ βεβηλὰ νὰ διαβάξῃ πάντα τις πρῶτότυπες πηγές, ἀπὸ ἐκείνες πού τὰ πάντα ἀπορρέουν κατὰ φυσικὸν τρόπον. Ἡ ζωὴ διαρκῶς ἐξελίσσεται καὶ ἀλλάσσει. Κανείς δὲν μπορεῖ νὰ διδάξῃ τὸ ἴδιον θέμα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο πάντοτε. Ἡ διδασκαλία ἔχει νὰ κάνῃ μὲ ἐξελισσόμενες προσωπικότητες καὶ μὲ συγκινήσεις καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν γίνεται μὲ συνταγές. Ὁφείλει ὁ δάσκαλος νὰ μαθαίνῃ κάθε χρόνον ὅλο καὶ περισσότερον γιὰ τὸν κλάδον του, κάθε μῆνα καὶ κάθε ἡμέρα εἰς δυνατὸν. Καὶ ὅσο περισσότερον κατέχει τὸ θέμα πού θὰ διδάξῃ τόσο μεγαλύτερη ἐλευθερία κινήσεως θὰ δώσῃ εἰς τὸ πνεῦμα του. Μ' εὐχέρεια θὰ ἐπιλέγῃ τὰ μορφωτικὰ στοιχεῖα, θὰ συγκρίνῃ, θὰ ἐλέγξῃ καὶ θὰ ἀποκαθάρσῃ κάθε ἐπιβλαβὲς καὶ ἀντιπαιδαγωγικόν. Θὰ γνωρίζῃ τί θὰ ἐξάρῃ καὶ μὲ τί ὕλικόν θὰ διαπαιδαγωγῇ. Ὁ δάσκαλος πού ζῇ τὸ μάθημα βρίσκει καὶ τὸν τρόπο πού θὰ τὸ προβάλλῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ μὲ δύναμιν καὶ ζωὴν. Δὲν ὑπάρχει δάσκαλος πού νὰ μὴν δοκιμάζῃ χαρὰ καὶ ἱκανοποίησιν τὴν ὥρα πού νοιώθῃ ὅτι κάθε λέξι πού προφέρει τὴν ἀκούει μὴ ὁμάδα παιδιῶν, πού τοὺς ξυπνὰ τὰ μυαλά καὶ τοὺς γεννὰ προβλήματα καὶ ἀπορίες. Εἶναι ἀσκόπος νὰ διδάσκῃ στὸ παιδί τὰ στοιχεῖα ἐνὸς μαθήματος τὰ ὁποῖα καλὰ καλὰ δὲν τὰ καταλαβαίνει ἐσὺ, χωρὶς νὰ εἶσαι προετοιμασμένος ν' ἀπαντᾷς εἰς τις ἀπορίες του, γιὰ τὰ ἐνδότερα βάρη τοῦ μαθήματος. Τὸ παιδί ἔχει τὴν δίψαν τῆς μαθήσεως καὶ ἐρωτᾷ πάντοτε νὰ μάθῃ. Τὸ παιδί ἀγαπᾷ ἐκείνον πού πρόθυμα ἱκανοποιεῖ τὴν ἀνησυχίαν του καὶ τις πνευματικὰς ἀνάγκας. Αὐτὴν τὴν τάσιν δὲν πρέπει νὰ τὴν καταστρέφῃ ὁ δάσκαλος μὲ τὴν ἀγνοίαν καὶ τὴν προχειρότητα. Οἱ νέοι ἀναζητοῦν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν ὁ δάσκαλος ὀφείλει νὰ παίρνῃ τὴν δύναμιν γιὰ νὰ κατευθύνῃ τὴν ἐρευναν. Ὅταν ὁ δάσκαλος ἔχει προηγουμένως ἐπεξεργασθῇ τὸ θέμα πού θὰ διδάξῃ δὲν θὰ βρεθῇ ποτὲ εἰς τὴν ἀδυναμίαν νὰ βρῇ νέας ἀπόψεις γιὰ τὸ μάθημα του. Διαρκῶς θὰ βρίσκῃ νέους τρόπους νὰ τὸ διασφαρίξῃ καὶ νέες συγκρίσεις καὶ ἐξηγήσεις γιὰ τὰ ἀγνωστά ἀπὸ τὰ γνωστά. Τὸ τί τῆς διδασκαλίας πρέπει νὰ γίνῃ βίωμα εἰς τὸν δάσκαλον καὶ ἀφοῦ θὰ τὸ ζῇ εὐκολὰ οἱ μαθηταὶ θὰ τὸ κατανοήσουν δημογυγικά καὶ θὰ τὸ ἀγαπήσουν. Ἐργον τοῦ δασκάλου εἶναι νὰ διαχετεύῃ εἰς τοὺς τροφίμους τοῦ ρεύματα, ἐνδιαφέροντα καὶ ἐνεργείας κατὰ τὴν διδασκαλίαν του, μὲ σκοπὸν δὲ τὴν ἐξυμνημόνευσιν γνώσεων, ἀλλὰ τὴν μεταβολὴν τῶν εἰς δύναμιν καὶ ἐνεργητικότητά. Οἱ γνώσεις νὰ συγχωνεύωνται εἰς τρόπον πού ν' ἀποκτήσουν μορφή καὶ συνοχή, νὰ παίρνουν ζωὴ καὶ ν' ἀναπτύσσονται εἰς ζωτικὰ μέρη τοῦ μυαλοῦ πού τὰ περιέχει. Δὲν εἶναι, ὅμως, ἀρκετὸ νὰ κατέχῃ κανείς τὴν ὕλην. Πρέπει ἀπ' α-

Συνοδευτικά ἀναγνώσματα	
Περιμένοντας τοὺς βαρβάρους, Ε. Πανσελήνου	194
Οἱ βάρβαροι, Ε. Πανσελήνου	195
Ἡ Ἑλλάδα ἀρχίζει τὸ πέταγμα της, Ἀρ. Σκανοβῆ	196
Ἡ πρώτη μάχη τῶν Ἑλλήνων	197
25 Μαρτίου 1942, Ν. Δωράνθη	197
Τὰ παιδιά τῆς Κατοχῆς, Ἀλ. Γιαννακοῦ	198
Ἡ ἐπέτειος τῶν σκλάβων	199
Ἡ σφαγὴ τῆς Κοκκινιάς, Σπ. Κρητικοῦ	200
Ἡ θυσία τῶν διακοσίων, Ν. Γαληνοῦ	201
Καισαριανὴ (Ποίημα)	202
Ἡ Ἀθήνα ἐλευθερώνεται Ἀνδρ. Καραντώνη	202
Ἀθήνα ἐλευθέρη, Σπ. Μελά	204
Ἡ Γαλανόλευκη ἀνέβαινει	204
Ἀθήνα (Ποίημα), Κ. Θρακιώτη	205
Ἡ φωνὴ τῆς Ἀθηνιώτισσας, Β. Κωνστατάρα	285
Χ. Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΑΘΗΝΑ	
Ἡ Ἀθήνα ἀπὸ τὸ Δυκαθητὸ	207
Συναικίες, συνοικισμοί, προάστια, δῆμοι, κοινότητες καὶ περίχωρα τῶν Ἀθηνῶν	209
Τὸ πολεοδομικὸ σχέδιον καὶ ἡ δρόμοι τῆς Ἀθήνας	216
Πλατεῖες τῶν Ἀθηνῶν	220
Ἄλση, κήποι, πάρκα καὶ δεικτοστοιχίες	222
Τὰ καταστήματα τῶν Ἀθηνῶν	225
Ἀγορές, Τράπεζες, Ξενοδοχεῖα	227
Ὁ ἄθλος Ἀθηναίων	229
Ἡ ὕδρευσις τῆς πόλεως	231
Ὁ φωτισμὸς τῆς πόλεως	233
Ἰπνόμεροι	234
Ἐκκλησίαι, ναοὶ καὶ χριστιανικὰ μνημεῖα	236
Νεκροταφεῖα	241
Νοσοκομεῖα	243
Θέατρα	244
Κινηματογράφοι	244
Βιβλιοθήκες	247
Τύπος	248
Ραδιόφωνο	250
Μουσεῖα	251
Ἀρχαιολογικοὶ χώροι	253
Ἔργα νεώτερης τέχνης	257
Ἀγάλματα καὶ ἀνδριάντες	261
Βιομηχανία	263
Συγκοινωνία καὶ μεταφορὰ	264
Ἀθλητισμὸς	266
Ἡ θαλασσιὰ περιοχὴ τῆς Ἀθήνας	267
Στατιστικοὶ πίνακες	
Χερσαῖες χιλιόμε. ἀποστάσεις μέχρι τῶν κυριωτέρων σημείων τῆς Ἑλλάδος	268
Χερσαῖες ἀποστάσεις χωρίων κτλ. Ἀττικῆς	269
Ἀεροπορικὲς συγκοινωνίες	270
Σιδηροδρομικὲς ἀποστάσεις	271
Πληθυσμὸς Δήμου Ἀθηνῶν	271
ΧΙ. Η ΑΘΗΝΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ, ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Γενικά	272
Συνοδευτικά ἀναγνώσματα	
Ἡ Ἀθήνα ὡς πνευματικὸν κέντρο καὶ ὡς φυσικὸ περιβάλλον, Φ. Μιχαλοπούλου	272
Θρονὶ τῆς Ἀρετῆς (Ποίημα), Ἀπὸ τὸν «Ἐρωτόκριτον»	273
Αἱ Ἀθηναί, Δ. Αἰγινήτου	273
Ἡ Ἀθήνα (Ποίημα), Μ. Σιγούρου	274
Ἡ Ἀθήνα πού ζήσαμε, Κ. Δημητριάδη	274
Ἀθήνα (Ποίημα), Γ. Μακαρονᾶ	279
Χιονισμένη Ἀθήνα, Σπ. Μελά	279
Πεντέλη (Ποίημα), Κ. Καλαντζή	280
Στὴ σιωπηλὴ πολιτεία τοῦ Κεραμεικοῦ, Ν. Μάτσα	280
Τὸ ἱερὸ τῶν Παρισιῶν, Ἀγγ. Τανάγρα	282
Ἀθήνα (Ποίημα), Μ. Ἀρμπουζή	283
Τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον, Γ. Ξενοπούλου	284
Τὰ Μάρμαρα (Ποίημα), Δ. Πορφύρα	285
Τὸ Ζωολογικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν, Γ. Χαρίτου	285
Ἐκκλησιᾶς καὶ ρημοκλήσια τῆς Ἀθήνας, Φ. Κόντογλου	287
Παναγιὰ ἡ Ἀθηνιώτισσα, Μ. Πομόνη	288
Τὸ χαμό, ἐλὸ τῆς Ἀθήνας, Ἀγ. Θέρου	291
Ὁ Κολωνός, Μαρίας Πιστοφίδου	292
Ἡ ταβέρνα τοῦ Σαντορινιοῦ, Δαύρα	293
Ὁ Κήπος τοῦ Κλαυθμῶνος, Ε. Κ. Στασινοπούλου	294
Ἡ ὁδὸς Αἰόλου, Ε. Κ. Στασινοπούλου	295
Ὁδὸς 3ης Σεπτεμβρίου	297
Ὁδὸς Ἑρμοῦ, Ε. Κ. Στασινοπούλου	298
Ἡ λεωφόρος Κηφισιάς, Ε. Κ. Στασινοπούλου	299
Μιά ἐπίσκεψις στὸ Χρηματιστήριον Ἀθηνῶν	301
Ὁ Ηλεκτρικὸς, Γ. Ξενοπούλου	301
Τύποι τῆς Ἰχθυοαγορᾶς, Σπ. Μελά	302
Μιά μέρα στὸν Ἑθνικὸ Κήπον, Χ. Θεοδοροπούλου	303
Ἐντυπώσεις μου ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν στὸν κεντρικὸ ἡλεκτρικὸ σταθμὸ	303
Ἐκδρομὴ στὴν Πρωτεύουσα, Μ. Χριστοδούλου	304
Ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο στὴν Ἀθήνα, Γ. Ξενοπούλου	306
Ἰμμητὸς, Διδῶς Καλλέργη	308
Ἀττικὸ δέλι (Ποίημα), Α. Δρουσιώτη	308
ᾠδὴ Ἀθήνα (Ποίημα), Σ. Σκίπη	308

Συνάδελοι, ἐγγραφήτε ὅλοι συνδρομηταὶ στὴ Μ.Ε.Ν. Ἐγγράψατε καὶ τὰ σχολεῖά σας. Συστήσατέ τιν ἐν ὅλοις τοὺς εὐποροῦν μαθητὰς σας.

ραιότητος και να την αγαπήση. Κατοχή και αγάπη προς το διδασκόμενο υλικό είναι αλληλένδετα, διότι είναι αδύνατον φυσικά ν' ασχολησάται δημιουργικά με κάτι που δεν σε συγκινεί και δεν σε ενδιαφέρει. Είναι όμως φυσικό ότι όλα τα μαθήματα δεν προκαλούν το ίδιο διαφέρον, άκομη και μέρη του αυτού μαθήματος. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ο δάσκαλος δεν πρέπει να μαθαίνει τα κυριώτερα μέρη του μαθήματος άκομη και εκείνα που προκαλούν άνία, διότι άλλως θα εύρεθι πρό των μαθητών άνευ περιεχομένου και θα ταπεινωθι. Οι μαθητά προσέχουν και μαθαίνουν εκείνο που προσέχει και ενδιαφέρει τον δάσκαλο. Ψυχική σχέσις πρέπει να υπάρχει μεταξύ τουτου και μαθητών. Όταν ο δάσκαλος γνωρίζει μόνον το θέμα και το μεταδίδει χωρίς παλμό και συγκίνησι, η προσπάθειά του εκ των προτέρων είναι καταδικασμένη. η και άν θέληση ν' άπατήση τα παιδιά με ύποκριτικό ύφος και προσποιημένο διαφέρον, τότε είναι που χάνει τη ψυχική έπαφή με τα παιδιά. Τα παιδιά ξέρουν ότι οι μεγάλοι είναι έξυπνοι και έχουν δύναμι. Τους συχαίνονται όμως και τους περιφρονούν όταν αντιλαμβάνονται ότι τους ύποκρίνονται και τους άπατούν. Όταν αγαπά ο δάσκαλος το μάθημα καινούσια το μεταδίδει έστω και άν βρίσκειται κουρασμένος. Δεν θα δυσκολεύεται να βρη κάποιον άποψι ενδιαφέρουσα για συζήτησι, κάτι νέο να το αίσθητοποιήση, να έξάρη κάτι που θα συγκινήση τους άκροατάς, θα διαφωτίση ένα στοιχείο που μένει σκοτεινό στο μυαλό του παιδιού, να καλλιεργήση τη βούλησι η ν' αναπτύξη τη συναισθηματικότητα του. Είναι φυσικό να ύποπίπτει και ο δάσκαλος εις σφάλματα κατά την διδασκαλίαν λησμονώντας κάτι η να ίκανοποίηση όρθως μία έρώτησι μαθητού. Με κανένα τρόπο δεν πρέπει να χρησιμοποιή ύπεκφυγές η να παραποιή το σωστό, διότι μεταξύ των μαθητών υπάρχουν όξυδερκείς μαθητά, οι όποιοι αντίλαμβάνονται το φαινόμενο αυτό και ούτω πίπτει το γόητρο και το κύρος του δασκάλου. Ο δάσκαλος όφείλει να παραδέχεται τα σφάλματά του, να κοιτάξη έλεύθερα τίς σημειώσεις του και όχι το βιβλίο η το καλύτερο να τους ύπόσχεται ότι θα κοιτάξη και θα τους άπαντήση. Οι νέοι ζητούν ειλικρίνεια από τον δάσκαλο. Ούτος πρέπει ν' αγαπήση το έργο του και να μαθαίνη όλο και περισσότερα για τον κλάδο του, για κάθε μάθημα. Να επιλέγη περιοχές που πιστεύει ότι είναι ενδιαφέρουσες και διαφωτιστικές και όσο καλύτερα θα τις έρευνά, τόσο θ' ανακαλύπτει ότι τίς γνωρίζει περισσότερο και με μεγαλύτερη διαφέρον θα τίς μεταδίδη. Η εργασία του είναι να γνωρίξη περισσότερο τον κόσμο, να έχη εύρύτερα διαφέροντα και περισσότερο ένθουσιασμό για πνευματικά προβλήματα. Να βλέγη, να σκέπτεται και ν' αντιλαμβάνεται περισσότερα από τον κοινόν άνθρωπο. Να γεφυρώνει τη ζωή του σχολείου με τον έξω πραγματικόν κόσμο, διότι και οι δύο κόσμοι αυτοί βρίσκονται εις στενή και άναγκαία συνάφεια και ότι φώς και ένερ-

γεια ρέουν από τον ένα εις τον άλλον. Μ' άπλοποιή την πολύπλευρη πείρα του και να την ένσταλάξη εις την ψυχήν του παιδιού με γοητευτικό τρόπο και με συσχετίσι προς τα διαφέροντά του. Να την ποικίλη ει δυνατόν, εις κατάλληλη στιγμή και όταν η φύσις του μαθήματος επιτρέπει με χιούμορ, για να σκορπίξη χαρά και γέλιο εις την τάξιν. Όταν η τάξις και δάσκαλος γελούν μαζί, παύουν για λίγο να είναι ξεχωριστά άτομα που τα χωρίζη η έπιβολή και η ήλικία. Εύχαριστούνται και χαίρονται οι μαθητά που όλοι μαζί μοιράζονται την πείρα. Όχι όμως σαρκασμό και ειρωνεία, χλευασμό και πικρά εύφρολογήματα εις προσωπικά έλαττώματα και λάθη των παιδιών. Όχι μικροπρεπείς συγκρίσεις οι όποιες τραυματίζουν την παιδική ψυχή. Επίσης όφείλει ο δάσκαλος να μην άπομακρύνη τη ζωή του παιδιού από τη ζωή του ώριμου άνδρός. Τα παιδιά μιμούνται τους μεγάλους και βιάζονται να τους φθάσουν. Όφείλομε να έρμηνεύωμε τη ζωή του ώριμου άνδρός με άπλο τρόπο εις τους νέους. Ο τυφλός σεβασμός του παιδιού προς τον ένηλικον ν' αντικατασταθι με την έλευθέραν επικοινωνίαν στηριζομένην εις το άμοιβαίον σεβασμόν και συνεργασίαν, εις την άνοικτήν ήλική κατά τον Μπέρκον. Ο σπουδαίος τερος δέ παράγυρ ν' ης καλής διδασκαλίας είναι η αγάπη του δασκάλου προς τους μαθητάς του. Το παιδί όταν αισθάνεται ότι αγαπάται υπό του έμμου χαίρεται ίδιαιτέρως και καταβάλλει κάθε προσπάθεια για να ίκανοποίηση αυτόν. Η αγάπη είναι μεγάλο κίνητρο εις την ζωήν των ανθρώπων το όποιο οδηγεί αυτούς εις εύγενεις έκδηλώσεις και σκοπούς. Η ένέργεια η όποία προέρχεται από την αγάπην, θα πετύχη διότι έκτελείται με ένθουσιασμό και καρτερικότητα. Είναι εύκολο ν' αγαπά κανείς τους νέους, διότι είναι νέοι με όλιγώτερα έλαττώματα από τους μεγάλους. Ο δάσκαλος όμως έκτός της αγάπης αυτής, χαίρεται και την όμαδική τους συντροφιά. Ζώντας άνάμεσα εις όμάδα παιδιών και άκούοντας τους παλμούς της καρδιάς της και τίς άνησυχίες της ψυχής της, δεν ήμπορει παρά να δοκιμάση τη χαρά του όμαδικού τούτου συναισθήματος και να ενδιαφερθι διά την βελτίωσή της. Έχει άνάγκη το παιδί από τα πρώτα βήματά του εις το σχολείο, να νοιώση γύρω του εμπιστοσύνη και αγάπη που θα τον κεντρίσουν εις εργασία χαρούμενη και δημιουργική. Και όταν αντιλαμβάνεται την αγάπην του μετ' εύχαριστήσεως δέχεται και έκτελει τίς συμβουλές και τίς παραθήσεις του, μιμείται τους τρόπους της συμπεριφοράς, συνεργάζεται άρμονικώς με τους άλλους, άποφεύγει κάθε πράξι που δυσχερατεί τον δάσκαλο κλπ., διότι γνωρίζει ότι η έν γένει βελτίωσις του προξενεί χαρά εις τον δάσκαλο. Με την παρατηρητικότητα και την ύπομονή θα κατορθώνη ν' ανακαλύπτει ιδιαίτερους τύπους του πώς σκέπτονται και αισθάνονται οι μαθητά του και θα έρμηνεύη πολλά άνεξήγητα πράγματα που κάνουν και εύκολα θα λησμονή πολλές άσυγχώρητες έκδηλώσεις του. Όσο δε

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΑΠΑ-ΙΩΑΝΝΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ

Τεύχος Α—Β

Ανάλυσις—Κριτική

Υπό Γ. ΣΤΕΡΓΙΟΥ Έπιθεωρητού Σχολείων

Υπό των άνωτέρω τίτλων έξεδόθησαν κατά τα έτη 1949, 1952, 1955 και 1957 από τους Έκδοτικούς οίκους Ι. Ζαχαροπούλου, Ι. Σιδέρη και Λουκοπούλου και κυκλοφορούν 4 τεύχη Διδακτικής, τέσσαρες Παιδαγωγικά πραγματείαι του κ. Ευάγγελου Παπαϊωάννου Γενικού Έπιθεωρητού της Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως.

Ο Συγγραφέας διά των εισαγωγικών σημειωμάτων του επί της έκδόσεως τούτων παρουσιάζει ταύτας ως καταστάλλαγμα της μακράς διδλικής και Έπιθ)τικής του υπηρεσίας, έπιθυμών δι' αυτών να συμβάλη πρακτικώς εις την όρθοτέραν τοποθέτησιν και έπιδυσιν των έξεταζομένων ειδικών ζητημάτων διά του συνδυασμού θεωρίας και πράξεως.

Επί τη έλπίδι ότι θα κατευθύνη και θα ύποβοηθήση τας έν τη σχολική πράξει παιδαγωγικάς προσπάθειάς και άνησυχίας των προοδευτικών διδ)λων και ίδι) των διδ)λων του δυσκόλου τύπου του 1)ξίου Σχολείου και ότι θα άποτελέση

άφορμήν δημιουργίας συστηματικής και ώργανωμένης παιδαγωγικής κινήσεως επ' ευκαιρία της άρξαμένης κινήσεως περί την όργάνωσιν και λειτουργίαν των πρωτων Σχολείων, έφερει εις το φώς της δημοσιότητας ταύτας έχων κατά νοϋν να ολοκληρώση την προσπάθειά του δι' άλλων όμοίων εργασιών σχολικής και έξωσχολικής πράξεως και δράσεως του διδ)λου. Παραδίδει δε ταύτας εις την Σχολικήν πράξιν, ήτις και θα μαρτυρήση περί της αξίας των βοηθημάτων τούτων, άτινα άποτελούσι συνέχειαν προσθειών.

Εις αυτόν και επ' όσον προσέφερεν το λιθάρι του εις την δημιουργίαν παιδαγωγικής κινήσεως, λέγει έν κατακλείδι, θ' άπομείνη μόνον, ως πάντοτε, η βαθεΐα ψυχική ίκανοποίησις και η ήθικη άμοιβή.

Υπό το πρίσμα τούτο και ως προς την έν γένει προσπάθειαν του συγγραφέως άπτόμεθα της άναλύσεως και κριτικής των άνωτέρω βιβλίων, ίκανοποιούντες έν ταύτ) και την έπιθυμίαν τουτου επί της αξίας των προθέσεων και των προσπαθειών του.

Μακράν παντός ύπολογισμού αγαθών σχέσεων Προϋσταμένου και ύφισταμένου και έν τη διαβεβαίωσι ότι θα προσπαθήσωμεν ως άμερόληπτοι κριτάι να ανατάμωμεν έν όλίγοις την όλην παιδαγωγικήν αξίαν του κ. Παπαϊωάννου, ως αύτη έμφανίζεται εις τ' άνωτέρω τεύχη, έιςερχόμεθα εις το αναλαμβάνόμενον βαρύ έργον, έχοντες προς τούτο ως συνεπικουρον και την 25ετή διδ)λικήν και Έπιθεωρητικήν μας πείρα.

περισσότερο θα πλησιάζει τη ζωή του παιδιού, τόσο εύκολώτερα θα φωτίζεται το έργο του. Πρέπει να τοποθετηθι άνάμεσα τους σαν ένα μεγάλο παιδί, να παρακολουθι, να όμιλ)ι, ν' άνακατεύεται και να παίζη μαζί τους. Να άκροάται τον τυχαίο και πηγαίο ρυθμό της όμιλίας τους, τίς συγκινήσεις, τίς συναισθηματικές έκδηλώσεις, την εργασία γενικά του μυαλού του. Θα κατορθώνη να έρευνά τη ψυχή του παιδιού όσο περισσότερο θα θυμάται τη δική του παιδική ήλικία, όσο πιο έντονα ζει τα στοιχεία της ζωής του που είναι μακριά από την τωρινή ζωή του ένηλικού. Ο καλός δάσκαλος είναι ίκανός ν' άντλή ζωή και δύναμη από τα νεώτερα στρώματα της προσωπικότητάς του που μένουν άκομη μέσα του για να καταλάβη τί θέλει και τί πρέπει να δώση εις το παιδί χωρίς φυσικά να παύη να είναι άνδρας. Δάσκαλος που άδιαφορεί, τελείως για τίς έλπίδες και τίς άναγκες του παιδιού, που προστατεύει την ήσυχία του με την έπιβολή και την έξουσία, άπομακρύνεται άπ' αυτό και δεν φθάνη ποτέ εις τον άληθινόν προορισμό της άποστολής του. Όταν ο δάσκαλος τους φέρεται με καλωσύνη και μ' αϋθόρμητη αγάπη, χωρίς δολιότητα και άδιαφορία οι μαθητά θα αισθανθούν ότι ενδιαφέρεται για την προόδ) τους, χαίρεται για τίς έπιτυχίες τους λυπάται για τα σφάλματά τους, ότι θέλει να τους βοηθήση να γίνουν καλύτεροι. Η καλωσύνη του δασκάλου μετριάξη την δυσκολία και

αυξάνει την δημιουργητικότητα. Η αγάπη και η καλωσύνη να είναι γνήσιες και ν' άπευθύνωνται εις όλους τους μαθητάς άδιακρίτως, κοινωνικής προελεύσεως και άτομικής προόδου. Για παιδιά εύκολα ανακαλύπτουν ότι δεν τους αγαπά ο δάσκαλος. Η ανακάλυψις δε αύτη έπιφέρει χαλάρωσιν του σεβασμού και της εκτιμήσεως που τρέφουν προς τον δάσκαλο και ούτω καθίσταται δυσκολώτατον το έργον της άγωγής. Εκ της άμοιβαίας αγάπης δασκάλου και μαθητών καλλιεργήται εις μεγάλο βαθμό και το είδος έκείνου της άγωγής το όποιον κατά τον κ. Μελανίτην, ύψηλητήν παιδαγωγικής, καλείται έμπνευσις. Έμπνευσις δε είναι η προσπάθεια την όποία καταβάλλει το παιδί για ν' άντιληφθι, ότι ώραίο, ύψηλό και άληθές περικλείει η ανθρώπινη ζωή. Την προσπάθεια δε αύτη την κατευθύνει το ήθικό κύρος του δασκάλου, η φωτεινή προσωπικότης, η πίστις εις τον άνώτερο προορισμό του ανθρώπου και η άπέραντη αγάπη προς το θείο του έργο. Όταν ο δάσκαλος γνωρίζει τί προσφέρει και πώς το προσφέρει, όταν πιστεύη, ζ) και αγαπά έκείνο που διδάσκει και τέλος όταν αγαπά άληθινά το υλικό που διαπαιδαγωγ) ως είναι βέβαιος πώς άμοιβ) για τους κόπους του θα είναι η χαρά της δημιουργίας που έπιτελεί.

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΚΟΣ
Μετ. (δημ)λος

Ἐπιθυμία μας εἶναι ν' ἀποφύγουμεν κατὰ τὸ δυνατόν πᾶσαν παρανόησιν, καθ' ὅσον διὰ τὴν παρανόησιν οὐ μόνον υποβιβάζεται καὶ ἐκφεύγει τῆς ἀποστολῆς τῆς πᾶσα κριτικῆς, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν ὕψος δύναται νὰ προκύψῃ ἐκ τῶν προσπαθειῶν τῶν διαφόρων συγγραφέων. Καὶ ἤδη ἐπὶ τοῦ προκειμένου:

ΤΕΤΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ὁ Συγγραφεὺς μὴ παραβλέπων τὴν ἀξίαν τῶν ἐπαναλήψεων καὶ συγκεφαλαιώσεων διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἐνεργειῶν γνώσεων, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος, ἀπτεται τοῦ ζητήματος τούτου ἐν πλάτει καὶ παρέχει πλήρη εἰκόνα τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ διδ/λου πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἀξιοποιηθῶσι οἱ κόποι καὶ αἱ προσπάθειαι τοῦ. Θεωρεῖ ὡς ἀπαραίτητον τὴν συγκεφαλαιώσιν τῆς καθ' ὥραν προσκτηθείσης ὕλης, ἀλλ' ἐν ταύτῃ ἀποκλείει τὴν ἀναρὰν διὰ τὸν μαθητὴν ἐπανόληψιν τοῦ παλαιοῦ μαθήματος.

Ὁρμώμενος ἐκ τῆς βασικῆς ψυχολογικῆς ἀπαιτήσεως ὅτι αἱ ἐπαναλήψεις δέον νὰ διεγείρῃσι καὶ νὰ προκαλῶσι εὐάρεστα συναισθήματα εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ οὐσιώδους ζητήματος τῶν καταλλήλων τρόπων τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν ἐν τῇ Σχολικῇ πράξει, χωρὶς βεβαίως ν' ἀποκλείῃ τὸν δημιουργικὸν νοῦν ἐκαστοῦ διδ/λου διὰ τὴν ἐπινόησιν καὶ ἄλλων προσφοροτέρων τρόπων καὶ συνδυασμῶν. Ἀνάγκη, λέγει, αἱ ἐπαναλήψεις νὰ διατυπῶνται ὑπὸ τύπον «νέων ζητημάτων». Τὸ ἀξίωμα τῆς αὐτενεργου ἐργασίας δέον νὰ κυριαρχῇ καὶ ἐδῶ ὡς ὑψίστη ἀπαύτησις, αἱ δὲ διδασκαλὶαι γνώσεις νὰ ἐπιλέγωνται.

Τὸ ζήτημα τῶν ἐξετάσεων, πέμπτη κατὰ σειράν μορφή ἐπαναλήψεων, ἔχει ἀνάγκην ριζικῆς ἀναθεωρήσεως. Σκοπὸς αὐτῶν, ὅχει ἡ ἐξακριβώσις τῆς ποσότητος τῆς ἀποταμιευθείσης ὕλης, ἀλλὰ ἡ διάγνωσις τῆς αὐτενεργου δυνάμεως τοῦ μαθητοῦ, ἡ παρακολούθησις τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ, ἵνα λαμβάνωνται τὰ κατάλληλα μέτρα.

Ἀποδίδων ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὸ ποῖον τῶν γνώσεων, τὸ δυναμοαφυπνιστικὸν στοιχεῖον τοῦ παιδός, παρέχει συγκεκριμένα στοιχεῖα βάζει τῶν ὁποίων θὰ κρίνεται ἡ ποιότης τῆς ἐργασίας εἰς τὸ Σχολεῖον καὶ δὴ εἰς τὰ διάφορα μαθήματα χωρὶς βεβαίως καὶ νὰ παραγινώσκονται τὸ ποσὸν τῶν γνώσεων.

Ἀπτόμενος τοῦ ζητήματος τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν εἰς τὰ 1)ξία Σχολεῖα, τῶν (τέρα ἐν-κόρνιται) σχολεῖων διὰ τοὺς νέους διδ/λους, λέγει, ὅτι ὁ σχολικὸς τύπος τοῦ 1)ξίου ἀγροτικοῦ Σχολεῖου τῆς Ἑλλάδος ἔχει χρεωκοπήσει καὶ τοῦτο διότι μένει ἀνεκμετάλλετος ὁ πολὺς σιωπηρὸς χρόνος. Θέλει τὰς σιωπηράς ἐργασίας, ἀτομικὰς ἢ ὁμαδικὰς, διὰ τὴν πρόσκτησιν τοῦ νέου μαθήματος, ἢ τὴν ἐμπέδωσιν τοῦ διδαχθέντος, οὐχὶ ὑπὸ τὴν στεγνὴν, μονομερῆ μορφήν ξηροτάτων καὶ ἀνουσίων ἀσκήσεων Ἀριθμητικῆς καὶ Γραμματικῆς, ἀλλὰ ὑπὸ μορφήν δημιουργικῆς ἐργασίας τοῦ μαθητοῦ. Δὲν ἀποκλείει ὅμως ἐν ταύτῃ καὶ τὰς ἐλευθεράς ἀτομικὰς ἐργασίας τῶν μαθητῶν, αἵτινες ἀνα-

ποκρινόμεναι εἰς τὰ διαφέροντα ἀναλύουν καὶ ἐξελίσσουν τὴν ἀτομικότητα τοῦ μαθητοῦ.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν προβάλλει ὁρισμέναις ἀπαιτήσεις τῆς σιωπηρᾶς καὶ ἐν τῷ Σχολεῖῳ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκτελέσεως τούτων, τῆς ὑπάρξεως δευτέρας αἰθούσης, σχολικοῦ κήπου ὡς καὶ μαθητικῆς βιβλιοθήκης.

Διὰ νὰ ἀποδώσῃ αἱ σιωπηραὶ ἐργασίαι ἀνάγκη νὰ ἐθισθῶσι οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ συνειδητῶς ὀργάζεσθαι χρησιμοποιώντας τὰ κατάλληλα μέσα. Οἱ μαθηταὶ τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων πρέπει νὰ προστρέχωσι μὲ πίστιν καὶ συνειδητὸν διαφύρον πρὸς τὸ βιβλίον. Αἱ ἀσυστηματοποίητοι καὶ ἀναργαῖνοι σιωπηραὶ ἐργασίαι δὲν ἀποδίδουσιν. Κρίνεται ὡς ἀπαραίτητος, τὸσον ἢ προπαρασκευὴ αὐτῶν, διὰ ν' ἀποφεύγονται αἱ προχειρολογίαι, ὅσον ἡ τήρησις τοῦ ἡμερολογίου σιωπηρῶν ἐργασιῶν καὶ ἡ παρακολούθησις τῆς ἐκτελέσεως τούτων.

Κλείει τὸ κεφάλαιον τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν μὲ τὴν εὐχὴν ὅπως εἰς ἐκάστην Ἐκπαιδευτικὴν Περιφέρειαν ὀργανωθῇ ἐν τοῦλάχιστον 1)ξίῳ δημοτ. σχολεῖον ἀγροτικῆς περιοχῆς ὡς «Πρότυπον» καὶ μὲ τὴν παράθεσιν τῆς σημασίας τῶν ὑποδεικνυομένων νέων σιωπηρῶν ἐργασιῶν ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως καὶ διὰ ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκουσι, τὴν ἐξελίξιν δηλαδὴ καὶ ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν δυνάμεων καὶ δεξιοτήτων τοῦ παιδιοῦ.

Τὴν πραγματείαν τοῦ ταύτην ἐξηγμένην ἀπὸ τὴν πείραν ἐνὸς διδ/λου, ὁ ὁποῖος ἐπάλασεν μὲ πολλὰς ἀντιξοότητες εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ διδ/λικά του χρόνια, τὴν κλείει μὲ τὸν φόβον μήπως δὲν ἔδωκε πλήρη εἰκόνα τοῦ 1)ξίου δημοτ. σχολεῖου, μήπως ἐθλόωσε περισσότερον τὴν εἰκόνα, ἢ εἶχον σχηματίσει μερικοὶ ἀπὸ τοὺς διδ/λους τῶν 1)ξίων Σχολεῖων, ἢ, ἂν δὲν ἔγινε τοῦτο, μήπως ἐκορυφώθη ἡ ἀπαγοήτευσίς καὶ ἡ ἀπαισιοδοξία λόγῳ τῶν παρατεθέντων πολλῶν παραγγελλμάτων καὶ διδαγμάτων καὶ μάλιστα ὑπὸ τὰς ἄκρως ἀποκαρδιωτικὰς συνθήκας τῶν Σχολείων τῆς ὑπαίθρου. Πιστεύει ὅμως, ὅτι τὸ τοιοῦτον δὲν θὰ γίνῃ, διότι ἡ ἐργασία τοῦ ὑπῆρξεν ὅσον ἡδύνατο, διαφωτιστικῇ. Εἰς τὰς ὑπολοίπους 15 σελίδας τοῦ α' τεύχους τοῦ βιβλίου παραθέτει σχέδιον νέου ὁρολογίου προγράμματος 1)ξίου σχολεῖου ἰδικῆς τοῦ ἐμπνεύσεως καὶ παρέχει οδηγίαν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ, διότι ἔχει τὴν γνώμην ὅτι οἱ τὸ πρῶτον τοποθετούμενοι εἰς τὰ 1)ξία σχολεῖα διδ/λοι ἀδυνατοῦσι νὰ συντάξουν τοιοῦτον. Διὰ τοῦ σχεδίου τούτου καὶ κατὰ τὸ ἐαυτοῦ σύστημα εἰσάγει τὸ κυρίαρχον μάθημα τῆς ἐβδομάδος (Κ.Μ.Ε.).

ΤΕΤΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς προσπαθεῖ νὰ τοποθετήσῃ καλύτερον ἐν τῇ Σχολικῇ πράξει τὰ μαθήματα τῶν Ὁρησκευτικῶν, Ἀναγνώσεως, Ἀριθμητικῆς καὶ Βιβλέσεως. Ὁρμώμενος ἐκ τοῦ σκοποῦ τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκουσι τὰ μαθήματα ταῦτα παρέχει ἐν πλάτει, οὐ μόνον σχέδια πορείας διδ/λίας, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἐρέαν χρήσι-

μον διδασκτικὴν ἐνέργειαν ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν ἐμπέδωσιν κλπ. τῶν διδαχθέντων.

Τὴν ζωντανὴν διήγησιν τοῦ διδ/λου εἰς τὸ μάθημα τῶν Ὁρησκευτικῶν Ἱστοριῶν, τὸ διηγηματικὸν διδασκτικὸν τρόπον τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίησε ἀνευ ἀναλύσεων καὶ ὁ Πάνσοφος διδ/λος τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ Κ'ύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, διὰ νὰ σαγήνησῃ καὶ ἡλεκτρίσῃ τὰ πλήθη, τὴν θεωρεῖ ὡς βασικὴν ἀπαιτήσιν ἐπιτυχίας τῆς διδ/λίας εἰς τὰς 4 ἀνωτέρας τάξεις. Ἐξ αὐτῆς θὰ ἔχωμεν ὡς φυσικὸν ἀπακόλουθον τὴν αὐθόρμητον ἐκκρηξίν, τὴν ἀβίαστον ἐκδήλωσιν συναισθηματικῶν ἐντυπώσεων καὶ κρίσεων.

Εἰς δὲ τὰς 2 κατωτέρας θέλει τὴν ἀνεκδοτοειδῆ, παραμυθιοειδῆ διήγησιν ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐορτῶν καὶ τῆς ἐνιαίας πατριδογνωστικῆς διδ/λίας διότι αὕτη προσιδίξει εἰς τὴν ἀψιθυμικὴν ψυχικὴν κατάστασιν τῶν μικρῶν μαθητῶν.

Παραδέχεται ὅτι αἱ παραβολαὶ ἔχουσι μεγίστην ἡθροπλαστικὴν δύναμιν, ὅταν αὐταὶ ἀναγινώσκωνται Ἱεροπρεπῶς.

Τὴν ἀναδιήγησιν τῶν μαθητῶν τάσσει εἰς τὰς ἀναπαραστάσεις καὶ οὐχὶ μετὰ τὴν διήγησιν τοῦ διδ/λου.

Ὡς πρὸς τὴν διδ/λίαν τῆς Λειτουργικῆς, μάθημα κυρίως ἐμπειρικῆς ἐποπτικῆς φύσεως, κρίνει ὡς μόνον ἐνδεδειγμένην μέθοδον, τὴν ἐκ τῆς ἐποπτικῆς παρατηρήσεως ἀφορμωμένην καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς ταύτην δέον νὰ διδασκωνται διάφοροι θρησκευτικοὶ ὕμνοι καὶ ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια.

Αἱ προσευχαί, τὰ ποιήματα καὶ τὰ θρησκευτικὰ ἄσματα, ἄριστον μέσον ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸν Θεόν, ἀνάγκη νὰ συνδεάνται πρὸς τὴν λυσιπὴν θρησκευτικὴν διδ/λίαν καὶ πρὸς τὴν ὅλην θρησκευτικὴν ζωὴν τῶν μαθητῶν, προηγούμενης πάντοτε τῆς ψυχικῆς παρασκευῆς. Ἡ ἐπιτυχία καὶ ἐδῶ τῆς διδ/λίας θὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν καλὴν ἀνάγνωσιν, ἀπαγγελίαν καὶ ἄσιν τοῦ διδ/λου.

Παραδέχεται ὅτι ἡ διδ/λία τῆς Κατηχήσεως παρέχει πλείστας δυσκολίας ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἀφρημένον ὕλικόν δυσχερέστατα ἀφομοιοῦται καὶ προσαρμόζεται πρὸς τὰ παιδικὰ διαφέροντα. Ἀπαιτεῖται, λέγει, ἐπιτυχὴς καὶ δεξιὸς διδασκτικὸς χειρισμὸς τοῦ διδ/λου καὶ κυρίως διὰ τὴν ἐγερσιν παιδικοῦ διαφέροντος. Διὰ τὴν διδ/λίαν τῆς δογματικῆς (ὁ διδ/λος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐξεύρῃ τὸν προσφορότερον καὶ ψυχολογικῶς ἐγγύτερον πρὸς τὰ παιδιὰ τρόπον διδ/λίας καὶ νὰ στραφῇ πρὸς τὰς πηγὰς.

Ὡς βασικὴ ἀπαίτησις θὰ προβάλλῃ πάντοτε ἡ ὑπαρξὶς διδ/λου παρέχοντος ἑαυτὸν «εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν» λόγοις καὶ ἔργοις, ὑποδειγματικοῦ, ἡθικοχριστιανικοῦ χαρακτήρος καὶ βίου.

Ἡ διδ/λία τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου κρίνεται ὡς ἐξεχούσης σημασίας, διότι τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν πηγὴν τῆς Χριστιανικῆς διδ/λίας καὶ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

Ἡ Ἁγία Γραφή, λέγει, «εἶναι διὰ τοὺς Λαοὺς τῆς Γῆς ὁ ἀληθὴς καταστατικὸς χάρτης τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας καὶ ἡ πηγὴ παντοειδῶν

ἐμπνεύσεων τοῦ Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸν κόσμον». Τὸ ἅπαν θ' ἀποτελῇ ἡ Ἱεροπρεπὴς καὶ μὲ κατάνυξιν ἀνάγνωσις τῶν περικοπῶν τούτου.

Ἀκολούθως ἐξετάζει τὸ μάθημα τῆς Ἀναγνώσεως ἐν τῇ Σχολικῇ πράξει. Διὰ τῆς ἀναγνώσεως, λέγει, θὰ εἰσαχθῶσι οἱ μαθηταὶ εἰς τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, ἢ δὲ μαθητικῆς βιβλιοθήκης δέον ν' ἀποτελῇ ὁργανικὸν ἐξάρτημα τοῦ συγχρόνου σχολείου.

Ἡ πρώτη διδασκτικὴ ὥρα θὰ διατίθεται διὰ τὴν πρόσκτησιν τοῦ νέου (προβολῆ ἀποριῶν, ἀνάγνωσις τοῦ κεφαλαίου, κατὰ περιόδους ὑπὸ τῶν καλυτέρων μαθητῶν, ἀπόδοσις τοῦ περιεχομένου ἐν πλάτει καὶ συνοπτικῇ). Ἡ δευτέρα διδασκτικὴ ὥρα θὰ διατίθεται διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν, ἥτοι τὴν βαθύτεραν διείσδυσιν εἰς τὸ περιεχόμενον, τὴν ἀνακτῆσιν δηλ. παντὸς μορφωτικοῦ στοιχείου. Ὁ ἀκολουθῇ ἡ ἐμπέδωσις τῶν διδαχθέντων δι' ἀναπαραστάσεων, ταξινομήσεως τῆς διδασκτικῆς ὕλης.

Τὴν εἰσαγωγὴν τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων καὶ τὴν ἀσκήσιν αὐτῶν εἰς τὸ αὐτοτελὲς ἐργάζεσθαι καὶ δὴ ὡς πρὸς τὴν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου, τὴν εὐρεσιν τῶν ἀγνωστων λέξεων, τὰς κρίσεις, χαρακτηρισμοὺς, ἱερογραφικὰς ἀπεικονίσεις κλπ. θεωρεῖ ὡς ἀπαραίτητον, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ὁ διδ/λος παραμερίζεται συνεχῶς.

Εἰς τὰς Γ' καὶ Δ' τάξεις θέλει ὅπως αἱ ἐργασίαι αὐταὶ φέρουν περισσότερον ἀπλοῦν χαρακτηριστῆρα ἀνευ ἀπαιτήσεων καταβολῆς πολλῶν νοητικῶν ἐργασιῶν βαθύτερας ἐπεξεργασίας καὶ υπερπαιδικῶν ἐμβαθύνσεων κλπ. Τὰ 2)3 τοῦ χρόνου δέον νὰ διατίθενται διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς τεχνικῆς τῆς ἀναγνώσεως.

Μὲ τοὺς μαθητὰς τῆς Β' τάξεως, λέγει, ἀπαιτεῖται πρωτίστως ψυχικὴ ἐπαφή, ψυχικὴ προσωπικὴ ἐπικοινωνία, ἀδολος καὶ ἀστενέυτος ἀγάπη πρὸς αὐτοὺς. Διὰ τὴν τάξιν ταύτην προσιδίξει ἀναντιρρήτως ἡ μορφή τῆς ἐνιαίας διδ/λίας.

Ἀφετηρίαν διὰ τὴν α' ἀνάγνωσιν θ' ἀποτελοῦν ἡ πατριδογνωστικὴ ἐνότης, ἢ αἱ αὐθόρμητοι ἀνακινώσεις τῶν μαθητῶν καὶ μὲ τὴν δεξιότεχνίαν τοῦ διδ/λου θ' ἀπομονώνονται ἡ λέξις ἢ τὸ γράμμα.

Ἡ δευτέρα βαθμὶς τῆς γραφοαναγνωστικῆς ἐργασίας θὰ περιστρέφεται εἰς τὴν ἀναγνώσιν ἐντὸς τῆς προτύπου λέξεως τοῦ εὐρισκόμενου φθόγγου. Ἡ τρίτη βαθμὶς, ἡ κυρίως γραφοαναγνωστικὴ διδ/λία ἄρχεται μὲ τὴν ἐπίδειξιν τῆς εἰκόνης τῆς διδασκτικῆς πινακίδος τοῦ Ἀλφαβηταρίου καὶ μὲ τὴν προσπάθειαν τῆς ἀπομονώσεως καὶ ἀναλύσεως νέας προτύπου λέξεως, ὡς καὶ τὴν ἀναγνώσιν καὶ ἐμπέδωσιν τοῦ νέου φθόγγου. Ἡ τετάρτη εἰδικὴ βαθμὶς περιλαμβάνει ποικίλας γραφο-ἀναγνωστικὰς ἐφαρμογὰς καὶ ὑπὸ παιγνιώδη μορφήν. Εἰς τὴν σημείον τοῦτο παραθέτει 15 περίπου παιγνιώδεις μορφὰς ποικιλωτάτων γραφοαναγνωστικῶν ἐφαρμογῶν.

Τὴν μέθοδόν του ταύτην, σύμφωνον μὲ τὴν ἀναλυτικὴν μεθόδον τῶν προτύπων λέξεων, τὴν ἀποκαλεῖ μέθοδον τῶν πολλῶν διδ/λῶν, ἐπηρεασμένην ἐν μέρει καὶ ἐξ ἄλ-

λων μεθόδων εμπλουτισμένων με ποικιλωτάτες παιγνιώδεις μορφές γραφοαναγνωστικών εφορηγών και δυναμένων να χαρακτηρισθῇ ως γέφυρα πρὸς ὅλας τὰς μεθόδους καὶ δὴ πρὸς τὴν δλιχὴν.

Διὰ τὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς βασικὴν ἀρχὴν ἀποτελεῖ τὸ παιδαγωγικὸν ἀξίωμα τῆς ἐποπτείας, τῆς αἰσθητοποιήσεως δηλ. ἀριθμῶν καὶ σχέσεων αὐτῶν. Ἡ διδ(λ)ία παντὸς νέου θέματος Ἀριθμητικῆς δέον νὰ ἀφορμᾶται ἀπὸ τῆς θέσεως προβλήματος συγκεκριμένου καὶ εἰλημμένου ἐκ τῆς πραγματικῆς ζωανῆς Σχολικῆς, οἰκογενειακῆς καὶ Κοινωνικῆς ζωῆς τῶν μαθητῶν τοῦ οἰκείου Σχολείου. Ἐναρξίς ἀπὸ τὸ ὑπὸ τοῦ διδ(λ)ου ἢ καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν τιθέμενον καταλλήλως ἐκλεγεμένον πρότυπον πρόβλημα. Κατανόησις καὶ ἀνάπτυξις τοῦτου εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ζητήματα, καθορισμὸς τῶν ἐκτελεστέων πράξεων διὰ συμμετοχῆς τῶν μαθητῶν, ἐκτελέσεις αὐτῶν ἐντοπιζομένης τῆς αὐτενεργου εὐρετικῆς ἐργασίας ὡς πρὸς τὴν διδ(λ)χὴν τοῦ νέου.

Συνιστᾷ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἱκανότητος τοῦ ἀπὸ μνήμης λογιμοῦ καὶ ζητᾷ πλήρη ἀνάλυσιν τοῦ προβλήματος, ἵνα κατανοῶνται αἱ ἐκτελεστέαι πράξεις. Θέλει τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν συλλογὴν ἀριθμητικῶν ὕλικῶν, ὡς καὶ τὴν ὑποβοήθησιν τῶν ἀδυνάτων. Ὡς ἀσθενεῖαν «ἀριθμικὴ δα» ἀποκαλεῖ τὴν ἄσκοπον καὶ ἐνοχλητικὴν πολλὰκις παρέμβασιν τοῦ διδ(λ)ου, ὅστις καὶ μόνον θὰ παρορμᾷ διὰ τῶν φράσεων (σκέψου, ὑπελόγησε κλπ.). Ἀποκλείει τὴν συνδιδασκαλίαν εἰς τὰς Γ' καὶ Δ' τάξεις καὶ θέλει ὅπως αἱ ἀριθμητικαὶ συλλογαὶ προσλάβωσι τὸν χαρακτῆρα τῆς συλλογῆς ἐφηρμοσμένων προβλημάτων.

Ἡ ὕλη τῆς ἀριθμητικῆς τῶν κατωτέρω τάξεων θὰ ἐκτιγάζῃ ἀπὸ τὴν ἑνιαίαν διδ(λ)ίαν. Ἡ ὅλη δεξιότητα τοῦ διδ(λ)ου ἔγκειται εἰς τὴν ἀβίαστον καὶ φυσικὴν σύνδεσιν καὶ συσχετισμὸν παντὸς ἀντικειμένου τῆς ἐνιαίας διδ(λ)ίας πρὸς τὰς ἀνασχολήσεις τοῦ ἀριθμοῦ. Θέλει κατὰ τὴν διδ(λ)ίαν νὰ κυριαρχῇ εὐδιαθεσία καὶ οὐχὶ κατῆφεια καὶ πρὸς τοῦτο καταλλήλοι εἶναι αἱ ἀριθμητικαὶ παιγνιώδεις ἀσκήσεις. Κυριαρχοῦσα μορφή διδ(λ)ίας εἰς τὰς τάξεις ταύτας θὰ εἶναι ἡ ἀπὸ μνήμης καὶ σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν διὰ τῶν ἀφηρημένων γραπτῶν συμβόλων παράστασις τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων. Διαρκῆς τάσις μας θὰ εἶναι ν' ἀποφεύγωμεν προσεκτικῶς τὴν πρόωρον μηχανοποίησιν τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων ὡς καὶ τὸν πρόωρον μεταστροφὴν πρὸς τὸ ἀφηρημένον.

Διὰ τοῦ μαθήματος τῶν Ἐκθέσεων λέγει ὁ συγγραφεύς, ἀντικατοπτρίζονται ἡ πνευματικὴ κατάσταση καὶ αἱ ψυχικαὶ ἰδιορρυθμίαι τῶν παιδιῶν.

Εἰς τὰς 3 κατωτέρας τάξεις ἐπιβάλλεται ἡ ἐνὸφανσις τοῦ μαθήματος τοῦτου εἰς τὴν ἐνιαίαν διδ(λ)ίαν, ἥτοι θὰ ἔχωμεν αὐθορμήτους ἐν συνεχεῖ λόγῳ ἐλευθέρως ἀνακινῶντας τῶν μαθητῶν ἀναβλυζούσας ἐκ τῶν βιωμάτων αὐτῶν, ὡς καὶ ἱχνογραφικὰς ἀναπαράστασεις δι' ὧν θὰ ἐξωτερικεύον τὰς σκέψεις καὶ τὰ συναισθημάτων.

Ὁ διδ(λ)ος εἰς πᾶσαν παρουςιαζομένην εὐαίριαν θ' ἀναγινώσκῃ ὡραίας ἱστορίας καὶ θὰ ἐπιδιῶκῃ τὸν διαρκὴ πλουτισμὸν τοῦ λεξιλογίου τῶν μαθητῶν, τὴν τακτοποίησιν τῶν νοημάτων αὐτῶν διὰ τῆς ἐπιλογῆς λεκτικῶν καὶ ἐκφραστικῶν ὕλικῶν, διὰ τῆς κυριολεξίας κλπ. Εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις (Δ', Ε', καὶ ΣΤ') εἰς ἃς καὶ θὰ συνεγίζωνται αἱ προφορικαὶ ἐκθέσεις, ἡ ὕλη τῶν ἐκθέσεων θὰ εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' εὐρύτερον πνευματικῶν ὁρίζοντος τοῦ παιδιοῦ τῶν τάξεων τοῦτων ἐκπηγάζουσα ἀπὸ τὰς αὐτὰς πηγὰς καὶ θὰ εἶναι ἀνάλογος πάντοτε πρὸς τὴν φύσιν τῆς ὕλης καὶ πρὸς τὸν ἀτομικότητα τοῦ παιδιοῦ (περιγραφή, διήγημα, μονόλογος, διάλογος, ποίημα, ἐπιστολαί, χαρακτηρισμοὶ κλπ.).

Τὰ θέματα τῶν ἐκθέσεων θὰ εἶναι ἐν ἡ καλλὰ, ἀδέσμευτα ἢ περιορισμένως ἐλευθέρως, κοινὰ ἢ ὁμαδικὰ. Θέλει τὴν τήρησιν τοῦ ἀτομικοῦ ἡμερολογίου ὡς καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν ἐπιστολῶν.

Ἐκ τῶν γραφομένων ἐκθέσεων ἐπιλέγονται αἱ καλῦτεραι, αἵτινες καὶ ἀναγινώσκονται. Ἐπακολουθοῦν παρατηρήσεις καὶ ἐντυπώσεις ὡς καὶ ποιοτικὸς χαρακτηρισμὸς τῆς ἀναγνωσθείσης ἐκθέσεως.

Τὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα μὴ διορθούμενα ἐπὶ τοῦ τετραδίου, ἐπιμελῶς συλλεγόμενα παρὰ τοῦ διδ(λ)ου θ' ἀποτελοῦν ἀντικείμενον διδ(λ)ίας ὀρθογραφίας καὶ Γραμματικῆς. Διὰ τὸν ἐρευνητὴν διδ(λ)ον ἡ ἐκθεσις ἀποτελεῖ πηγὴν ἀνευρέσεως ὠφελίμων στοιχείων τῆς ἀτομικότητος τῶν μαθητῶν.

Ὁ κ. Παπαϊωάννου θέλει νὰ τηρῇ τὴν τετράδιον ἐκλεκτῶν ἐκθέσεων, ἡ δὲ γραφὴ τῶν ἐκθέσεων νὰ μὴ γίνεται εἰς τακτὴν ὥραν. Ὡς γλῶσσα θὰ χρησιμοποιοῦται πάντοτε καὶ δι' ὅλας τὰς τάξεις ἡ δημοτικὴ. Ἐπιβεβλημένη τυγχάνει ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἡ ἀπαγγελία λοκοτεχνικῶν καταλλήλων ἔργων πεζῶν ἢ ποιημάτων, ὡς καὶ ἡ προσπάθεια ἀσκήσεως τῶν μαθητῶν εἰς τὸ μετὰ τέχνης διηγεῖσθαι. Δὲν εἶναι ἄσκοπος ἡ ἐπιμελημένη συλλογὴ ἐκλεκτοῦ γλωσσικοῦ ὕλικῶν ἐκ καλλιλογικῆς ἐπεξεργασίας ἀναγνωστικῶν τεμαχίων.

Κλείει τὸ μάθημα τῶν ἐκθέσεων διὰ παραθέσεως καταλλήλων θεμάτων προφορικῶν ἢ γραπτῶν ἐκθέσεων.

Ὁ Συγγραφεύς εἰς τὰς ὑπολοίπους 22 σελίδας τοῦ β' τεύχους ἀσχολεῖται α) μετὰ τὸ ζήτημα τῆς δημιουργίας παιδαγωγικῆς κινήσεως. Εὐρίσκει ὡς ἀποδοτικώτερα τὰ διημέρου διαρκείας Τοπικὰ Παιδαγωγικὰ Συνέδρια, β) μετὰ τοὺς πυρῆνας καὶ τὰ κέντρα Ἐκπαιδευτικῆς δημιουργίας, τὴν ὁργάνωσιν καὶ λειτουργίαν, δηλ. ἐνὸς ὑποδειγματικοῦ δημοτ. σχολείου καὶ δὴ 1) ζήλου ἐν τῇ ὑπαίθρῳ τῆς Περιφέρειας, ἵνα ἀξιοποιηθῇ καὶ ἐπιδράσῃ εὐεργετικῶς ἡ ὑπάρχουσα ζωτικότητα καὶ δυναμικότης εἰς τινὰς τῶν διδ(λ)ων τῆς Περιφέρειας, γ) ἐν ὀλίγοις μετὰ τὴν ὁργάνωσιν καὶ λειτουργίαν ἐνὸς προτύπου Σχολείου ἐν τῇ ἑδρᾷ τῆς Ἐπιθεωρήσεως καὶ δ) μετὰ τὰς περιφερειακὰς καὶ διδ(λ)ικὰς βιβλιοθήκας καὶ τοὺς τρόπους τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ παιδαγωγικοῦ βιβλίου.

Οὕτω τὰ ὡς ἄνω ζητήματα «πρακτικῆς μᾶλλον Διδακτικῆς» ὡς ἀποκαλεῖ τὴν ἐργασίαν τοῦ ταύτην ὁ κ. Παπαϊωάννου παραδίδοντας εἰς τοὺς κ. κ. Ἐπιθεωρητὰς καὶ διδ(λ)ους, παρ' ὧν οὗτος καὶ ἀναμένει ἐμπρακτον τὴν ἐκδήλωσιν τῆς πίστεώς του ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν προσπαθειῶν καὶ τῶν προθέσεων του, καθ' ὅσον ἐκ τῆς ἐκδηλώσεως ταύτης θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ ὁλοκληρώσις τῆς ἐκδόσεως τῆς μελετωμένης σειρᾶς.

Δὲν δυνάμεθα νὰ παρίδωμεν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐποικοδομητικὸν διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι παιδαγωγικὴν κίνησιν θὰ ἦτο τὸ γεγονός, ἐὰν αἱ ἐργασίαι αὗται, λίαν ἀξιοπρόσεκτοι, δὲν ἐλάμβανον τὴν πρέπουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν σήμερον κυκλοφορούντων παιδαγωγικῶν συγγραμμάτων.

Εἶναι ἀληθές ὅτι τὰ ὑπὸ κρίσιν βιβλία, κυκλοφορήσαντα εὐρύτατα μεταξὺ τοῦ διδ(λ)ικοῦ κόσμου, δὲν ἤλθον εἰς φῶς διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τοὺς φιλοδοξίας τοῦ συγγραφέως, διότι τὸ τοιοῦτον, ἐὰν συνέβαινε, θὰ ἦτο ἀντιθετὸν πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ κ. Παπαϊωάννου, ὅστις ἐπὶ 30ετίαν ὁλόκληρον εἰργάσθη καὶ ἐργάζεται ἀθρόβως κατεχόμενος πάντοτε ἀπὸ πραγματικῶν πόνων καὶ πίστιν πρὸς τὴν Λαϊκὴν Ἐκπαιδεύσιν. Ὁ κ. Παπαϊωάννου μετρίοφρων ὡς εἶναι παρὰ τὴν πλουσίαν συγγραφικὴν του ἐργασίαν (8 βιβλία καὶ ἑτέρα 8 πραγματεῖαι καὶ μελέται μέχρι σήμερον) οὐδὲν ἕτερον ζητᾷ, παρὰ τὰ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὑποδείξεών του συμπεράσματα μας.

Δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα μελετητὴν τοῦ ἔργου τοῦ κ. Παπαϊωάννου, ἐν εἶναι τὸ συμπέρασμα ὅτι θεωρία καὶ πράξις, μὀρφωσις καὶ πείρα, σαφήνεια καὶ λεπτομέρεια, ἡνῶθησαν εἰς τὰ δύο ἀνωτέρω ἐκ 300 συνολικῶν σελίδων τεύχη τῆς διδακτικῆς του, διὰ νὰ δώσουν εἰς τὸν νέον διδ(λ)ον κατὰ πρῶτον λόγον τὰς βασικὰς ἐκείνας προϋποθέσεις διὰ νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὸ ἔργον του, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἀπομακρύνουν τόσο τὰς φαντασιοσκοπίας ἐνίων συγγραφέων, ὅσον καὶ τὰ πνευματοκτόνα ἀποτετυπωμένα σχέδια, ἅτινα, ὡς συνήθως, ἐλκύουν τοῦτον.

Ὁ κ. Παπαϊωάννου προσεπάθησε νὰ φέρῃ τὸν διδ(λ)ον εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, καθ' ἣν ὑπὸ τὸ κράτος πάντοτε τῶν διαρκῶν ἀνησυχιῶν, οὐ μόνον νὰ βλέπῃ διαρκῶς τὸν ἔργον του καρποφοροῦν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, τὰς ἐξελλισσομένας ἀτομικότητας διαρκῶς ἀνυψωμένους, γεμάτους πίστιν καὶ αἰσιοδοξίαν, τὴν ὅποιαν θὰ δημιουργῇ εἰς τούτους ἡ ἐλευθερία αὐτενεργός καὶ μετ' ἐνδιαφέροντος συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὴν συντελουμένην ἐν τῷ Σχολείῳ ἐργασίαν.

Εὐνόπιον τοῦ προβάλλουν πάντοτε ὁ διδ(λ)ος καὶ οἱ μαθηταί, ἡ βαθεῖα ἐπίγνωσις τῆς ἀποστολῆς, ὁ δημιουργὸς προσφοροτέρων τρόπων καὶ συνδυασμῶν, ὁ μετὰ προσωπικότητα, σύστημα, βάθος καὶ περιεχόμενον διδ(λ)ος εἰς τὸν τὸν ὅποιον ἡ φύσις ἐδώρησεν τὸ ταλέντον τῆς καλῆς διηγήσεως, ἀπαγγελίας, ἄσεως, ὡς καὶ τὴν ἐπιδειξιότητα τῆς διὰ τῶν χειρῶν ἀπεικονίσεως τῶν διδασκομένων, μετὰ τὸν μετὰ συνειδητοῦ διαφέροντος καὶ εἰς εὐχάρες περιβάλλον ἐργαζόμενον ἐκτελεστὴν, κριτὴν καὶ παρατηρητὴν τῆς ἐργασίας τῆς τάξεως μαθητῶν.

Ὁ ἀναγνώστης ἀφ' οὗ προηγουμένως γνωρίσῃ τὸν σκοπὸν τὸν ὅποιον ἐπιδιώκει ἡ διδ(λ)ία ἐκείνου μαθήματος, τὰ μέσα ἅτινα διατίθεται τὸ Σχολεῖον, τὰς προκαταρκτικὰς, προπαρασκευαστικὰς καὶ ἐποικοδομητικὰς ἐργασίας τοῦ διδ(λ)σκοντος, ὡς καὶ τὴν θέσιν τὴν ὅποιαν κατέχει εἰς τὸν νέον σχολεῖον ἕκαστον μάθημα: ἐκάστη ἐνέργεια, ὅπως φυσικὰ καὶ ἀβίαστα εἰσέρχεται εἰς τὸ σχέδιον πορείας τῆς διδ(λ)ίας, ὅχι βεβαίως διὰ νὰ λάβῃ ἐν ἀποτετυπωμένον σχέδιον, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίσῃ ὡς τὴν τελευταίαν λεπτομέρειαν τὰς σκέψεις τοῦ συγγραφέως, αἵτινες εἰς γλῶσσαν ρέουσιν καὶ εὐληπτοὶ ἐλκύουν καὶ αἰχμαλωτίζουν τοῦτον ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς. Ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ ἔχῃ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐνώπιόν του ἐξελικτικῶς πλήρη εἰκόνα μιᾶς συγκεκριμένης διδ(λ)ίας, τὴν ὕλην μετὰ τὰς δυσκολίας τῆς, τὸν συμμετέχοντα ἐνεργῶς μαθητῶν, ὡς καὶ τὰς γνώμας διαφόρων ἄλλων συγγραφέων καὶ παιδαγωγῶν.

Οὕτω διὰ τῆς πλουσίας πείρας τοῦ συγγραφέως, ὁ ἀναγνώστης τῶν βιβλίων διδ(λ)ος εἰσέρχεται εἰς τὰ τοῦ σχολείου ἄδυνα τῶν ἀδύτων, γίνεται ὁ πραγματικὸς ψυχολόγος.

Περαίνοντες τὴν παρούσαν ἀνάλυσιν καὶ κριτικὴν δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ μνημονεύσωμεν τὸ τοῦ ΑΛΚΟΤ γνωμικόν:

«Εἶναι ἄριστον βιβλίον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀνοίγομεν μελαχτάρᾳ καὶ κλείομεν με κέρδος».

Γ. ΣΤΕΡΓΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΥΚΟΥΤΡΗ (Μελέται καὶ ἄρθρα) Ἀθῆναι 1956 (Ἐκδόσεις Αἰγαίου).

Αἱγοί, ἐλάχιστης φιλόλογοι τῆς νεώτερης Ἑλλάδας ἀσχολήθηκαν πᾶνω στὶς ἀρχαῖες γλῶσσες καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ γνώρισαν καὶ μελέτησαν ἀλλὰ καὶ ἀπέδωσαν στὸ ἔθνος μετὰ βάλδος δημιουργικῶς, τελείως πρωτότυπο, ὅλη τὴ λογοτεχνικὴν μας παραγωγή ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα, σὺν ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Συκουτρή. Στὰ πολυτίμητα συγγράματά του, ποὺ θαυμάστηκαν ἀπὸ τοὺς φιλολόγους καὶ τοὺς διανοούμενους ὅλου τοῦ κόσμου, ζωντανεύονται οἱ πνευματικοὶ θησαυροὶ τοῦ ἔθνους μας καὶ ἀπεικονίζεται ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτοῦ κατὰστασις, οἱ πολιτικοί, κοινωνικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ θεσμοί, ἡ ἱκανότητα γύρω στὶς καλὰς τέχνας καὶ γενικὰ ὁ βαθμὸς τοῦ ἐνιαίου πολιτισμοῦ τοῦ. Ὁ πρόωρος θάνατός του, (πέθανε 36 ἐτῶν) μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ συμφορὰ γιὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Δι-ασχολήθηκε καὶ ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὸ συγγραμμά: Ἰωάννου Συκουτρή (Μελέται καὶ ἄρθρα) Ἀθῆναι 1956 (Ἐκδόσεις Αἰγαίου). Τὸ ἔργο τοῦτο μεγάλο σὲ ὄγκο, μορφωτικὸ καὶ πολὺ διαλεχτὸ σὲ ὕλη, ἐπιβλητικὴ ἐμφάνισις καὶ ἀξία, εἶναι κυρίως ἐκλογὴ ἀπὸ τὴν πλουσίαν ἐργασίαν τοῦ μεγάλου μας φιλόλογου, κατὰ φιλολογικὴ ἐπιμέλεια, ἐξωφυλλο καὶ σελίδωσι τοῦ μαθητῆ τοῦ Νάσου Δετζώρτζη. Ἀπευθύνεται ὅχι μόνον στὸ στενὸ κύκλον τῶν ἐκτελεστικῶν, ἀλλὰ καὶ στὸ εὐρύτερον κοι-

λαξη. Θάπρεπε ίσως να μάς δώσει μιά εικόνα της προελληνικής περιοχής, των εκατοντάδων αλώνων που ο άνθρωπος σιγά-σιγά οργάνωσε τη ζωή του και την πείρα του, έβαλε δηλ. τα θεμέλια της μάθησης σαν γενικώτατον φαινόμενον. Προχωρεί με την έκθεση των απόψεων του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη και συνεχίζει με την ορθολογιστική αντίληψη ('Ελληνιστικοί - Ρωμαϊκοί χρόνοι, μεσαιώνες μέχρι τις αρχές του αιώνα μας), την εμπειριοκρατική (νέωτεροι χρόνοι, μόλο που βρίσκει τις απαρχές της στην αρχαιότητα και τη θεμελίωσή της στο Ρογήρο Βάκωνα) και την υλικιστική (που αρχίζει με τους Ίωνες, συνεχίζεται με τους Γάλλους υλιστές ως τις μέρες μας). Έδώ τελειώνει το πρώτο μέρος (σ. 13-103), το ιστορικό, της πραγματείας. Το δεύτερο μέρος αφορά τις σύγχρονες ψυχολογικές αντιλήψεις για τη μάθηση. Στο μέρος αυτό ο συγγραφέας κινείται με περισσότερη άνεση, γιατί η περιπλάνηση ανάμεσα στα διάφορα φιλοσοφικά συστήματα, παρουσιάζει αρκετές αδυναμίες, ιδιαίτερα εκεί όπου απορρίπτονται ορισμένες απόψεις, χωρίς επαρκή δικαιολογητικά. Ακολουθεί η ανάλυση της θεωρίας του δυναμισμού, που έχει πολλούς οπαδούς στη νεώτερη φιλοσοφία. Σημειώνω ιδιαίτερα τον Driesch και τον Bergson, θέλοντας να τονίσω τον αντιορθολογικό χαρακτήρα της φιλοσοφίας του, χωρίς ν' αποκλείω βέβαια «το ότι υπάρχουν στοιχεία γόνιμα στις απόψεις του. Γιατί παρατηρείται το αυτό το φαινόμενο» να βρίσκεις τις ίδιες απόψεις στα πιο διαφορετικά φιλοσοφικά συστήματα, πράγμα, που οφείλεται στην προσπάθεια του ανθρώπου να προσπελάσει τον αντικειμενικό κόσμο, κι ακόμα να βρίσκεις γόνιμα στοιχεία και σ' εκείνα τα συστήματα που αντιστρατεύονται πάντα την προκοπή του ανθρώπου. Στο κεφάλαιο «ανάπτυξη, ώριμανσις και μάθηση» εξετάζει, σε στενή άλληλεξάρτηση, τα φαινόμενα της ανάπτυξης και της μάθησης, και διαπιστώνει ότι η σχέση τους είναι σχέση αιτίου και αποτελέσματος, ανεξάρτητα αν με τη μάθηση συντελείται και η ανάπτυξη κι αντίθετα (σ. 134-135). Το κεφ. αυτό είναι γραμμένο με βάση τα πορίσματα της βιολογίας και της πειραματικής ψυχολογίας. Στις σελίδες 136-139 εκθέτει τις απόψεις της συνειρμικής ψυχολογίας και της ψυχολογίας του ύλου ή του πεδίου, όπως τη λέει. Το επόμενο κεφ. είναι οι ανόμοιοι διέποντες την μάθηση, όπου παραδέχεται ανεπιφύλακτα την υπαρκτή νόμων που κυβερνούν το φαινόμενο της μάθησης, μόλο που έχει την επιφύλαξη, πως τα συμπεράσματα από τις έρευνες δεν ανταποκρίνονται πάντα προς τα πράγματα (σ. 142). Θα μπορούσε να πει κανένας ότι δεν είναι δυνατό να γίνει κι' αλλιώς, ούτε θα σταματήσει η επιστήμη με μās, αλλά με τον καιρό θα έπαληθεύσει τα συμπεράσματα που σήμερα είναι υποθέσεις μόνο ή αδύνατα αιτιολογημένα και θα παραμερίσει άλλα. Το ουσιαστικό είναι η θέση, δηλ. η υπαρκτή νόμων που διέπουν ένα πνευματικό φαινόμενο σαν τη μάθηση. Οι απόψεις αυτές είναι τα πορίσματα της συνειρμικής ψυχολογίας. Συνέχεια αναλύει και

τις απόψεις της μορφολογικής ψυχολογίας και τους νόμους που η σχολή αυτή παραδέχεται (σ. 201). Το κεφ. Ε' του β' μέρους αναφέρεται στη σχέση της μάθησης με τη μνήμη και τη λήθη.

Στο Γ' μέρος ασχολείται ο συγγραφέας με την πρακτική όψη του προβλήματος, δηλ. την εφαρμογή των θεωρητικών αρχών που αναλύθηκαν. Αυτό βέβαια δε σημαίνει περιορισμένη εξέταση του φαινομένου, γιατί η πρακτική όψη της μάθησης είναι ευρύτατη, αφού τη βρίσκουμε σ' όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Μ' άλλα λόγια η θεωρία συνυφίνεται με την πράξη, γιατί αλλιώς θάταν αναιμικό και μάλλον άχρηστο. Φυσικά η πρακτική εφαρμογή εξετάζεται βασικά στη σχολική της μορφή. Αναλύεται η μάθηση και η διδασκαλία σαν δυο όψεις του ίδιου φαινομένου, που το ονομάζει επικοινωνία, γιατί πρόκειται για ανταλλαγή πύρας, ανάμεσα στα πρόσωπα που δρουν στο σχολείο, δηλ. το δάσκαλο και το μαθητή. Επίσης του όρου διδασκαλία—περιορισμένου κι άπληχαιωμένου όπως οπότε—προτείνει τους όρους μελέτη ή εργασία ή μάθηση. Η ορθότητα στη ρύθμιση της διδασκαλίας, δηλ. η μέθοδος που θα στηρίζεται στη γνώση των αντιλήψεων που υπάρχουν για τη μάθηση, είναι ένας απαραίτητος όρος για την επιτυχία του σκοπού της αγωγής, όπως κι η κατάσταση του αναλυτικού προγράμματος με βάση όχι μόνο τις Α' ή Β' φιλοσοφικές απόψεις, αλλά και τους σκοπούς και τις ανάγκες της κοινωνίας, τονίζονται άμέσως από την αρχή. Έτσι αφιερώνει το Α' κεφ. του Γ' μέρους στο αναλυτικό πρόγραμμα και στα προβλήματα του. Εκθέτει τις απόψεις του ιδεαλισμού, της φυσιοκρατίας (naturalismus), της πραγματοκρατίας (realismus) και του πραγματισμού. Ο συγγραφέας μπαίνει κάτω απ' τη σημαία του ιδεαλισμού μιλώντας συνέχεια για το πρόγραμμα (σ. 252) και αιτιολογεί τις απόψεις του υποστηρίζοντας ανάμεσα στ' άλλα ότι α) εδώ γεννήθηκε ο ιδεαλισμός κι ότι μ' αυτόν έζησε και μεγαλούργησε η φυλή μας (τά μεγαλουργήματα όμως δεν είναι ιδεαλισμός, αλλά πραγματώση ιδανικών που βοηθάνε στην προκοπή του ανθρώπου) και β) το ότι έχει (ο ιδεαλισμός) στενό σύνδεσμο με τη θρησκεία. Η αντικατάστασή του λοιπόν μ' άλλο φιλοσόφημα θάχει σά μοιραίο αποτέλεσμα και την εξασθένηση του θρησκευτικού συναισθήματος. Για το πρώτο επιχείρημα θα μπορούσε ναχαι κανένας ακόμη και τούτη την επιφύλαξη: ότι πρόκειται για ένα στεῖρο ανθρωπισμό που κρατάει σκληρωμένη την παιδεία μας ενάμιση σχεδόν αιώνα, χωρίς ναχαι δώσει τους καρπούς που περιμέναμε. Ο δημιουργικός ανθρωπισμός που βλέπει τον άνθρωπο μέσα στην κάθε φορά υπάρχουσα κατάσταση κι οργανώνει την παιδεία σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινωνίας, δηλ. προσπαθώντας να ετοιμάσει στελέχη για όλες τις εκδηλώσεις της, είναι πάντα προτιμώτερος. Το αναγνωρίζει κι ο ίδιος ο συγγραφέας κι όπως δήλωσε πολλές φορές ότι θα πάρει τα γόνιμα στοιχεία από όλες τις απόψεις, το πραγματοποιεί στη σ. 260 κ. έ.,

όπου θεωρεί τον εαυτό του υποχρεωμένο να δηλώσει ότι, μολονότι οι απόψεις αυτές δημιουργήθηκαν από τις πρακτικές τέχνες και τις χειρωνακικές εργασίες (πρόκειται για το σχολείο εργασίας κτλ.) κι ανήκουν στο χώρο της φιλοσοφίας του πραγματισμού (σ. 261), δεν είναι άσχετες με την ιδεαλιστική φιλοσοφία—πολύ αδύναμη ή συσχετίση.—Το Β' κεφ. του Γ' μέρους είναι αφιερωμένο στους παράγοντες που συντελούν στην επιτυχία της διδασκαλίας και της μάθησης (σ. 265-289). Η ηλικία, το φύλο, η νοημοσύνη, το υλικό, η σημασία των αισθητηρίων εξετάζονται με πληρότητα και σαφήνεια σαν σημαντικούς συντελεστές της επιτυχίας. Αναλύεται συνέχεια η όλικη και η τμηματική (με τις υποδιαίρεσεις τους) μέθοδο διδασκαλίας, όπου εκθέτονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά του. Το συμπέρασμα που μπορούμε να βγάλουμε είναι πως ανάλογα με τις ειδικές συνθήκες θα χρησιμοποιήσουμε πότε τη μία, πότε την άλλη ή και τις δυο μαζί.

Το Γ' κεφ. αναφέρεται στη μέθοδο, δηλ. τη δρόμο που ακολουθεί ο δάσκαλος «προς επίτευξη επί των μαθητών» του σκοπού του. Βεβαίως ο συγγραφέας ότι δεν υπάρχει μιά μέθοδος για όλες τις περιπτώσεις, αλλά καλύτερη είναι εκείνη που ταιριάζει με τους καθοριστικούς παράγοντες της μάθησης, δηλ. τη φύση της ύλης, το χρόνο της διδασκαλίας, την ηλικία και το νοητικό επίπεδο των μαθητών, τις κλίσεις και τα διαφέροντά τους, τις ατομικές διαφορές, τη φυλή, την ικανότητα του δασκάλου κτλ. εξετάζει συνέχεια «καταστάσεις μαθήσεως» (συμβολικού γλωσσικού και μη συμβολικού τύπου) και τις διάφορες μεθόδους διδασκαλίας από τη Σωκρατική μέχρι την ενίσια και τη διαλογική συζήτηση και τη μίμηση (που τη θεωρεί κι αυτή σά μέθοδο), τονίζοντας ότι η ωφέλιμότητα της καθεμιάς, εξαρτάται από τα αποτελέσματά τους, ότι μολονότι ο δογματισμός είναι αναπόφευκτος (;), πρέπει να άκοιούε τη σκέψη του παιδιού και τέλος, ότι ο δάσκαλος δεν είναι αόθεντα που ρυθμίζει τα πάντα ή απλά μάρτυρας, αλλά καθοδηγητής και συμπαραστάτης.

Στα δυο τελευταία κεφάλαια μιλάει για την πορεία της διδασκαλίας και της μάθησης, και για τις αρχές που πρέπει να τηρούνται. Το νέο στοιχείο που παραδέχονται όλες οι σχολές είναι ότι η πορεία της μάθησης είναι πολύ ευρύτερη σήμερα κι ότι η μάθηση ακολουθεί γενικά το δρόμο που χαράζει ο επιστήμονας έρευνητής για να φτάσει στο σκοπό του (σ. 311-312). Έτσι η δράση του δασκάλου περιλαμβάνει τρεις φάσεις: α) την παρουσίαση του υλικού, β) την καθοδήγηση των μαθητών για να προσοικειωθούν τα παιδαγωγικά στοιχεία του υλικού και γ) την εξέταση των αποτελεσμάτων, που δεν πρέπει να περιορίζεται στην έπαληψη μόνο, αλλά και στην εξακρίβωση του αν ο μαθητής έκαμε χτήμα του το παιδαγωγικό υλικό, ώστε να το εφαρμόσει ανεξάρτητα από τα συγκεκριμένα χώρο όπου το προδέχτηκε αν μ' άλλα λόγια έγινε βίωμα, όπως αλλιώς το λένε. Η παρώθηση, ο καθορισμός του σκοπού

ή εμφάνιση εμποδίων κατά τη λύση του προβλήματος, ή άρση τών δυσχερειών και η εμπέδωση είναι τα στάδια που περνάει το μυαλό του μαθητή και γι' αυτό η συγκέντρωση της προσοχής είναι άδύνατα άπαρατηρη. Από την πλευρά του δασκάλου η γνώση του υλικού και του σκοπού, ή ατομικευση της διδασκαλίας (δηλ. το νάχουμε στο νού μας τις ατομικές διαφορές των μαθητών μας), ή αναγωγή του μερικού στο όλο που ανήκει, ή σύνδεση του νέου με κάποιο σκοπό στο μυαλό των παιδιών, ο κοινωνικός χαρακτήρας που πρέπει ναχαι η μάθηση, ή οργάνωση του νέου υλικού (δηλ. η κατάταξη και ταξινόμηση του ανάλογα με τη φύση του), ή αρχή της έλαχιστης προσπάθειας και της άνοικώωσης των αποτελεσμάτων που είχαν οι προσπάθειες των παιδιών κι η αντικειμενική εξακρίβωση της έπιδοσης καθενός, είναι οι γενικές αρχές που πρέπει να κατευθύνουν τη διδακτική ενέργεια του παιδαγωγού την ώρα της δουλειάς.

Στη σύντομη αυτή έκθεση προσπάθησα να δείξω πρώτα την αξία του βιβλίου κι ύστερα τα σημεία του για τους εκπαιδευτικούς και γενική για την παιδαγωγική κίνηση της χώρας μας. Το σημείωμα τούτο όμως θάταν λευκό, αν δεν τονίζε και μερικά ακόμη σημεία του βιβλίου, δηλ. α) την ακρίβεια, τη σαφήνεια και τη γλαφυρότητα που έχει η καθαρεύουσα κάτω απ' την πένα του κ. Μελανίτη, β) την εξαίρετη οργάνωση του υλικού, γ) την αντικειμενικότητα στην έκθεση των ξένων απόψεων, δ) τη γνώση των προβλημάτων, που φανερώνει τον άνθρωπο που ζει και πονεί το δράμα της παιδείας μας και ε) την πλήρη σχεδόν ενήμερωση στη σχετική δική μας και ξένη βιβλιογραφία.

Τελειώνοντας θέλω να πω και τούτο ακόμη ότι οποιοσδήποτε αντίρρησης κι αν έχει κανένας, δεν μπορεί να μην παραδεχτεί ότι το βιβλίο αυτό αποτελεί μιά πολύτιμη προσφορά και μού φαίνεται πως δεν πρέπει να υπάρχει εκπαιδευτικός που να μην το χαρεί.

Κ. Ν. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ
(φιλόλογος)

ΦΩΤΗ ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ:

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΟΥ ΚΑΙ Η ΑΓΩΓΗ ΣΟΥ

(Γιάννινα 1956. Έκδοση «Ηπειρωτικής Έστίας» σελίδες 96).

Με τον παραπάνω τίτλο κυκλοφόρησε το βιβλίο του έκλεκτου συναδέλφου κ. Φώτη Παπαστεργίου. Είναι γραμμένο σε γλώσσα στρωτή, εύληπτη και το περιεχόμενο των λέξεων ανταποκρίνεται διηρθρωμένο στην όλη αρχιτεκτονική του έργου του, με τη σφιχτή πνευματική συνοχή του. Έτσι πλησιάζουμε το νόημά του, τις κρίσεις, τους στοχασμούς και τα συμπεράσματά του, χωρίς γλωσσική προκατάληψη. Διαγπατευεται ευχερώς τα θέματά του, με σαφήνεια και όρθη τοποθέτηση των προβλημάτων της αγωγής, στην επιστημονική μας άκαταστασία, διανθίζοντας τις σκέψεις του από πλούσιαν βιβλιογραφίαν. Κριτήριο της μελέτης του, ή έπι-

στημονική κατάταξη, ή αντικειμενική προβολή των προβλημάτων του, αγκαλισμένη με ανώτερες ανησυχίες και επιστημονική γνώση. Ο κ. Φ. Παπαστεργίου, διεξοδικά αναπτύσσει και πολύπλευρα εξετάζει το γόνιμο, την κληρονομικότητα, ύστερα έναρτιζει την αγωγή από κάθε οπτική γωνία και το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου του το αφιερώνει στην διαπαιδαγώγηση του παιδιού κι εδώ δείχνεται τέλειος τεχνίτης και άνιχνευτής των μυστικών της ψυχής του. Διαβάζοντας το ό μελετητής, συναρπάζεται από τη ρεαλιστική περιγραφή του, τον εμβάλλει σε αναζητήσεις και τον καθοδηγεί σε σταθερή πορεία. Γενικά το βιβλίο του κ. Φ. Π., δίνεται να χαρακτηριστεί άδιστακτα σαν εγκόλπιο γονέων και διδασκάλων. Σε κάθε σελίδα γίνεται καταφανής η αξιοθαύμαστη τέχνη να χειρίζεται σοβαράτα θέματα με τόση ζηλευτή προσαρμογή. Κι αυτό το όφειλε στην πλατεί του Παιδαγωγική, ψυχολογική, βιολογική και παιδολογική μόρφωση. Συνισταμένη του: να υπολογισθεί το παιδί, σαν ξεχωριστή οντότητα. Έμπνευσμένη μπορούμε να την ονομάσουμε την προσφορά του στην παιδεία με τις τόσες και τόσες κατασταλαγμένες ιδέες και αποκρυσταλλωμένες γνώσεις. Με έκδηλη την ευγενική προσπάθεια έμποτισμένη στο έργο του, ο κ. Φ. Παπαστεργίου τείνει να ολοκληρώσει έναν τομέα της Παιδαγωγικής με ζωντάνια, αντικατοπτρίζοντας πάντα την άριστη του ξεκάρβαρη για το παιδί, δίχως κενές συνταγολογίες και άβάσιμους δογματικούς. Είναι αλήθεια πως ό συγγραφέας επέδειξε τόλημη, ασχολούμενος με ένα τέτοιο θέμα, συνυφασμένο με τα τωρινά ψυχολοβιολογικά δεδομένα και το κατόρθωσε αυτό, με την αξιόλογη εργασία του που τον φανερώνει βαθύ εξεταστή και αληθινό συμπαραστάτη του γονέα. Γι' αυτό, ή πνευματική του αυτή προσφορά και συμβολή, να έτρημηθή όπως πρέπει, για να λάβη ή θέση που άρμοζει για το γενικό καλό της εκδιδεύσεως. Δεν παραλείπουμε δε να τονίσουμε ιδιαίτερα τη στοργή που επέδειξε ή «Ηπειρωτική Έστία». Επίσης (βραβείον Ακαδημίας Αθηνών), εκδίδοντας το έργο του.

ΓΕΩΡΓ. ΒΡΕΛΛΗΣ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ Δ' ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Είς την αίθουσαν του Φιλολογικού Συλλόγου Πανασσός, υπό την προεδρίαν του Έπιθεωρητού των Δημοτικών Σχολείων Δ' Περ. Αθηνών κ. Παναγιώτου Γ. Παυλούρου έλαβε χώραν Γενικόν Παιδαγωγικόν Συνέδριον των διδ)λων Δημοσίων και Ίδιωτικών Σχολείων της Περιφέρειας την 13ην, 15ην και 16ην Απριλίου 1957 διά την μελέτην διαφόρων θεμάτων.

Τό Συνέδριον έτίμησαν διά της παρουσίας των και έχαιρέτησαν οι κ. κ. Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Έθνικής Παιδείας κ. Κ. Γεωργούλης, όστις και εκήρυξε την έναρξιν των εργασιών του Συνεδρίου, ό Νομάρχης Αττικής κ.

Παπαρρηγόπουλος, ό Έκπαιδευτικός σύμβουλος κ. Ζομπανάκης, οι Γενικοί Έπιθεωρηταί Στοιχειώδους Έκπαιδεύσεως κ. Ευάγγελος Παπαϊωάννου και Αλέξ. Αλεξόπουλος, οι Έπιθεωρηταί Δημοτικών Σχολείων κ. κ. Σπυρόπουλος, Στράτος, ό Γενικός Έπιθεωρητής των Σχολείων Αλλοδαπής κ. Ατσαβές, οι Δ)ται του Υπουργείου Παιδείας κ.κ. Καλφαρέντζος, Σβορώνος, Κυριακόπουλος, Καρασιμάνης, Κελεμένης και οι Τμηματάρχαι κ. κ. Μαλαφέκα και Ζορμπάς, ό Πρόεδρος του Συλλόγου των Ίδιωτικών Έλληνικών Έκπαιδευτηρίων κ. Φωτόπουλος, ό Δήμαρχος Αιγάλεω κ. Μαυροθαλασσίτης, εκπρόσωποι της Διδασκαλικής Όμοσπονδίας και άλλοι. Η συμμετοχή των διδ)λων υπήρξε καθολική.

Πρό της έναρξεως του Συνεδρίου όμάς διδασκάλων έψαλαν έν κατανύξει διάφορα εκκλησιαστικά τροπάρια κατά την προσευχήν, μετά ταύτα δε ό Έπιθεωρητής (Πρόεδρος του Συνεδρίου κ. Π. Παυλός) διά έμπνευσμένης όμιλίας προσεώνησε τους έπισήμους και τους κ.κ. Συνέδρους εξηγήσας την σκοπιμότητα των τουούτου είδους συνεδρίων και εξάρας τον ζήλον, την προθυμίαν και την εργατικότητα των διδασκάλων της περιφέρειας, τους κόπους και την άφοσίωσιν, την όποιαν επιδεικνύουν έν γένει διά την Έθνικοοθηρσκευτικήν ανάπτυξιν της νέας γενεάς και παρακάλεσε τον Γενικόν Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας κ. Κ. Γεωργούλη όπως κηρύξη την έναρξιν των εργασιών του Συνεδρίου.

Ό κ. Γεωργούλης άνερχόμενος επί του βήματος εκφράζει την χαράν του διά την συγκρότησιν του Συνεδρίου και αναλύει τά άγαθά, τά όποια προκύπτουν, εξαίρει την προσωπικότητα του Έπιθεωρητού κ. Π. Παυλός, δεν παραλείπει να σημειώση ότι παρηκολούθησε και τό πρό τριετίας Συνέδριον, είς τό όποιον διετύπωσε τάς σκέψεις του υπέρ του συζητηθέντος και τότε θέματος επί της διευθυνομένης υπό μαθητού σχολικής εργασίας έν τη συνεργαζόμενη τάξει και έν είδει παρακαταθηκών έδωκε συμβουλίας και γνώμας υπέρ του όλου έργου του διδ)λου είς τον ευρύτατον τομέα τούτου.

Έν συνεχεία ό Νομάρχης Αττικής κ. Παπαρρηγόπουλος δι' έμπνευσμένου λόγου χαιρετίζει τό Συνέδριον και τονίζει ιδιαίτερας την συμβολήν του διδ)λου είς την λειτουργίαν των νυκτερινών σχολών, όψοχεται δε άμέριστον και την μελλοντικήν ύποστήριξιν του επί των ζητημάτων της Έκπαιδεύσεως έντός της άρμοδιότητός του και ιδιαίτερας επί της λειτουργίας των νυκτερινών σχολών.

Με τό αυτό περίπου πνεύμα ένθουσιωδώς έχαιρέτησε τό Συνέδριον ό Δήμαρχος Αιγάλεω κ. Μαυροθαλασσίτης και έτόνισε την σκοπιμότητα της συνεργασίας Δημοτικής Αρχής και σχολείου και τά έξ αυτής προκύπτοντα άγαθά αποτελέσματα. Επίσης εκπρόσωπος των γονέων και κηδεμόνων όμιλησεν υπέρ της συνεργασίας σχολείου και οικογενείας.

Ό Γενικός Έπιθεωρητής σχολείων Αλλοδαπής κ. Ατσαβές παρέσχε πολυτίμους πληροφο-

ρίας τονίσας ότι τά εκπαιδευτικά ζητήματά μας έχουν σημειώσει ικανήν πρόδον.

Είτα ό Πρόεδρος του Συνδέσμου των Ίδιωτικών Έκπαιδευτηρίων κ. Φωτόπουλος χαιρετίζει τό συνέδριον και ευχαριστεί τον Πρόεδρον αυτού κ. Παυλός διότι έσχε την έμπνευσιν ώστε διά πρώτην φοράν να συζητηθή τό θέμα «Τά Ίδιωτικά σχολεία».

Μετά ταύτα άντιπρόσωπος της Διδασκαλικής Όμοσπονδίας χαιρετίζει τό Συνέδριον και ευχεται ευδωσιν των εργασιών αυτού.

Όσάτως ή κ. Μαλαφέκα Τμηματάρχης της λαϊκής έπιμορφώσεως του Υπουργείου Παιδείας χαιρετίζει τους κ.κ. Συνέδρους και τονίζει την αναγκαιότητα της ίδρύσεως και λειτουργίας έπιμορφωτικών κέντρων έν τη χώρα. Όμοίως έχαιρέτησεν ένθουσιωδώς τό Συνέδριον ό Έπιθεωρητής κ. Στράτος.

Έν τέλει ό Γενικός Έπιθεωρητής Α' Περ. Αθηνών κ. Ευάγγελος Παπαϊωάννου με την διακρίνουσαν θερμήν και στοργήν προς τον Έκπαιδευτικόν και τό έργο του χαιρετίζει τό Συνέδριον τονίσας με ιδιαίτεραν υπεργάθειαν την συνεργασίαν του μετά του έκλεκτου Έπιθεωρητήν των διδ)λων και των συνεργατών του και του κ. Παυλός διότι αυτόν έπιτελεθέν έργον δησημειώνει τό ύπ' αυτόν έπιτελεθέν έργον όλων ότι θα παρακολουθήση, παρά τον φόρτον των εργασιών του, με άμέριστον ένδιαφέρον τς των εργασιών του Συνεδρίου και θα παράσχη την συμβολήν του έφ' ένός έκάστου των συζητηθησομένων θεμάτων.

Μετά ταύτα ό κ. Πρόεδρος του Συνεδρίου άναγινώσκει χαιρετιστήριον τηλεγράφημα του Υπουργού Προεδρίας της Κυβερνήσεως κ. Τσάτσου και του Υφυπουργού Συγκοινωνιών κ. Καραπιτέρη.

Έν συνεχεία τό Συνέδριον εισήληθεν είς την ήμερησίαν διάταξιν αυτού και συνεζήτησε κατά σειράν τά κάτωθι θέματα:

- 1) Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΠΡΟΟΔΟΥ.
- 2) Η ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗΣ ΥΠΟ ΜΑΘΗΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΤΟΜΕΝΗ ΤΑΞΕΙ.
- 3) ΤΑ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ
- 4) ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΥ.

Κατόπιν άρτίας και έπιστημενικής εισηγήσεως επί ένός έκάστου των ως άνω θεμάτων και έξοχυςτικής συζητήσεως επ' αυτόν τό Συνέδριον κατέληξεν είς τά κάτωθι πορίσματα:

1) Έπί του 1ου θέματος. Ό διδ)λος ως παράγων προόδου (Εισηγηταί Γ. Παπαδόπουλος και Ν. Καρλής).

Ό διδάσκαλος είναι ό παράγων προόδου διά την Πατρίδα, είς τινες μάλιστα περιπτώσεις, ό μοναδικός, συντελεί διά του έργου του είς την διάπλασιν και άνώψωσιν ανηλίκων και ενηλίκων και κατ' έπέκτασιν είς την εξέλιξιν της κοινωνίας, είς ήν καλλιεργεί κατά τό άνήκον τά Έλληνοχριστιανικά ιδεώδη. Τόν χαρακτηρίζει πι-

στις, άφοσίωσις και άγάπη είς τό έργο του έν γένει, προσφέρει έαυτόν ως υπόδειγμα έχων γνώσιν της ύψηλής άποστολής του, είναι εκ των κυριωτέρων κρατικών όργάνων έν τη δημοσιούκαλληλική κοινωνία και συμφέρων του Έθνους είναι όπως πραγματοποιή την πλήρη αξιοποίησιν του έργου του και φροντίξη διά την περαιτέρω άναδόν του.

2) Έπί του 2ου θέματος: Η μορφή της διευθυνομένης υπό μαθητού εργασίας (Εισηγηταί Κ. Μπάλλας και Γ. Φιλίππακης).

Η διευθυνομένη εργασία υπό μαθητού έν συνεργαζόμενη τάξει άποτελεί σοβαράν διδακτικήν μορφήν αύτενεργού μαθήσεως, στηρίζεται αυτή επί άπηκριβωμένων άντιλήψεων και ιδεών της συγχρόνου ψυχολογίας και των νέων παιδαγωγικών και διδακτικών άρχών. Ός διεπιστώθη εκ της εφαρμογής έπιτυγχάνεται δι' αυτής ό άνώτατος βαθμός επιδόσεως αύτενεργείας των μαθητών, άποδεσμεύει τάς ψυχοπνευματικές δυνάμεις και τάς θέτει είς σκόπιμον, αθόρμητον και δυναμικήν συνεργασίαν. Είναι κοινωνικοποιημένη μορφή εργασίας, ανταποκρινόμενη είς τάς συγχρόνους συνθήκας και απαιτήσεις της ζωής, έπιτυγχάνει πέραν των υλικών και ιδεολογικών σκοπών των σχολείων την πολιτικήν και κοινωνικήν αγωγήν των μαθητών. Είναι σύμφωνος με τάς απαιτήσεις της φυσικής μαθήσεως των μαθητών και ανάπτυσσει σχολικήν ζωήν. Η εφαρμογή της είναι δυνατή είς όλους του κλάδους των μαθημάτων μηδές των φρονηματιστικών έξαιρουμένων χωρίς να αποκλείεται ή κατά τό πρέπον συμμετοχή, προσφορά και διασαφήνις όρισμένων σημείων υπό του διδασκάλου, όταν παρίσταται ανάγκη, όστις εξακολουθεί να είναι ό υπεύθυνος διά την έν γένει εργασία της τάξεως. Δύναται να εφαρμοσθή είς όλους τους τύπους των σχολείων έξασφαλισμένης πληρεστέρας έπιτυχίας διά του πλουτισμού και χρήσεως μαθητικής βιβλιοθήκης, όργάνων έποπτικών κλπ.

3) Έπί του 3ου θέματος. Τά Ίδιωτικά σχολεία. (Εισηγηταί Σ. Αποστολόπουλος).

Αναγνωρίζεται ή σημαντική συμβολή της Ίδιωτικής Έκπαιδεύσεως είς την μόρφωσιν των Έλλήνων παιδων και επιβάλλεται ή συνάδελφωσις και ή άλληλοεκτιμήσις μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών εκπαιδευτικών και ή έποπτεία δέον να είναι πληρεστέρα, δικαιοτέρα και ισότιμος προς τά δημόσια. Να κατοχυρωθού άπολεσματικώς τά ιδιωτικά σχολεία έναντι των δυστροπώντων διά την καταβολήν των διδάκτρων και να προστατευθού ένίσχυσι οι ιδιωτικοί διδ)λοι έναντι δυστρόπων τυχόν λυκαργών. Όσάτως να άντιμετωπισθή τό όλον θέμα της ιδιωτικής εκπαιδεύσεως με διαφέρον ώστε να έκλείψουν διάφοροι σημερινά δυσχέρεια.

4) Έπί του 4ου θέματος: Καταπολέμησις του αναλφαβητισμού. (Εισηγηταί Ανδρέας Θωμόπουλος και Γεώργιος Φωτιάδης).

Αναγνωρίζεται ή προσφορά των Έκπαιδευτικών επί του σπουδαίου και Έθνικής σημασίας τούτου θέματος, οι όποιοι θεωρούν την εργασίαν των είς τά νυκτερινά σχολεία ως ένδικον καθήκον.

Δέον να παρέχονται τα απαραίτητα μέσα δια την άνετον και ομαλήν λειτουργίαν των νυκτερινών σχολών, να γίνη αναπροσαρμογή του αναλυτικού προγράμματος, να διαφωτισθῇ καλύτερον ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς καὶ νὰ ἀναζητηθοῦν ἐν Ἀθήναις δι' ἐιδικῆς ἐρεῦνης οἱ ἀγράμματοι. Νὰ ιδρυθοῦν λαϊκὰ κέντρα ἐπιμορφώσεως.

Μετά τὴν λήξιν τῆς συζητήσεως ἐπὶ ὧν τῶν θεμάτων τοῦ Συνεδρίου ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς κ. Εὐάγγελος Παπαϊωάννου ἐκφράζει τὴν συγκίνησίν του, διότι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἔζησε τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ Συνεδρίου καὶ εὐχεται ὅπως τὴν προκύπτουσιν ἐξ αὐτοῦ ὠφέλειαν χρησιμοποιοῦσιν οἱ διδ/λοι διὰ τὴν εὐδωσίαν τοῦ ἔργου τῶν. Ἐπίσης ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου διδ/λων Δ' Περιφέρειας Ἀθηνῶν κ. Μαροῦτσος ἀπευθύνει χαιρετισμὸν πρὸς τὸ Συνέδριον καὶ ἐξάγει τὴν ἐν γένει σημασίαν αὐτοῦ.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Ὁργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ συνεδρίου διὰ τοῦ ληκτεάρχου κ. Ξηροῦ ἐκ μέρους ὧν τῶν διδ/λων Δημοσίου καὶ Ἰδιωτικῶν σχολείων τῆς Περιφέρειας προσφέρει εἰς τὸν φωτεινὸν ὁδηγὸν τῶν Ἐπιθεωρητῶν κ. Παναγιώτῳ Παυλοῦρον, Πρόεδρον τοῦ Συνεδρίου, ἀνθοδέσμην ἐλαχίστην ἐκφρασὴν αἰσθημάτων καὶ εὐγνωμοσύνης διὰ τοὺς συνεχεῖς κόπους καὶ προσπάθειας, τὰς ὁποίας ἀκόνας καταβάλλει διὰ τὴν παιδαγωγικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνύψωσιν τῶν διδ/λων ὡς παραγόντων τῆς πολιτιστικῆς καὶ Ἑλληνοχριστιανικῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ λαοῦ μας. Ὁ κ. Πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου μετὰ καταφανῆ τὴν πλήμμυραν τῶν συναισθημάτων διὰ τὴν πλήρη ἱκανοποίησίν του ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Συνεδρίου, καθότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἡ τάξις, ἡ εὐπρέπεια καὶ ὁ ἀλληλοσεβασμὸς ἐκόσμησαν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μετὰ περισσότερο ἐκδηλοῦν τὴν συγκίνησιν, τὴν ὁποίαν μετέδωκεν εἰς τὰς ψυχὰς ὧν, μετὰ τὴν φωτισμένην καὶ πάντοτε πλήρη Ἑθνικὴν παλμοῦ ὁμιλίαν του ἐξάγει τὸν ρόλον τοῦ ἑλ/νου διδ/λου, εὐχαριστεῖ ὅλους ὅσοι ἐτίμησαν καὶ ἐχαίρετῃσαν τὸ Συνέδριον, ἅπαντας τοὺς Συνέδρους καὶ ὅλους ἰδιαιτέρως τὸν Γενικὸν Ἐπιθεωρητὴν κ. Εὐάγγελον Παπαϊωάννου, ὅστις μετὰ πραγματικῆς σφοργῆς παρηκολούθησε καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τοῦ Συνεδρίου ἐνεργῶς καὶ μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος παρασχῶ οὐσιαστικὴν καὶ πολὺτιμον βοήθειαν. Μέσα δὲ εἰς τὴν κατανυκτικὴν καὶ γεμάτην ἐκείνην ἀπὸ πάσης φύσεως συναισθήματα ἀτμόσφαιραν στρέφει τὸν λόγον του πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀδελφῶν Κυρίων εὐχόμενος τὴν ταχείαν εἰσόδον αὐτῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς Πατρίδος.

Μετά ταῦτα τηρεῖται ἐνός λεπτοῦ σιγὴ εἰς μνήμην τῶν ἡρωικῶς μαρτυρησάντων ὑπὲρ τῆς Ἑλευθερίας Κυρίων καὶ φάλλεται ὑφ' ὧν τῶν συνέδρων ὁ Ἑθνικὸς Ὕμνος.

Οὕτω τὸ ἀπόγευμα τῆς 16ης Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ἔληξε τὸ ἐν Ἀθήναις Συνέδριον σημειῶσαν σταθμὸν εἰς τὰ χρονικά τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ Ὁργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Συνεδρίου ἀπετελέσθη ἐκ τῶν ἐξῆς ἐκπαιδευτικῶν: Ἀλέξη Βούλας, Ἀλεξιάδου Ἀντωνίας, Κράλιου Κων-

σταντίνου, Ξηροῦ Ἀγγελικῆς, Παπαδοπούλου Παναγιώτου, Παπαχριστοπούλου Ἰωάννου καὶ Τσινακίου Καλλιόπης.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΗΒΩΝ

Μετὰ τὴν ἐναρξὴ τοῦ σχολικοῦ χρόνου ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῆς περιφέρειας μας κ. Σωτήριος Γκόνος ἀπεφάσισε τὴ λειτουργία τάξεων σὲ σχολεῖα ποὺ οἱ ὅροι ἦσαν κάπως εὐνοϊκοί. Δὲν εἶναι βέβαια πρώτη φορά, οὔτε πρώτη ἡ περιφέρειά μας ποὺ ἀκολουθεῖ τὸ δρόμο τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Πειραματισμοῦ τῆς νέας Διδακτικῆς μετὰ τὴς πρῶτης τάξεως. Εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητο πὺς τὸ πρότυπο σχολεῖο καὶ τὸ σχολεῖο μετὰ τὴς πρῶτης τάξεως ἀποτελοῦν τὰ χατενότερα δείματα μιᾶς ζωντανῆς Παιδαγωγικῆς ὑπάρξεως καὶ κινήσεως σὲ κάθε περιφέρειαν. Μέσα σ' αὐτὸ ἀνήσυχος διδάσκαλος καὶ Ἐπιθεωρητὴς κατεβαίνουν θαρρετὰ στὸ στίβο τοῦ Παιδαγωγικοῦ ἐργαστηρίου γιὰ νὰ πειραματισθοῦν στὴν ἐφαρμογὴ τῶν νέων μεθόδων ἐργασίας ποὺ στηρίζονται πάνω στὴς νέες ἀνακαλύψεις τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ τῆς Ψυχολογίας. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν πειραματισμῶν αὐτῶν, ὅπως εἶναι εὐνόητο θὰ ἀργήσουν. Ἡ ἡλικία τοῦ θεσμοῦ τῶν προτύπων εἶναι πολὺ μικρὰ καὶ θὰ χρειασθῇ ἀκόμη πολὺς χρόνος καὶ περισσότερος κόπος γιὰ νὰ εἰποῦμε πὺς φράσαμε σὲ θετικὰ καὶ ἀξιόλογα πορίσματα.

Παρά τὴς δυσμενεῖς συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦν στὴν περιφέρειά μας (πληθωρικὰ σχολεῖα, ἀνεπαρκὴ διδασκῆρια, ξενόφωνη γλῶσσα κλπ.) ὁ κ. Γκόνος ἀνέλαβε τὸ βαρὺ ἔργο τῆς ὁργανώσεως καὶ διδακτικῆς καθοδηγήσεως τῶν προτύπων τάξεων, μετὰ τὸν εὐγενῆ πόθο γιὰ τὴν ἀνοδο τῆς Λαϊκῆς μας Παιδείας.

Ὡς πρότυπες τάξεις καθωρίσθη:

- 1) Τὸν Α' τάξιν τοῦ 2ου Δημ. Σχολ. Θηβῶν μετὰ διδ/λον τοῦ κ. Π. Τζάραν.
- 2) Τὴν Α' τάξιν τοῦ 6ου Δημ. Σχολ. Θηβῶν μετὰ διδ/λον τὸν κ. Δ. Παντελῖον.
- 3) Τὴν Α' τάξιν τοῦ 4ου Δημ. Σχολείου Θηβῶν μετὰ διδ/λον τὸν κ. Δ. Πολίτην.
- 4) Τὴν Α' τάξιν τοῦ 6)ξίου Δημ. Σχολ. Βαγίων μετὰ διδ/λον τὸν κ. Στάθην Γεωργίου.
- 5) Τὴν Β' τάξιν τοῦ 6)ξίου δημ. Σχολ. Χαλίων μετὰ διδ/λον τὸν κ. Ἡλιακόπουλον.
- 6) Τὴν Β' τάξιν τοῦ 3ου Δημ. Σχολ. Θηβῶν μετὰ διδ/σαν τὴν δίδαν Καραγιάννη.
- 7) Τὴν Β' τάξιν τοῦ 4)ξίου Δημ. Σχολείου Γορύνης μετὰ διδ/λον τὸν κ. Κ. Παπαναστασίου.
- καὶ 8) τὴν Α'-Β' (συν)μένην τάξιν τοῦ διταξίου Δημ. Σχολ. Λεύκτρων μετὰ διδ/σαν τὴν δίδαν Πιτυλάκη.

Ὅπως ἀπὸ τὸν ἀνωτέρω πίνακα φαίνεται, ὡς πρότυπες τάξεις καθωρίσθησαν μόνον ἡ Α' καὶ Β'. Ὁ κυριώτερος λόγος εἶναι ὅτι σ' αὐτὰς δύναται καὶ ἐπιβάλλεται ὁ πειραματισμὸς καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου συστήματος τῆς Ἑνιαίας Διδ/λίας. Ὁ πειραματισμὸς καὶ ἡ προσαρμογὴ τῆς Ἑν. Διδ/λίας πρὸς τὴς ἰδιαιτέρες συνθῆκες τῆς περιφέρειας μας εἶναι ἀναγκαῖα καὶ διὰ τὴν εὐρύτεραν τῆς ἐφαρμογῆς σὲ ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς

περιφέρειας. Ἐξ ἴσου σημαντικὸς λόγος εἶναι ὁ πειραματισμὸς τῶν νεωτέρων μεθόδων πρῶτης ἀναγνώσεως καὶ ἡ προσαρμογὴ τῶν πρὸς τὴς ἰδιαιτέρες τοπικὰς συνθῆκες τῶν σχολείων μας.

Ἡ Ἑνιαία Διδ/λία ἐφαρμόζεται ὑποχρεωτικὰ σὲ ὅλες τὴς πρῶτες τάξεις.

Μετὰ σχετικὴ ἐγκύκλιό του ὁ κ. Ἐπιθ/τῆς καθώρωσε ὡς βασικὰς ἐνότητες «Σπίτι - Οἰκογένεια - Σχολεῖο - Χωριό», γύρω ἀπὸ τὴς ὁποῖες κάθε διδ/λος προέβη στὴ σύνταξιν τοῦ ἀναλυτικοῦ καὶ ὠρογίου προγράμματος τῆς τάξεως του. Ὡς πρὸς τὴν πρῶτη ἀνάγνωσιν ἄφησε τὸν κάθε διδ/λο στὴ διάθεσίν του νὰ ἐφαρμόσῃ τὴ μέθοδο ποὺ πιστεῖε περισσότερο. Μετὰ τὴν ὀλική (Ντεκρολύ) μέθοδο ἐργάζεται στὰ Βάγια ὁ Στάθης Γεωργίου. Οἱ ἄλλες τάξεις ἐφαρμόζουν τὴν νεωτέρα μορφή τῆς Ἀναλυτικουσυνθετικῆς, δηλαδὴ τὴ μέθοδο τῶν προτύπων λέξεων. Ὁ κ. Γκόνος εὐρίσκειται συνεχῶς παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν διδ/λων ὡς συνεργάτης καὶ σύμβουλος τόσον εἰς τὴν θεωρίαν ὅσον κυρίως εἰς τὴν πράξιν. Δὲν παραλείπει ὅπουδῆποτε συναντηθῇ μετὰ τὸ δάσκαλο νὰ προσφέρῃ φιλικώτατα καὶ πατρικά τὴς συμβουλῆς του ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ καὶ πολυετῆ πείρα του γιὰ τὴν καλύτερη λειτουργία τῶν προτύπων τάξεων.

Πολὺ ὠφέλιμο γιὰ τὸν ἑλεγκο καὶ τὴ βελτίωσιν τῆς ἐργασίας ἐκάστης προτύπου τάξεως, ἀπεδείχθη ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Γκόνου καθιερωθεῖσα ἀρχὴ τῶν ἀλληλοεπισκέψεων, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτοῦ διέπυνον τοῦ ἴδιου. Στὸ τέλος τοῦ πρώτου καὶ διέπυνον τοῦ ἴδιου. Στὸ τέλος τοῦ πρώτου καὶ διέπυνον τοῦ ἴδιου. Στὸ τέλος τοῦ πρώτου καὶ διέπυνον τοῦ ἴδιου.

ληλοδιαδόχως τὴς τάξεις τῶν:
Οὕτω: 1) Τὴν 30-11-56 παρηκολούθησαν ἐπὶ τριῶν τὴν ἐργασίαν τῆς προτύπου Α' τάξεως τοῦ κ. Δ. Παντελῖου.

2) Τὴν 7-12-56, τὴν ἐργασία τῆς τάξεως τοῦ κ. Δ. Πολίτη.

3) Τὴν 13-12-56 τὴν ἐργασία τῆς τάξεως τοῦ κ. Π. Τζάραν.

4) Τὴν 15-12-56 ἐγένετο ἐπίσκεψις εἰς τὸν πρότυπον Α' τάξιν τοῦ Δημ. Σχολείου Βαγίων, ὁποῦ ὁ κ. Γεωργίου ἐφαρμόζει ὡς πρῶτη ἀνάγνωσιν τὴν ὀλικήν μέθοδο (Ντεκρολύ).

5) Τὴν 13-2-57 ἐγένετο ἐπίσκεψις εἰς τὸν πρότυπον Β' τάξιν τῆς διδ/σης διδος Καραγιάννη. Ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς τάξεως τοῦ κ. Γεωργίου ἐφαρμόζει ὡς πρῶτη ἀνάγνωσιν τὴν ὀλικήν μέθοδο (Ντεκρολύ).

Ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς τάξεως τοῦ κ. Γεωργίου ἐφαρμόζει ὡς πρῶτη ἀνάγνωσιν τὴν ὀλικήν μέθοδο (Ντεκρολύ).

Ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς τάξεως τοῦ κ. Γεωργίου ἐφαρμόζει ὡς πρῶτη ἀνάγνωσιν τὴν ὀλικήν μέθοδο (Ντεκρολύ).

Ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς τάξεως τοῦ κ. Γεωργίου ἐφαρμόζει ὡς πρῶτη ἀνάγνωσιν τὴν ὀλικήν μέθοδο (Ντεκρολύ).

γ) Ἄν τὰ ἐπὶ μέρους μαθήματα (ἀνάγνωστος - ἀριθμητικὴ, πατριδογνωσία - ὁρησκειτικὰ - μῦθος - ἱστογραφία, ἄσματα κλπ.) ἐνυφαίνοντο φυσικῶς πρὸς τὴν ἐπεξεργαζομένην ἐνότητα.

δ) Ἄν ἐτηρήθησαν οἱ ἰδιαιτέρες μεθοδικὲς ἀπαιτήσεις ἐκάστου κλάδου μαθήματος.

ε) Τέλος ἐγένετο συνόψισις τῶν ἐκ τῆς κριτικῆς καὶ συζητήσεως συμπερασμάτων. Ὁ κ. Ἐπιθ/τῆς κλείων τὴν ὁλὴν συζήτησιν παρῆγεν πρακτικὰς ὁδηγίας διὰ τὴν περαιτέρω ἐργασίαν ἐκάστης τάξεως.

Ἡ κριτικὴ ἦτο καλοπροαίρετη καὶ πολὺ γόνιμη. Οἱ διδ/λοι ἀντήλλαξαν τὴς σκέψεις τῶν, τὴν πείραν τῶν, ἔλυσαν πολλὰ προβλήματα καὶ ξεπέρασαν ἐμπόδια ποὺ παρουσιάστηκαν κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἐργασίας τῶν. Συνεπληρώσαν τὴς ἐλλείψεις τῶν, διωρθώθηκαν σφάλματα καὶ ὁπλίστηκαν μετὰ νέες δυνάμεις γιὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς ἐργασίας τῶν.

Ἡδὴ ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου θὰ ἀκολουθῇ σὺν εὐρυτέρᾳ ἐπισκέψει τῶν διδ/λων τῆς περιφέρειας ἐκάστης προτύπου τάξεως πρὸς παρακολούθησιν τῆς συντελουμένης ἐργασίας. Ταυτοχρόνως θὰ πραγματοποιηθοῦν καὶ μικρὰ τοπικὰ Παιδαγωγικὰ συνέδρια τὰ τόσο γνωστά καὶ ἐποικοδομητικὰ γιὰ τὴν ἐπιμόρφωσιν καὶ πλατυτέρα ἐπαγγελματικὴ κατάρτισιν τῶν διδ/λων.

Ἡ μικρὴ αὕτη Παιδαγωγικὴ κίνησις τῆς περιφέρειας μας, εὐρυνόμενη στὴν ἀνήρως διδ/κή ψυχὴ καὶ προστιθεμένη εἰς τὴν εὐρύτεραν Παιδαγωγικὴν ἐρευναν τῆς χώρας μας, εὐελπιστοῦμε ὅτι θὰ ἔχῃ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἀνοδο τῆς ὅλης Ἑθνικῆς μας Παιδείας.

25-2-57 Σ τ ὁ θ ῆ ς Γ ε ω ρ γ ί ο υ
Σημείωσις: «Ν. Σχολεῖον». Ρεπορτάζ ἀπὸ τὴν παιδαγωγικὴν συγκέντρωσιν τῶν Βαγίων ποὺ ἐγένετο στίς 21-3-57 καὶ περίληψιν τῶν πρακτικῶν ποὺ κρατήσαμε ἀπὸ τὴν ὑποδειγματικὴν διδασκαλίαν τοῦ κ. Γεωργίου στὴν τὰ τάξιν θὰ δημοσιευθῇ στὸ ἐπόμενο διπλὸ τεῦχος Σεπτεμβρίου - Ὀκτωβρίου).

Α ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ σχολ. ἔτους 1964-55 μετετέθη εἰς τὴν Α' Περιφέρειαν Φθιώτιδος ἐκ τῆς τοιαύτης Κεφαλληνίας ὁ Ἐπιθεωρητὴς κ. Παναγ. Νέλης. Ὁ ἐνθουσιώδης καὶ ἀκαταπόνητος οὗτος πνευματικὸς ἄνθρωπος, ὁ ψυχικῶς καλλιεργημένος, ὁ τὰ ὥραία, τὰ μεγάλα καὶ μακρὰς πνοῆς ἔργα ὁραματίζόμενος, ἀλλὰ καὶ πραγματοποιοῦν, ἅμα τὴν ἀνάληψιν τῶν καθηκόντων του εἰς τὴν Περιφέρειαν, ὡς πρῶτον μέλημά του ἔταξεν νὰ μεταβάλῃ τὴν κρατοῦσαν μέχρι τότε κατάστασιν καὶ νὰ δημιουργήσῃ πνευματικὴν καὶ παιδαγωγικὴν κίνησιν τοιαύτην, ὥστε νὰ καταστῇ ἡ Α' Περιφέρεια Φθιώτιδος ἐν ἀξίολογος πνευματικὸν κέντρον, οἱ πνευματικοὶ ἐργάται τοῦ ὁποίου εἰς οὐδὲν νὰ ὑπολείπονται τῶν διδ/λων οἰουδήποτε ἄλλου τμήματος τῆς Πατρίδος μας. Καὶ τὸ ἐπέτυχεν ἀπολύτως. Διὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς διδασκάλους τῆς Περιφέρειας του καὶ τὰ προβλήματα τῶν καὶ νὰ παράσχῃ εἰς αὐτοὺς ὁδηγίας διὰ τὴν ἀποδοτικώτεραν ἐπιτέλε-

Χ Α Ρ Η Ξ . Π Α Τ Σ Η

ΤΡΙΠΛΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

- 1) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σέ σχήμα 70×100 και σέ πολυχρωμία δffσεται Δραχ. 5
- 2) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σέ σχήμα 70×100 και σέ πολυχρωμία δffσεται Δραχ. 5
- 3) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σέ σχήμα 70×100 και σέ πολυχρωμία δffσεται Δραχ. 5
- 4) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σέ σχήμα 70×100 και σέ πολυχρωμία δffσεται Δραχ. 5
- 5) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σέ σχήμα 70×100 και σέ πολυχρωμία δffσεται Δραχ. 5
- 6) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σέ σχήμα 70×100 και σέ πολυχρωμία δffσεται Δραχ. 5
- 7) ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σέ σχήμα 70×100 και σέ πολυχρωμία δffσεται Δραχ. 8

II. ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΟΙ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ (ΤΡΙΠΛΟΙ)

1. Τριπλός χάρτης Κύπρου (γεωφυσικός-παραγωγικός-πολιτικός) Δρ. 10
2. Τριπλός χάρτης Κρήτης (γεωφυσικός-παραγωγικός-πολιτικός) » 8
3. Τριπλός χάρτης Πελοποννήσου (γεωφυσικός-παραγωγικός-πολιτικός) » 8
4. Τριπλός χάρτης Στερεάς Ελλάδος (γεωφυσικός-παραγωγικός-πολιτικός) » 8
5. Τριπλός χάρτης Μακεδονίας (γεωφυσικός-παραγωγικός-πολιτικός) » 8

(Σημείωσις: οί χάρτες Θεσσαλίας, Θράκης, Ήπειρου, Δωδεκανήσου και νήσων Αιγαίου δά κυκλοφορήσουν συντόμως. Άνακαίον δά δημοσιευθή από περιοδικό μας «Νέο Σχολείο»).

III. ΜΕΓΑΛΟΙ ΧΑΡΤΕΣ ΑΝΑΡΤΗΣΕΩΣ (ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ)

1. Μεγάλος Γεωφυσικός Ελλάδος (1,50Χ1,05) πανόδετος Δραχ. 150
2. Μεγάλος Πολιτικός Ελλάδος (1,50Χ1,05) » » 150
3. Μεγάλος Γεωφυσικός Ευρώπης (1,40Χ1) » » 150
4. Μεγάλος Πολιτικός Ευρώπης (1,40Χ1) » » 150
5. Μεγάλος Γεωφυσικός Ασίας (1,50Χ1,05) » » 150
6. Μεγάλος Πολιτικός Ασίας (1,50Χ1,05) » » 150
7. Μεγάλος Παγκόσμιος Χάρτης (τριπλός) 1,50Χ1,05) » » 150

Έτοιμάζονται και θα κυκλοφορήσουν προσχώς α) οί γεωφυσικοί και πολιτικοί χάρτες τής Αφρικής, Αμερικής και Αυστραλίας και β) οί παραγωγικοί—τουριστικοί Ελλάδος, Ευρώπης, Ήπειρων.